

8092

II

P



DE VITA ET POESI  
CLEMENTIS JANICII.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM SCRIPSIT

ET

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS

AUCTORITATE

IN

ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE VIADRINA

AD

SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

RITE CAPESSENDOS

DIE XIII. M. AUGUSTI MDCCCLVII H. X.

IN AULA LEOPOLDINA

PALAM DEFENDET AUCTOR

VALENTINUS MASŁOWSKI,  
POLONUS POSNANIENSIS.

CONTRA ADVERSARIOS:

M. ULKOWSKI, CAND. PHIL.

H. SCHNEIDER, SEM. PHIL. REG. SOD.

VRATISLAVIAE 1857.

TYPIS ROBERTI NISCHKOWSKY.



BIBLIOTHECA



UNIVERSITATIS  
CAMBRIGIENSIS

80927

1850

1850



**TITO COMITI DZIAŁYŃSKI,**

**VIRO**

**CUM IN VETERIBUS SCRIPTIS STUDIOSE ET MULTUM VOLUTATO  
TUM DE LITTERIS POLONICIS EGREGIE MERITO**

**ATQUE**

**ANUNCULIS CARISSIMIS, DILECTISSIMIS**

**JOSEPHO CALASSANTIO**

**ET**

**ATHANASIO SZUŁCZYŃSKI,**

**VIRIS**

**REVERENDISSIMIS, BENEVOLENTISSIMIS, HONESTISSIMIS,**

**QUI PER TOTUM FERE STUDIORUM SPATIUM**

**SUMMAM LIBERALITATEM MIHI EXHIBEBANT**



THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1917

THE UNIVERSITY OF CHICAGO  
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Dis 0508

VIRO

HUMANISSIMO, BENEVOLENTISSIMO

**MATTHAEO SICZYŃSKI**

CURATO VIELOVIENSI M. D. POSNANIENSIS

HUNC QUALEM CUNQUE LIBELLUM

LIBRO

DE HONORIBUS REGNI FRANCIE

PII GRATIQUE ANIMI DOCUMENTUM ESSE

DE HONORIBUS REGNI FRANCIE

VOLO.



## Vita.

Valentinus Masfowski fidei catholicae addictus natus sum Krzevini (quod oppidum in circulo Costnensi M. D. Posnaniensis est situm) a. huius seculi duodetricesimo a. d. III. Id. Febr. patre Ludovico, fundi possessore, matre Josepha, e gente Szulezyńska, quos iam ante hos octo annos praematura morte mihi abreptos vehementer doleo.

Primordiis litterarum postquam a beato Fr. Levandowskio et Kon-sio, ludorum magistris, eruditus eram, a. MDCCCXLI iam tredecim annorum puer Posnaniam a patre missus sum, ubi ab Athanasio Szulezyńskio, avunculo carissimo, illo tempore studiis theol. cath. in seminario sacerdotali ibidem dedito, Latinae linguae rudimentis imbutus gymnasium ad St. Mariam Magdalenam adii frequentavi per quinque annos. Deinde duodeviginti mensibus praeterlapsis Ostroviam me contuli ibique a Dr. Roberto Engero, viro doctissimo, in gymnasium receptus, quod etiam nunc clarissimo eo rectore floret, per tres annos et menses sex usus sum fructuosa dilectissimorum praeceptorum institutione, donec a. h. s. L. examine pro abitu superato scholae illi valedixi. Non possum vero, quin et viris doctissimis, quos supra attuli et iis, qui Ostroviac publica privataeque institutione egregie de me meriti sunt, in primis viris clarissimis, Engero, Milewskio, viro nunc a consiliis rerum publicarum scholasticarumque administrandarum, Szostakovio, nunc rectori gymn. Trzemesnensis, hoc loco gratias referam quam maximas.

Iam vero, cum illo tempore antiquarum litterarum singulari amore essem impletus, in Universitatem hanc litterarum Viadrinam me contuli philologicis studiis et polonicis litteris potissimum me dediturus. Itaque a. L. d. V. mens. Novembris ab J. C. L. Barkovio V. Ill. tunc fascis academicos tenente inter cives Universitatis receptus et ab J. A. Ambroschio V. Ill. t. t. Decano philosophorum ordini adscriptus philologicis, philosophicis, historicis studiis per annos quattuor et sex menses non sine

intercapedine — aliquamdiu enim pectoris morbo laboravi — deditus interfui scholis VV. DD. Ill. Schneider, Haase, Ambrosch, Braniss, Elvenich, Stenzler, Roepell, Junkmann, Wagner, Kahlert, Cauer, Bernays, Krański, ex quibus fructus uberrimos me cepisse grato animo profiteor. Si quid autem in philologicis studiis profecerim, id in primis VV. Ill. DD. Haasio et beatis Schneidero, Ambroschio, qui me non solum publice sed etiam privatim eximia doctrina consiliisque saluberrimis instituerunt benevolentissime, debere me libenter fateor. Quam ob rem Viris his Ill. DD. gratias ago maximas semperque animum iis gratissimum et pium me servaturum polliceor. —

---

## Theses defendendae.

---

- I. Eur. Iph. Taur. v. 484 (ed. Fix) pro *θανεῖν* cum Seidlero *κτανεῖν* legendum, Hermannii vero emendationem v. 486 pro *οὐχ ὅστις* legitis *οὐδ' ὅστις* haud necessariam esse censeo.
  - II. In Eur. Phoeniss. carmina chorica non nisi Embolima esse contendo.
  - III. Horat. Od. III, 30 versus 2. subditicius est.
  - IV. Periclis instituta reipublicae Atheniensium perniciosa fuisse.
  - V. Non recte faciunt, qui scriptores Polonos latino sermone utentes in litterarum Polon. historia omittunt.
-

## Prooemium.

---

Cogitanti mihi saepenumero de eligenda quaestione accommodatissima ad commentationem conscribendam, qua summos philosophiae honores rite consequeretur, cum alii viri docti tum praeceptores illustrissimi C. E. Ch. Schneiderus et J. A. Ambrosch, flebili morte nobis nuper erepti consilio non defuerunt. Quorum alii alia proposuerunt, quae afferre longum est; omnium vero maxime Schneideri consilium mihi placuit, qui, cum praeter antiquitates Graecorum et Romanorum etiam in Polonorum historiae litterarum praecipue seculi XVI. studia me incubuisse eaque cum veterum scriptorum lectione coniunxisse sciret, mihi suasit, ut de populari aliquo scriptore, qui libris latine scriptis maxime inclaruisset, dissererem. Quod viri summi consilium tantum in me valuit, ut de Clemente Janicio eiusque poesi scribere mecum constituerem. Mox autem intellexi haud exiguas difficultates nec levia impedimenta proposito meo obstare, praesertim cum omnibus fere fontibus, ex quibus possem haurire, destitutus essem; itaque id primum agendum mihi erat, ut impedimenta ista amoverem. Quem ad finem consequendum propositum cum Muczko-vio, viro de litteris Polonicis optime merito eodemque Universitatis Cracoviensis Jagellonicae Professore et bibliothecae curatore communicavi, qui ea, qua excellit, liberalitate exemplum carminum Janicii a Boehmio editum<sup>1)</sup>, librum rarissimum, mutuum statim mihi dedit, quod, ut Janicii opuscula semper ad manus haberem, diligenter descripsi. Mox etiam comes Titus Działyński de Kórnik, summus litterarum Polonicarum fautor, cui pariter consilium meum patefeceram, benignissime mihi concessit, ut eius bibliothecam cum aliis tum Polonicis libris rarissimis ditissimam perlustrarem, et ipse in conquirendis necessariis fontibus me iuivit.

Non minore benevolentia me fovit vir doctissimus Bielovius, Ossolinniorum bibliothecae Leopoliensis curator, qui, cum de consilio meo ei

---

<sup>1)</sup> Lipsiae a. 1755.

scripsissem simulque carmen aliquod singulare Janicii „Querela Reipublicae Regni Poloniae“ inscriptum in Boehmiana poematum Janicianorum editione deesse addidissem, hoc carmen ex exemplo Ossoliniano diligentissime descriptum accurateque ab ipso cum Ossoliniano codice comparatum mihi misit. Quibus viris clarissimis semper gratias habebō maximas.

Jam vero libris necessariis congestis Janicii carmina ipsa pluries perlegi. Quae quo saepius legi eo maiore admiratione affectus sum ac verissime indicasse criticos<sup>1)</sup> intellexi, qui Janicium Polon. poetarum latinorum seculi XVI. praestantissimum fuisse dixerint. Nam sive eius artem poeticam sive sermonis puritatem et facilitatem sive versuum elegantiam spectes, in elegiis eum vix clarissimis Romanorum poetis elegiacis, Tibullo, Propertio, Ovidio, in epigrammate aegre Catullo et Martiali cedentem reperies, si autem argumenta, quae tractavit, respicis, facile eum poetas Romanos superasse fateberis. Quapropter dignissimus esse mihi videbatur, qui oblivione liberaretur et posteris commendaretur; et cum praeterea eos, qui de poeta nostro scripserunt<sup>2)</sup>, vel eius memoriam nimis leviter attigisse vel ieiune vel perperam iudicasse vel vera cum falsis miscuisse, omnes autem vitam eius magis quam artem respexisse viderem: equidem viris doctissimis, quos supra nominavi, adhortantibus uberius de Janicio disserere constitui. Quod in hoc libello ita feci, ut priore parte et eius vitam, mores quasque cum viris aevi sui clarissimis habuerit consuetudines et amicitias cum aliis fontibus usus tum maxime argumentis ex ipsis carminibus diligenter petitis exponerem et opuscula enumerarem, in altera autem non nisi poetam, eius artem ab omni parte examinarem atque illustrarem.

Num vero disputatio ubique bene mihi cesserit, tuum, lector benevole, est diiudicare, spero autem, fore, ut tu, si non omnia in libello meo ab omnibus numeris perfecta et absoluta inveneris, me litterarum tironem esse memineris, et certe voluntatem, ut in proverbio est, non prorsus pro nihilo habere velis. —

<sup>1)</sup> Vid. Andream Hoffmannum in programme Posn. ad a. 1841. et Mollinimum in program. Trzemesnensi ad a. 1853. p. 9.

<sup>2)</sup> Praeter Bentkovium, Wiszniewium alios in Litterar. hist. de Janicio poetam rem facientes commemorandus maxime est Janozius in Janocianis, et Boehmius in praefat. ad Janicii carmina ab ipso edita. —



Vita Clementis Janicii.

Natus est Clemens<sup>1)</sup> Janicius anno MDXVI a. d. XVI. Cal. Decembr.<sup>2)</sup> in Januszki<sup>3)</sup>, pago ad Archiepp. Gnesn. tunc pertinente, qui

1) Quocunque loco Janicii poetae sive consilio sive casu mentionem factam invenimus, unum tantum ubique praenomen ei appositum exstat. Quare non multum tribuendum esse censuimus codici chartaceo seculi XVII., qui in bibliotheca Korniciana comitis Działyński asservatur et praeter Cricii poemata etiam aliquot Janicii epigrammata continet, quibus Janicii nomen non modo cum Clementis, sed etiam cum Stanislai praenomine coniunctum invenitur.

2) Omnes, quos novi, biographi poetae, cum posteriores, quae priores traderunt, descripserint nec ipsi, quid verum, quid falsum esset, indicaverint, Janicium pridie Nonas Novembr. natum perperam referunt. Neque hoc mirandum, cum per pauci tantum esse carmina ipsa inspexerint. Cfr. praefat. Boehmii ad Janic. p. 1. Quod autem etiam Boehmius, qui Janicii poemata vel ipse edidit et poetae vitam libro praemisit et arte critica exercita de poeta optime meruit, in eundem errorem incidit, negligentiae eius tribuendum est, quae iure in reprehensionem vocanda sit. Exstant enim apud poetam duo loci, quorum alter in Lib. Trist. eleg. 7. v. 15, alter in Lib. II. eleg. 11, 7 et 8 reperitur, unde vera cuique cognoscere licet. Alter enim locus hic est: „Lux mihi natalis post Idus quarta Novembres“ alter vero: „post-que Novembres, quae me mundo intulit, Idus Quarta salutata lux“ cet. Unde Janicium die XVI. mensis Novembris h. e. ex veterum Romanorum computandi ratione die XVI. ante Cal. Decembres MDXVI. natum esse intellegitur. Si autem hos versus attentius consideraveris et vulgarem dicendi consuetudinem respexeris, nova temporis significandi ratio eaque Romanis haud usitata, si quidem illud Taciti: „paucis post Cal. Januarias diebus“ (Hist. I., 12. init.) exceperis, mox tibi occurret. Quam cum poeta per analogiam ad veterum usum significandi temporis conformaverit, eam ingenio ac naturae linguae veterum Romanorum nihil offensionis praebere existimaverim. Quare comprobare non possum, quae ea de re indicarunt Jöcherus, (in: Gelehrten-Lexic. s. v. Janicius), L. J. Adelungius (Additamenta ad Jöcheri Lexic. „Fortsetzung von Jöchers Lexic.“ p. 2240 sq.), J. G. Ersch et Gruber (Allgem. Encyclop. d. Wiss. u. Künste s. v.) Starovolscius (Hecatontas No. XXVII.), Syrokoula (Przekłady Poetów Łacińsko-Polskich I. 8.), Stoephasius, (Selecta ed. Crac. 1818. p. 175 not. u.). Accedit etiam, quod, quae porro poeta in Trist. I. c. dicit:

Annua, quo posuit, lugubria, tempore nostro

Rex, quorum coniux (Barbara) mortua causa fuit.

judicium nostrum omnino confirmant. Nam cum rerum Polonicarum scriptores in eo inter sese consentiant, Sigismundi I. Pol. Regis uxorem Barbaram die VI. a. Non. Octobr. 1515 decessisse, iure concludendum est eodem statim tempore regem lugubrem cultum in duisse nec prius, quam per morem atque consuetudinem Polonorum liceret, deposuisse. Erat autem more sancitum, ut lugubris cultus per annum sexque hebdomades gestaretur. Jam si hoc ad Sigismundum referas, dies, quo luctum deposuit, praeterlapsus anno uno et hebdomadibus sex idem est atque Janicii dies natalis h. e. decimus sextus mensis Novembris. Melius igitur Ossolinus (in: Wiadomości Historyczne – Kryt. vol. IV. 339) poetae verbis satis recte intellectis sed Iduum termino in computatione dierum non adnumerato Janicium XV. a. Cal. Decembr. natum esse contendit. Quod denique Jöcherus l. c. poetam e. 1560 a. vixisse dicit, id refellere inutile est.

3) Facere non possum, quin mentionem, soli in quo Janicius natus esset, a scriptore quodam Polonico in Actis Diurni, Posn. a 1856. No. 252 factam falso argu-

in Maiori Polonia situs Snenae oppido vicinus est. Si quaeris, quinam eius parentes fuerint, utrum in Republica muneribus functus an dignitate quadam ornatus fuerit pater, vereor, ne certi quid ea de re explorare frustra coneris, cum ne nomina quidem utriusque parentis memoriae tradita sint. „Cum vero poeta ipse patrem agro colendo operam dedisse referat<sup>1)</sup>, cumque in Trist. Lib. eleg. 1. v. 45 ipsum sese „media de plebe“ oriundum indicet plurimique Polonici scriptores<sup>2)</sup> plane inter se consentiant Janicii patrem agricolam fuisse, dubitare non possumus, quin ipse humili loco natus sit ac pater nullo honore publico praeditus fuerit. Attamen possit aliquis afferre rem, quae sententiam modo prolatam infringere videatur. Nam revera inveniuntur indicia duo, quae vulgari existimationi repugnant. Alterum in diplomate poetae exstat, quod Janicius ab academia Patavina, cuius per triennium civis fuerat, summos philosophiae honores assecutus acceperat; alterum apud Niesieckium in „Corona“ t. IV., 434 ed. Bobrowicz, invenitur. Quam ob rem, quid veri aut falsi in iis insit, accuratius nobis est explorandum.

Ac primum quidem Janicii diploma tanquam equestri loco natum poetam designat „Nobilissimum“ eum appellans. Cum autem Gymnasii Patavini ea alba, quae ad tempus spectent, quo poeta una cum multis aliis popularibus studiorum causa morabatur Patavii, non reperiantur<sup>3)</sup>, unde de Janicii loco certiores fieri possimus, nisi vehementer fallor diplomatis illa appellatio honorifica ad praecipuam et singularem doctrinam nec non ad ingenium poetae expolitissimum referenda nobis videtur. Quod deinde ad alterum documentum attinet, quod sententiae nostrae obstare videtur, item nobili loco Janiciium Niesieckius perhibet natum, quin etiam ei insigni stemmaque gentilicium Rola<sup>4)</sup>, quae quidem equestris familia in palatinatu Russico erat, tribuit. Sed cum Niesieckius non indicet, unde habeat rem, quam de Janicio proferat, suspicor scriptorem, ut poetae ingenium praeclarum cum alio quoque honoris additamento posteritati

---

mento esse firmatam moneam. Nam cum auctor „locorum memoria“ („według miejscowego podania“) fretus natum poetam in Wilezkowo vico trans lacum ad Snenam esse referat, prorsus negligere videtur ea, quae optimi fontes et poeta ipse (in Trist. lib. eleg. 7, vss. 5—14.) dixerint; quaeque non est, quod in dubitationem vocemus. —

<sup>1)</sup> Cfr. Trist. lib. eleg. 7, 9, 25. eleg. 10, 59. Lib. II. 5, 2, 8, 15. Epigr. I. —

<sup>2)</sup> Praeter viros iam in not. 2. p. 3. dissert. m. laudatos addendi sunt Bentkovius: Hist. Litterar. Pol. I. 611. Wiszniewius: Hist. Lit. Pol. VI. s. v. „Janicius.“ — Woycieki in: Lit. Pol. II. 6, qui, quamvis in opere suo eorum Polonorum, qui nisi latino sermone non scripserunt, memoriam consilio omiserit, tamen, ubi de literarum conditione Poloniae seculi XVI. verba fecit, solius Janicii mentionem iniecit.

<sup>3)</sup> Uti ex Nicolai Comneni Papadopoli Hist. Gymn. Patavin. ed. Venet. 1726 fol. conici potest, catalogus civium academicorum Patavinorum, non quemadmodum nostrarum Universitatum in more est, omnium nationum cives complectebatur, sed una quaeque natio suum proprium habebat album, in quod singuli cives nomina inseribere solebant. Memoratur quidem saepius apud Papadopolium Polonorum album, sed quod ad Janicii tempora, quibus una cum aequalibus Polonis Patavii studiis operam navavit, referatur, frustra quaeres, ita ut ad statuendum poetae locum nihil inde afferri possit.

<sup>4)</sup> Vide ap. Boehmium l. c. p. 135.



mandaret<sup>1)</sup>, nobili loco ortum Janicium tradidisse sumpto argumento ex ipsius poetae epigrammate. Fieri enim facillime poterat, ut Niesieckius epigramma illud in insigne „Rolitarum“ scriptum reperiret et cum ab Janicio auctore factum non ignoraret, perperam intellectum ad ipsius auctoris nobilitatem referret. Sed iam in vitae poetae enarranda pergamus, cuius plebeiam originem vindicaturi paullulum aberravimus.

Cum temporibus illis letalis pestilentia (Trist. lib. eleg. 7, 11 sqq.) per Poloniae regiones Januszkorum pago vicinas saeviret, etiam poetae parentes amissis omnibus liberis gravissime afflicti erant, quippe omni senectutis fulcro destituti. Mox autem iniqua eorum sors commutabatur, nam vix decem praeterlapsis mensibus natus est Clemens, de quo agimus, cuius ortu tristitia parentum in gaudium transiit. Sed cum pater Clementem infirmo ac tenero corpore esse videret, eum inter tantas molestias, quantas agricultura secum fert, degere vitam noluit, sed commodiorem et honoris plenioram ei elegit, quam recte in studiis positam arbitrabatur. Ob eam igitur causam cum haudquaquam falsae isti opinioni faveret, qua imbuti nonnulli homines privatam institutionem publicae anteponendam putant: filium vix quinque annos natum Snenam misit, ubi in schola publica primis litterarum elementis institueretur. (Trist. lib. l. c. v. 21 — 28.) Quam scholam quamdiu poeta frequentaverit, non tradit, neque etiam id scire nostra refert, nisi forte aetatem, qua altioribus studiis litterisque operam navare coeperit, explorare quis velit. Postquam Janicius disciplinas pueriles didicerat parentesque se exspectatione sua minime falsos esse videbant, nullis in educando unico filio parcebant sumptibus, ut et Reipublicae Poloniae utilissimus evaderet civis et sibi ipsi pararet vitam commodissimam. Paulo post igitur Posnaniam missus est, ubi gymnasium recens conditum a Lubranio Ep. Posnaniensi frequentabat, et ob alacre ac vividum ingenium brevi tempore Apollinaris<sup>2)</sup> ludi magistri, viri Graecarum Romanarumque litterarum peritissimi tantam sui excitaverat admirationem, quantam ceterorum discipulorum nullus. Ibi Clemens adolescentulus Maronis, Nasonis, aliorum poetarum Romanorum primum carmina cognoscere eosque mox adeo adamare coepit, ut „post deos“ vix quidquam maius in terris esse putaret, ut ipso in Trist. Lib. eleg. 7. v. 35 sqq. testatur:

Tum primum nomen magni immortale Maronis  
 Audivi et nomen Naso beate tuum:  
 Audivi colere inaeqi dixique poetis  
 Post Divos terras maius habere nihil.

Praeceptor, sive Apollinaris, sive alius fuit, ubi primum Janicii singulare quoddam ingenium atque indolem mirificam cognovit et in primis in antiqua poesi eum studiosissime ac diligentissime versantem vidit, mox maius quid in Janicio inesse suspicatus est quam subitum quandam

1) Cfr. Bentkovium l. s. c. I. p. 611. not. u.

2) Nomen quidem magistri licet poeta retinuerit voceque incerta significaverit, Boehmius tamen et Janozius in Janozianis I, 132 sq. Apollinarem dictum esse statuunt. Quam sententiam eum argumentis refellere non possim, in dubitationem vocare non in animo est.

vehementemque affectum, qui ex rebus novis in adolescentulis facile quidem effici sed paullo post languescere soleat. Imo vero vir doctissimus cum adolescentulum in dies magis his studiis se dantem conspiceret, sibi persuasit discipulum a natura ipsa ad divinam hanc artem esse factum neque aliud quidquam opus esse, quam ut eius poetici ingenii igniculi aptis atque idoneis praeceptis ad flammam longe lateque lucentem afflarentur. Ex quo tempore Apollinaris Janicium non modo domi institutione privata artem poeticam et quaecumque ad eam spectant docuit et perpoliando eius ingenio operam dedit, sed etiam inter amicos recepit et familiariter cum eo vixit. Quanto poesis amore Janicius exarserit, venuste ipse describit his verbis:

Mox quas non lacrimas, quae non ego vota precesque  
 Phoebō, cui vatum maxima cura, dedi?  
 Ne sibi me famulum dedignaretur inertem  
 Inque suo minimum vellet habere choro.  
 Annuit, accessi, plectrum citharamque recepi,  
 Porrexit dextra quam Deus ipse manu.  
 Tractavi sumptam assiduus cupidusque, sine illa  
 Nulla fuit, memini, nox mihi, nulla dies.

Neque longo tempore opus erat, ut Janicius non solum aequales discipulos superaret, verum etiam maiores natu fulgore ac gloria obscuraret. Nondum enim sedecim annos erat egressus, cum Lubranio Episcopo poetici ingenii primitias dicabat professoribusque solus aptus atque idoneus videbatur, qui conditoris illius scholae clarissimae natalicium diem coram frequentissimo coetu celebraret. Ubi quantopere omnibus, qui aderant, acceptus honoratusque fuerit, ex his versibus apparet:

Carmina cum pleno recitavi prima theatro,  
 Addideram menses ad tria Iustra novem.  
 Lubrancum cecini, cui me debere videbam  
 Primitias partus iure dicare mei.  
 Et placui vulgo, non quod placuisse merebar,  
 Spes bona de puero causa favoris erat.

Ex quo magis magisque poetae fama incresebat eiusque indoles maiorem in dies apud omnes admirationem excitabat, factum est, ut laudes cum magistrorum tum civium insignissimorum poetae aures atque animum mulcere inciperent, quibus quidem adeo adsuevit, ut eas magno cum studio persequeretur. (Trist. lib. I. c. v. 57 sq.) Elato tamen animo ob eam rem factum esse Janicium existimare nolito. Dum igitur de futuro tempore spem optimam in animo alebat et in poesi maxima strenuitate ardoreque occupatus erat, haudquaquam cogitabat de curis ac sorte tristi, quae eius tranquilla et felicia tempora turbatura essent quaeque quasi fulgoris vi omnem civium expectationem destituere nascentemque fere gloriam prorsus opprimere niterentur. Exhaustus enim pater magnis sumptibus, quos per aliquot annos in educandum filium impendebat, quanquam dolens, quod Clementem magis magisque inclarescentem non poterat diutius sustentare, tamen victus necessitate eum ad se rus revocare constituerat. Quo inopinato nuncio accepto Janicius mox statum iniquum quaeque tristiora eum secutura essent, bene perspexit, quare

omni spe deposita Musarum castris valedixit, ut ad Cereris arma transiret. At longe aliter evenit; longius enim eius poeticae indolis fama pervulgata erat, quam ut, quia fortuna deceptus desertusque a parente proprio erat, etiam a fautoribus artium negligi deperireque posset. Nam ex viris clarissimis Polonis, qui Sigismundi I. Pol. Reg. splendidissimo tempore cum rebus gestis tum doctrina ac litteris ita excellabant, ut vel apud exteros populos eruditionis et sapientiae honore ac gloria splenderent, satis erit commemorasse Andream Cricium Archiep. tum Gnesnensem Primatemque Reipub. Polonae. Qui, ipse poeta haud inglorius, cum primum de angustiis Clementis Janicii rebus audivit, ut ei succurreret, adulescentem ad se accessit ac brevi cum eo colloquio habito eximiaque eius doctrina cognita Clementis Musas adjuvare pollicitus est. Quare inde ab anno 1535, quo Cricius ille honorificentissimum munus Archiepiscopi Gnesn. susceperat<sup>1)</sup>, redierunt laetissima poetae tempora, quae quidem in excolendo eius animo haud levis momenti erant. Nam Cricius pro singulari doctrina atque humanitate non solum bibliotheca uberrima utebatur, verum etiam veterum scriptorum opera eximio studio et ipse edebat et alios edere iussit, inter quos etiam poeta noster fuisse videtur<sup>2)</sup>. Neque minus quisquam dubitare poterit, quin adulescens studiorum cupidissimus in illo quasi litterarum thesauro versans fontibus utilissimis atque aptissimis ad excolendas ac perpoliendas carissimas Musas suas fuerit usus. Cum igitur a Sigismundo Rege viri eminentissimi iidemque in Republica maxime conspicui et Episcopi totius fere Poloniae in eundem locum ad Primatem mitterentur, eiusque aula, quae quasi Musarum sedes esse videbatur, viris doctissimis esset referta, quid igitur mirum, Janicium poetam iis innotuisse eorumque postea familiaritate dignissimum esse visum? Praeter alios enim Andreae Cromeri, fratris Martini Polonicarum rerum scriptoris clarissimi germani, tanta amicitia utebatur, ut in secretioribus Cricii coenis cum illo poeta minime ignobili „iocularibus versiculis concertaret.“<sup>3)</sup> Vix autem quinque menses apud fautorem moratus poeta iam tantopere eum sibi conciliaverat virtutibus, ut in familiarissimis eius amicis numeratus in itineribus Cricii comes fieret. Sic factum est, ut cum eo Viam, Cracoviam aliasque Poloniae urbes visitaret unde amicitiae cum

<sup>1)</sup> Qua de re Cricii codex chart. sec. XVII. fol. 2. uberius tractat.

<sup>2)</sup> Starovolscius l. c. p. 9. ed. Venet.: „Hic (sc. Gnesnae) erat prima illi (Cricio) cura bibliothecam instruere, veterum scripta excudere et manuscripta exemplaria conquirere. Qua in re eum alios plurimos viros literatos sibi coadiutores habuit, tum praecipue Clementem Janicium in Italia et postea reversum (sic!) penes se aluit,“ cet. cfr. Janoziana III, 48, not. 2. Wiszniewius l. c. IV. 233 et 251. — Sebast. Kortholt: Dissertatio de poetis Episcop. p. 4.

<sup>3)</sup> Janoziana II., 120: „Clemens Janicius . . . inter amicos familiarissimos Andream Cromerum . . . juvenem impense doctum elegantiaque ingenii et carminis nitore . . . tanta prosequutus est benevolentia, ut in secretioribus Cricii Poloniae Primatis coenis cum Cromero illo maxime versiculis iocularibus concertaret.“ Familiaritatis intimae, quae inter Janicium et Cromerum erat, manifesta documenta apud poetam ipsum habemus cfr. Epigrammata XXXII., XXXIII., XXXVII. De Cromero autem illo vide Letovium in Katalog. Biskup. Pralat. i Kanoników Krak III, 178, ed. Craeov. 1854. —



viris eruditissimis Janicio multae ortae sunt, velut cum Joanne Dantisco, Varmiensi Episc. poeta vel apud externos magnopere celebrato, Tidemanno Guisio, Culmensi Antistite ipsoque, ut in Starovolscio est l. c., poeta claro, cum Martino Cromero, Hieronymo Lascio, palatino Sieradiensi, et per eum familiaritas cum Severino Bonero, castellano Biecesi, cum Joanne Antonino, medico regio eodemque poeta haud inglorio, inde amica vincula cum Augustino Rotundo, publicarum illa tempestate in Cracoviensi curia causarum procuratore, cum Ludovico Decio, consiliario regio, Petro Cmita aliis<sup>1)</sup>. Quorum virorum familiari consuetudine utens multumque in eorum conventibus una cum Cricio versans eximiam occasionem ingenii ab omni parte optime alendi atque excolendi nactus est. Ex quo tempore a curis prementibus remotus toto pectore scribendis elegiis se dedit, in quibus — maxime in iis, quas ad Cricium scripsit —, quantum in divina illa arte profecerit, documentum praebeuit luculentissimum<sup>2)</sup> simulque pro beneficiis a Cricio in ipsum collatis animum gratum et mollissimum ostendit. Attamen felix securusque status poetae, quo nondum annos duos in Primatis aula fructus erat, iam iterum turbabatur ac poetae spes vix concepta denuo irrita facta videbatur. Cricio enim repentina morte abrepto<sup>3)</sup> Clementis animus tanquam nebulis obductus erat. Memor sane eorum, quae fautori debebat et „curis nigris“ sollicitatus ingenuo animo morbum decessumque Maecenatis conquestus est in modum suavissimum Variar. Elegg. Lib. c. 3., quantum autem nunc detrimentum acceperit vel ex his verbis cognosci licet:

Pollio Vergilio quod erat, Messala Tibullo,  
Maecenas Flacco, tu mihi magne Crici es“ cet.

Exstincto igitur Cricio quamvis sors Janicii incerta et miserrima apparuerit, poeta tamen ingenuo praeditus pudore a se impetrare non potuit, ut amicorum quemquam supplex adiret. Mox vero, qui sollicito eius animo succerrent, non deerant, in quibus praecipue Petrus Cmita ponendus est, palatinus ille Cracoviensis regnique Poloniae mareschalcus idemque litterarum liberalium insignis fautor atque adiutor, qui poetam iuvenem non solum familiarium domus suae numero addidit, sed etiam mente plane tranquilla ac segura esse iussit<sup>4)</sup>. Atque inde ab eo tempore urbs capitalis Poloniae et quidem Cmitae<sup>5)</sup> aula domicilium perpe-

1) Janoziana Vol. I., 26, 59, 133 sqq. 224. II., 125, 178. al. —

2) Vide Variar. Elegg. Lib. carm. 1 et 2.

3) Comitiorum causa Cracovian profectus iam anno 1537, VI, Idib. Mai. Cricius mortuus est. Vide cod. Cricianum fol. 2. s. fin. et Vitt. Archiepp. Gnesu. No. XLIII ap. Janicium. —

4) Variar. Elegg. Lib. 6, 3 sq. Trist. lib. 7, 73 sq. Cfr. praeterea quod sub idem tempus scripsit Janicius epigr. XXXI. cum epigr. XXX. Janoziana II, 125. „Inter Maecenates Poloniae principes maximo iure numeratur Petrus Cmita, namque ille Cl. Janicium poetam genere elegiaco omnium nobilissimum ... in Gymn. Patavino liberaliter aluit.“

5) Si tamen poetae verba (Epigr. LXIII. cfr. c. epigr. XXV.) recte intellego, in favore Maecenatis poeta usque ad mortem non mansisse videtur. Nam Stanislaus Orichovius, vir ut vita turbulentus sic depravatis moribus, ingenii gloriam et Cmitae gratiam Janicio invidens id maxime agebat, ut falsis criminationibus poetam apud Cmitam insimulans, fautorem Janicio alienum redderet. cfr. Janoziana I., l. c. Ossolin. l. c. IV. 342.

tuum ac refugium tutissimum Janicio praebebat. Jam vero cum totius Reipublicae optimates crebros frequentesque conventus hic habere soliti essent, cumque istius qui appellabatur reguli aula quasi focum praeberet, quo omnes et studiis doctrinae principes et regendae civitatis peritissimi convenirent, factum est, ut poetae animus praeceptis utilibus ad res civiles aliasque artes pertinentibus imbueretur et inveniret campum latissimum, in quo vera eius poetica indoles et gloria nitere posset. Brevi benevolentiam amicitiamque multorum virorum eximiis virtutibus et carminibus sibi conciliavit, id quod poeta de Musa sua his verbis refert:

Interea multos, quos ipse volebat, amicos  
Janicio potui conciliasse meo.

Sic in Maecenatis domo placida utens tranquillitate, cum ei ab amicis et tumultu aulico recedere liceret, quae omnia saepe impedimento fuissent, quominus studia fovet, in colendis Musis totus occupatus per multa carmina pulcherrima fecit. Primam etenim scribendi materiam Stanislai Cmitae, palatini Belsensis, Petri quidem germani fratris minoris inopinata mors dedit Janicio, qui cum Maecenatis aulam cultu lugubri indutam vidisset, etiam ipse magno moerore affectus flebili suavique carmine obitum amici simul et Cmitarum gentis virtutes fervido animo depinxit<sup>1)</sup>. Quare Janicius, quamvis iam multis cum viris amicitiae artaeque familiaritatis vinculis coniunctus esset, tamen simul id spectabat, ut, cuius familiaritatem etiam desideraverat, Stanislaum Hosium, virum in annalibus Poloniae fere eminentissimum „illud sidus honoremque soli“ sibi conciliaret. Atque id elegia devotionis intimae plena facile consecutus est<sup>2)</sup>:

Sed quamquam poeta conditione haud mala fruebatur apud viros clarissimos, inter quos et ipse Cmita et tota eius domus in summo habebatur honore, tamen tantum abfuit, ut sorte omnino contentum sese sentiret, ut multo maiora sibi deesse non ignoraret, si quidem digne praestare officia patriae et ingenium satis excultum atque expoliturum esse vellet. Quapropter amicis carmine vividorum colorum pleno<sup>3)</sup>, quae ad perfectionem quandam animi sibi deessent, declaravit petiitque a fautore, ut studiorum causa in Italiam imprimis autem Patavium, in celeberrimam illo tempore sapientiae sedem, mitteretur. Qua de re ita Janicius:

Ingenio desunt, si nescis, plurima nostro  
Et mens incultam pulsat Apollo chelyn.  
Tu potes ingenium mihi, tu dare pectus et ignem,  
Quem dare cultori Calliopea solet.  
Tu potes haud multos me transformare per annos  
Et facere, ut fiat, qui fuit anser, olor, cetera.

His igitur precibus Cmita permotus, praecipue vero eximio Janicii ingenio eiusque laudabili consilio cognito, adulescentem ingenuum sufficiente pecunia praeditum Patavium abire iussit<sup>4)</sup>. Itaque cum dolore

<sup>1)</sup> Variar. Elegg. lib. carmine quarto.

<sup>2)</sup> Variar. Elegg. lib. eleg. quinta.

<sup>3)</sup> Ibidem eleg. 6.

<sup>4)</sup> Vide Trist. Lib. eleg. 7, 76. — Starovolscium l. c. pag. 9. Non alienum ab hoc loco mihi videtur pauca de auctoritate eorum, quae eruditissimus ille vir tradit, adicere. Fuit profecto literatus ille homo in scribendo assiduitate et dili-

omnium nec ipse sine moerore valedixit patriae exeunte aestate anni 1537, ut quam primum in Musarum sedem exoptatam perveniret, in qua iam animo et mente versari sibi videbatur, cum scribebat:

Voti compos eo ingenuas mercator ad artes  
Et fieri Euganeae Palladis hospes ano.

Janicii amici iique summi antistites simulatque de consilio eius audiverunt, exhortabantur poetam, ut ad theologiae studia sese accingeret, quippe sperantes tantum ingenium, quantum Janicio infuerit, ecclesiae Polon. maximo emolumento fore. At Clemens eorum precibus obsequi noluit, quamquam summa religionis reverentia impletus erat, ut ex carminibus liquet. Cuius rei si quis causam indaget, certo nullam inveniat aliam, nisi poesin ipsam, quam toto ille adamabat pectore, in qua unica oblectamentum animi inveniebat suavissimum, cum delixus in meditationibus totus, quaecunque ei veniebant in animum, litteris mandare posset. Re vera quidem ex molli et alacri eius animo pulcherrimi fundebantur versus, qui nos nisi omnino pulcri sensu privati sumus, aut preiudicata saltem quadam opinione impleti, ad sublimiorem cogitationem evehere atque attolere possunt. Nam quid mollius elegia Trist. lib. altera, qua vehementi iactatus febrī Divam Virginem precatur, ut sibi fortem constantemque animum tribuat? quid dulcius quarta, qua spem melioris valetudinis exprimit? quid suavius septima, qua miserrimam describit vitam? quid pulcrius octava, qua calamitates Pannoniae et pericula Reipubl. Polonae imminetia deflet? quid denique maius et simplicius decima? Nempe si attentius eas consideras, hoc certo mihi concedes, Janicium, etiamsi unam tantum harum elegiarum scripsisset, dignissimum fuisse, cui nomen Poloniae Tibulli vel Ovidii merito ac iure tribueretur. Jam vero quae hoc loco tantummodo ἐν παρέργῳ commemoravimus, ea omnia in secunda commentationis parte firmioribus comprobabimus argumentis.

Patavium ubi primum Janicius pervenit, post longi itineris incommoda postque varias tempestates sub coelo Italico pectus quasi liberius sentire coepit; quot enim imbres quantasque in via perpessus sit mole-

gentia vere mirabili ac fere inaudita. Cum autem in operibus rerum notitiae ac doctrinae copiam ostendet et persaepe infirma quaeque atque improbabilia referat, necesse est, ut assiduo cum arte critica atque iudicio cautissimo, eius argumentis utamur. Quod et Polonici scriptores et Germanici minus perspexisse videntur in iis maxime, quae ad Janicium pertinent, bona fide in verba magistri iurantes. Quemadmodum enim Starovolscius, sic, qui cum secuti sunt, ut permultos alios onittam, Bentkovius l. c. I, 121, Wiszniewius l. c. multique Germanici scriptores falsissime persuadere nobis volunt Janicium uno eodemque tempore et Cricii et Cnitaе fautorum liberalitate honesta utentem cum Italiam tum maxime Patavium invisisse; quantopere vero poetae verba „funera post Cricii — numero me Cnita suorum addidit — meque iubet — in Latium ire“ cet. computationibus eorum repugnarent, id ratione non perpendunt. Ceterum Variar. Elleg. carm. tertium aut mox post Cricii obitum aut paullulum ante scriptum esse videtur Craeviae, id quod certe de carminibus eiusdem libri, quarto, quinto, sexto in dubitationem vocari non potest. Quae cum ita sint, Janicium non quemadmodum viri volunt, quorum modo mentionem fecimus, simul ab utroque fautore ad externos missum, sed aliquot demum mensibus postquam Cricius decessisset, a Cnita benignissime exceptum et in Italiam missum fuisse consequitur. —



stias, paucis significavit Var. Elegg. lib. c. 8, uberius elegia Trist. lib. decima. In ea urbe cum Cracoviae iam audisset permultos Polonos studiorum causa versari, mox id egit, ut conquisitis fere omnibus Polonis amicos sibi conciliaret familiarissimos <sup>1)</sup>. — Mox etiam coeli Italici natura, quod ver sempiternum ei esse videbatur, tanquam puella quaedam venustate et pulcritudine fere devicit iuvenem poetam adeoque eius animum cepit, ut licet patriae amantissimus tamen haec dixerit verba:

— — — quanto felicior essem,  
Haec me tam felix si genuisset humus <sup>2)</sup>.

Erat autem, cum haec scribebat, eius mens quodammodo sevocata a corpore at quasi furore divino impleta, nam permultis aliis locis poeta maximo tenetur ac paene uritur desiderio frigidae terrae suae fumique patrii <sup>3)</sup>.

Tali igitur Patavini coeli locorumque natura delectatus Janicius tota mente totoque pectore amplexus est studia, in quibus quasi delixus tantum abfuit, ut eorum taedio impleretur, ut nulla re magis sese oblectari diceret quam litteris, quam poesi.

Ac mox non admirabili solum ingenio, sed ante omnia egregia facilitate componendi carmina admirationem Patavinis iniecerat maximam. Quam ob rem eorum magno semper stipatus numero summo gaudio audiebatur ita, ut multi mirari satis non possent, qui fieret, ut Poloniae alumnus naturam atque ingenium linguae veterum Romanorum adeo cognita haberet, ut iis tanquam populari sermone commodissime uteretur. Quin etiam, quam natione ortus esset, cum multi nescirent, veterum Romanorum aliquem sermone Ciceroniano disserentem se audire arbitrabantur. Quae cum ita essent, profecto haud longo tempore opus erat, ut Janicii nominis fama ad omnes eruditos homines Patavii perferretur. Nam laudabanteum, quicumque de ingeniis ac virtutibus hominum compositus erant iudicii, cum revera ipse doctrinae atque humanitatis gloria omnes alliceret, nec solum studiorum sodales sermonum copia, varietate,

<sup>1)</sup> Ut iam supra monui, mirum est, quod Papadopulus in opere, quod citavimus, Polonorum, qui una cum Janicio gymnasium Patavinum frequentaverint, nullam mentionem fecerit. Cum tamen vix post decennium unum nonnullos Polonos gymnasii alumnos fuisse referat, statuendum mihi videtur, album Polonorum eius temporis, quo poeta ibi colebat artes, interisse. Asseverant enim scriptores Polonici, et iam ante Janicium et simul eum eo multis populares Patavii litteris studuisse, veluti Nicol. Dziekovicium, Bonavent. Chobienicium, Andream, Petrum, Alexandrum Miscovios, Philip. Padnevium, Joh. Przerembium, Jacob. Wierzbam, Mart. Kralinscium, Stanisl. Sproviium, qui poetam intima familiaritate semper prosequabatur et generosa liberalitate adjuvabat, Joann. Christophorium, Nicol. Orichovium, fratrem illius, quem poeta sibi valde inimicum esse expertus erat (cfr. dissert. n. p. 8. not. 5.), Petr. Radvanium, Andr. Phalceviium, poetae „sodalem,“ quem inter ludendum casu mortuum Patavii epitaphio donaverat (cfr. Janic. Epigr. XLVIII.), Raphael. Wargavium poetae amicum sincerum, quem Janicius epigrammate V. laudavit elegiaque decima Trist. lib. eximium in modum celebravit. — De quibus viris cfr. Jos. Lukaszewicz in: Hist. Scholar. in Corona et M. D. Lithuaniae l. 75. Syrokomilam l. c. I. 141, not. 1., praeterea poetam ipsum in Trist. lib. 5, 49. sq. 6, 55 in univ. de sodalibus scribentem. —

<sup>2)</sup> Variar. Elegg. lib. carm. 7, 79. 80.

<sup>3)</sup> Cfr. Trist. lib. eleg. 7. 10. Variar. Elegg. lib. carm. 7. 10. al.

utilitate delectaret eosque hilari sua natura, acri ingenio comitateque etiam invitos caperet, verum etiam omnes alios oblectaret facetis ac salsis verbis, quos pro tempore et occasione componebat. Atque ab eam rem factum est, ut et alios viros claros<sup>1)</sup>, qui non solum Patavii sed etiam tota Italia totaque Europa summa florebant auctoritate et dignitate, et inprimis Bonamicum magistrum omnium liberalium artium in Gynnasio Patavino celeberrimum et Bembum Cardinalem amicos sibi redderet. Sed quod familiaritate artissima cum Bonamico illo coniunctus fuit, eius causa maxime in litteris, quibus Stanislaus Hosius eum Bonamico commendaverat, posita videtur. Accessit sane, quod et ipse Janicius eleganti carmine ad virum eruditissimum dato, qui „summis aetatis suae poetis“ adnumerabatur, adeo coniunctum eum sibi fecit, ut eum non solum studiorum ducem potissimum, verum etiam patronum sui diligentissimum habuerit. Is enim cum in scholis publicis praecepta fructuosissima iuveni dabat tum in propria domo de poesi deque iis omnibus, quae vel leviter cum ea cohaerebant, cum Janicio colloquebatur. In tali institutione quotidianaque consuetudine cogoverat Bonamicus eximium discipuli ingenium poeticum, quod, ut laetissimos ferret fructus, varia doctrina accurate limare atque expolire sibi proposuit. Testatur enim Janicius de Bonamico<sup>2)</sup> se tum demum, postquam eo duce Appollinis Musorumque templum ac nemora intraverit, poetam exstitisse; cuius verba iuvabit integra attulisse:

Ingressus Clarium te praecunte nemus:  
Cognovique viam simul et compendia, per quae  
Pieridum ad sacras venimus usque fores  
Montis in Acrii summum rigidumque cacumen  
Abluto puris fontibus ante pede.  
Adspexi novem Phoebos cum fratre puellas  
Et data de magno pecula fonte bibi.

Alter vir ille, „Italiae lumen clarissimum“ idemque omnium artium ingenuarum Maecenas maximus fuit Petrus Bembus Cardinalis, quem iam supra memoravimus. Hic litteris maxime deditus, quod per negotia ecclesiastica licebat, omne otiosum tempus Patavii vivere et eruditorum virorum magno coetu circumdari solebat. Quare etiam Janicium, qui ingenio et poesi apud Patavinos iam innotuerat, in aulam suam invitavit et, cum eum amicitia sua dignum invenisset, beneficiorum omnium et conventuum virorum doctorum<sup>3)</sup> apud se participem fecit. Versanti igitur Ja-

<sup>1)</sup> Veluti Danielem Barbarum poetam maxime egregium, et virum, quemadmodum Papadopulus l. c. II. 221. 69 sq. dicit, propter doctrinam „toti Europae venerabilem“, cum quo Janicius redux quoque in patriam carmina sua saepius communicabat. Vid. Epigr. XXXIX. et L.

<sup>2)</sup> Est quam dico Variar. Elegg. lib. elegia octava. De Bonamico vero illo seculi XVI. Cicrone cfr. Papadop. l. c. I, 307. 308. Janiciana I, l. c. — et Bernhardt: Grundr. d. Röm. Lit. p. 106. ed. 1850. —

<sup>3)</sup> Papadopulus l. c. II, 51 sq. „Hic (Patavii) domus eius (sc. Bembi) eruditorum et hospitio et conventibus frequens novi quasi Peripati speciem tulisse dicitur, in quo ipse sapientiae auspex et arbiter doctis disputationibus praesidebat ac Maecenas sapientissimorum virorum ingenii laudem et praemia decernebat“ ect. —

nicio in eorum societate, cum mox ipse de rebus doctis colloqueretur, mox disputantes alios audiret, oblata erat opportunitas animi magis excolendi patebatque tanquam campus latissimus, in quo excurrere maioresque laudes sibi parere poterat.

Jam vero totus in litteris vivens cum nimia strenuitate ac studio et corpus et animus languescere sentiret, recreandi sese aliquam viam aggredi coactus fuit. Qua propter maxime aestivis mensibus cum Bonamico et Bembo crebris utebatur ambulationibus, interdum etiam Nonum, in vicinam Cardinalis villam, quae vulgo Bozzia appellabatur, exibat et in hortis eius herbariis artificiose institutis iucundissime vixit, mox scribendis versibus amantissimum Musarum otium expleus, mox etiam in venando simul cum magistro remissionem animi suavissimam inveniens <sup>1)</sup>). Janicius Patavii multas elegias composuit cum ad Bonamicum <sup>2)</sup>) et Bembum <sup>3)</sup>), a quibus per totum studiorum spatium beneficiis magnis cumulabatur, tum etiam ad alios inprimis Polonos, quorum favore et familiari amicitia praecipue usus erat, velut Petri Cmitae <sup>4)</sup>), fautoris generosi, Montani, medici clarissimi <sup>5)</sup>), Ludovici Dulcii <sup>6)</sup>), Vargavii <sup>7)</sup>), Stanislai Sprovii, tunc palatini Podoliensis <sup>8)</sup>), Phalcevi <sup>9)</sup>). Exstat etiam ad Franciscanum quendam elegia scripta <sup>10)</sup>), qua, cum rogatus esset, ut in Scotum philosophum aliquid scriberet, animum suum a re tali tractanda prorsus alienum esse respondit. Mirum sane videtur, qui fieri potuerit, ut cum poeta cum Bonamico et Bembo artissimis amicitiae vinculis coniunctus fuerit, tamen nenter neque in carminibus neque alio opere, quod sciam, Janicii ullam mentionem fecerit. Cuius quidem rei equidem frustra adhuc causam anquisivi.

Cum igitur secunda fortuna in Italia Janicius uteretur, profecto felix videbatur sibi multoque etiam felicior quam in populari terra, ubi Mars saevus armorum strepitu et spargendis discidiis Musas placido suavique otio gaudentes saepius irritaret „In terra Marti cedit Apollo mea.“ Contra Patavii „in tam segura Musarum turba quiete“ nullo belli impedimento prohibitus nisi in philosophia, in poesi omnibusque artibus ingenuis vivere non poterat. Atqui id ipsum studium, intentio animi immodica atque ardor mox frangere ac debilitare paullatim tenerum eius corporis habitum coeperant. Quod autem perniciosissimum imbecillae valetudini erat hydropis malum, qui morbus etiam patrem poetae absumpserat I, 7, 175, sensim sensinque poelam incessit, atque hoc modo perturbatio quaedam externae fortunae in eius vita facta est. Accedebat nuncius de parentis morte

1) Epigr. LII Trist. lib. eleg. 6, 74 sq. —

2) Variar. Elegg. lib. carm. 8.

3) Ibidem elegiam 9.

4) Trist. lib. eleg. 3.

5) Ibid. eleg. 4.

6) Epigr. L.

7) Trist. lib. eleg. 10. Epigr. V.

8) Variar. Elegg. lib. carm. 7. 10.

9) Epigramma XXXVIII.

10) Variar. Elegg. lib. carm. 11.



litteris allatus<sup>1)</sup>), unici fratris caedes<sup>2)</sup>), dein patriae terrae desiderium exortum, in ventre denique tumor exitiosus, quartana febris, ulcus ad aurem factum<sup>3)</sup>) extenuarunt fere, quidquid virium supererat, ita ut postremo prostratus in lecto per totum annum vehementer cruciaretur<sup>4)</sup>). Sic pervaria malae valetudinis fortuna utenti et resurgendi ex morbo fere spe destituito poetae unum tantum erat solatium, quo gravissimi eius dolores aliquantulum deleniebantur. Erant enim multi, qui aegrum visitabant, inprimis Polonorum frequens numerus poetam lecto affixum custodiebat, ipse denique Janicii carissimus magister tanquam patris partes tuens Montanum et Cassanum, medicos Italiae clarissimos<sup>5)</sup>), qui Musarum filium restituerent, adscivit neque ullum praetermisit diem, quo alumnum suum graviter laborantem non viderit et consolatus sit<sup>6)</sup>). Medici etsi nulli curae in poeta restituendo parcebant, tamen frustra avertere pestem et exstinguere conabantur. Cum igitur vitam eius in dies tantummodo sustentarent, poetam quotidie ab inferis, quemadmodum Janicius ipse de se confitetur, excitabant<sup>7)</sup>). Quod autem poeta maiore afficiebatur moerore, eius causa haec erat, quod per morbum etiam Musae iacturam experiebantur, quas nisi ab omnibus curis ac sollicitudinibus alienas vigere non posse poeta ipse dicit:

Non amat haec curas genialis turba Dearum,

Non vult sollicitas ante venire fores.

Atqui composuit Janicius aliquot carmina, quae paullo ante commemoravimus, querelarum plena, quorum maxime Trist. lib. 2 huc pertinet, quippe quo solos cruciatus doloresque poetae descriptos inveniamus.

Iam vero appropinquabat illud tempus, quo Janicius invitus Musis Italicis valedicturus erat, ut sub patrio coelo Poloniae, si quidem fieri posset, ad pristinam salutem rediret. Cum enim clarissimi illi medici insigni arte poetam sanassent, ubi primum eum tantum virium recuperasse rati erant, quantum ad suscipiendum reditum sufficeret: precibus atque adhortationibus movere Janicium studebant, ut quam celerrime in patriam iter iniret. Qui cum et maximo patriae desiderio afficeretur et in dies magis magisque metu urgeretur, ne a patrio solo suisque remotus in externa moreretur terra<sup>8)</sup>), reditum tandem parare coepit. Quod consilium Janicii simulatque Patavium pervasit, multos gravi affecit moerore.

Dolebant etenim omnes, quorum quotidiana usus erat consuetudine, dolebat autem inprimis Bonamicus, tanquam pater poetae alter, dolebat et Cardinalis ipse, quod vix tres<sup>9)</sup>) annos moratus Patavii Janicius

1) Trist. lib. eleg. 10.

2) Epigr. LXXII.

3) Trist. lib. eleg. 6.

4) Ibidem eleg. 3, 25 sq. eleg. 2. 4.

5) Ibidem eleg. 4.

6) Trist. lib. eleg. 6.

7) Ibidem eleg. 2. 4. 5. 6.

8) Trist. lib. eleg. 7.

9) Male rem egisse videtur Wiszniewius l. c. VI s. tit. „Janicius,“ qui per septem annos poetam Patavii in Italia versatum esse contendit: nulla enim, quibus eam narrationem confirmaret, argumenta attulit, nec afferre potuit, nam nullus, quod sciam, scriptor certi quidquam ea de re protulit. Quare eius sententiam paucis examini subiecisse iuvabit.

studia atque artes relinquere coactus erat. Cum tamen Bonamico persuasum esset valetudinis conditionem non sinere Janicium diutius in Italia remanere, una cum Bembo id maxime egisse videtur, ut poeta, qui egregio ingenio poetico et vere mira quadam doctrina ac sapientia prae ceteris omnibus studiorum sociis excellebat, ante quam in perpetuum Italiam relinqueret, pontificis permissu lauro poetica coronaretur summisque in philosophia honoribus ab academia Patavina publice solemniterque decoraretur<sup>1)</sup>.

Ac primum quidem poetam iam exeunte aestate anni 1537 in Italiam profectum esse supra ostendimus (cfr. comment. m. p. 9. not. 4. s. fin.), quare si, ut ille vult, per septem annos in Italia moratus esset, anno demum 1543 in patriam redisset. Deinde, cum poetam veracissimum eius rei testem habeamus, circumspicienda nobis sunt, si quae inveniantur, eius carmina, unde facile colligi possit Janicium ex Italia reducem Cracoviae illa ante annum 1543 composuisse. Re vera autem invenimur in Trist. et Variar. Elegg. LL. aliquot elegiae nec non Epigrammata quaedam, quae quidem procul dubio post eius reditum in patriam scripta esse haud difficile demonstrari potest. Veluti in Trist. lib. elegia sexta Bonamici beneficia Janicium in se collata celebrans inter alia haec dicit: „Quod sum, quod vivo, patriam quod cerno meosque“ — „muneris omne tui est.“ — Item cum Cnita in Russia occupatus Bonamico epistolam non posset mittere, fautoris absentiam ab Urbe (Cracovia) excusans mox addit, moenia nos Craci colimus curamus et aegrum corpus;“ vel etiam sub finem carminis v. 97 sqq. de Buda, Hungariae capite, a Ferdinando tum Archiduce Austriae Regeque Bohemiae obsessa refert. Porro Trist. lib. octava elegia Hungariam a Turcis occupatam deflet, conferas eiusd. lib. eleg. nonam; carmine septimo eiusd. lib. de nuptiis Sigismundi Augusti Polon. Reg. commemorat. Deinde in epigr. LH ad Cnitam dato, de lauro sua tenera, quam „a Latio longum debilitavit iter“ diserte loquitur.

Jam inter rerum scriptores constat Ferdinandum, Bohemiae Regem, Joanne de Zapolya IV a. Non. Febr. a. 1539 mortuo, Budam XIII a. Cal. Novembr. a. 1540 oppugnasse, sequente autem anno IV a. Non. Septembr. a Turcis obsessam teneri coeptam esse. confr. Malinovium ap. Syrokondam l. c. I, 174 sqq. nott. A. et B. p. 181 sqq. — Nuptias autem cum Elisabetha, Ferdinandi illius filia, Sigismundum Augustum celebrasse constat ineunte anno 1543 cfr. Tabellas ad Hist. Poloniae ed. S. Posnaniae 1845. Quae cum ita sint, dubitari amplius non potest, quin Janicium certe ineunte autumno anni 1540 in patriam reverterit elegiasque, quarum mentionem h. l. fecimus, omnes Cracoviae conscripserit. Vide Malinovium l. c. I, 175, id quod verba iam prolata „patriam quod cerno“ satis superque manifestum faciunt. Hinc igitur, quod supra posuimus, perspicuum fit Janicium omnino vix annos tres h. e. inde ab autumno anni 1537 usque ad idem tempus anni 1540 in Italia transegisse. Ceterum, quemadmodum mox infra videbimus, poeta non multo post quam philosophiae doctoris honorem et poeticum ornamentum XI a Cal. Sextil. anni 1540 obtinuerit, propter ingravescentem hydropem iter in patriam ingressus est. — Eundem errorem quem Wiszniewius etiam nescio qui M. L. in opere: *Krótkie Wiadomości z Dziarów Piśmiennictwa Polsk.* ed. Varsoviae 1855. p. 84. protulit. —

1) Quod ad coronam lauream Janicio pro meritis collatam attinet, multi viri docti per tria fera secula in maxima dubitatione versabantur, quippe cum alii de auctore oblatis honoribus dubitarent, alii coronationis honorificae quidem locum nominarent, quo poeta lauream solemniter accepisset, de auctore vero eius omnino tacerent.

Atque iam a Starovolscio, polyhistore Polonico illo tempore laudatissimo, incipiamus, qui (in: *Heccatont. Nr. XXVII*) affirmat, consentientibus Jüchero (in: *Gelehr.-Lexic.* p. 1895) et Niesieckio (in *Insignium Lib. T. IV, 434.* ed. Bobrowicz) per Cnitam Janicii fautorem a Maximiliano I. Austriae Imperatore, poetam coronatum esse. Quod quantum verisimilitudini repugnet, inde jam perspicuum est, quod satis vel „tironibus“ persuasum esse debet Maximilianum iam 1519 a. d. XVI Cal. Febr. vita decessisse (cfr. C. Rotteck: *Allgem. Gesch.* 15<sup>a</sup> edit. t. VII, 95), quo

Iam igitur sub finem anni 1540 Patavio relicto Janicius cum veretur, ne fortasse nunquam rursus Italiam visurus esset, et tamen pulcherrimae regionum et maximus esset admirator et omnino omnium rerum visum dignarum cupidissimus, noluit propterea opportunum tempus praetermittere in via alias, quas nondum urbes Italiae viderat, adeundi.

quidem tempore poeta vix annorum duorum et decem mensium puer erat. Rectius igitur verum extricare conatus est Janozius in libro: Nachrichten von denen in der Zaluskischen Bibliothek sich befindenden raren Polnisch. Büch. II, 44, qui Starovolseio refutato ex epigrammate Janicii LI meliora edoctus, a Pontifice „quodam Romano insignem illum honorem poetae oblatum esse suspiciat. Verba autem eius, quae huc pertinent haec sunt: „Wie nun aus den eigenen Janickischen Schritten erhellt, so hatte unser Dichter damals kaum das fünfte (sic!) Jahr seines Lebens. Folglich müsste er vom gedachten Kaiser (Maximilian I.) als ein ganz kleines und unvernünftiges Kind gekrönt worden sein. So unwahrscheinlich aber dieses ist, so unglaublich ist es auch, dass Peter Kmita, der um selbige Zeit auch noch ein junger Cavalier und ohne Reichsbedienung gewesen, mit Kaiser Maximilian I. so frühzeitig in eine so vertraute Bekanntschaft gekommen sei, dass er dem Janicki“ (— quantum nondum noverat —) „durch seinen Vorspruch bei selbigem ein so ausserordentliches Gnaden- und Ehrenzeichen habe auswirken können. Vielleicht muthmasse ich also glücklicher, wenn ich dafür halte, dass Janicki vielmehr von einem Römischen Papste, dessen Namen ich jedoch nicht errathen kann, mit dem Lorbeerkrantz beehrt wurde etc.“ Quae sententia in universum prolata, quamvis proprius ad verum accesserit, dubiam rem tamen nondum plane ad liquidum perduxit. Imo vero dum (in Janozian. I, 132 sqq.) id, quod in priore libro dixit, explicare voluit, non modo non expedit, verum etiam eo, quod auctorem habiti honoris Clementem VII Pont. Max. nominat, contra veram rationem temporis valde peccavit. Notum enim est omnibus pontificem illum Max tribus annis ante (die 25 Septbr. 1534. vide Samuel Nakielskium in: Promptuarium Antiquit. Monasterii Miechoviensis. ed. Crac. 1634 fol. p. 624.) mortuum esse, quam Janicio adire Italiam in animo fuerit. Atqui repetunt perversam istam Janozii sententiam Polonici quoque scriptores, qui si attentius rem considerassent, verum invenissent. Vide Bentkovium l. c. I, 611. Juszyanium Diction. Poet. Polon. I, s. v. „Janicius,“ qui insuper Boehmii probabilem argumentationem vituperat; Chodynecium (Diction. Doctor. Polon. I, 220,) Meeherzynium (Hist. Latinit. in Polonia, polonice script. Crac. 1833. p. 50.) Wiszniewium l. c. VI, 126 et 251; M. L. I. c. p. 84. — Veritati autem proxime accedit Boehmii investigatio (cfr. eius praefat. ad Janicii carmina, p. 3. not.), camque dignam iudicamus, quam accuratius contemplemur, ut videamus, utrum in eo, quod affert acquiescere queamus, necne.

Laudata enim sententia ab Janozio in „Nachrichten etc.“ prolata, quae in poetae epigrammate LI. nititur

Janicii laurus de Petri enata — — —

Rupibus . . . .

etiam alium haud levis momenti locum ad Bonanicum sese referentem ex Trist. lib. eleg. sexta affert doctissimus Boehnius:

Dimittis: titulos mihi sed tamen ante procuras cet.

qui, cum longe aliud quiddam contineret, cum priori illo non apte convenire et visus est. Tertius denique locus in epigrammate LII qui exstat:

Non igitur poterit laurus, quam primus ad Arcion

Ipse tuli, in tanto vivere nostra gelu

— — — — — quam

A Latio longum debilitavit iter.

etiamsi utrique priori testimonio poetae non repugnat, quippe qui in universum tantum in Italia laurum ortam indicet, Boehmium tamen neutri testimonio plane conciliare quivit. Hanc igitur ab causam clarissimus criticus, qui veritati investigandae diligentiam utique laudabilem ac studium impenderat, examinatis his Janicii omnibus indiciis cautissime egit, ut explicandae difficilis rei geminam rationem



In Venetorum igitur urbem profectus maritimo eius situ ita captus erat et pulerarum puellarum forma deceptus, ut mox epigramma facetissimum XXXIV fecerit. Iter in patriam pergens inter continuos imbres, qui per duodecim dies minime remittebant, „saepe cum grandine saepe cum nive mixtos,“ corpus iam denuo debilitari intellegebat poeta, cum

demonstraret, sed nodum ipsum solvere ei non contigit. Verba eius haec sunt: „Utrum vero vel a Summo Pontifice, vel, quod ego crediderim, a Patavinis, quibus lauream conferendi potestas erat, illi hoc decus obvenerit, expedire non licuit cet.“ Boehm. J. c. p. 4. not. Sed quid plura? Si tres illos poetae locos diligenter inter se comparamus et conditiones eius familiares cum viris doctrina aequae ac virtutibus per totam fere Europam notis Patavii contractas perpendimus, certo omnis dubitatio eximitur. Atque, cum supra ostenderimus, Janicium paene divino quodam ingenio atque indole poetica a natura praeditum brevi tempore, postquam Patavium pervenerit, Bonamico primum innotuisse eiusque singularem amicitiam familiaritatemque nactum esse, deinde etiam in se convertisse Bembi Cardinalis oculos, qui item sincera amicitia iuvenem excepit (cfr. Trist. lib. eleg. 9.) ita, ut Janicius fere quotidie partim in magistri, partim in Cardinalis domo simulque in utriusque conventibus litterariis versans favorem atque amorem eorum maximum experiretur: iam admodum verisimile est, Bonamicum, qui, ut ex poetae carminibus liquet, paene paterno erga poetam flagrabat amore, eum ex hydropo in dies magis magisque evanescentem discipulum videret, ob eius egregia merita laurea coronatum dimittere in patriam voluisse et consilium illud, quod cepit, cum Bembo communicasse. Porro Bembum apud Paulum III. Pont. Max. auctoritate multum pollentem ab eoque cardinalis dignitate ornatum (cfr. Ersch. et Gruber I. c. VIII, 470; Variar. Elegg. lib. I, 61 sqq.), quippe qui ipse (Papadopolo I. c. II, 51 testante) virorum sapientissimorum ingenia laudibus et praemiis honorare soleret, maxime Bonamici precibus pro Janicio adhibitis commotum Paulo illi Pont. Max. auctorem factum esse, ut Clementi Janicio lauream poeticam tribueret, profecto a vero non abhorret. Imo vero eam, quam modo protulimus, sententiam unice veram esse et omnem dubitationem tollere, iam inde comparet, quod poetae ipsius tres illi loci nunc quam aptissime conveniunt. Scribens enim de Bonamico magistro suo: „Dimittis, titulos mihi sed tamen anteprocuras,“ quid aliud poeta in mente habuerit, quam laureae suae poeticae primum auctorem Bonamicum? Quod vero poeta plurali numero „titulos“ usus est, hoc non casu vel amplificandi illati honoris et gloriae causa factum esse existimes, sed potius, cum simul in summis philosophiae honoribus poetae assequendis auxilio fuisse magistrum verisimillimum sit, iure et de industria quidem pluralem numerum adhibitum esse. Iam vero si verum illud est, quod statuimus quodque negari non potest, commendationibus et Bonamici et Bembi Janicium poeticam lauream a Paulo III. P. M. impetrasse, optimum igitur poetae illud: „Janicii laurus de Petri enata rupibus“ et prius illud supra (ex Trist. lib. eleg. 6) prolatum testimonium et consensum efficiunt optimum et cum epigrammate LII apte unum ac totum aliquid significant.

Postquam rem obscuram pro viribus enodare conati sumus, una haec tantum restat quaestio, quam critici frustra studuerunt solvere, a quoniam viro et quo loco poeta coronatus fuerit. Atque, quod iam doctissimus Boehmiius quasi divinaverat sed argumentis destitutus confirmare non potuerat, id in lucem protrahere prospere contigit Lukaszewicio, viro de litteris Polonicis egregie merito, qui in opere laudato (Hist. Scholar. in Corona cet. I, 75 sq.) argumentum gravissimum affert ex diplomate Janicio Patavii dato petito. Quae huc pertinent verba, fere haec sunt: „Significamus igitur vobis, quod coram nobis M. Antonio Contareno, Equite et Comite ante dicto, personaliter constitutus Nobilissimus et doctissimus vir Dominus Clementis Janicius, Polonus, qui in alno Gymnasio Patavino pluribus annis in artibus et philosophia insudavit et ita elaboravit, ut se dignum laurea doctoratus corona in artibus et philosophia et laurea poetica exhiberit, et id circa debita cum instantia petierit se per nos auctoritate, ut perfertur, concessa, doctorem fieri et creari. Punctisque itaque prius (ut moris est) in artibus et philosophia ei assignatis fecimus coram nobis diligenter ac rigorose examinari, ipse vero in huiusmodi suo examine

Alpium saxa saltusque magno cum labore peragraret. Quamvis igitur celerrima ac diligentissima curatione sibi opus esse haud ignoraret nulli tamen urbs neque vicus, ubi reficeret vires, propinqua erant. Quam ob rem necessitate tristi coactus corpus plane defessum vix aegreque secum trahebat, et, nisi spes magna brevi revisendae patriae eum sublevasse atque erexisset, haud scio an tot tantisque molestiis Janicius absumptus esset. Imo vero cum defatigatus totusque imbris madefactus atque fame etiam pressus ad Stirienses venisset cumque speraret fore, ut vires ibi relicere corpusque recreare posset, non modo non hospitaliter ab iis exceptus, verum etiam propter Italicum vestitum et linguam Polonicam iis inusitatam, cuius Alpina illa gens plane ignara erat, ita ut tanquam mutus digitorum signis uti coactus esset, inhumaniter irrisus prorsusque ab iis illusus est. Iam Pannonia relicta simulatque in Moravia descendit, quasi liberius poeta respirare coeperat vicino Poloniae coelo afflatus, praecipue autem cum apud Scythicas nationes iucundissimum hospitium expertus et debilitati corporis curam diligentem experiretur, ad lacrimas illorum moribus humanissimis fere commotus sic canit:

— — — felicem ac esse beatum,  
In Scythicis esset qui peregrinus agris.

de Stiriensibus vero:

Barbarius nihil est Alpina gente ferumque  
Nil magis est, ipsi sint nisi forte lupi<sup>1)</sup>.

In Moravia autem etiamsi hospitalitatem, sensum humanitatis curamque suavem experiretur, tamen tantum abfuit, ut vires recuperaret, ut valetudinem adversam etiam magis auget<sup>2)</sup>, cum nimis vinum biberit. Itaque spe melioris salutis destitutus maxime autem veritus, ne extra patriam sepulcrum inveniret, properabat, ut quam primum posset, Cracoviam perveniret. Vix tamen Vindobonam nactus adeo aegrum se sentiebat, ut nullo modo iter pergere posset ac paene inops a divite quodam homine hospitaliter exceptus plures dies ibi commoraretur<sup>3)</sup>. Cum nihilo minus morbus ingravesceret et incredibili patriae desiderio poeta urgere-  
tur, Germania relicta maximo cum vitae periculo Poloniam petebat. Sic

in recitandis punctis, argumentis dubiis et oppositionibus sibi factis quamvis arduis et obscuris seriatim explicandis et clare solvendis tanta ingenii, doctrinae, memoriae ac cacterarum rerum, quae in consumatissimo philosopho exigi solent, experientiam fecit, ut nostra et omnium doctorum ibi existentium expectatione superata a nobis et praefatis doctoribus ibi existentibus unanimiter et concorditer ac nemine penitus dissidente idoneus ac sufficientissime in artibus et philosophia fuerit iudicatus cet.“ —

Quare cum ex poetae ipsius, quae supra consideravimus, testimoniis tum ex verbis diplomatis evidentissimum est Janicium non a Caesare quodam Germanorum, nec a Clemente VII. Pont. Max. (quippe iam a. 1534 mortuo), sed, postquam a Paulo III. Pont. M. laurea poetae adsignata fuerit, eodem tempore, quo summi in philosophia honores in eum conferrentur, coram professoribus et commilitonibus Universitatis Patav. publice summaeque cum caerimonia coronatum esse. — Quam solemnitatem die XI. a. Cal. Aug. anni 1540 actam esse edocemur indicio diplomatis; post eam vero sine dubio aeger poeta reditum in patriam acceleravit. —

<sup>1)</sup> Trist. lib. eleg. 5.

<sup>2)</sup> Ibidem eleg. 5, 45—50.

<sup>3)</sup> Epithalamion II, (ad Sigismundum Aug. Polon. Reg.) v. 9 et 10.

igitur plane exhaustus atque aeger autumnō anni 1540 tandem Cracoviam revertit. Simulatque de Janicii reditu perlata est fama, lactabantur omnes viri docti, quod qui diu ab iis remotus fuisset poeta egregius nunc idem liberalium artium et philosophiae doctor rediret tandem inter eos, quibuscum antea familiarissime vixerat. Quorum plerique, cum summis Reipublicae muneribus fungerentur, cupiebant, ut etiam poeta rempublicam capesseret, itaque sponte ad eam Janicio aditum muniebant, inprimis autem Petrus Cmita libentissime munus quoddam publicum clienti suo parabat<sup>1)</sup>, sed tamen, quominus poeta id inire posset, magna infirmitate aegraque valetudine prohibitus fuit. Nihilō secius per totum illud tempus, quod inter vivos fuit, admodum varia valetudinis usus fortuna ac maximam partem in lecto defixus, dummodo aut loqui aut manu calamum regere posset, nunquam poeta otio se dabat, sed, quamquam maximopere et corporis et animi perexiguīs viribus debebat parcere, tamen nulla valetudinis ratione habita tantummodo in Musarum amplexibus transegit totusque modo in eruditīs collocutionibus doctisque disceptationibus cum amicis, modo in scribendis elegiis<sup>2)</sup>, modo in lectitando occupatus tumidi corporis dolorem „depressique animi angorem deleniebat.“

Sicuti Patavii Janicius mira quadam diligentique cura medicorum usus fuerat, ita in Cmitae domo habuit medicos nobiles, in quibus prae ceteris maxime Joannes Antoninus, medicus regius, quem non secus ac fratrem germanum poeta amabat „Vitamque“ suam (Trist. eleg. 7) appellat, quotidie lecto affixum et vix animam trahentem amicum visitans sanitati restituendae pro viribus curam diligentissimam adhibuit, neque ullum remedium omisit, quo hereditarium illud virus, hydropem, in aegro extinguī posse existimabat. Sed frustra medici aegrotum a pernicioso morbo liberare studuerunt; dolores in dies magis magisque crescebant, ac paullo post Janicius omnino exhaustus voceque amissa cum maximo eorum dolore, qui vehementissimo semper amore poetam prosequerentur praeclarumque eius ingenium permagni faciebant, „placidam natamque Musis animam in ipso aetatis ac famae suae flore anno 1543 efflavit“. Moriturus autem ipse sibi epitaphium scripsit, quod, si qui sibi poneretur, lapidi incideretur:

Spe vacuus vacuusque metu cubo mole sub ista  
Et vere vivo: mortua vita vale.

Jam cum de vita Janicii, ut fieri poterat, uberrime exposuimus, etiam, quae eius animi atque ingenii propria fuerint, cognita habere debemus. Nam, ut poetam omnibus ex partibus ac penitus cognoscamus, deque eo iustum facere iudicium queamus, pernecessarium esse mihi videtur, ut

1) Trist. lib. eleg. 6, 89.

2) In primis certo ponendum est carmen Trist. lib. septimum in ipso fere discrimine iam trepida manu conscriptum, quo vitae quietae et otiosae sed tot cladibus quot dixi, tentatae pleraque eademque gravissima momenta de ipso posteritati reliquit. Deinde Epithalamion ad Sigismundum utrumque Poloniae Reg. datum. Denique Epigr. LXXVIII collectionis meae et al. Ceteroquin vide Janoziana Vol. I, 132 sqq. et Ephemeridem literariam (Tygodnik literacki ed. Wóykowski) s. a. 1840 No. 26 p. 206, ubi iudicium de poeta factum cautissime accipi oportet. —



etiam de virtutibus, quibus praeditus fuerit, de animo et moribus prudenter et caute dicatur, cavendumque ante omnia, ne, si quae in eodem minus probanda inveniantur, nimio poetae amore ducti ea de industria vel obtegamus atque occultemus vel plane silentio premamus. De qua re si sententias a Juszynio l. c. et Anonymo<sup>1)</sup> iam prolatas considero, quippe documentis aut levibus aut certe non accurate examinatis nixas, alteram parum subtili neque diligenti disquisitione laborare, alteram autem e praeiudicio malo emanasse existimaverim. Ubi vero aequalium de aliquo scriptore testimonia non exstant, quae cum operibus eius comparata rectum iudicium aut certe a vero non nimis remotum efficere nobis queant, ipsi eius scriptoris libri cum temporum ipsius ingenio comparati in ferenda sententia respiciendi sunt. Quod quidem etiam in Janicium cadit, cuius insuper carmina re vera quasi imaginem poetae praebent.

Ac primum quidem cum pro iuvenili aetate ad tranquillam cum amicis societatem hilaremque confabulationem a natura propensus esset, totus fere in eorum consuetudine cantibus, musicae, iocis salibusque deditus, qua ratione virum sapientibus praeceptis institutum decet, fruebatur otio et ineundis certaminibus poeticis cum aequalibus valde negotiosum officiosumque sese praebebat<sup>2)</sup>. Cum vero amicos in terra unice verum thesaurum dictitaret, ideo non temere et cum quolibet, sed iis tantum, quos familiaritate sua dignos censeret, cum viris iudicio electis amicitias sinceras iunxit eosque cum comitate humanitateque tractavit<sup>3)</sup>. Vultus eius facilitas ac paene divina quaedam suavitas et tranquillitas unumquemque fere alliciebant et ea opinione implebant, hili poetam plane carere. Sed vana erant ea signa: nam si poeta lacessitus vel offensus erat, praecipue sine idonea causa, mox iracundia et stomacho ita exarscebat, ut per longum tempus acerbiter non dissimulatam gerens haud facile rursus placari et conciliari posset. Quam animi proclivitatem ad iram illius comi et venustae faciei non admodum convenientem nisi in corpore aegro viribusque nimis debilitatis nolis quaerere. Contra adeo misericordia erga infelices homines vel iniqua sorte pressos commovebatur, ut, praesertim si non habebat, unde eos sublevaret, in lacrimas facile erumperet. Atque tam molli natura cum fuerit Janicius, mirari non debemus eum „Martis et Palladis aegidem gerentis“ hostem infensissimum fuisse. Hinc igitur eorum, qui sua commoda non satis honesta ratione quaerentes communeque bonum postponentes belli materiam parabant, exprobrator publicus accusatorque exstitit acerbissimus<sup>4)</sup>. Jam de aliis virtutibus poetae quid dicam? Cum, quemadmodum supra vidimus, iuvenilem aetatem in aulis virorum et in Polonia et Italia maxime conspicuorum Janicius transegisset, nempe magna atque excelsa, quae imitaretur, habuerat exempla. Modestiam igitur et temperantiam<sup>5)</sup>, munificentiam,

<sup>1)</sup> Vide Ephemerid. litter. l. c. p. 206.

<sup>2)</sup> Trist. lib. eleg. 7. v. 123 et 124.

<sup>3)</sup> Ibid. v. 98 sqq.

<sup>4)</sup> Vide Quereclam Reipubl. Polon. 1 et 2. Trist. lib. elegg. 8 et 9.

<sup>5)</sup> Trist. lib. eleg. 7 et multis aliis locis. cfr. ibid. eleg. 1, 77 sqq. 3, 41, 108; 6, 8 sqq. Variar. elegg. Lib. 10, 7; 11, 37 sq.

munditiam, iustitiam, beneficiorum assidue memorem animum commemorasse sat esto<sup>1)</sup>. Neque etiam reticendus est amor patriae flagrantissimus, quem haud scio an nullus alius unquam maiorem in pectore foverit<sup>2)</sup>. Quod si illam laborantem videbat, vel periculum grave a vicino christiano Romanorum Rege imminens metuebat, quamvis infensissimus semper paganorum esset hostis, libero tamen, aequo ac laeto animo intuebatur Turcas Hungariae opem ferentes, dummodo patria integra atque incolumis maneret<sup>3)</sup>.

Jam quod ad mores poetae attinet, cum et philosophiam penitus cognitam haberet et hominum vitam didicisset, philosophabatur cum singulari quadam verecundia de vita et moribus rebusque bonis et malis. Atque sapientiam maxime necessariam ad vitam honestam docet<sup>4)</sup>, modestiam et temperantiam in rebus secundis servandam esse suadet<sup>5)</sup>, vituperat adulationem<sup>6)</sup>, fallaci mundo rebusque variis ac mutabilibus diffidendum esse dicit<sup>7)</sup>, peccantem quemque ipsiusmet vitiis perditum ire<sup>8)</sup>. Pietatem denique<sup>9)</sup> probitatemque dum pro tessera, ut ita dicam, semper haberi poeta vult, cum in terra mutabilia cuncta et interitura demonstrat, ipse clementissimo Deo Divaeque Virgini se dedit, vitam mortalem mortemque contemnit<sup>10)</sup>, quippe una mens pura atque integra in coelo aeternitatem inveniat<sup>11)</sup>. — En habes poetam verum vitae morumque magistrum. — Atqui dum ita ad conformationem quodammodo vitae honestioris enititur, ipse doctrinis illis eatenus neglegentius sese adaptare videtur, quatenus nonnullis locis laxius vixisse deprehenditur. Quamvis re vera quidem in his:

1) Adulando nunquam Janicius polluit animum. Si tamen hic illie de industria in Petri Cunitae laudibus atque cum studio versatur, illud tantummodo conditioni eius angustae tribuendum videtur nec non studio illorum temporum, quibus resistere praesertim pro beneficiis acceptis gratissimus animus nullo modo potuit. Qua quidem in re prorsus assentior doctissimo Molinio, qui in programme Trzemesnensi ad a. 1853. p. 9, iustissimum de Janicii virtute, quam gratam beneficiorum memoriam vocamus, iudicium in hunc modum profert: „Er war vielleicht der Einzige, der nicht, wie seine Vorgänger“ (veluti Dantiscus et Cricius) „oder Zeitgenossen die Kunst wegen irgend eines Gewinnes pflegte, wie er denn auch seine Hand nicht flehend nach Gaben oder Ehrenstellen ausstreckte und unverdientes Lob spendete, vielmehr dankte er bescheiden für die ihm dargereichte Hilfe und lobte nur das wahre Verdienst ohne seine persönliche Würde herabzusetzen.“ —

2) Trist. lib. elegg. 7. 8. 9. 10. Var. Elegg. lib. 4. 7. „Italiam miror, patriam venerorque coloque, adfuit illius me stupor, huius amor.“ — cfr. Querclam Reip. Polon. 1 et 2. al. —

3) Trist. lib. elegg. 6. 8. 9. —

4) Trist. lib. eleg. 3, 99 sqq. —

5) Ibidem eleg. 1, 77 sqq.

6) Epithalamion I. —

7) Trist. lib. eleg. 2, 102. Epigr. LXXVIII. —

8) Vitae Archiepp. Gnesn. No. XXVII. —

9) Trist. lib. elegg. 2; 8, 147 sq. 10, 47 sqq. — Variar. Elegg. lib. 4, 133 sqq. Epigr. XIV. XVII. cfr. o. epigrammat. XIX. XXIX. al.

10) Trist. lib. elegg. 2. 3, 100. —

11) Epigrammat. LXXV. LXXVIII. —

In Venerem effusum male me plerique meorum  
 Decepti externis asservere notis:  
 Vel quia me citharae, cantusque salesque iuvabant,  
 Vel quia paene puer scriptor amoris eram ect.

suspicionem malam calumniatorum refellere conetur, integritatem morum defendat castusque omnino in carminibus appareat, certe in Epigrammate XXXV. ad St. Lascum scripto praeceptis suis non constat atque opinionem illam satis comprobat. Quod testimonium si respicimus cumque duobus aliis Epigrammat. LXXIII et XLIX comparamus, repugnare illi quam maxime manifestum est. Quam ob causam facere non possum, quin viris supra laudatis, qui poetam adeo moribus corruptis fuisse referunt, ut praemataram ista ratione mortem sibi ascivisset, asentior.

Quod ad amores Janicii attinet, nihil certi statui potest. Nam, utrum Leucorrhode et Alphisihoea, quas carminibus celebrasse se dicit<sup>1)</sup>, eius verae amatae, an aliorum fuerint, an sub nominibus simulatis poeta proprios amores, an etiam omnino fictos descripserit, explorari vix poterit. Neque magis de ratione amoris illius, castusne an minus honestus fuerit, quidquam reperias. Vide. comment. meae part II, p. 31 not. 2. Contra de amore, quo Elsulam puellam amplexus est, de eius moribus, de consuetudine casta, qua utebatur, nullum exstat dubium. —

Sed cum de virtutibus, animo et moribus Janicii dixerimus, etiam de religione eius quaedam proferre nos oportet. Qui cum aetate vixerit, qua nova religio cum totius fere Europae tum Germanorum animos tenebat et deinceps etiam Polonos imprimis optimates, quippe eruditos ac doctos, subrepere coeperat, facile adduci potuit, ut novae religioni animum adverteret sed, quamvis omnibus artibus ingenuis et praeceptis philosophorum imbutus esset et in aulis a rebus novis minime abhorrentibus versaretur et virorum formulae evangelicae studiosorum consuetudine familiari uteretur, tamen omnino alienum sese ab eiusmodi novitate servavit, certe ecclesiae catholicae dogmata intacta reliquit. Verum enimvero, cum etiam in Polonia mores laxiores fierent et vita coelebs vel a sacerdotibus non arte teneretur, quin etiam a nonnullis moleste ferretur, factum est, ut ipse poeta de coelibae conditione liberius sentiens institutum improbare videretur, quod sacerdotum ordinem male moratum redderet et corruptioni tanquam campum latissimum patefaceret<sup>2)</sup>. Atqui uno loco excepto Augustanae confessionis nusquam mentionem fecit, imo sectas novas lupos horribiles appellans<sup>3)</sup> catholicae fidei ubique semper et usque ad mortem amantissimum studiosissimumque sese profitebatur et manifestabat. —

Ut autem Janicii imaginem magis ad verum describamus, de bonis etiam corporis eius pauca adicere liceat. Erat autem corpus iusta statur et satis forma decora, hilaritati et honestati vultus quam optime conveniebat. Accedebat etiam oris candidus et tener quidam color, certum pudoris atque ingenii signum, vox denique clara ususque linguae facilli-

1) Trist. lib. eleg. 7.

2) Epigramma XXIV.

3) Variar. Eleg. lib. carm. I, 79 sq.



mus et gestus corporis gratiae ac venustatis plenus. Sed de hac quidem re hactenus.

Jam praeter latinam poesin, qua, quemadmodum Janozius<sup>1)</sup> recte existimat, longe superavit omnes aequales, operam dabat Janicius Graecorum linguae, quae illo tempore iam apud Polonos liberalis eruditionis studiosos pars erat necessaria. Cuius quantopere peritus poeta fuerit, cum ex aliis scriptoribus tum ex ipsius carminibus apparet. Atque etiamsi poetarum scenicorum mentionem non facit, certe Euripidem non ignotum<sup>2)</sup> ei fuisse putaverim, Homerum autem poetarum omnium fere summam maximam partem in memoria habuit<sup>3)</sup> nec non Hesiodum legisse videtur<sup>4)</sup>. Quod ad scriptores Romanos attinet, ut alios taceam, tam assiduus in legendis elegiacis poetis fuit, ut paene quasi in succum et sanguinem eius abirent, nec difficile esset, si quis vellet, singulos locos et versus Janicianos cum Tibullianis et Propertianis tum Ovidianis paene ad verbum consentientes invenire<sup>5)</sup>. Neque vero solum linguas Graecorum Romanorumque penitus cognitae poeta habuit, sed etiam res gestas, antiquitates, quae dicuntur, alia utriusque populi adeo memoria tenebat, ut, ubi opus erat, exemplis ex eius historia sumptis apte commodeque uteretur. Mathematicae artis scientiam non mediocrem comparasse sibi dicitur; nam si Starovolscio<sup>6)</sup> fides haberi potest, arithmeticum opus scripsit, ad quod, quae Janicius Trist. lib. eleg. 3, v. 119 de metiendis muris dicit, nisi alia ratione accipi debent, referenda sunt. Num vero etiam in medicinam Patavii incubuerit, artem a Montano maximo-pere cultam, idque in Trist. lib. eleg. 4, v. 9 significare poeta voluerit, equidem affirmare non ausim. —

<sup>1)</sup> In Janozianis I, s. v. —

<sup>2)</sup> Conferas Janiciani Charontis descriptionem in Trist. lib. eleg. 6. cum Euripid. (edit. Pflugk.) Herc. Fur. 430 sqq. et Alc. 253. 439 sq. — aut in Phoeniss. primi chori cantici antistr. extr. cum Janic. l. c. v. 16. —

<sup>3)</sup> Homerum Janicius pluries commemorat, veluti in Trist. lib. eleg. 9, 168. Variar. Elegg. 1, 91; 6, 29; Epithalam. II, 29 ubi Homeri descriptionem Agamemnonis, ut infra. videbimus, latine reddit.

<sup>4)</sup> Cfr. Hesiod. Theog. v. 60 cum Janic. Trist. lib. eleg. 6, 17; Hesiod. l. c. v. 30 cum Janic. l. c. 3, 33 sq. et eleg. 7, 43 sq. —

<sup>5)</sup> Conferas Janicium Trist. lib. 2, 1 cum Tibul. II, 4, 15. 20. Janic. II, 2, 3 sq. c. Tib. II, 5, 7 sq. Janic. Epigr. VI, 1, c. Tib. I, 1, 1. Janic. Epigr. XXXIII, 1, c. Tib. II, 1, 80. al. —

Janic. 1, 2, 41 cum Prop. II, 1, 71. Janic. I, 3, 7 c. Prop. IV, 1, 81. Janic. 7, 86 cum Prop. II, 19, 46. Janic. I, 10, 40 c. Prop. IV, 3, 46. Jan. II, 7, 66 c. Prop. II, 25, 84. Janic. Epigr. VIII, 12 cum Prop. III, 9, 1. Janic. Epigr. XXIII. init. c. Prop. II, 7, 41 sq. al. —

Janic. I, 1, 45 cum Ovid. Trist. I, 1, 88; II, 351. Jan. I, 5, 28 c. Ovid. Trist. V, 7, 46. Janic. I, 5, 34 c. Ov. l. c. V, 10, 46; II, 453. Janic. I, 7, 46 c. Ovid. l. c. III, 3, 18. Janic. I, 7, 49 sq. c. Ov. IV, 10, 57 sq. Janic. I, 7, 54 c. Ov. l. c. III, 3, 24. Jan. I, 7, 84 c. Ov. l. c. III, 3, 32. Janic. I, 7, 88 c. Ov. l. c. III, 3, 72. Janic. I, 7, 91 c. Ov. l. c. IV, 10, 91. Janic. II, 7, 1 c. Ov. l. c. IV, 7, 1. Janic. II, 9, 1—3 c. Ov. l. c. V, 10, 1—3. —

<sup>6)</sup> In Hecatont. s. v. —

Jam vero transeundum est ad poetae opera. Num, quae Janicius inde ab anno aetatis decimo sexto usque ad vigesimum septimum scripsit, ad posteritatem pervenerint omnia, haud facile est ad definiendum. Neque enim nostratum exstitit, qui data opera eam rem investigarit, neque in iis, quae apud poetam Trist. lib. eleg. 7. legimus, omnino acquiescere possumus. Nihilominus tamen, ni fallor, duabus nisus causis videor mihi conicere posse Janicium praeter ea, quae in Boehmiana operum Janicianorum collectione continentur, etiam plura carmina scripsisse, quae hucusque nondum cognita per Poloniae varias bibliothecas dispersa, crasso pulvere obruta vel etiam tincis ludibrio sint. Ac primum quidem; quid poeta in Trist. lib. elegia 7, sibi voluerit, videamus. Janicius hoc loco verba facit de tempore, quo adulescens vel puer potius in scribendis versibus assiduus multa composuerit cum amatoria tum res alias continentia carmina. Jam enim Leucorhoden et Alphisiboeam poemata nominat, quae quidem sive ob argumentum sive compositionem sive etiam ob orationem non satis politam tanquam nimis imperfecta igni imposuit. Quae cum ita sint, cum etiam multa alia ingenii poetae specimina eandem sortem experta sint, nonne saltem vestigia aliquorum carminum deperditorum exstare necesse est? Haud dubie. Nam si verum illud est, simile simili gaudere, vel quod eodem redit, nullum esse, quin cum coniunctissimo quoque amico suo, omnia, qualiacunque sint, communicet, etiam Janicium, quaecunque composuerit carmina, mox familiarissimo suo recensenda tradidisse verisimillimum est. Atque negari quidem non potest eum, cui poemata Clementis vere placuerint, ea sive tota sive pulciores et praestantiores tantummodo particulas quasdam transcriptas in anthologiarum modum apud se conservasse: quae igitur poemata non una cum extincto poetae autographo nobis interierint. Deinde Jos. Łukaszevicius<sup>1)</sup> luculenter ostendit discipulos Collegii Posnaniensis uno quoque mense semel publice varii argumenti versus declamasse, quos ipsi fecissent. Quae poemata ante quam recitarentur in aula, a magistris recensita atque emendata esse neque alia transscripta, quam quae tali honore digna iudicarentur<sup>2)</sup>, vix est, quod commemoremus. Unde colligere iam facile possumus etiam plura poetae carmina aut in exemplis Collegii Posn., cuius Janicius alumnus erat, aut in libris manuscriptis exstare, quos vix quisquam adhuc adiit. Confirmare denique videntur sententiam, quam de ineditis quidem scriptis poetae protuli, satis superque epigrammata tria, quae in duobus Cricii codicibus Kornicianae bibliothecae inveni; nam exhibent expresse supra scriptum poetae nostri nomen et eorum argumentum plane in Janicium convenit. Ceteroquin sermo et color vix alium auctorem suspicari nos patiuntur. Cum igitur de auctoritate eorum minime dubitari possit, non abs re erit illa epigrammata lectori benevolo proponere. Unum eorum „in insigne (herb, Wappen) Cricii“ compositum ita inscriptum est:

1) In: Historia scholarum eot. 1, 214 cfr. cum p. 261 adn. 2.

2) Idem l. c. I, 214 adn. 2. „Ze już uczniowie Kollegium Lubrańskiego pisali i ogłaszali drukiem w tym czasie rozmaite ramoty wierszem i prozą, byłoby zbyt rzeczą nadmienić.“

- In stemma Cricii Cothwic dicta.

stemma nitens campis niveis rubeoque videtur  
 Pontificis mores effigiare sui:  
 Candorem signat probitas ruborque pudoris  
 Est proprius, qui non recta subire timet.  
 Haec duo praeclaris doctrinae dotibus aucta  
 Non poterunt ulla devia parte sequi. —

Alterum in Orichovii „Turcica“<sup>1)</sup> scriptum habemus hoc:

Quam ruit in Turcas facundo Orichovius ore  
 Irati varium per Ciceronis iter:  
 Tam ruerent cuncti iuncto si foedere Reges  
 Quotquot de Christi nomine nomen habent;  
 In praiceps rueret Solymani gloria, ut esset  
 Aut nihil aut servus, quod fuit ante, Gctes.  
 Sed mallet decies Rex Gallicus ante perire  
 Quam socius magni Caesaris esse semel. —

Tertium denique mollissimum epigramma videtur Janicius tum scri-  
 pisse, cum iam moriendi tempus instabat; quod poetae tanquam cygni  
 miserum cantum efficit. Est vero hoc:

Umbra Janicii ad lectorem.

Carmine qui potui Tygres mulcere severos,  
 Non potui mortis flectere fata ferae.  
 Omnia, residuae quaecumque sub orbe Dianae  
 Vivunt, sunt fati interitura suis.  
 Est igitur nefas variis<sup>2)</sup> confidere rebus,  
 Nil petit ad Superos mens nisi pura Lares.

Quod denique ad Arithmeticam eius attinet, Starovolscius ex aequali-  
 bus solus eam Janicio attribuit, sed eius operis neque accuratiorem de-  
 scriptionem neque editionem exhibet, neque omnino docet, unde illud  
 opus cognitum habeat. Quod si mecum considero, cum ne Boehmio  
 quidem nec Janozio, qui in ea re polyhistorem illum sequuntur, ambi-  
 guam rem dignoscere et solvere cordi fuerit, cum etiam ipsi Polonici scri-  
 ptiores<sup>3)</sup>, qui necessariis fontibus commodissime uti poterant, in mentione  
 operis ab Starovolscio facta acquiescant: vereor, ne quae de arithmetico  
 poetae opere disputaturus sim, inanis plane coniecturae speciem habeant;  
 quare tota ea quaestio in incerto mihi est relinquenda, donec opus sive  
 ipsum scriptum sive editum aliquis repererit aut certe probabiliora aliqua  
 argumentisque firmata protulerit. Atque haec fere sunt, quae de ineditis  
 Janicii scriptis dicenda mihi videbantur. Quae autem de reliquis eius car-  
 minibus adiciam, ea ita commemorare in animo est, ut, cum iam a Jano-

<sup>1)</sup> Stanislaus Orichovius „Turcica“ sua sive „Orationem ad equites Polonos de bello adversus Turcas suscipiendo,“ ut primum ex Italia 1543 rediit, eodem anno Cracoviae apud viduam Ungleri promulgavit. Atque in hanc ejus orationem Janicius id epigramma scripsit. Vide Ossolin, l. c. Vol. III, part. 2. No. 33. —

<sup>2)</sup> Ossolinus l. c. Vol. IV, p. 349 „vanis“ lectionem pro „variis“ exhibet. — Ceterum versus bene compositus, quoniam sensum dilucidum praebet, minime est reprehendendus aut tentandus, nisi quod in pede altero pro dactylo spondeove trochaeum habet.

<sup>3)</sup> Vide Syrokomla l. c. praefat. Ossolin. l. c. p. 340—48. Niesieck, Insi-  
 gnium lib. IV, 434. —



zio et Ossolinio luculenter ac copiose de uno quoque opusculo disputatum sit, in afferendis editionibus acquiescam. —

De egregio igitur Janicii poemate „Querela Reipubl. Polon.“ inscripto quid sentirem, diu haesitasse me non nego. Janozio enim testante (vol. I., 133 sq.), qui Załusciano Polonicor. scriptorum catalogo habuit fidem, singulare illud carmen poetae sine auctoris ac loci indicio a. 1538 s. 4. editum erat. In vol. vero II, 120 sq. idem vir refert poema post Załuscii mortem ab ipso repertum cum auctoris nomine quidem sed sine loci indicio esse typis expressum; Boehmium igitur, qui Janicianorum poematum editionem anno uno ante curaverat, quam Janozii operis modo citati alterum vol. in lucem emitteretur neque de singulari poetae carmine iam edito certior factus erat<sup>1)</sup>, simul cum ceteris Janicii poematis id excudere non potuisse perspicuum est. Postquam tandem priore anno doctissimus Bielovius „Querelam“ illam Janicii ad fidem exempli Ossolin. bibliothecae transcriptam benignissime mecum communicavit, dubitatio omnis de carmine sublata est et persuasum habeo. „Querelam“ a. 1538 a poeta nostro conscriptam sed sine loci atque anni indicio 4<sup>o</sup> in vulgus emissam esse<sup>2)</sup>.

Vivente etiam tum poeta carmina eius Samueli Maciejovio, Plociae illo tempore Episcopo eidemque Janicii amico dedicata in lucem primum Cracoviae prodierunt ap. Ungleri viduam a. 1542. 8. min. ita inscripta:

Clementis Janicii Poloni Poetae Laureati

Tristium Lib. I. Variar. Elegg. Lib. I. Epigrammatt. Lib. I.

Post mortem vero poetae:

2) Epithalamion Sigismundo Augusto Regi Polon. conscriptum, Crac. 1543. 4. Quas duas elegias a moribundo poeta conscriptas Joannes Antoninus et Augustinus Rotundus Samuelis Maciejovii auspiciis publicaverunt.

3) Vitae Polonorum Principum, quae quidem Kmita auctore a Janicio sub finem vitae carmine elegiaco descriptae sunt, ex ceteris omnibus poetae opusculis saepissime edebantur. Editio princeps 1563, 8. m. apud typogr. reg. Guilielmum Silvium. Item Crac. 1568. 8. ap. Lazarum Andreiovicium. Ibidem typis Scharffenberg. Sigism. Augusti Polon. Reg. vita a Tricesio exaucta 1573. 8. Ibid. repetiit editionem eam vitasque Henrici Valesii et Stephani Bathorei ab Acerno (Klonowicz) factas addidit 1575. 8. Ibid. ap. Lazarum elegantem editionem Polonorum Principum imaginibus carmine vernaculo compositis 1605 fol. curavit Joan. Głuchovius inseruitque teste Janozio l. s. c. Janicii latinas elegias ex Antverpiensi edit. rescriptas, sed quae hic reperiuntur additae Vitae Sigismundi Aug., Henrici Stephani ex recensione Andreae Lechii cuiusdam Scotici profectae sunt. Vidimus praeterea in bibliotheca Korniciana comitis Działyński Vitas Polonorum Principp. ita inscriptas: Chronicon Dynastarum

<sup>1)</sup> Cfr. Ossolin. l. c. IV, p. 348.

<sup>2)</sup> Cfr. Ossolin. l. c. — Plane perperam existimant Henric. Doeringius ap. Ersch. et Gruber. l. c. Sect. 11. 12. 13. 14. et Adelungius Jöcheri operis laudati continuator p. 2240, Querelam Janicii a. 1638, 4. editam esse. —



Regni Poloniae Clementis Janicii ex recensione Gadebuschii. Dantisci 1621. 4. min. Editionem tamen eam nullius esse momenti inde intelligitur, quod temere contaminatus Gadebuschii textus genuinum auctorem dignoscere male patitur<sup>1</sup>). Quin etiam, cum poeta in describendis Poloniae Principibus Miechoviae cronicorum scriptoris ordinem ac seriem secutus fuerit, Gadebuschius vero Bielscii vestigia premens omnes principatus, quos ille, descripsit, ss. Adalbertum et Stanislaum Episcopos senis distichis celebratos omisit, eiectis etiam Vitis Principum Polon., qui post mortem Janicii Rempublicam gubernaverant et in prioribus „Vitarum“ editionibus exstant, proprios versus addidit atque ita novum quodammodo opus effecit. — Cracoviae 1631. 12 Scharffenbergianam iterum typis descripsit Franc. Caesar omisso dialogo „in Polonici vestitus varietatem“ scripto. Ibidem 1670. 12 cum Vitis Principum, qui inde a Sigismundo I. usque ad Michaellem Corybuthum in Polonia regnaverant, a quodam C. G. additis. — Stendali 1670. 12 ex recensione Gussovii. — Insertae sunt Polon. Principum Vitae etiam Sarmatiae Europaeae Alexandri Guagnini inque Rerum Polonicarum Tom. I., quas deinde Pistorius Corpori Polon. Scriptorum II, 298 sqq. repetiit a vulgata lectione paulisper differentes.

4) Vitas denique Archiepiscoporum Gnesnens. Cricio monente ab Janicio scriptas, quae diutissime abditae latuerant, primus Tricesius oblivioni ereptas Hieronymi Garvasii, Gnesnensis cancellarii, auspiciis edidit. Quibus Vitas eorum Praesulum, qui post mortem poetae inde ab Andrea Cricio illi sedi praefuerant, adiecit Crac. 1574. 8. Ossolinio teste iterum imprimendas curavit Mitzler. in Bibliotheca Varsaviensi No. I—XXXII., reliquas autem in Actis Literariis a. 1755 Trimestr. I. No. 5; II, 2; III, 2; IV, 2; a. 1756, l. 3. 22. 2. promulgavisse fertur. — Omnes, quas enarravi, operum Janicianorum editiones iam superiore seculo adeoratae erant, ut vix in refertissimis bibliothecis exempla exstarent. Quod cum Joannem Ehrenfriedum Boehmium, regium tum secretarium, qui litterarum Polonorum fuit amicus, non fugeret cumque Polonis hominibus literatis eam rem non cordi esse videret, operae pretium ipse duxit, quippe liberalibus artibus optime instructus Musarumque studiis cum amore deditus, postquam Janicianae Musae vere egregiam indolem et insignem praestantiam cognoverat, denuo typis exprimenda Janicii carmina curare. Atque praeparata earum collectione elegias, quas cum ipso Jos. A. Zaluscius, regni Poloniae supremus referendarius, communicare dignatus fuerat<sup>2</sup>), edidit Lipsiae 1755. 8. apud Jo. Georg. Loevium hoc titulo instructas:

„Clementis Janicii Poloni poetae laureati Poemata.“ Qua in collectione carminum desideravi „Querelam“ et epigrammata illo tempore nondum edita a me autem reperta<sup>3</sup>).

<sup>1</sup>) Vide Ossolin. l. c., qui primus rectissime animadvertit editorem Gadebuschium genuinum poetam simulare, quippe qui eum dilaceraverit laceratumque arte sua (?) reparaverit. Itaque Pseudojanicium a Gadebuschio in lucem editum esse nemo non videt.

<sup>2</sup>) Vide apud Boehmium dedicationem editioni Janicianorum carminum praemissam. —

<sup>3</sup>) Reputanti mihi saepenumero etiam Boehmianam editionem admodum raram esse et alios poetas populares, qui praeter cetera mores, res domesticas et gestas

Jam si quaeramus, qui de poeta nostro scripserit, ex antiquioribus Starovolscius, Döringius, Adelongius vix digni sunt, quorum mentionem faciamus. Versantur enim tantummodo partim in vita Janicii brevissime enarranda, partim in scriptis eius neque tamen omnibus commemorandis, partim in viri laudatione inani, sed omnia, quae illi protulerunt, maxima ex parte non accurate conquisita aut falsa sunt. Contra uberrimus Janicii biographus exstitit Janozius, qui in opere saepius a me citato multo quidem probabiliora nonnulla attulit, attamen nondum plane satisfacere potest. Boehmius denique in vita poetae collectioni Janicianorum praemissa propemodum unus proxime ad verum accessit et ea, quae in nonnullis rebus dubiis protulit, argumentis diligenter perpensis probare ac stabilire conatus est; attamen etiam apud eum inveniuntur res nonnullae, quibus assentiri non potuimus.

Ex recentioribus scriptoribus Polonicis mentionem Janicii faciunt Krasicki in t. III. operum omnium, teste Bentkovio etiam in „Zbiór Wiadomości.“ — Juszynius (in Lexic. Poetarum Polon. t. I, Polonice scripto) Crac. 1820. — Chodynecius (in Lex. Doctorum Polonorum t. I.) Porro scriptores Historiae literariae Poloniae, in primis Bentkovius (T. I. p. 121 et 611) et Wiszniewius (t. VI), qui posterior sine ulla critica arte fontibus usus est. —

Nowy Pamiętnik Warszawski<sup>1)</sup> (Novus commentarius Varsaviensis) s. a. 1801 p. 194. — Casimir. Brodzinius (in: Operum omnium t. V. p. 276 Vilnae 1842). — Denique Ossolinus (in: Wiadomości Historyczno-Krytyczne do Dzieiów Literat. Polsk. t. IV. Leop. 1852—54.), qui quidem copiose de Janicio eiusque operibus editis tractat sed non more criticorum. Hi fere sunt omnes, quos afferere operae pretium duxi.

Jam si verum illud est, quod vix quisquam in dubitationem vocaverit, poetam nisi a poeta aptissime transferri non posse, si quidem eadem liberior et vividior quaedam imaginatio, idem affectus ac furor quidam divinus non deperire debeant, neque languescere sensus ac cogitationis sublimes: Ladislaus Syrokomla (Kondratowicz), ipse poeta ac scriptor Polonicus, propositum illud haudquaquam facile satis bene intellexit et poemata latina (scilicet non omnia) Janicii, vernaculis versibus adeo prospere concepit et refinxit, ut, nisi Janicium latine scripsisse sciremus, eius interpretationem interdum pro archetypo habere facile adduceremur.

Polonorum latinis carminibus illustraverint, vix cuiquam nostrum ex ipsorum scriptis cognitos esse, profecto utilissimum et e re litterarum fore videtur, si poemata eorum oblivione liberentur et in lucem tandem protracta uno quasi corpore Poetarum Latino-Polonorum connectantur et publici iuris fiant. Quod studium ac consilium etiamsi cum permagnis difficultatibus coniuncta esse persuasum nobis sit, cum in bibliothecas et privatas et publicas per varias Poloniae provincias institutas haud quaquam cuilibet aditus facile pateat et magnos sumptus eiusmodi propositum exigit, absterreri tamen se ne patiantur, quibus et res patriae et litterae cordi sunt, imo pro parte virili agant exemplum illud viri Germanici de Janicio poeta maximopere meriti imitantes. —

<sup>1)</sup> Teste Adamo Jochero (in: Obraz Bibliograficzno-Historyczny Literat. i Nauk w Polsce. A. I. s. v.) —

Attamen silentio praetermitti nequit Syrokomlam, quamvis artificiose Janicii poemata in linguam Polonicam converterit, haud raro magno cum detrimento latini textus claudicantem deprehendi. Multi enim in eius translatione inveniuntur loci, quos enumerare et comparare longum est, partim mythologiam, partim religionem spectantes, partim latinae linguae proprii, quos aut falso aut minus recte intellexit, aut prorsus omisit, quin etiam nonnunquam, quae Janicius ne cogitaverat quidem, ea nova ex animo finxit<sup>2)</sup>. Atque translationem eam poematum Janic. simul cum carminibus Polonice conversis Cochanovii, Acerni (Klonowicz), Sarbievii, qui omnes aurea aetate Poloniae vixerant, edidit Vilnae 1851, 12. T. I—V. Singulas quasdam Janicii elegias iam superiore seculo in Polonicam linguam transtulit Franc. Zagorius Varsaviae a. 1796; quas autem J. Siegertus convertit, expressae inveniuntur in *Ephemerid. Lubelsc.* („*Almanach Lubelski*“) s. a. 1815 p. 38—64. De utraque ea interpretatione, cum mihi ad manus non fuerit, Ossolinio habenda est fides.

## Pars Posterior.

### De poesi Janicii.

Wyżej trochę, atoli niezbyt okazałe  
 Smutna rozwodzi swoje elegia żale:  
 Wziąwszy na siebie długi stół czarnej żaloby  
 Czułe serca przenika, martwe wzrusza groby;  
 Bez podchlebia, drugi raz trapi się i gniewa,  
 Narzeka na odmiennosc, do statku zagrzewa.  
 To weselę maluje, to zale i smutki!  
 Lecz, żeby, jak powinna, sprawiła swe skutki,  
 Mało że rymotwórstwa masz talent szczęśliwy,  
 Trzeba mieć duszę czulą i serca głos ikliwy.

Dmochowski o sztuce rymotwórskiej  
 (de arte poetica.)

Et veteres poetae caput extollere videntur, ubi  
 in Tristium libris, elegiis et epigrammatis ceteris  
 maiestatem suam pristinam vident restauratam.

C. H. Trounlerus de Janicio in: *Diatribae de  
 Polonis latine doctis* p. 22.

Postquam de vita et moribus et virtutibus Janicii diximus eiusque opera, quae exstant, omnia diligenter enarravimus, iam in poesi ipsa eius versari animus est, utpote adhuc a nemine in examen vocata. Atque reputanti mihi in unoquoque opere ideam, compositionem et formam rei adap-

<sup>1)</sup> Confera v. c. *Trist. lib. eleg. 8, 7—10; v. 19 et 20; v. 121—126, eleg. 9, v. 81—86; vs. 126—130; Epigrammat. No. 11; XXIV., XXVIII., XL., XXXXIX. I. Eleg. I. vrs. 59, 60; eleg. 2, 81—92; eleg. 3, 13—16; eleg. 6, 107, 108. II. I, 31—34; ibid. vrs. 51—58 al.)*

<sup>2)</sup> Cfr. *Przegląd Pozn.*, a. 1851, T. XIII. p. 286 sqq.



tas considerari debere, si quidem auctorem penitus cognoscere atque intellegere volumus: in hac commentationis parte res ita nobis videtur tractanda, ut, quae ad cognoscendam artem Janicianae poeseos propriam ac genuinam pertineant, ea potiora complectar et duobus capitibus peragam. Tractabimus igitur primo capite de argumento Janiciorum carminum, qua in parte singula quaeque poetae opuscula considerabuntur altero vero dicemus de elegiarum compositione ac forma.

## A. De argumento Janicianae poeos.

Clemens Janicius pro aetate admodum iuveni cum natura insuper debili corporis habitu tenerisque viribus uteretur, non vita publica nec studiis contentionibusque hominum ambiciosorum corripiebatur, quippe cuius animus ab iis omnino abhorreret et placidae quietis atque otii desiderio teneretur, ut plane Musis se dare posset ac pariter et ipsius malam vitae fortunam et patriae atque res alias cum iucundas ac laetas tum acerbas ac tristes carminibus tractaret. Affectus igitur molles sensusque sublimes neque vero vehementes, item querelas miseras sed neque ieiunas nec languidas in elegiis expressit ac primos iuveniles amores ideales et castos erga Elsulam puellam formosissimam cecinit. Deinde amor patriae, consuetudines cum viris aequae doctrina ac probitate animi et gloria per totam fere Europam clarissimis, amicorum in ipsum beneficia collata, casus iniquae vitae usque ad mortem ipsam eum comitantes non minus mentem poetae admodum mobilem affecerunt et adduxerunt, ut varios affectus mox teneros, mox lepidos, mox molles, mox tristes, versibus comprehenderet. Offerebatur enim ei in quotidiano usu saepe occasio cognoscendi fallaciam mundi, *Trist. lib. eleg. 2 extr.* dispiciendi penitus hominum animos, ingenia et mores temporum, experiebatur simulatas amicitias et invidiam *Epigr. XXI. Tr. lib. eleg. 3, 111. Variar. Elegg. 10, 51 sqq.*, videbat discidia privata et publica, bella inde exorta Poloniae perniciosissima, *Querel. 1 et 2. Tr. lib. 4, 10; 8, 8; cupiditates et luxuriam optimatum et nobilium Polon. „Querel.“ 1, 10. Tr. lib. 8, 160.* corruptiones singulorum ex religionis novo cultu proficiscentes *Epigr. XXIII et XXIV.*<sup>1)</sup> et animos nationis ad peregrinos mores propensos, *Variar. Elegg. 12.* + Neque tamen solis Poloniae periculis ac cladibus Janicius commovebatur, verum etiam vividis coloribus statum felicissimum et laetissimum patriae descripsit, quae bellis cum vicinis Moscis, Tartaris, Valachis, Cruciferis aliis prospere gestis rebusque domesticis egregie constitutis aurea aetate gaudebat. Videmus igitur, ut, quae dixi, paucis complectar, amores, tristitia, virorum praestantissimorum virtutes et beneficia in ipsum collata, nec non res Sigismundo I., Poloniae rege, gestas quasi fundamentum Janicii carminum efficere.

Si autem poeseos Janicianae naturam respicimus, mox intellegemus poetam, cum rectissime sentiret, quid maxime proprium elegiae esset, expressisse suaviter carminibus animi dolores et suspiria, laetitiam ac

<sup>1)</sup> Vide ap. Moraczevium: *Polska w złotym wieku* p. 139 sqq.



audium. Neque tamen corripiebatur affectionibus et cogitationibus vehementibus, nunquam nimis exardescere animo, ut ad desperationem perderetur, sed elegiis, ut decet, poeta tranquillam et placidam tristitiam et querelas effundit, carmina vero, quibus res laetas et faustas describit, sicite sunt composita, ut laetitia et gaudium simul molle ac triste aliquid contineat, tristitiae invicem hilaritas et tranquillitas admixta appareat, quae antiquae, ut ita dicam, eandem vim in animum aerumnis et doloribus affectum habere solet, qua defatigatum corpus somnus recreat. —  $\lambda$

Sed transeamus nunc ad singula carminum genera et primum quidem ad eorum partem eroticam.

Janicio id cum veteribus elegiacis Romanorum commune fuisse videtur, ut ipsa natura atque ingenio maxime ad molles sensus tractus amoribus canendis Musas colere coepisset, quemadmodum ipse fatetur, puellam solam, si sibi aliqua detur, ipsum carmina docere posse<sup>1</sup>). Itaque testimonio poetae ipsius primum Leucorrhoden, deinde Alphisiboeam, nescio an eius amores, celebrasse eum elegiis edocemur<sup>2</sup>). Suum vero amorem certe tribus celebravit carminibus, in quibus amatae verum nomen memoriae tradidisse videtur. Fuit ea Elsula, quam poetam vere et intimo fidoque animo amasse probabile est. Elsula rursus Clementi mutuum

1) Variar. Elegg. lib. 11, 15 sq. cfr. e. Trist. lib. eleg. 7, 124. —

2) Quae re vera et quales illae puellae fuerint, si quaeramus, utrum honestae et ab Janicio amatae, an pluribus faciles moribusque minus honestis usae, discernere equidem non ausim, quamvis fortasse non temerarium sit conicere poetam Tibulli, Propertii, aliorum morem secutum puellis sive propter incestos earum mores, sive quod puellarum a se amatarum nomina omnibus patefacere noluit, Graecae appellationes indidisse veraque nomina dissimulasse, nisi forte hos amores mente plane sibi finxit, ut haberet, cui poemata sua dedicaret. Probabilius autem nobis videtur vera puellarum nomina iis subesse. Quod cum aliunde illustrare nequeamus, ad verum autem quam proxime accedere velimus, compositionis earum vocum rationem etymologicam respiciendam esse censemus.

*Λευκορόδοη* igitur nomen veteribus non usitatum a poeta primo conformatum esse videtur ex *λευκός* albus et *ῥόδον* rosa, quod cognomen sine dubio propterea puellae inditum fuit, quod alba rosa continuo sese ornare solebat indeque ab omnibus adolescentibus illo tempore Polonice „Białaróza“ nuncupabatur; Janicius autem simulato vero nomine et voce illa Polonica Graece reddita puellam *Λευκορόδοην* effinxit, ut verum nomen amatae ignotum maneret.

*Ἀλφειβία* deinde nomen vox satis Graeca (cfr. Theocr. III, 45 c. Schol. ad hunc l., Apollod. III, 7, 5. 14, 4. c. not. Heynii ad h. l. p. 296 sqq. Paus. VIII, 24, 8.) proprie appellativum exhibet compositum sine dubio ex *ἄλγειω* (invento) et *βοῦς*; significat autem virgines, quae propter formam sponso inveniebant et ab iis lautam rem familiarem dono accipiebant. (cfr. de etymologia et notione vocis Fr. Gottl. Bornium in: Nomenclator linguae graecae I, p. 182.) Hinc Homerus (II. XVIII, 593. Hymn. Ven. 119) scripsit *παρθένοι ἄλφειβίαι*. Quam notionem si tenemus, videtur Janicius sub hoc nomine cecinisse amorem puellae, quae propter pulchram venustamque corporis formam in iuvenibus admirationem sui excitabat adeoque eos virtute sua obstrictos tenebat, ut unusquisque invenis, qui eius amorem et affectus mutuos sibi comparaturus esset, splendidissima et ditissima munera ei offerret. At tamen in Janicium poetam iuvenem, quippe qui pauper fuerit, id nullo modo quadrare potest. Quare cum amore illo Alphisiboeae poetae nihil commune fuisse censeo, sed aut aliorum aut omnino fictos amores carmine illius nomine inscripto celebrasse poeta videtur. —

amorem conservare studuit et ostendit poetam sibi carissimum esse documentis variis. Velut eximiam ac singularem operam navat in horto suo rosis aliisque floribus fovendis vel hieme honoratura amati diem natalem, qui appropinquabat. Atque iam sub „mediam brumam“ coros rosea missa poetam nihil sperantem in admirationem maximam adduxit. Janicius igitur coronae vivis atque adhuc vegetis floribus captus gaudiumque repletus suavem odorem pulcritudinemque eorum admiratur et laudat. Atque cum fieri non posse putaret, ut Cracoviae in parte septentrionali sub id tempus flores vigerent, ubi vel aestivis mensibus nonnunquam die frigidi regnare solerent, unde mirae pulcritudinis florea mittatur corona suaviter quaerit:

Florescete hic, quibus es, die florescete, natus in hortis,  
Nam de Paestano <sup>1)</sup> es tam cito missus agro?

Mox puellae suae pulcritudinis formaeque vim laudibus efferens, cui iussu hieme quoque in horto omnia floreat et dies brumales verni fiant, cuius metu cuncta obediant, sic sibi respondet.

Huic formae fera servit hiems, hunc sidera et aër:  
Arbitrio mutas Elsula cuncta tuo.

neque iam amplius suimetipsius est dominus sed plane obtemperat imperio amicae haec dicens:

Quando tibi parent sine sensu elementa Deique,  
Quid mirum, imperio si rotor ipse tuo?

Paullo post male suspicatur Elsulam tanquam exstirpatis erga ipsum ferendis affectibus alium adolescentem praetulisse. Quod cum in natale missa sibi pinea corona significasse existimaret, moerore afflicta doloreque acerbum sensit quaeriturque gravissime, quod non amplius mali sollicitus, amore sincero et fervido poetam prosequatur quodque in spiculis quae missa ea corona contineat, a sese repellere ipsum velit. Sed moeror metusque Janicii in infinitum gaudium mutatur. Inspicit enim mentem et voluntatem laudabilem Elsulae, quippe quae sicut corona pinea vividum colorem nunquam commutat, sed vegetam semper servat viriditatem, ita poetae amorem, affectus et desideria puellae nullis casibus, nullis fortunae minis aut mutationibus debilitari aut refrigerari voluit. Quid igitur mollius his poetae verbis:

— — — viridem fieri vis semper amorem,  
Quem fortuna queat laedere nulla, meum?  
Quem sortis non mutet hiems, mala nulla fatigent  
Multaque amatori damna ferenda viro.

Atque intellecto dominae consilio ac desiderio fidem integram ei se servaturum promittit et iureiurando caritatem affectusque semper fervidos erga amicum confirmat atque obsecrat, modo ipsa sibi lida maneat castosque mores servet. Quae sic expressit:

— — — — faciam, per signa quod optas;  
Ut nolim, formae cogor honore tuae:

<sup>1)</sup> Rosas Paestanas Janicius h. l. intellegit, quas maxime odoriferas et pulcherrimas in illa regione floruisse significavit iam Ovid. Epp. ex Pont. II, 4, 28.

Semper erit viridis meus hic amor, aethera testor,

Haec tua si facies florida semper erit.

quin etiam epigrammate XXII, cum dominae coturnices in venatione animatas dono mittit, corporis bona celebrans Janicius dicit, mortem obire pro amore tam pulchrae puellae, quam Elsula sit, dulcissimum esse. Itaque vitam offerre libenter vult, dummodo illa summa felicitas sibi concedatur, ut amica oculos „in suam perniciem natos“ vel in mortuum ipsum convertere ossaque „manu nive candidiore ac tenera“ attingere non dubitet, quemadmodum alites ab ipso missas mulserit. Quae desideria sua poeta coturnices apud carissimam sic loquentes facit:

Fas erit — manu nive candidiore teneri

Laudarique tuis Elsula blanditiis.

Fas erit illa in se convertere lumina, summam

Nata in Janicii lumina perniciem. Etc. ✕

Haec tres Janicii elegiae etiamsi de inito cum Elsula amore pauca continent, tamen utriusque castam et simplicem animorum coniunctionem vitamque tranquillam ac felicem et fidem utriusque sancte servatam satis declarant. Sed circumspeciamus amatam poetae propius et examinemus huius amoris rationem atque indolem.

Nempe si obiter tantummodo elegias, quae huc referuntur, attendimus, aliquid certi de conditione puellae in medium proferre difficile est. Contemplanti mihi vero accuratius illa ex indiciis quibusdam, quae in elegiis illis inesse profecto nemo negaverit, probabiliter colligi posse videtur, Elsulam, cum Janicio innotesceret, forma fuisse mirifica et venustatis plena, cum amorem poetae sibi conciliaverit<sup>1)</sup>. Nata videtur cive Cracoviensi<sup>2)</sup> et quidem paupere, quia poeta divitem puellam haud dubie in matrimonium duxisset, praeterea inde eius paupertas colligi posse videtur, quod praeter coronas ex floribus nexas nulla ampliora aut pretiosiora dona poetae data commemorantur. Ceterum per se bona et proba, moribus certe castis neque etiam sine quodam ingenii acumine fuit, quod ex voluntate et consilio apparet, quo coronam pineam mittens leviter significavit, ne amor et affectus Janicii unquam defervescerent. Neque minus adamasse videtur poetam, quam ab ipso amabatur. Erant enim Elsulae affectus et ardor erga eum sinceri et sublimes, quippe ex mente pia ac religiosa profecti, nullis externis causis excitati, nunquam iusto vehementiores; imo erat ea ingenio miti et simplici et a callidis artibus aliena, quibus poeta se deceptum videret. Atque tales Elsulae virtutes cum Janicius cognoverit, quod magno eius ac sincero amore incensus est, non est mirum. Etiamsi ipse meliorem educationem fortunae debebat, tamen simplex ac modestus semper erat illud animo tenens:

<sup>1)</sup> Cfr. Epigr. VIII. extr. IX, 12. XXII, 2. cfr. Variar. Elegg. 11, 21 sq.

<sup>2)</sup> Cracoviae certe mentionem factam legimus in Epigr. VIII; qua in urbe Janicius inde ab reditu ex Italia usque ad mortem degebat. Cum autem priore tempore ante quam Patavium abierat, omnino septem aut octo tantum menses Cracoviae commemoraretur neque tum tanta, quantum postea nactus est, poetica gloria gauderet, vix persuadere nobis possumus, iam illo tempore Janicium Elsulae amorem comparare sibi potuisse. Unde sequitur, coniunctionem eam animorum in alterum demum temporis spatium post reditum poetae ex Italia cadere. —



— — ingenuas quo quis magis imbibit artes,  
 Hoc magis humanae pectora mentis habet  
 Et minor ipse sibi, quam multis esse videtur<sup>1)</sup>.

et mitem ac suavem temperantemque se Elsulae praebebat. Maxime vero inde cognoscitur Janicii idealis et simplex sibi que sufficiens affectu amoris, quod pro opibus aliquot coturnices venando quidem nactus domo ei misit. Quis porro non intellegit verum tenerumque sensum artae consuetudinis cum carissima habitae, cum die natali ab Elsula pinea coronatus sibi missa perterritus animo frigidierem factam amicam ipsum deserere velle suspicatur? Ob eam rem igitur sollicitus amatam rogat:

Numquid vis, a te spinis ut pellar acutis  
 Et tuus est ad me debilitatus amor?

Quis non perspiciat illam admirabilem vim mollis et simplicis animi Janicii, qui intellecto tandem dominae consilio ex intimo pectore iusiurandum apud deos praestans integram fidem atque immutatam mentem Elsulae asseverat paratumque se fatetur pro carissima mortem oppetere<sup>2)</sup>? Per totum amorem conspicitur propria quaedam cogitationis sublimitas, quae in coniunctione duorum animorum religiosa comparet. Nam sanctam atque inviolabilem esse vult poeta hanc amantium consuetudinem artissimam, quae nulla alia re nisi morte ipsa tolli debeat.

Felix, qui placitum nunquam mutavit amorem,  
 Morte simul si sors sic volet ulla rapi.

Igitur idealem amorem fovebat poeta in animo, quippe cum id toedus Diis ipsis animis inter se coniunctis inditum a nullo homine profano laedendum iudicaret. Quam ob rem homines malignos et depravatos, qui opibus, muneribus aut quibusvis malis artibus sacrum illud ac religiosum amoris vinculum labefactare ac violare conentur, magni sceleris accusant quin etiam manes eorum impiorum hominum execratur et diris obruit<sup>3)</sup>. Itaque Janicius pariter ac veteres poetae veluti Tibullus de amore cogitavit. Uterque enim sincera, mutua fidaque amatae consuetudine contentus pulcherrimam amoris vim, affectiones simplices animo sentit, uterque ab indignis corporis cupiditatibus alienus veri amoris vincula sancta inviolabiliaque et agnoscit et tuetur, queritur autem et imprecatur corruptori diras, qui castitatem et constantiam auro vendere puellas docuerit.

Itaque Janicius:

Nec mihi deficient irac, cum iustus avarae  
 Compulerit lenae dicere probra dolor:  
 Aut execrari manes illius amorem,  
 Qui primus docuit vendere quisquis erat.

Similiter Tibullus:

At tua, qui venerem docuisti vendere primus,  
 Quisquis es, infelix urgeat ossa lapis<sup>4)</sup>.

1) Variar. Elegg. lib. 5, 29 sqq. Obversatus videtur, cum illud scribebat Janicii animo ille Ovidii locus, qui invenitur in Trist. III, 5, 31 sq.

2) Epigr. XXII. init. XLIII, 18.

3) Variar. Elegg. carm. 11. —

4) Tibull. Elegg. Lib. 1, 4, 59.



alio loco tartari poenas luere debere corruptorem dicit:

Illic sit, quicumque meos violavit amores<sup>1)</sup>.

aut:

— — — — — qui vendit amorem,  
 Idaeae currus ille sequatur Opis  
 Et ter centenas erroribus expleat urbis  
 Et seceat ad Phrygias vilia membra modos<sup>2)</sup>.

Hactenus de parte erotica carminum et de natura amoris Janicii<sup>3)</sup>. Accedamus nunc ad reliquam Janicii poesin adumbrandam tristitia quadam querimoniisque insignem. —

Praeter enim morbos, gemitus, lamenta, dolores,  
 Nil curo, nil habeo. —

Janic. Trist. lib. 1. 63.

Poetam alacri et hilari animo laetaque spe, fore ut omnia sibi prospere evenirent, plenum fuisse cum in Italiam properaret, sed quam animo sibi efflaxerit felicitatem apud exteros mox in perpetuum turbatam esse supra vidimus. Sors enim domus paternae iniqua, mala propria ex hydrope nata, qui morbos continuos pepererant, infortunia patriae, clades vicinarum terrarum perturbarunt omnem animi tranquillitatem poetae et in plurimis elegiis molliter ac suaviter resonarunt. Atqui mirum est, quod Janicius, quamvis continuis doloribus, curis, sollicitudinibus vexatus fuerit, tamen non modo nihil de poetica indole aut vigore amisit, sed eius ingenium vel magis inflammatum est doloribus curisque, quae, ut Dissenii

1) Tibull. Elegg. Lib. I, 3, 81.

2) Idem I, 4, 67.

3) Jure mirari possumus, quod, cum affectio mutua duos animos juveniles ab omni lascivia alienos artissime iunxerit, quo tandem consuetudo illa intima spectaret, a poeta non accepimus. Quemadmodum autem ex amatoris carminibus et amoris ratione patet, Janicius iam in illo pulcro duorum animorum consensu, amore placido, fide constanti maximam felicitatem, quam imaginatus erat, inveniebat eaque prorsus contentus fruebatur. Sed exitus eius amoris sancti qualis fuerit, iure quaerere possumus. Solutum esse illud firmissimum vinculum ex Epigrammate XLIX ad Daniëlem Barbarum, Venetum, poetam inelytum cumque familiarem Janicii amicum atque aequalem, scripto optime elucet. Querelas enim eo poemate effundit illi Barbaro propter puellarum depravatos mores, quae nunc non tam fide ac vere, non tanto cum ardore simplici et pudico, quanto Saturni felicissimis temporibus anaverint, carissimos suos diligant, sed simulent potius affectus erga amicos, quos sincere usque ad mortem in honore debeant habere, alios ditiores praefereant, a quibus pecunias aut munera splendida ampleque accipere continuo possint. Eam igitur perfidiam et avaritiam si poeta etiam in Elsula sua viderat amoremque violatum intellexerat iam perspicuum est, poetam tantopere deceptum reliquisse puellam etsi certo non sine magno moerore ac dolore. Etenim ingenti tristitia affectus et Venerem duram arguens cum mordaci sarcasmo et ironia acerba sic in amorem invehitur:

Nunc mihi nunc verus nimium regnare Cupido  
 Et vere ardenti cernitur esse face:  
 Nam cupiunt omnes tecum tua cuncta puellae  
 In gremio penitus condere posse suo.  
 Tantus inest illis ardor, quo praedia et aurum  
 Cumque bona totae mente cremantur opes. Ceter.

imagine utar, fluminis instar querelam, lamentationes, suspiria, desideria vota per carmina diffundunt. Sed perlustremus singula.

Accepto de patris morte nuncio insperatum casum deplorabat gravissime, cuius mentionem tristem in *Trist. lib. eleg. decima* iniecit. Paullus post epigr. **LXXII** fratris unici caedem deslebat, qui non solum vita privatus verum etiam in modum crudelissimum ab impio quodam homine dilaniatus erat. Mater superstes et viro et filio orba in rebus angusti versans, ipse a patria remotus neque valens consolari et sublevare matrem, quam acerba, quam tristia, quam tragica haec omnia ei erant. Sed minus laudandus poeta in eo, quod tantopere corripit se doloribus passus est, ut, quae sibi sanctissima esse debuerint, et patriam et matrem nunquam amplius videre optet, quin quod, ne ab ullo cognato post mortem suam deploretur, matrem propriam vita decedere velit.

Amplius o! cur te mea Magna Polonia visam?

Nam quid habes, ad te quo trahar? ergo vale!

Paene simul patremque mihi fratremque necasti:

Est mater lacrimis sola relicta meis.

Hanc etiam sepeli! Etc. —

Tristium libri carmen tertium querelas continet, quod poeta implicitus morbo unum fere annum tenere lectum cogatur, neque amicis neque Cimitae patrono quidquam scribere queat. Atque ob eam rem fautorem iratum sibi ratus novem mensium silentium excusat et paene cum lacrimis obsecrat, ne ingrati animi ipsum arguens iniuste succenseat. Nihil enim cum aerumnis commune esse, dicit, Musis, quae procul ab omni turbatione strepitu, clamore, in silvis, nemoribus et circa rivos suaviter susurrantes habitent, quippe cum illic continuo regnet secunda tranquillitas, laetitia, quies. Qui locus a poeta elegantissime descriptus est. Itaque cum doloribus prohibeatur, quominus aliquod carmen ad patronum mittat, tamen in philosophiae studio consolationem quaerere se dicit, quae quidem scientia malorum oblivionem asserat sola, animum metu solvat, leviat tormenta ac dolores et aegritudinem minuat<sup>1)</sup>.

Hanc tanto maiore sequor conamine, quanto est

Fortior humanis illa medela malis.

Haec est fortunae domina imperiosa malignae

Sub magnum rapiens illius arma iugum.

Iura dat aerumnis, victo dat iura timori

Nec scit ob adversas vertere terga vices. Etc.

Eiusdem libri altero carmine, quod, cum ex quartana febre vehementissime laboraret, scripsit, mollissime precatur Mariam Virginem, ut sibi aequum fortemque animum in tolerandis cruciatibus tribuat. Quarta elegia paullulum laetioris quidem est argumenti, utpote qua ereptum sese ex media morte significet et revocari ad meliorem valetudinem et salutem

<sup>1)</sup> Philosophiae, quam poeta celebrat, vis et notio in Epicuri praeceptis nititur, quae Janicius laud dubie aut ex *Quaest. Tuscul. Ciceronis* aut, quod verisimilius est, ex *Lueretii de Rerum Natura*, percepit. cfr. Janicium eum *Lueret. l. c. II. 1-60.* et eum *Cic. l. c. III, 20, 49 et III, 3, 6.* —

pristinam, sed ubique molles sensus, affectus miseri ac lugubres  
 immixti sunt ex cogitatione aegritudinis Patavii contractae. In de-  
 cimo autem carmine (ad Vargavium in patriam rediturum scripto)  
 quantum tristitiae lamentorumque inest? Poeta enim consilio viri  
 amicissimi cognito queritur misere ac paene lacrimat, quod desera-  
 tur Patavii ab aequale intima amicitia sibi iuncto, cuius singulari cura, cum  
 in vitae discrimine versaretur, potissimum gavisus sit. Nunc autem, cum  
 destituatur tanto solatio, recuperans quidem meliorem valetudinem sed  
 etiam adhuc cubili affluxus ingemiscit misere, quod invitus remanere co-  
 gatar et impediatur, quominus „sarcina simul et currus fiat“ amici iter in  
 patriam adornantis. Accedunt metus, ne apud externos moriatur, amor  
 viduae matris fratrisque illo tempore etiam vivi, desiderium cum patriae  
 natalis soli gravissimum, quod „septem iam non viderat annos,“ illa  
 cogitatio suavis amicum, quippe in vicinia sua habitantem, post reditum  
 in patriam, regionem sibi carissimam — natalem — invisurum, ver denique  
 instans et ad iter faciendum aptissimum: quibus rebus omnibus poetam  
 vehementer commotum esse quis miretur? Inter lacrimas igitur finxit  
 poeta hanc elegiam e multis elegantissimam ac praestantissimam et rebus,  
 quarum mentio fit, et arte, qua composita est, insignem et dictione ex-  
 cellentem. — Etiam quinta elegia in quaerimonia versatur, qua ex Italia  
 reversus de itineris molestiis deque viribus inter viam denuo fractis agit.  
 Item carmini sexto, quo Bonamici benevolentiam, in morbo sibi praes-  
 titam, laudibus celebrat, suspiria et gemitus inserere non neglegit. Re-  
 cordatur enim de industria febris vehementissimae, hydropis ulcerisque  
 ad aurem exorti, ex quo surdaster sit, in fine queritur etiam, quod Pan-  
 noniae a Ferdinando, Romanorum Rege, iniuste bellum illatum sit. Se-  
 quitur carmen octavum querelarum et miseriarum plenum. Budae enim,  
 Pannoniae capitis, occupatae imaginem miseram Janicius adumbrat, quae  
 Istro unico suo socio tristissimam cladem queratur. Quae res cum po-  
 tius epicae poesi conveniat, inferius suoque loco tractabitur. Ut iustum  
 temporis ordinem, quo Tristium libri scripta sunt carmina, servemus, ele-  
 gia nona sequatur, qua Hieronymi Laschi mortem deflet, tota querelis,  
 lamentationibus lugubribus, blandis cogitationibus referta. Hungaricas  
 etiam res hic illic leviter attingit, dissensiones populi, rixas factionum,  
 studia cupiditatesque describit, Laschi merita ac virtutes conspicuas et do-  
 mesticas et bellicas studiosissime celebrat, ut multo magis ubique viri  
 illius praestantia appareat, cuius ob mortem damnum irreparabile et  
 Pannoniae et Poloniae et toti fere Europae exortum flebiliter sub finem  
 queritur. Suavem etiam ac mollem habemus elegiam septimam, ubi pro-  
 is, quae in vita aut iucunda ac laeta aut gravia ac tristia olim expertus  
 erat, pulchra rerum varietas et sensuum regnat, quae non laxe ac leviter  
 tantum abiecta, sed venusta quadam arte inter se colligata in universum  
 in querelas manifesto inclinant et miserrimam Janicii vitae imaginem ex-  
 hibent. Prima denique elegia, qua Samueli Maciecovio Praesuli R. Q. P.  
 Cancellario summis supplicat, ut, quae amicorum precibus commotus  
 in lucem editurus sit carmina, ea tanquam auspiciis et insigni ipsius  
 praesidio obtegi ac muniri benignissime patiatur, in universum per se est  
 mollissima et cogitationes lugubres vocesque lamentabiles continet.



Cuius elegiae hanc summam habemus. Alloquitur poeta libellum, quasi timiditate quadam prodeat, ut formidinem deponat; nam etsi erroribus non liber sit, non esse tamen, cur homines doctos timeat, quippe qui non omnibus rebus perfectos sese ipsos esse haud ignorantes facilius ad libentius ignoturi sint errata aliis. Sed longe aliter in vulgo fieri, nullius quidem iudicii compote sed ad condemnandos alios perquam propenso quippe sperante, fore ut sapientius aliis videatur:

Quo quis erit tot in indoctis indoctior, in te  
Hoc animi iudex asperioris erit.

Quare ut calumnias iniustas et irrisiones plebis, omni eruditione carentis, evitet, adhortatur libellum, ut a Samuele petat, imposito stemmate auctori praesertim ignobili auctoritatem et dignitatem quandam comparare velit.

Namque hodie — de solo vulgus amictu  
Aestinat et tunicae de bonitate virum.  
Vilis homo est, qui non incedens fulgeat auro,  
Vilis homo est, quem non serica texta tegant.

En habemus summam carminis mollem, quod sub finem etiam miseris cogitationibus et quaerelis non caret, quippe tum scriptum, cum „mors adstabat“ et poeta iam „nil nisi funus erat.“

Jam absolvimus poetae carminum librum primum, qui „Tristia“ inscriptus est, sed etiam alterius libri huc pertinent nonnulla poemata imprimis elegia tertia et quarta. In illa enim poeta propter aestum febrimque periculosam, qua Cricius patronus iactabatur, moerore maximo affectus dolet graviter; itaque adumbrata patroni aegri ac fere moribundi imagine miserabili, Autumnum detestatur quam vehementissime (v. 31 — 86.), utpote malorum omnium parentem „ius affligendi corpora habentem iusque necis,“ cui non solum creaturae, „quaecunque in terra, in aquis, in aëre vivunt,“ succumbant, verum etiam Jupiter ipse atque elementa naturae obsequium non recusent. Deinde quasi antiquis vivens temporibus ad exemplum veterum auctorem istum cuiusvis mali omni veneratione orbatum esse dicit et maximopere optat, ut debiti honores ei contingant.

At tibi, detestande parens, Autumnne, malorum  
Pestiferum cingat nulla corona caput.  
Nec tibi pomiferis det sacra colonus in hortis  
Colligit in plenos dum nova musta lacus. Etc.

Postea describit, quot quantaque mala Cricii mortem secutura sint, veluti rempublicam maximum detrimentum capturam esse; Cricii aulam, nunc gaudiorum plenam moerore afflictam fore; clientes denique, in quorum numero poeta ipse sit, doloribus oppressos, quibus rebus adductus poeta, praesertim cum ipse patronum benevolentissimum amicūque sincerissimum Cricium habuerit, optat, ut pro eo e vita decedere possit (v. 86.) In fine demum carminis querelae paullulum dimittuntur: ibi enim poeta Zegrovium, medicum, si Cricium restituerit, per totam vitam carminibus se celebraturum esse pollicetur. — Etiam quarta elegia, qua Stanislai Cmitae, Petri fratris, mortem deplorat, tota est affectibus lugubribus referta. Virtutes enim Stanislai eximias vitamque integram laudibus extollit, ma-

askime vero animum ambitione atque arrogantia prorsus vacuum celebrat, quia  
 noevi sui ingenio omnino liber nomina honorifica „nil nisi fumum“ esse dic-  
 iditaverit, et, si quo functus fuerit munere, illud non sponte sed coactus  
 administraverit. Porro quasi vituperans coelibem vitam viri praestantis  
 iu Janicius queritur, quod vir tam excellens omnia humana caduca esse ratus  
 so coelebs vitam transegerit neque voluerit exoptabilem nationi prolem relin-  
 quere.

„Una“ enim „salus servire Deo, sunt cetera fraudes“

Dolet igitur poeta graviter propter detrimentum, quod Stanislao Cmita  
 n mortuo patria ceperit, lacrimat cum tota Polonia, cum eius fratre Petro,  
 ut cum Bachovia, pago Cmitarum spectatissimae gentis natali, dolet cum Sano  
 a-fluvio cumque numinibus vicinas aquas silvasque habitantibus. Quibus mi-  
 seris querelis denique in fine dimissis fratrem germanum sospitem admo-  
 net, ut lacrimis tandem finem faciat dedatque sese illi laetissimae spei,  
 fore ut filio suscepto stirps non exstinguatur, quippe cum tristia faustae  
 res ac laetae subsequi soleant. —

Ut autem de poetae Tristibus in universum quaedam addamus, con-  
 spicimus in omnibus elegiis affectus animi suavissimos, cum natura sua ad  
 r suspiria et desideria mollia Janicius traheretur, reperimus sublimes sen-  
 sus, cogitationes vere elatas, descriptionibus venustis, pulcris imaginatio-  
 nibus comparationibusque egregiis quasi pertextas et distinctas. Cum  
 a praeterea in his elegiis affectuum vigor et propria quaedam vis regnet —  
 nam vividum Janicii ingenium natura fuisse supra ostendimus — querimo-  
 niam eius non languidam nec ieiunam dixeris, sed magnam rerum arte  
 i secum coniunctarum varietatem invenies, quae omnia quasi vita quadam  
 i impleta esse nemo negabit. Sed haec hactenus. —

Jam superest, ut de epica parte carminum dicamus. Quae hucusque  
 n consideravimus poetae carmina, omnia fere tristitiae, dolorum, querelarum,  
 s omnino sensuum mollium speciem prae se ferunt. Nec miraberis, si,  
 quae de Janicii natura atque ingenio supra disputavimus, memineris, Mu-  
 sam poetae a rebus gestis praecipue autem bellis atrocibus, quae haud  
 i exiguam partem populi devorarent, qui praesertim cupiditatibus singulo-  
 rum principum satiandis arma capere cogeretur, in universum alienam  
 fuisse. Atqui cum nihilo minus nonnunquam etiam in hunc campum de-  
 scenderit, observasse iuvabit, quam scite in ea re versatus sit, quippe quam  
 similiter ad querelas deflexerit. Huc maxime pertinet, quam iam supra  
 attigimus, Tristium Lib. elegia octava querelis referta, qua de expugnata  
 a Turcis Pannoniae urbe, Buda, agit <sup>1)</sup>. Solymanus II. enim Hungaria

1) Quoniam expugnatio Budae in autumnum a. 1541 incidit, quin eodem anno  
 aut non ita multo post id carmen, de quo agitur, a poeta scriptum sit, vix dubitare  
 possumus. Sed ut elegiam ipsam melius intellegamus, de conditione Pannoniae  
 vel pauca adiungere non abs re erit. Convenerat igitur inter Ferdinandum I. Bohe-  
 norum Romanorumque et Joannem de Zapolya Pannonorum, reges, a. 1538. 24.  
 Febr., ut Pannoniae regno diviso, alter alteram possideret partem, mortuo autem  
 Joanne Ferdinandus totius Hungariae sceptrum acciperet. Cum igitur re vera Joan-  
 nes iam a. 1540 mortem obisset ac Ferdinandus etiam eius partem iure sibi vindica-  
 turus Budam mox eiusdem a. 20. Octobri occupasset, ortae sunt nobilium Hunga-  
 rorum factiones, quae Sigismundo principi (demortui Joannis filio) regnum servatu-

perfidiose ac dolose subacta immani crudelitate in incolas saeviebat, innumerabilia nefaria perpetrabat, incestis, caedibus Budae omnia implebat, nec rebus divinis nec humanis parebat. Non erat profecto poetae animus Pannonorum factiones ac discidia, aut belli Hungarico-Turcici historiam describere, non vicissitudines belli, rerum nexus et causas et eventus, quemadmodum rerum scriptorem facere oportet, considerare atque temporum ordine enarrare, sed consulto tale argumentum ex occupata Hungaria tractandum ubi sumpsit poeta, in quo querimoniae et suspiriorum maxime locus esset. Movent nimirum maxime oppressae Urbis querelae, quas Budae numen Istro, fideli socio, verbis mollissimis effundit. Quae enim memorantur Turcarum crudelitates insatiabiles, „incolarum sanguine Istri purpuratae undae,“ sceptro privata et in exilium cum principe filio regina missa, obscenis paganorum facinoribus profanata Dei delubra, arae — „quae non ullius possit lingua pudica loqui“ — despoliatae ac foedatae, cives catenis vincti et in servitutem tracti, uxoribus viri, amati puellis privati, matres gravidae usque ad internecionem vexatae, virginibus immaniter vis allata, tot lamenta, tot gemitus, tot lacrimae per urbem devastatam et flagrantem sparsa: haec omnia vividis coloribus a poeta depicta egregie miserabilem Budae totiusque Hungariae conditionem expriment. Videmus etiam in hoc carmine pro vi ac vehementia quadam affectuum suavem rerum varietatem, quarum cuique aptum convenientemque in carmine tribuit poeta locum ita, ut, quae inde existat devastatae Hungariae populique antea liberi nunc sub turpi iugo misere eiulantis ac gementis imago, miserabilem ac deplorabilem speciem praebeat. — Similiter civilia bella Hungariae, res Ferdinandi et Turcarum res gestas carminis non in Tristium libri quasi fundamentum esse voluit, supra quod Stanislai Lasca mirificam quandam virtutum imaginem extrueret. — Etiam sextae elegiae v. 93 — 110 miseram Hungariae adumbrationem inseruit. Franco-Germanicorum bellorum inter Franciscum I. et Carolum V. gestorum, expeditionis Turcicae contra Rhodum et Venetorum contra Corcyram factae mentionem invenimus in Variar. Elegg. lib. carmine septimo. —

Jam quod ad res Polonorum attinet, quas Janicius celebravit, summisse videmus poetam argumentum e mythicis atque incertis temporibus tractantem unius cuiusque principis Poloniae res gestas usque ad Sigismundum I., maxime vero eum respexisse Reipublicae aetatem auream eamque cecinisse.

Ac primum quidem Polonorum Principum, qui ab incertis ipsis originibus nationi praeerant usque ad poetae tempora, Vitae, cum natura sua non eam vim affectuum aut vigorem, quem in ceteris carminibus invenimus, habere possint, multo inferiores aliis scriptis Janicii habendae sunt.

rac, ne Joannis regni pars Ferdinando traderetur, recusabant. Itaque et de salute patriae et de Sigismundo, regni successore, solliciti Hungari proceres Solymannum II. Turcarum imperatorem auxilio advocabant, qui ingenti cum exercitu Pannoniam ingressus Ferdinandi quidem copiis expulsis tantum aberat ut fidem servaret ac sceptrum Principi puero recuperaret, ut ipse autumno a. 1541 expugnata Buda Isabellaque regina cum Sigismundo, filio, in Transsylvaniam cuncta totam Hungariam sibi subigeret. Atque inde ab eo factum carmen nostrum incipit. — Vide de his rebus Nicolaum Malinovium ap. Syrokomlam l. c. I. p. 169 — 182 nott. A. et B.



Senis distichis enim cuiusque Principis Vitam complexus, ut fieri potuit, nudas res gestas admodum stricta sed sententiosa et polita oratione poeta adumbravit. Atque ob hanc ipsam causam, si recte intellego, doctissimus Braunius, qui alias stilo bili tincto critici munere fungitur, de Janicii Principum Vitis egregium fecit iudicium<sup>1)</sup>. Item Vittellius quidam et Zoravivus eas Vitas distichis laudaverunt<sup>2)</sup>.

Procedamus deinde ad carmen vere egregium „*Epithalamion*“ inscriptum, quod ex duabus elegiis constat. Compositum est propter nuptias, quas Sigismundus I, Poloniae rex, Augusto filio, Principi, et Elisabethae Ferdinandi Bohemiae et Romanorum regis filiae, eius uxori futurae, parabat. Diem nuptialem enim maximam felicitatem et laetitiam regi aetate iam provento allaturum esse existimans Janicius, quamvis ipse supremo vitae diei appropinquaret, quasi divinitus inspiratur animo offertque Sigismundo I. panegyricum poema (prius), in quo miro cum affectuum vigore regis res gestas laudesque canit. Atque adumbratis tot bellis cum Valachis, (qui locus etiam Variar. *Elegg.* lib. carmini decimo v. 32—44 insertus), cum Turcis, Cruciferis et Moscis prospere gestis, pacem celebrat, res domi optime constitutas, opes populi, nationis mores politiores, artes vigentes, iustitiam ubique regnantem, denique speciem omnem Reipublicae immutatam atque habitum describens aetatis aureae Poloniae pulcram imaginem depinxit. — In extremo autem carmine Jagellonum innumerabilem stirpem laudat, quae sicut quercus patula ramos frondesque in omnes partes extendat, ita ipsa non solum Poloniae verum etiam Bohemiae, Hungariae, Germaniae, aliis Europae terris partim reges partim duces protulerit.

Alterum poema „ad Sigismundum Augustum“ scriptum epico-didacticum potius quam panegyricum appellaverim. Nam postquam Elisabethae sponsae Augustique virtutes conspicuas descripsit, Sigismundi I, eius patris, admirabiles insignesque virtutes et facta egregia Augusto Principi ad imitandum proponit, iustitiam inprimis eum colere iubet, item male facta castigare ac punire, viros bonos pro meritis, qua par est, ratione honorare, sapientes et belli rerumque forensium peritos homines assidue in consilium vocare, eruditos et doctos, qui olim posteritati res gestas Principis mandent, semper in honore habere. Sententiis pulcris et sublimibus, poeticis imaginibus et comparationibus, quas nonnunquam Janicius ex Homero petiit, etiam hoc carmen non caret. Cujus rei exemplum attulisse haud alienum erit, locum pulcherrimum, quo Janicius Augustum cum Agamemnone Homericocomparat, ut vel inde cognoscamus tantopere eum Graecorum poetam epicum principem in animo habuisse, ut paene ad verbum eius versus reddiderit. Nam his versibus:

Spectator Priamus populorum Agamemnona cernit

In turba, ad Graccam sic loquiturque nurum:

Dic mihi, quis vir hic est, mea filia, cuius imago

Conferri Superis totaque forma potest?

Esse puto Regem: non illo scilicet alter

Est oculis visus pulchrior ante meis. Etc.

<sup>1)</sup> De scriptorum Poloniae et Prussiae virtutibus et vitiis p. 47.

<sup>2)</sup> Apud Starovolscium l. c. p. 9.



tionis levitatem, quatenus in varii vestitus usu illo tempore conspiciebatur, persequitur et cavillatur.

Jam vero cum satiram Janicii attigerimus, de ratione eius paucis agere placet. In qua poeta, cum historiam et vitae usum penitus cognosset, tanquam in speculo aevum suum, societatem civilem, mores, ingenium popularium intuens, arcana quaeque ac secreta humanae mentis haud ignorans, omnes versutias omnesque causas atque impulsus simultatum, denique malum quodque cognitum habens et animo volvens, ita tamen, ut ipse tanquam ignis purus ab iis maneret, comparatas sibi virtutes illas eximias, sine quibus haud facile egregius evadat satiricus scriptor, declaravit. Accedebat paene divinus patriae et iustitiae amor Janicii, qui cum acuto ingenio allatum periculum ac discrimen patriae, in quod occoecata nobilitas irruebat, videret, aequo ac tranquillo animo imminentem patriae interitum intueri et mihi carmine tractare non posset. Quamobrem in satira eius „non Apollo sentitur cum aurea lyra dulci ac suavi sed potius Apollo ille peritus arcus et validus, qui in monstra voracia audacter irruit eaque iaculo venenato prosternit.“ Distinguamus autem oportet Janicii satirarum duplex genus, quarum in altero veluti in „Querela“ nobilium lites et scelera impia cum affectione mira vellicat, in altero vitia et levitatem optimalium Polon. cavillatur acute et ingeniose. Discerpit enim in illo conscientiam eorum, in quos tela immittit, hoc ruborem nobilibus elicit assertque. Atque cum recte intellegeret, quid cuique generi satirae proprium esset, merito cum Juvenale et Horatio comparari potest. Quemadmodum enim Juvenalis mala Romanorum facinora cum vehementia et acerbitate describit et carpit, Horatius contra ludificando vitia impugnat, ita Janicius in „Querelae“ elegiis fulgurat tonatque ac saeviens fere non tam scelera et dissensiones quam nobiles ipsos impugnare ac devincere studet; in elegia autem duo de cima Lib. II Polonorum vestes ab aliis nationibus mutuatas irridens mores eorum erroresque perstringit. Ut autem argumentum vividioribus coloribus depingere posset, carmini formam dramaticam eamque huic generi maxime convenientem adhibuit. Qua quidem in re sine dubio Horatium tanquam exemplum ante oculos habuit. Introducitur autem in hoc dialogo Jagello rex et Stanislaus Morosophus<sup>1)</sup>, coprea aulicus, cognominatus Stańczyk. Tenor et habitus poematis proprius satirico-comicus est, ex quo intellegitur nullos errores nullamque perversitatem poetam effugisse; oratio autem ipsa tam artificose est composita, ut facere non possim, quin summam poematis attingam breviter locosque hilares cavillationis et irrisionis plenos proferam.

pore patentes irruptionibus hostilibus nullum habemus praesidium externum aut arcem foris; sed etiam intus num quae disciplina bona? num quae iustitia? etc.“ Euseb. Slovacijs in Operum postum. recensione Reyi libri modo a me citati vol. III, pp. 73. 74. 75.

<sup>1)</sup> *Μωρόσοφος* coprea sapiens sive iocosus homo. Scurram hunc a poeta fictum h. l. non est credendum. Fuit enim Stańczyk ille stulte sapiens homo in aula Sigismundi I. fortasse eo consilio sustentatus, ut ipsum regem et aulicos iocis exhiberaret et delectaret. Regis autem maxima familiaritate videtur usus, id quod inde apparet, quod saepenumero acerbiore veritate obiecta aut verbis asperis ioci specie



Notum est omnibus rerum gestarum peritis Turcas non acquievisse in regionibus a se devictis, quas usque ad nostra tempora obtinent, sed imperii sui fines propagaturos terras ad septentrionem sitas saepe esse aggressos, expeditiones vero eorum tam repentinae tamque infestae fiebant, ut combustis oppidis et pagis omnia solo aequarent, liberos autem maxime virgines adultas secum in servitutem abducerent. Cum igitur bellum atrocissimum a Turcis Poloniae immineret, Jagello rex adjutus populares consilio ab inferis rediens in poemate inducitur. Forte autem obviam sit morosopho, qui, cum ovilla pelle indutum (sic enim Jagello eiusque filii vestiti per iocum introducuntur) agnoscit, propius ad eum adit et, quonam tendat, studiose ex eo quaerit. Ad quae rex de Turcis sese victoriam reportare velle respondit, qui quidem validi et feroces saepenumero tamen devicti essent. Deinde regi exercitum contra Turcas armatum morosophus turbam variis vestibus tectam ostendit. Quae quidem re obstupefactus rex:

„Tota“ inquit „peregrina est turba ea, mitte jocos,  
Et nunc, quaeso, mihi quam primum ostende Polonos.  
St. Quando revisissent. R. nunc volo. St. nunc et ego  
Ostendo, quales habeo. R. deludis, an iste  
Est cultus gentis, stulte, habitusque meae?

Morosophus violatus his verbis regi maiorem exprobrat stultitiam, qui nesciat tempore omnia mutari; quod quidem rex concedit simul vero contendit rem mutatam servare formam unam, hic contra mille varias conspici figuras a pristina specie diversas, quas suos cives esse negat: ipso enim regnante unum omnibus fuisse vestitum, unum patriae amorem. Hinc igitur suspicatur rex Polonos cum vario vestitu simul etiam mentes et animos mutavisse, nec ipse sperat amplius, fore ut talis turba, quacum bellum iustum vix suscipi possit, Turcas devincat. Cum vero Polonos Turcarum vestibus indutos animadverteret<sup>1)</sup>, quid sibi hoc velit, admodum miratus quaerit, et aut favere Polonos hostibus aut gaudere eorum

prolatis non raro cum laedere ausus est. Audaciae eiusmodi exempla certa cum apud scriptores alios tum apud Orichovium Annal. V. de Stanczyko illo, qui de Isabella, regis filia, Zapolyo in matrimonium mittenda iocabatur, haec legimus: „Quam illius (Isabellae) sortem, priusquam Cracovia ad virum (in Hungariam) discederet, vulgo homines praeviderant animo, ut cum Sigismundus pater omnium iudicio propterea reprehenderetur, quod illa aetate, illa fana (?) — forma — atque dignitate filiam incerto regi ad incertas nuptias traderet, scutra quidam Polonicus, valetudine mentis liberius dicax, cui etiam ob opprobrium vitae Stańczyko nomen erat, carpens regis factum Sigismundum monuerat (sic!), ut antequam filiam in Ungariam extruderet, cauponam illi Cracoviae praepararet — repararet — in qua mox illa rediens cauponariam faceret. Atqui haec illius scurrae dicacitas omen fati fuit.“ Orichov. Annal. V. p. 118 ed. Dziąłyński. Pozn. 1854. Alios id genus iocos acerbos morosophi Lucian. Siemieniński affert in: Dzieje Narodu Polsk. s. I. p. 142. ed. 1848. — Ceterum de appellatione probrosa „Stańczyk“ vid. Z. A. Nałęcz Włyński in interpretatione vernacula Orichovii Annalium T. I. p. 148. not. —

<sup>1)</sup> Moraczewski in opere: Polska w złotym wieku Pozn. 1851 mores Poloniae seculi auri decimi sexti describens p. 147 testatur vestitum Polonorum varium fuisse, cuius quidem rei initium jam sub finem prioris seculi ponit. Verba eius, quae latine reddam, haec sunt: „sed iam antea utebantur Poloni vestitu peregrino“

se vestitu aut mali ominis rem eam esse arbitratur. Ad ea St. summum  
ed bonum hoc esse respondit, eas enim vestes, quibus Poloni ut suis ute-  
se rentur, spolia de Turcis capta esse. Maximam vero admirationem regis  
e- movet ingens pannus, qui Polonis a collo super caput eminebat. Ad id  
m poeta acerbe ex morosophi ipsius animo respondet:

Si fugiant ventusque ruat posticus in illos,  
Hoc velo poterunt accelerare fugam!

m Fugam vero eorum prohibere nimis longos calceos, qui venando  
o quidem utiles sint, quia aquas, ut ciconia, longe lateque pervagari sine  
n damno possunt, sed in bello perniciem afferant. Versus, qui sequuntur,  
s ironiam doloris plenam exprimunt possuntque tanquam vaticinium interi-  
s turae Polonorum libertatis haberi: Rex enim animo indignatus ait:

Condoleo miseris, quod compede sponte ligarint  
Ipsi se. (St.) Adsuescunt vincula posse pati!

Neque minor acerbitas salium inest in verbis, quae sequuntur 51-58,  
ubi Polonorum mollitiem in dies crescentem poeta vehementer castigat.  
Dicit enim Polonos calcaria sonora eo consilio sibi affligere, ut, si forte  
in lapidosis locis cum hostibus manus conserere cogantur, ab equis de-  
lapsi strepitu calcibus excitato hostes quemadmodum agricolae aves a se  
propulsent. Tum autem etiam iuvenes vestitum plus iuxto curtio-  
gestantes ubi rex animadvertit, quamobrem ex longis vestibus tam curtas  
fecerint, cupide percontatur. Cui morosophus cavillans respondet mili-  
tibus ad bellum gerendum servire vestes has, quas Graeci *stratiotica*<sup>1)</sup>  
appellent. Revera autem eas aptiores esse longioribus vestibus, quibus  
aliquando Poloni usi sint; quippe quae leves sint neque in transeundis  
fluminibus milites impediunt. At inter eos, inquit rex, conspicio  
Germanos, Italos, Gallos, denique omnium fere gentium vestitum,  
quotquot sunt. Sic morosophus a rege in angustias adductus audaci sed  
levi argumento Polonos aevi sui defendens propterea peregrinum vesti-  
tum populares sumpsisse contendit, quod illi populi maxime rebus belli-  
cis inclaruerint. Itaque gratias potius Deo agere regem iubet, quod ex  
unico eodemque parvo populo tot tamque variae gentes exstiterint veluti  
papaveris grana, quae numero infinita sint. Quod quidem rex iterum con-  
cedit, sed subtiliter atque graviter monet papaveris grana, quae communi  
sint parente, similia sibi esse, contra Polonos in vestitu tam degenerasse  
a maioribus, ut vix, si quis ab inferis rediret, posteros eos habere posset.  
— Iam ex his, quae adhuc exposuimus, patet poetam aptissime alteram  
dialogi partem copreae tribuisse, quia id genus hominum regibus

maxime Italico, Germanico, Hungarico, Turcico, quin etiam Tartarico." Michajlo  
in collectione Elzeviriana eodem Moracevio teste etiam refert: „a Tartaris vero  
arma, vestes et rationem bellandi absque curribus.“ Vid. praeterea Janic. Epithal.  
ad. Sig. I. 1, 176 - 181. — Rey de Naglowice in Speculo (Zwierciadlo) ed. 1560. —  
Marycki de Scholis p. 76. al.

<sup>1)</sup> Exhibent quidem libri „stratiotica“ quod nomen in lingua Graeca non ex-  
stat et metro h. l. offendit. Error manifesto factus est a librariis, qui incuria sic pro  
*στρατιωτικά* legerunt. Significat *τὰ στρατιωτικά νοη ἔργα* s. *πράγματα*, omnino res  
militares; hoc igitur loco vestimenti genus, quod milites gestabant.

illius aevi saepenumero errores et animi levitatem libere obiciebat. **Su-**  
**et** carmine hoc universo, quod gravius est, Polonorum populo, maxime  
 proceribus facilitatem studiumque res externas veluti h. l. vestitum suis  
 propriis antepoenendi vehementer exagitare voluisse. Quod cum rex aegre  
 ferre videretur, morosophus aequalium patroni partes suscepit probaturus. **U-**  
 vestes quidem Polonos mutavisse sed conservasse virtutes pristinas et  
 nobilitatem animi. Rex tamen ne in hoc quidem acquiescit iudicio, cum  
 senatores Polonos diversissimo cultu indutos conspicit, sed animos eorum  
 admodum mutabiles rerumque novarum valde cupidos perstringit. Qui-  
 bus quidem Venetorum senatum opponit, qui continuo uniformis purpurae  
 longa utatur nec, quemadmodum sit ipse constanti animo, reipublicae  
 formam unquam variari patiatur. Sub finem carminis vero iram tu  
 doloremque regis mitigaturus exprobrat ei morosophus nimiam contra A  
 cives asperitatem, procerum autem voluntatem studiumque honestum  
 laudat et defendit, qui mutata armatura et vestibus decurtatis id potissi-  
 mum spectent, ut commodius in bello officia reipublicae praestare possint. **M-**  
 Atque his copreae verbis restituitur quodammodo spes regis et erigitur  
 animus, sed indignatus Jagello ob perniciosam illam nationis Poloniae ad  
 quemque luxum propensionem cum ironia quadam, quid sibi torques ve-  
 liat splendidi, quid gemmae, margaritae, quae colla manusque procerum  
 ornent, quaerit. Morosophus autem continuis, interrogatiunculis regis  
 quasi aculeis punctus non amplius habens, quod apte respondeat, omnem  
 furorem in regem effundens garrulum eum nugatoremque appellat sua-  
 detque, ut, si cum militibus id genus belligerare nolit, socios suos Polo-  
 nos ab inferis adsciscat. Abituri tandem ad agmen suum copreae iocosum  
 vestitum rex contemplatus, quod nomen, quod officium sit eius, ex moro-  
 sopho sciscitatur. Militem esse se respondenti rex quidem fidem habet,  
 sed mirificam illam vestem ei muneri obeundo minime convenire dicit.  
 Quam occasionem cavillandi regis avide amplexus multo minus principi  
 ovillum habitum convenire morosophus iocose respondit. Modico autem  
 suo vestitu rex excusato ex coprea ridiculi amictus <sup>1)</sup> causam quaerit.  
 Jam ex ea responsione, in quam desinit carmen, facile intellegitur co-  
 preas vera regibus proceribusque dicendo saepe tantam eorum iram sibi  
 contraxisse, ut pro praemiis iustis potius male multarentur et verberaren-  
 tur: id quod haec declarant:

Munivi hoc clypeo dorsum, nam vera loquentes  
 A vestris baculum praemia ferre solent!

Restat iam, ut de fide eorum, quae poeta in mordaci hoc carmine  
 proposuit, nonnulla adiciamus. Atque, quemadmodum supra diximus,  
 errores civium non latuisse poetam sed movisse ad castigandum,  
 ita etiam hic videtur illud addendum omnia, quae Janicius hoc dialogo  
 Polonis exprobrabat, argumentis ex aequalibus scriptoribus haustis pro-  
 bata esse <sup>2)</sup>.

<sup>1)</sup> Pendebat enim morosopho a collo per scapulas saccus lana aut foeno im-  
 pletus destinatus scilicet ad verbera facilius sustinenda. Dialog. in varietat. vestitus  
 v. 99 sq. —

<sup>2)</sup> Vide Reym in: Communis Querela universae Coronae (Spólne narzekanie  
 wszych Korony) ap. Slovaciium I. c. pp. 76 77. 78.



at. Superest denique, ut de personis dialogi pauca dicamus.

Atque accurate contemplantibus naturam atque ingenium Principis  
 copreae, qui inducuntur, apparebit nobis poetam utriusque indolem  
 mores egregie, subtiliter eleganterque descripsisse. Rex enim Jagello  
 dignitatis, gravitatis, maiestatis plenus constanti animo quaeque nova  
 praesertim pernicioosa apud Polonos vituperat, res autem a maioribus ac-  
 ceptas defendit et commendat, quo fit, ut etiam eius mores, verba simpli-  
 citate et nervosa admirationem magis quam risum moveant. Contra moro-  
 sophus, vehemens Polonorum patronus et omnis progressus amantissimus,  
 levibus ac facilibus praeditus moribus obstinatum animum regi obicit  
 aedumque procerum Polonorum animos novis rebus studentes defendit et  
 tuetur, eorum vitia atque errores in ioco mordaciter cavillatur et irridet.  
 Atque hactenus de epicis carminibus Janicii eiusque satiris. — Alia autem  
 carmina, quae in Lib. II. restant, partim eo scripta sunt consilio, ut ami-  
 citiam gratiamque virorum clarissimorum poetae conciliarent, veluti pri-  
 mum, quintum, sextum, partim ut laudes, natalicia eorum, a quibus  
 poeta beneficiis ornatus erat, celebrarent, cuius generis est alterum,  
 octavum, decimum, partim ut iucunditates Italiae dulcedinesque ibi per-  
 ceptas et mores populi depingerent, veluti septimum et nonum; summa  
 denique undecimae elegiae excusationem continet suavissimam, cur  
 poeta Scoti philosophiam carmine celebrare nolit, dicit enim non philoso-  
 phiam sed res hilares, tranquillas et molles, maxime vero amorem puellae,  
 si quam haberet, affectus et Musam suam excitare posse.

Quod denique ad *Vitas Archiepp. Gnesn.* attinet, in iis Janicius prae-  
 buit antistitum singula eaque gravissima vitae momenta, res gestas et vir-  
 tutes, quantum per quaternorum distichorum ambitum licebat, breviter qui-  
 dem sed sermone nervoso, puro et comparisonibus, imaginibus, aliisque  
 ornamentis poeticis conspicuo.

Jam vero omnium Janicii carminum argumentis expositis ac  
 recensitis, postremo de Epigrammaticis poetae dicendum est. Quorum  
 multa in celebranda gloria Dei versantur. Enimvero plenus coelestis  
 amoris, quem Patavii aegrotans in elegiis tum scriptis erga Deum cle-  
 mentissimum et unicum suum medicum iam saepe testatus erat, sicut  
 in Lib. II. elegia octava, cum a paganis Budae delubra Christi Sancto-  
 rumque arae profanata essent et multis aliis locis animum religiosissi-  
 mum ostenderat: etiam in epigrammaticis praeter alia hoc sibi proposuit,  
 ut gloriam Dei quam maxime posset, celebraret. Hanc igitur ad rem  
 singulas de redemptione generis humani sententias sibi elegit, ex qui-  
 bus epigrammata componeret. Attente si perlegeris epigrammata VII.  
 XIV. XV. XIX. XX. XXXIX. quanto erga salvatorem patientem amore  
 flagaverit, facile intelleges. Alia epigrammata facta sunt in honorem ss.  
 Mathaci evangelistae, Petri et Pauli apostolorum, et in sanctam Ma-  
 riam Magdalenam prioris vitae poenitentiam agentem. Occurrunt quo-  
 que in his quaedam, quibus memoria nonnullorum ipsius poetae vitae  
 momentorum modo felicium, modo tristium proditur, veluti de Elzula  
 amata VIII. IX. XXII. XXXVI.; de Cricio patrono XXVI. XXVII.  
 XXVIII. XXIX. XXX; ad Cmitam LII. LIX.; de lauro sua LI; de

fratre occiso LXXII. In aliis amicorum memoriam celebrat veluti Vargavii, Alex. Cromeri, Orichovii, Joh. Antonini, Alb. Bogucii, Dulcii, Danielis Barbari, Spicini, consulis Cracov. aliorum, quos pulcherrimis epitaphiis donavit. Sunt denique varii argumenti epigrammata, veluti ad pueros trocho ludentes, quo clatam eamque verissimam protulit sententiam, cum alia omnia, quae amissa sint, iterum recuperari queant, tempus solum irreparabile esse; pleraque epigrammata ad aevi sui Polonis irrepentem depravationem spectant, ut XI. in nummicum, quem, ut pecuniam eius auferat, quisque venerare soleat; XXV., ubi divitem non elato animo esse iubet et inconstantiam fortunae significat, qua quisque ea, quae possideat, uno temporis momento amittere possit; in epigrammate XXI. innocentiae victoriam documentis declarat; mulierum et sacerdotum mores liberiores XXIII. XXIV; sordes perstringit epigr. XXXVIII; perfidiam amatorum reprehendit in XLIII; in LIV. hominem ebrietati obnoxium ab omnibus despici ostendit; luxuriam aulae in epigr. I., avaritiam et mores luxuriosos in epigr. LXIX exagitat.

De quibus epigrammatis si in universum ferenda est quaedam sententia, deque ingenio, quod in iis inest, — inesse vero profecto nemo negaverit, nisi forte praedictae opinionis secum quid afferat; — equidem affirmaverim Janicium magnam accuratae et exquisitae in iis copiam doctrinae composuisse atque omnium, quae cum humana vita vel tenuissimo coniuncta sint viuculo, notitiam haudquaquam exiguam iis comprobare. Neque id mirum; poeta enim ipse, licet privatam tantum vixerit vitam, amicitia tamen et familiaritate intima cum viris aevi sui in Polonia clarissimis coniunctus fuit, quare facile fieripotuit, ut et publicam vitam penitus cognosceret, atque idcirco hominum mores et consuetudines, eorum studia, virtutes ac vitia adeo sibi cognita haberet, ut opportunitate oblata facillime in ista omnia epigrammata scriberet. Attamen si diligentis et aequi critici munere fungentes elegantiam orationis respicimus, mirum quantum foret, si inani quodam laudandi poetae studio correpti contenderemus in epigrammatis Janicii nihil inveniri, quod elegantiae Latinae linguae non conveniret. Imo vero interdum poeta, dum brevis esse vult, iusto obscurior fit. Atque si in recensendis et explicandis eius epigrammatis, quae certo omnibus aliis poetae carminibus longe sunt inferiora, versari vellemus, si omnes eos locos, in quibus contra Latinae linguae leges, eius elegantiam et, quae dicitur, harmoniam aliquid inveniatur, in medium proferrem, verendum mihi esset, ne ultra modum dissertationis fines amplificarentur. Quam ob rem illa mittentes et in opportuniora tempora differentes haec tantum teneri velimus epigrammata Janicii non esse umbraticum, ut ita dicam, opus a poeta intra parietes incluso erudite et diligenter confectum, sed partim domi, cum colloquebatur cum sociis et amicis, partim inter ambulationem et colloquia cum comitibus, partim aliis locis scriptum, quibus aut errores stultitiasque hominum ipsis oculis conspiciebat, aut ab aliis in disputationem vocatos audiebat, aut sui aevi homines cum majoribus comparare coactus erat. Ceterum haud infaceta et nitida epigrammata poetae hic illic pulchros

venustosque verborum lusus <sup>1)</sup> continere negari non potest, et documento luculentissimo esse in plerisque iis Janicium cum venustate et simplicitate Catulli Martialis argutias ingeniose conjunxisse <sup>2)</sup>.

Jam vero postquam singula Janicii opera percensuimus postremo loco etiam Mythologiae usum apud poetam verbo tetigisse utile erit. Janicius enim non modo Graecis et Romanis antiquitatibus adeo erat imbutus, ut, quae in veteribus scriptoribus legisset, ea omnia bene memoria teneret, verum etiam ita suam praecipue mythologiae disciplinam fecerat, ut in componendis carminibus eam semper animo praesentem et ad nuntium quasi paratam haberet. Quis igitur inde non videt, Janicium cum aliis Graecos et Romanos scriptores, tum praecipue Ovidium et Vergilium, quorum in libris totus fere mythologiae continetur thesaurus, summo cum studio ac diligentia pertractasse? Commodissime enim atque egregie his omnibus, ut ita dicam, mythorum formis in elegiis usus est. Ac profecto illud ei maxime tribuendum est laudi, quod tam varias de diis heroibusque opiniones veterum adeo cognititas habuit, ut in iis quodammodo natus et educatus videatur.

## B. De compositione elegiarum Janicii.

Postquam in priore capite argumentum poeseos Janicianae explanavimus singulaque opera recensuimus, iam de compositionis ratione elegiarum dicemus, quae res et cognitu periuicunda est et ad intelligenda carmina necessaria nec non arti poetae propriae accuratius cognoscendae inservit. Nam quamquam iam in rebus per se consideratis vera vis et pulcritudo poeseos constat, non minus tamen eadem ex apta compositione rerum apparet, si et singulae partes et particulae bene inter se conveniunt et ad summum propositum commode conspirant <sup>3)</sup>. Qua quidem in re consideranda non in universum tantummodo dicendum aut in lata verbosaque explicatione pulcri et venusti versandum existimem, quippe cum ea ratione vera rei cognitio facile obscurior fiat <sup>4)</sup>; sed, ut compositionem elegiarum magis perspicuam habeamus, singula quaedam carmina Janicii explicantes poetae artem luculentam faciemus. Antequam autem ad rem accedamus, de expositione elegiae propria praemonendum videtur.

Latior igitur et fusior carminis elegiaci debet esse expositio, neque ut ode, quae ad solemnem quandam et altio rem sonum assurgens multa breviter tractat, plures res simul attingere, sed commotiones et affectus, quibus forte excitatur poetae animus exprimere atque oratione explicatioe et copiosiore adumbrare. Atque ita sequatur necesse est, ut etiam rerum quaedam varietas in elegia regnet, sine qua carmen eiusmodi lan-

<sup>1)</sup> Vide v. c. Epigr. LV. LVI. etc.

<sup>2)</sup> Cfr. Janoziana I. 133 sq. Georg. Sabini Poemata ed. Lips. p. 464. Tromerius I. c. p. 22. Chodyniecki I. c. I, 224. al.

<sup>3)</sup> Dissenius: De Tibulli poesi I, LX. 11.

<sup>4)</sup> Cfr. Gruppe: Die Röm. Elegie I, VII.



guidum et ieiunum fieret et quodammodo taedium legenti afferret. Neque id mirum, nam ubi semel affectus quidam poetae animum commovet, idem diffunditur in varias partes, huc illuc fluctuat et vertitur, modo crescit, modo sedatior fit, donec tandem poeta pectus levavit exitumque qualem libet carmini comparat.

Sed quae in universum adhuc prolata suat, ea exemplis confirmari stabiliri que oportet. Proponere igitur placet Trist. Lib. elegiam alteram venustatis plenam, cuius argumentum mollissimum et poetae ingenium semper vividum nec morbo phantasiae alacritas fracta formam et rationem artificiose compositam effecit, dictionem vero et distinctam et elegantem limatamque accommodavit. In exordio igitur Janicius tum gravi morbo — febris quartana — correptus, quanto commoveatur dolore significat: non posse enim se amplius, ait, propter vehementiam tormentorum delectari arte sua et Musis, quibus totam vitam dicaverit. Verum tamen, quemadmodum mendicus infirmus et bona valetudine prorsus destitutus quietem capere nequeat, sed divitum hominum opem implorans ad ianuas misere et molliter canat, ita se ad carmen pangendum suscitari imploraturum Divam Virginem, ut graviter ipsi affecto aequum fortemque animum et impertiat et servet, aut si fieri possit, doloribus clementissime liberet. vss. 1—19. His precibus missis ad describendam valetudinis conditionem transit depingitque eius imaginem miserissimam v. 20—42. Postquam persuasum sibi esse monuit, eam miserabilem aegritudinem nulla arte nulloque auxilio medicorum levare posse, consideratis remediis, quae bonae valetudinis restituendae causa Creator diffudit, per tres rerum naturalium partes et medica arte celebrata v. 43—60. iterum ad rerum auctorem se convertit, eius benignitati se dedit laudibusque clementiam et infinitam misericordiam effert, quippe sentiens pro peccatis graviores poenas se meruisse, quam quas nunc patiat: „levi sat habet virga perstringere: mater Ut puerum fluviae quod male fidat aquae.“ 61—80. Inde poeta rediens unde est exorsus, Beatae Virgini summis supplicat, ut sibi semper benignissima adsit constantiamque animi in doloribus praebat, aut potius immittat mortem, qua peccandi et laedendi summi numinis occasione dempta felicitatem sempiternam consequi possit atque habitare in coelo una cum Maria regina, quae etiam dum vivat ipsum adiuvet et consoletur. Qua quidem prece carmen finitur.

Consideremus nunc elegiae compositionem. Praecipuum carminis affectum dolorem esse propter miseram valetudinis et vitae conditionem, manifestum est. Sed respicientes praeclarum Graeci philosophi praecceptum <sup>1)</sup> non solum summam carminis in eo diiudicando, sed etiam singulas partes, exordium, medium, exitum circumspicere ac perpendere debemus.

<sup>1)</sup> Socratis dico sententiam nobilissimam de oratione qualicunque componenda, si quidem absoluta perfecta que vult haberi, quam apud Platonem in Phaedro p. 264 c. legimus quamque hic apposuisse haud alienum erit. Ἀλλὰ τὸδε γε οἶμαι σε φάναι ἄν, δεῖν πάντα λόγον ὡς περ ζωὸν συνεσιάναι σώμα καὶ ἔχοντα αὐτὸν αἵτου, ὥστε μήτε ἀκέφαλον εἶναι μήτε ἄπουν, ἀλλὰ μέσῃ ἵσχειν καὶ ἄκρα, πρέποντι ἀλλήλοισι καὶ τῷ ὄλῳ γεγραμμένα.

Ac primum quidem inde carmen initium cepit, quod prohibeatur poeta aegritudine, quominus Musas colere queat, quae quidem querela affectus vim auget praeparatque carminis ipsam poetae mente informatam ideam, quae in imploranda Diva virgine continetur, ut doloribus vexato poetae auxilium ferat et deleniat cruciatus.

In medio autem carmine poeta magnitudinem et vehementiam dolorum describit, artis medicinae inventionem et vim sibi inutilem copiose adumbrat, cui descriptioni celebratio summi medici Dei eiusque mirabilis clementiae, quae peccatorum suorum magnitudinem superet, adiungitur. Quod beneficium a Deo impertitum affectus vigorem sustentat deducitque poetam in carmine extremo ad imprecandam Mariae misericordiam ne patientem ipsum unquam deserat. Videmus igitur carminis exitum ad exordium redire versarique in precationibus utrumque. Iam tali ordine progressuque rerum quid reprehendendum sit? Nempe consentaneum est precationi causas, quae eam commoveant, succedere, has autem medicinae nullam vim in tollenda aegritudine poetae in ipsum habentis ortum excipere, denique perquam par est, finiri affectus vigorem in levatione malorum ex misericordia Divae Virginis pendente. — Sed etiam aliunde compositionis virtutes observare licet. Ac primum quidem cogitatio et descriptio infirmitatis poetam ad suavissimam comparisonem per singulos versus continuatam, qua cum Prometheo in Caucaso, monte, poenam gravissimam luente se comparavit, pro vivido eius ingenio facile perduxit. Deinde cum reputasset liberari posse illum doloribus, si aquila, quae eius hepar ederet, depelleretur, se autem medicina nulla restitui, excitatur ad Dei clementiam ac lenitatem praedicandam. Postremo per oppositionem, quae in singulis distichis constat, asperioris de semetipso iudicii comitati Dei factam ad Beatae M. Virginis precationem pro valetudine restituenda aut morte mittenda in extrema parte carminis revertitur. Quae compositionis ratio profecto egregia, nexus sententiarum facillimus et naturalis, affectuum fluctuatio venusta, quorum partes partiumque partes artissimo vinculo inter se cohaerentes suaviter ad unum profluunt finem, ad unam spectant summam artemque Janicii sane eximiam declarant.

Sed ut eius praestantiam etiam magis ad liquidum perducamus, Variar. Elegg. alterum carmen considerare iuvat. Est profecto et rebus, quae in eo tractantur et poetica compositione excellentissimum, ut iure ob eam rem cum Tibulliana elegia Lib. I. septima, qua M. Valerii Messalae Corvini dies natalis celebratur, conferri possit. In eo enim Janicius, si summam spectamus, cum Cricii, Archiep. Gnesn., eiusdemque Reip. Polonae Primatis patronique poetae studiosissimi, natalicia inciderint, ad solemnia eorum celebranda totum Polonorum populum invitat diemque festum agere eum iubet. Quem ad finem, ut omnes sertis sese ornent, suadet, vestes solemnes induant, depromant quaecunque sunt pretiosa, iisque colla ac manus „irradiant.“ Ut vero quam dignissime memorabilis illa dies observetur, pacem universam concordiamque in populo ipso regnare necesse esse, abstinere eum debere omnibus negotiis et otio placido se dare: nam ut poetae verbis utar, „Illa dies haec est felicitis conscia partus, Quae matri Cricium Sarmatiaeque dedit,“ sibi et patriae

praesidium. Atque etiam, cum ille vir plenus sit pietatis probitatisque et religionis amantissimus, natalicia eius solemnius esse agenda, quam ipsius Jovis, quippe cum eo nato simul discordiae, bella, superbia, necesse, alia multa vitia et facinora genus humanum vexare coeperint. Contra Cricio in mundum edito vera „antiqua Saturni tempora rediisse, ex ferreo aureum aevum in Polonia fieri, humanitatem, iustitiam Polonorum animos ac mentes temperare ac regere, litteras et artes vigere.“ Anni quoque tempora, cum Cricii natalis dies festus sit, esse immutata, coeli asperitatem remitti, teporem regnare ita ut, licet Decembri mense scribat, poeta non frigeat. Totam denique naturam natalem Cricii diem veneraturam induisse laetam et quodammodo iuvenilem formam, hortos denuo floribus impleri, arbores gemmis turgere, arva et gramina pristinum colorem viridem recipere et denuo spicari, nunc fontes manare liquidius et hibernis compagibus expeditos largius amnes fluere; nunc insperato vere pastores lactari et pecora gaudio exsipientia pastum agere. Iam vero poeta ad exordium rediens Polonos tantam totius fere naturae mutationem mirantes exhortatur, ut quam maxime festum diem antistitis natalem, cuius in honorem ea mutatio facta sit, celebrent, Praesulem ipsum honorandum populo commendat intime monetque, ut pro viro praestantissimo et summo, numini carissimo, gratias Diis agant, ipse vero in extremo carmine pro felicitate patroni sui futura vota faciens tanquam corona quadam elegiam venuste claudit.

Cuius elegiae si compositionis rationem respicimus, haud negabimus, cum Cricii natalicia inciderint, nihil profecto in principio aptius fuisse, quam ut poeta memorabili eo die totam gentem laetari iuberet et ad solemnia ista viri quam splendidissime celebranda invocaret. Quo facto et ratione, qua Cricii dies ab omnibus dignissima agatur, copiose descripta, per oppositionem Iovis nataliciorum ad medium carmen poeta transit. Ibi diem festum celebraturus, quo solemnior appareat, res duas pertractat. Ac primum quidem dicit Cricio nato Polonis laetissimam aetatem auream apparuisse, cuius fructus et vim in humanitate totam gentem regente, in iustitia exercenda et litteris artibusque vigentibus ostendit. Deinde naturae totius mutationem optime describit, eaque re, cum suavissimam varietatem rerum afferat ordine commodissimo, illud efficit, ut pars ea carminis idyllica imaginem veris tam pulchram et venustam adumbret, quam vix Romanorum, quod sciam, poeta ullus depinxerit. Enimvero hortos floribus collucentes, qui scribenti proxime ante oculos versantur, primo nominatos habemus loco, dein rura revirescentia, arbores gemmarum plenas, segetes spicantes, quippe a poeta remotiora, altero loco posita, extremo denique, ut imago omnibus partibus absoluta et perfecta reddatur, quae quasi vitam habeat atque animam, poeta eam animantibus implet, hoc est, pastorem inducit, qui pecora per agros virentes et segetes luxuriantes pascit. Iam hoc idyllio confecto die natali Cricii illam naturae mutationem adductam esse monet, itaque par esse existimat, ut, quam solemnissime possit, ab omnibus celebretur. Sic Janicius postquam exordium leviter tetigit simplicissime transitum ad extremum carminis sibi paravit, quod precibus pro felici longaque vita patroni faciendis aptissime finitur.



Denique ut rationem, qua Janicius satiram tractavit, pernoscamus, poema quod „Querelae Reipubl. Polonae“ nomine inscriptum est, mente perlustrabimus. In eo Poloniam tanquam personam inducit eiusque ore optimatum discordias, avaritiam, alia vitia acriter perstringit et cavillatur. Videamus argumenti summam paullo accuratius. Dicsidia perturbant nationem ac divellunt, quae, licet Pannoniae tristi exemplo et cladibus meliora edocta consulere sibi debeat, tamen in coecitate mentis versans, sponte in exitium ruit; nam salutem patriae neglegens et bonum publicum nihili faciens privata tantum commoda nobilitas captat et persequitur. Confusione et infirmitate prostrata queritur Polonia se non ab extero aliquo hoste in miserabilem statum deiectam esse, sed per iniquitatem potius et impitatem priorum liberorum, per dolum ac perfidiam eorum, quibus salutem ac tutelam suam commendaverit et iustitiam exercendam tradiderit communeque bonum commiserit. „Quos propter merita, inquit Respublica, non solum nobilitatis decore et dignitate ornavi, verum donavi etiam amplis divitiis et bonis, si me destituunt quin etiam ad exitium praecipitant.“ Atqui illos scilicet publici boni custodes tantopere a se adamatos et honoribus amplissimis praeditos ipsius matris pectus nunc vulnerare, dilaniare eamque in perniciem corripere. Quare nobilitatem, illud unicum firmamentum suum et spem salutis, Polonia nunc alloquitur et cohortatur, ut libertatem pereuntem erigere et tueri velit, quippe qua sola contineatur respublica et firmetur. Atque dum in omnibus rebus ratione et consilio maturo uti suadet, temperantiam et modestiam commendat, altercationes vero, iras, odia mutua, denique studia privata, quae omne bonum et libertatem evertant, opprimere et abicere praecipit. At nihil proficiunt materna consilia, admonitiones, rationes, neque pronis accipiuntur auribus. Insuper terrestres nuncii (Landboten) erigendae et sublevandae reipublicae delegati suorum officiorum oblitae factiones parant, conventum turbant ac tantum abest ut senatum et Regem pro viribus rempublicam vacillantem servaturos adiuvent, ut utrumque deserant et nonnumquam ipsorum salubres rationes initas turbent et subvertant. Quare nunc evenit, ut lugubris ac miserabilis reipublicae conditio adsit, unde discrimen periculosum et servitus turpissima nationi imminet, cum Valacho rebellante tota Russia evertitur armis et igne devastatur, viri uxoribus, liberis parentes rapiuntur, puellae, adolescentes catenis vincti, partim crudeliter necantur, partim in servitum abducuntur, infantes iugulantur ab uberibus rapti, denique bona fortunaeque incolis vi diripiuntur, quidquid autem non subtrahitur, immaniter diripitur aut solo aequatur. Huius igitur tristis rerum conditionis causam in perfidiam ingratakque mentem procerum reiciens, qui sua emolumenta venantes patriam labantem deserant et dissensionibus domesticis paene evertant, nullam docet esse libertatem, nullas leges aut iura, nulla privata bona, nisi in salute communi posita et in republica incolum servata. Quo facto, cum fere iam de patria actum sit, ad Deum omnipotentem poeta se convertit auxilium precaturus eumque obtestatur, ut Poloniam nobilitatis propriae quasi fulcro destitutam, relictam ab omnibus servet, in civibus concordiae amorem revocet ac tueatur, regem senatumque in conciliis ineundis juvet, proditorum vero patriae

scelera iusto in supplicium vocet posteritatis gratia adhortandae et corrigendae. Sic carmini imposuit poeta finem idoneum et pro tractatis rebus vel maxime aptum. — Consideremus nunc oportet egregiam carminis compositionem. Poeta, ut ex argumento apparet, id sibi proposuit, ut statum Reipublicae Polonae tristissimum adumbraret, qui ex procerum dissensionibus, studiis perversis atque avaritia prodierat. Quod consilium, cum natura sua fere duplex sit, ita poeta adornavit, ut sententia principalis secundaria excipiatur et illustretur. Itaque in exordii pathetici primo disticho postquam Janicius rem sibi propositam in universum significavit, perturbationes inter Polonos exortas in altero obiter attingit, quarum causam in factionibus singulorum positam esse sequente disticho denotat. Sed latius etiam prima pars carminis patet, cuius in quarto et sequente disticho Pannoniae miserae sortis mentionem faciens poeta non absterreri a cupiditalibus effrenatis nationem suam tristi vicinae terrae exemplo docet, sed in animi coecitate versari et in persequendis perversis studiis progredi et perseverare. Inde iam in medio carmine, quod a v. undecimo usque ad v. 92 extenditur, in perstringendis acriter procerum sceleribus, studiis exitiosis, discidiis, avaritia Janicius versatur. Quae pars cum ex particulis sex constet, digna videtur, cuius compositionem subtiliter consideremus. In prima igitur parte postquam unumquemque cum aliorum detrimento sese ditare velle, neque malis rationibus non uti, dummodo sua consilia quaeque prospere eveniant, poeta ostendit: proceribus ingratos animos exprobrat, qui, licet Reipublicae custodes electi, iudices exercendae iustitiae creati, praesidia omnis libertatis et boni communis constituta, praediti honoribus amplissimis, divitiis, praediis vel summo nobilitatis praemio ornati, conturbent pacem internam, inter nobiles dissensiones spargant, interitum patriae ipsorum tutelae commissae parent et quasi in sepulcrum eam detrudant. Quam mordaci ironia de iis loquatur poeta ex hoc disticho intelleges :

Hi me praecipitant, pro nunina sancta Deorum,

Hoc meriti pretium grande piunque fero. (sc. Resp. Pol.)

In altera medii carminis parte mollissima ad nobiles quosdam verba fecit poeta, eorumque laudabilia studia in republica tuenda effert, simul autem quum a potentioribus illis custodibus salutis publicae opprimantur, irrita esse eorum quaeque consilia docet eosque dolens hortatur, ut abiecta animi perversitate, vehementia, dissensione, avaritia, tandem in consiliis ineundis ratione et consilio utantur, modum in omnibus rebus servant et patriam ab interitu futuro isto modo liberent et custodiant. Sed nova mala et pericula oriuntur, pergit poeta in parte tertia, nam ipsi quoque terrestres nuncii insania quadam tracti conventum deliberaturum, quomodo Respublica servanda sit, turbant et miscent, regem ipsum virtutis cum bellicae tum civilis plenum et senatum impediunt, quominus salubria consilia ac remedia Poloniae ex discrimine educendae capiantur, capta perficiantur et valeant, dummodo ipsi propria commoda prehendant et referant. Postquam vero Janicius Polonorum procerum vitia vehementer castigavit, partim honestos quosdam nobiles laudavit, partim ob statum maxime dubium Rempublicam dolentem fecit, in quarta parte ad descri-

ptionem miserrimae conditionis transit Russiae a Valachis devastatae<sup>1)</sup>. Apte deinde in quinta parte Reipublicae calamitatem memorat, cum nobilissimi iuvenes numero quingenti impetum decem millium hostium sustinentes fortissime ceciderint, et omnium istarum cladum aerumnarumque patriae causis in proceres coniectis in postrema mediî carminis parte acerbe quidem sed vere eorum avaritiam persequitur, quippe qui in suis tantummodo commodis occupati illud non intellegant, republica exstincta etiam cetera omnia perditum iri. Itaque studiis turpissimis procerum, magistratum, legatorum detectis graviterque perstrictis cum discrimen summum Poloniae satis superque manifestum fecerit et nullam a nobilitate propria aut omnino a populo salutem exspectari posse ostenderit, quid igitur magis consentaneum aut naturae rerum conveniens sit, quam quod in carminis exitu Deo optimo maximo et misericordiae plenissimo supplicat eiusque salutem quaerit. Vehementer igitur precatur a Deo clementissimo, ut patriam labantem et laborantem sublevet et restituat, proceres autem impios officiorumque oblitos, qui patriam ad interitum paene adduxerint, graviter puniat populumque concordiae amore imbuat. Quae igitur est poetae in hoc carmine componendo ratio et ars? Quemadmodum iam monuimus, cum Janicius ideam desertae ab omnibus et in summo discrimine versantis Poloniae animo efformaverit, investigat et vehementer castigat illius periculosi status causas, quas statim in principio attingit, postea autem earum eventus miseros affert. Atque hac utraque sententia permotus, quod poetae vividum ingenium est, in magna rerum varietate, quae pulcre tractantur, modo vehementior et commotior fit, modo tranquillior affectum et sedatiorem ostendit, semper rebus consentaneum observans cursum, quae suavissime ad unum conspirant finem, qui est status reipublicae miserrimus. Sed qualis exitus impositus carmini? Non eandem sententiam ibi videmus prolatam, qua poeta exorsus est, non similem, non oppositam principio, quemadmodum in prioribus, quae tractavimus, carminibus vidimus, sed potius in implorandam Dei misericordiam et opem elegia desinit, quae claudendi ratio pro tractatarum rerum natura sine dubio est aptissima ac convenientissima.

Qualem in exemplis modo allatis Janicii consideravimus compositionem, talem etiam in plerisque eius carminibus conspici licet. Inest enim rei, de qua agitur, subtilis definitio et distincta insunt sententiae dilucidae perspicuae nec temere disiectae aut perturbatae, sed consentaneo cursu suo ad unitatem spectantes; inest etiam copulatio et iunctura verborum facilis, denique tam praeclare instituta omnia, ut ad exprimendam ideam quandam prudenti consilio delecta et adornata esse singula appareat. Sunt tamen paucae quaedam elegiae, in quibus compositionis illa ars distinctior desideratur, cuius rei causa sive in affectu interdum languidiore poetae sita est, sive etiam in eo, quod non omnis sententia principalis quae ad scribendum poetam permovit, artificiosae compositioni adaptatur. — Sed, ubi in carminibus totis compositionis rationem contemplati sumus, non minorem artem etiam in singulis partibus, in distichis singulisque versibus, si investigemus reperiemus. Quae quidem res cum formalis sit ostendatque, quam praeclare poeta noster ad veterum Romanorum exem-

<sup>1)</sup> Quem locum totum Janicius in describenda misera conditione etiam Pannoniae (Trist. lib. eleg. 8, v. 125—138.) repetiit.



pla elocutionem composuerit neque etiam a novationibus quibusdam non plane abhorruerit, potiora quaedam considerare non iniucundum est.

Variis igitur motibus, statibus, affectionibus animi, quae carmine elegiaco in omnes partes diffunduntur, apprime convenit illa coniunctio hexametri cum pentametro, quae proprie *ἐλεγείον* a Graecis dicta<sup>1)</sup> alias *δίστιχον* appellatur et quodammodo stropham binorum versuum arte secum cohaerentium efficit<sup>2)</sup>. Nam cum hexameter aequabili vi sua incedens ac decurrens a debiliore pentametro continuo excipitur et retardetur, per varia eaque suavissima animi fluctuatio nascitur, perpetuus quasi quidam accessus et recessus, respiratio et lapsus fit affectuum. Janicius igitur, qui divinam compositionis artem maxime de Tibullo didicerit, aequae atque hic unoquoque disticho totam aliquam sententiam, descriptionem, imaginem complexus fere a quaque subsequente sententia distinctione media aut plena secernit; plures autem per se constantes ita inter se coniungit, ut maior compositio atque unitas quaedam inde oriatur. Exemplum id genus ex Trist. lib. elegia altera afferro:

(Sanguine deficior succusque colorque recessit  
 Quaeque mihi nuper non mala forma fuit),  
 Pallor is est maciesque in me, qua saepe videri  
 Vana sepulcorum corpora nocto ferunt.  
 Lamina ut in specubus latitant defossa duobus  
 Inque acie multum sunt habetata sua.  
 Ferre caput nequeo collo, quod membra sequuntur  
 Cetera non illo languida facta minus.  
 Officium, recte quo fugebantur<sup>3)</sup> inertes,  
 Deseruere manus, deseruere pedes.  
 Adfixus lecto totis decumbo diebus,  
 Ut nuper natus viribus absque puer. Cet.

Jam si distichon accuratius consideramus cognationem atque aequalitatem (= Parallelismus) quandam inter hexametrum et eius socium, pentametrum, regnare facile intellegemus. Quae res cum eo contineatur, ut singulae sententiae in bina membra describantur, quorum alterum poeta hexametro, pentametro alterum exprimat: varietatem affert haud iniucundam efficitque ne versus simili periodorum continuatione uniformes reddantur. Cuius rei documento hi loci Janicii inserivant:

Illam quidem (medicina) victo ducit saepe hoste triumphum  
 Et statuit sacra saepe tropaea manu. I, 2, 59.

Illius infelix praecordia vultur edebat,  
 Internus lacerat viscera nostra dolor. I, 2, 37.

Vilis homo est, qui non incedens fulgeat auro,  
 Vilis homo est, quem non serica texta tegant. I, 1, 59.

Non amat haec curas genialis turba Dearum (Musaram),  
 Non vult sollicitas ante venire fores. I, 3, 17.

Mulcetur variis volucrum concentibus aether,  
 Ingeminat caesum Cecropis ales Ityn. I, 4, 23.

<sup>1)</sup> Otrf. Müller. Hist. litt. Graec. I., 186.

<sup>2)</sup> Idem l. c. I, 190.

<sup>3)</sup> „Fugebantur“ habent editio princeps et Boehmiana, quod mendum typographicum esse videtur.

Cardine non solito mutatus vertitur annus,  
Jam variat leges tempus et aura suas. II, 2, 35.

Sed cum ea aequabilitate perfacile iniucundam molestamque orationis similitudinem nasci poeta haud ignoraret, si quaeque enunciationis pars hexametro clauderetur, ita occurrit *μονοτονία*, quam Graeci vocant, ut alterum alterius membri terminos transiret; modo hexametrum prior pars egrederetur et pentametri demum initio finiretur, modo iam ante hexametri exitum alterum sententiae membrum inciperet. Qua quidem ratione illa structurae virtus minime tollitur. Affero exempla:

Otia non habuit lactas per prata capellas  
Ducere, et agrestes voce movere Deos. I, 3, 45.

Tc propter solitum mutavit nostra colorem  
Aula, nec est illi, qui fuit ante, decor. II, 3, 73.

Namque hodie, quod scis, de solo vulgus amictu  
Aestimat, et tunicae de bonitate virum. I, 1, 57.

Hinc ortum medicina tulit miscetque perenne  
Cum tot corporeis praecia dura malis. I, 2, 57.

Induit in folium se quaelibet arbor et alnum  
Praccingit spicis iam Dea flava caput. I, 4, 21.

Pastor agens hoedos lustrat dumeta notatque,  
Anxia quo ramo nidificavit avis. I, 4, 26.

Janicius, qui in omni conformatione orationis multo lepore excellit, etiam eo suavitatis plenus apparet, quod iam in ipso hexametro cola facit eoque vivido orationis cursu magnam voluptatem affert auresque mirum in modum permulcet, veluti in his:

Nunc animum crucio terrore, metuque futuri,  
Ut miser exorta navita nube solet.

Sic timor ergo diem turbat, mala somnia noctem,  
O soror infernis sollicitudo Deis.

Iura dat aerumnis, victo dat iura timori  
Nec scit ob adversas vertere terga vices.

Omnis abest belli facies, non tela, nec enses  
Cerninus in medio concrepuisse foro.

Ille vocat frustra natum, frustra ille<sup>4</sup>parentem,  
Implorat frustra vineta puella virum.

Tecta cremata ruunt, et opes sudorque coloni,  
 Quadrupedum rapitur, quod datur, omne genus.

Neque solum ita comparata est illa versuum aequabilitas, ut partes enunciati pari ratione inter se cohaereant atque „et“ particula contingantur (vermöge der Coordination der Satzglieder), sed efficitur etiam, cum quemlibet alium in modum sententiae membra connectuntur, qua ratione versuum structura maxime sit concinna, ut particulis disiunctivis (aut — aut, aut — vel, vel — vel), veluti in his Janicii:

Aut hosti turba ista favet, quia gaudet amictu  
 Illius, aut omen res habet ista malum.

Aut facere, ut cupidis parerent arva colonis,  
 Horrida vel Phrygii scribere bella ducis.

Vel quia me citharae cantusque salesque iuvabant,  
 Vel quia paene puer scriptor amoris eram.

Etiam conditionales, finales, causales, aliae particulae connectendis inter se membris sententiae inserviunt, quo fit, ut oratio placide ac leniter quasi fluat. Apponam exempla:

Certe ego si scelerum sim iudex ipse meorum,  
 Iudicii gladio plecterer ipse mei.

Si non Annibalis virtus immensa fuisset,  
 Scipiadae nunquam gloria tanta foret.

Et galca texere comas, violentus in illam  
 Impetus ut nullum posset habere locum.

Nil Alberte tua de conditione loquemur,  
 Carminibus laedi ne videre meis.

Nempe pater, quia me nimis indulgenter habebat,  
 Vivere me durum noluit inter opus.

Ignorata dic latuit vis illa, recentis  
 Nam ruditas populi grandis inersque fuit.

Nunc tua suspicio me torquet et hostis, eandem  
 Qui tibi materia firmat alitque tua.

Alia sententiae divisio maxime conspicua apud poctam ea est, quae interrogationem in hexametro responsionemque in pentametro continet,



quaeque disticho miram quandam venustatem comparat, cuius rei exempla haec sunt:

Quis legatorum novus heu furor iste tuorum?  
Dicendus furor est ni magis ille tuus.

Pignora nonne tibi moriens his quina relinquo?  
Soletur luctus turba relicta tuos.

Sed notanda maxime est distinctior sententiarum divisio, qua tum singula verba singulis verbis, tum enunciatorum partes pari modo partibus opponuntur, id quod ex his elucet:

Vester vos gladius, dissensio vestra peremit,  
Causa mali falso creditur esse Deus.

Tu nil tale iubes Genitor nec iudicis aequi  
Sed blandi partes admonitoris agis.

Et fortasse fides sua verba secuta fuisset,  
Mors illum rapuit sed properata mihi.

Jam cum omnem versuum structuram in Janicio persequi longum sit neque lines, quos mihi in suscipiendo labore proposui, illud concedant; afferre liceat proprietates quasdam orationis, quae in verborum magis collocatione positae sunt, quaeque figuras rhetoricas v. c. repetitionem et quae ei est contraria conuersionem efficiunt (ἐπαναφορὰν — ἀντι-στροφήν):

Hoc dedit et gemmis, dedit hoc pater ille metallis,  
Hoc generi volucrum quadrupedumque dedit.

De cunctis solac subeunt haec damna Camenae  
De cunctis solas haec mea laedit hiems.

Non amat haec curas genialis turba Dearum,  
Non vult sollicitas ante venire fores.

Hoc est Gorgonae rescindere falce Cerastas,  
Hoc est Minoi rumpere colla bovis.

Tu tamen ingenti fereris doluisse dolore  
Ante alios et ad hanc usque dolere diem.

Nescio si cives, certe peregrina precatur  
Hoc tibi turba et in hac vel prior ipso precor.

Et mea littoreis quae tantum ludit in undis,  
Horret in immensas currere puppis aquas.

Vicinus etiam tunc Sanus inhorrui undis  
Ex subito ingentes fletibus auxit aquas. —

Janicius cum ab elegantia sermonis inprimis poetarum Augusteae latinitatis propria minime abhorreat, singularem quandam curam in verborum delectu adhibet ita, ut vel duplici variandae orationis genere gaudeat; ea enim, quae iam ex priore membro sententiae per se intelleguntur, etiam in altero aliis verbis reddit, uti lucutenter ostendunt exempla:

Plura nec iis leviora manent noluntque taecri  
Et poscunt lucem iure dicimque sibi.

Tam mihi crede tuum, quam sunt tua praedia in agro  
Euganeo, quam quae te tenet ista domus.

Qui nostri curam laetus suscepit agelli  
Illum sincera percoluitque fide.

Annuit (Phoebus), accessi, plectrum citharamque recepi,  
Porrexit dextra quam Deus ipse manu.

Concidit exanimis (Buda) moribundaque membra per herbam  
Fudit et invisam pectore planxit humum.

Ducitis et miris convivia mira triumphis  
Proque salute graves fert gula ficta scyphos.

Huc fere revocandum est etiam aliud orationis mutandae genus in pentametro obvium, cuius in fine poeta, cum perdifficile sit<sup>1)</sup> idoneam eius versus structuram parare, infinitivum praeteriti praesentis<sup>2)</sup> temporis loco usurpare cogitur. Sic legimus v. c. II, 2, 3.

Nunc decet ornatis crines redimire coronis  
Sollemnesque humeris composuisse togas.

aut II, 3, 91.

Adfer opem Cricio primam, nam reddere vitam,  
Sarmatiae vitam est restituuisse suam.

aut Querel. Reip. Polon. 1, 49.

Horum (Regis procerumque) quacsidio poteras tentare saluti  
Et tempestati consuluisse meae.

<sup>1)</sup> Vide Reisig. Scholas de Grammat. lat. § 290. p. 500.

<sup>2)</sup> Haud raro legitur ille infinitivus aoristi, qui alias appellatur, etiam apud poetas prosaeque orationis scriptores optimos, Cfr. Haasium ad Reisig. l. c. adn. 453. Dissen. l. c. II, 20 sq.

Admodum concinnam venustamque periodorum stucturam Janicius efficit priori fere consimili figura eaque inde oritur, ut infinitivus praeteriti temporis in utroque versu eundem locum obtineat, quaeque ipso iam sono ac notione insignis diversam amborum versuum naturam atque indolem multo significantius denotat, sicuti in his exemplis videre licet:

Nec tamen incusare Deum, tenuisse querelas<sup>1)</sup>,  
Quae possent animum dedecuisse tuum.

Fratrem Romano tectum rubuisse galero  
Inque Dei geminos ius habuisse greges.

Sed licea tetiam pentametri notabiliorem quandam stucturam commemorare, quae apud poetas Romanos elegans habita haud raro etiam apud Janicium invenitur, quaeque in eo est posita, ut extremae voces utriusque hemistichii in eundem sonum exeant; cuius quidem rei exempla afferam haec:

Inque patrocini o te volet esse suo.

Esse putat longam dum facit ista moram.

cfr. I, 5, 12; 2, 78; 90; 3, 76; 6, 2. II, 6, 24 all. —

At multo plures apud poetas occurrunt loci, in quibus non consonantia illa extremarum (pentametri) syllabarum in utroque hemistichio invenitur, sed artificiosa verborum compositio et symmetria, quae non de industria quidem affectata atque quaesita sed potius de ingenio Janicii vivido, miro ac paene divino necessario proficiscitur. Etenim, cum poeta duo substantiva v. c. subiectum et obiectum in pentametro collocat eaque epithetis exornat, hanc eorum stucturam instituit, ut utrumque substantivum alterum pentametri hemistichium occupet, utrumque autem adiectivum expleat hemistichium prius. Atque eius quidem stucturae triplex apud poetas invenimus genus. Ac primum quidem epithetorum ordo in hemistichio priore plane respondet constructioni substantivorum in altero ita ut, quam sedem v. c. nominativus adiectivi in priore pentametri parte obtinet; eandem etiam substantivum suum, quod subiecti vice fungitur nanciscatur, eumque ordinem, quem accusativus epitheti in priore hemistichio habet, etiam substantivum obiecti vice fungens tueatur, veluti in hoc:

Et tacita occultum, quae vorat ira iecur. Querel. 2, 14.

cfr. II, 2, 22; 3, 44; 4, 14; aut ubi alii casus sibi respondent, ut I, 7, 96; 8, 62; 9, 12; II, 4, 76; 108; 138; I, 3, 58; II, 9, 42 all. —

Deinde epitheta in priore hemistichio posita a substantivorum collocatione in altera pentametri parte diversam habent stucturam, vel quod idem est inverso ordine sequuntur. Quae res animadversionem legentium maxime excitat eiusque expectationem suspendit, turbat similitudines

<sup>1)</sup> per *ἤρῃα*, quod dicitur, h. l. „audivi te“ subintellegendum ex priore disticho, vide II, 4, 111. —



extremarum syllabarum in utraque versus parte et pentametrum concinnum reddit, ut patet ex hoc Janicii:

(velintque)

In summo nostri carminis esse loco.

cfr. II, 2, 18; 6, 38. Epithal. 2, 90 all. —

Denique epitheta singula in priore parte versus respondent singulis substantivorum suorum sedibus in altera et quidem ita, ut cum plenam structurae symmetriam alia illata constructio gramatica admittat, aut priores sedes aut posteriores in utroque hemistichio sibi respondeant. Vide exemplum:

Et tepidi sitiens (pastor) fluminis haurit aquam. Var. Elegg. 2, 50, quo in versu „tepidi“ adiectivum in primo prioris versus partis positum loco etiam substantivum, ad quod pertinet, in prima alterius hemistichii sede collocatum habet.

aut in II, 3, 48:

Primus et adstrictas frigore iungis aquas; cfr. ibid. eleg. 3, 80; 7, 12. all. hic epitheton „adstrictas“ et suum substantivum posteriores locos utriusque partis pentametri occupare manifestum est.

Sed consideremus alias in compositione pentametri virtutes conspicuas. Nimirum magnam voluptatem praebet ea huius versus constructio, quam huc usque observabamus, sed summa pentametri iucunditas et venustas in eo est posita, quod, cum poeta hemistichio priore sententiam nondum absolvat, eo modo expectationem legentis suspendit atque quodammodo eludit, donec in posteriore demum parte versus finito verbo posito enunciationem eloquatur; nam si in priore iam parte et substantivum et verbum finitum s. praedicatum totum sensum explicaret, oratio in posteriore pentametri parte fere abundaret omninoque languida esset. Attamen cum non unusquisque pentameter pari commoditate claudi possit propterea, quod penultimam clausulae syllabam brevem esse oportet, in magna difficultate saepenumero versantes poetae, qua ratione convenienter pentametrum concludant, aptissime in extremo loco eius versus ponunt verbum finitum praesertim bisyllabum, cuius est penultima brevis; velut in his:

Post gravia optatum tempora tempus erit.

Ut miser exorta navita nube solet. —

Jam ut huic loco, quo de structura distichorum agimus, finem ponamus de ratione pentametri finiendi apud poetam pauca addere visum est. Janicius igitur, qui, quemadmodum monui, illos tres elegiae principes Romanos adeo cognitos habuit, ut paene in succum et sanguinem ei abirent, praecipue Nasonem, qui elegantia et facilitate distichorum<sup>1)</sup> longe alios poetas superat quique exemplum pentametri finiendi haberi potest<sup>2)</sup>, in claudendo hoc versu secutus esse videtur. Atque cum optimam et venustissimam commodissimamque terminationem posterioris hemistichii in

<sup>1)</sup> Cfr. Bernhard. Hist. Litt. Rom. p. 445. edit. a. 1850. —

<sup>2)</sup> Vide Freesium in Doctrina Metrica p. 366.

bissyllaba voce, cuius penultima esset brevis, constare intellexeret, fere in omnibus carminibus pentametrum vocabulo bisyllabo terminavit aut monosyllabo praemissa unius syllabae voce alia, vel etiam tali, quae per elisionem monosyllaba efficitur v. c. Crici<sup>es</sup> (Epigram. XXVI); homo<sup>es</sup> (Epigr. XI), heri<sup>es</sup> (Epigr. V.) all. Nihil tamen minus, cum exemplum illud tanquam normam aliquam observare studuerit, terminat pentametrum versum vocabulis, quae duabus syllabis longiora sunt, vicies. Atque trisyllaba terminatione, quae propterea a scriptoribus Romanis in pentametro de industria evitabatur, quod sonus ultimae syllabae post duas breves durior iis videbatur, sexies tantummodo utitur<sup>1)</sup>; tetrasyllabis clausulis bis et decies<sup>2)</sup>, quinque denique syllabarum vocibus bis<sup>3)</sup> claudit neque alias eam terminationem Janicius admittit, nisi in rebus, ubi affectus maxima commotio regnat tristibus et mollibus, quibus etiam tristiores numeros et languidiores convenire<sup>4)</sup> putabat. —

Iis quas libello meo exposui sententiis pauca adiungo. Igitur dicendum mihi esset etiam de grammaticis rebus veluti de temporum modorumque usu quodam apud Janicium liberiore, nec nova quaedam loquendi genera poetae propria v. c. „pictis libellis ludere,“ „opus habeo“ c. gen. „vetare“ dativo iunctum aut verba, quae haud scio an non optimis scriptoribus usitata reperias, v. c. „Christipara,“ „fluvius“ adiectivum „puer“ quod cum genere masculino et fem. in uno eodemque versu coniunctum (nisi forte metro integro „truculente puer“ vulgatae lectioni praefendum sit) silentio transeunda, nisi verendum fuisset, ne ista omnia, quae accuratiorem disquisitionem expeterent, in nimiam molem hanc commentationem adaugerent, quare ea omnia, quibus etiam variae lectiones adiungendae essent, in aliud tempus reservare placuit. Quod tamen ad dictionem Janicianam in universum attinet, non omnes elegiae pari facilitate excellunt, imo alias impetu decursuque orationis difficiliiores et quasi rauciores, alias tenore iucundiore et sermone limatiore emendatioreque insignes invenies. Id quod etiam Janozius comprobare videtur<sup>5)</sup>. Frustra tamen orationis tumorem, splendorem aut studium translationum comparationumque quoddam immodicum quaesieris; ubi autem quasi divino quodam furoris afflatu Janicius assurgit, elatas sententias et imagines venustas ac suaves profert easque aptissima forma vestire solet. — Atque haec quidem hactenus. —

Ceterum nihil reliquum est, quam ut hunc de Janicio poeta libellum meum qualemcunque virorum doctorum arbitrio commendem cosque, ut hoc studiorum meorum specimen, quippe tirocinium, benevole excipere velint, iterum iterumque humanissime regem.

<sup>1)</sup> In Epigrammatt. XVII, XXII, XXXVIII, XXXIX., LIX. Querel. Recip. Polon. 1, 102. —

<sup>2)</sup> In Epigrammat. X., XIII., XXII ter, XXVIII., XXX., XXXIX., LXXIV. — Querel. I, 24; 80; 86. —

<sup>3)</sup> In Epigrammatt. XXXXVI. Querel. 1, 82. —

<sup>4)</sup> Cfr. Sabini poemata ed. Lips. a 1593 s. fin. —

<sup>5)</sup> In Janozianis I, 133. „Elegorum imprimis facilitate et elegantia et munditia et dulcedine cum summis clarissimisque Romanorum ingeniis Tibullo atque Propertio Ovidioque conferendus.“ cfr. Mecherzynium l. c. p. 50. —

THE BRITISH MUSE



MUSEUM



iduis typographi erratis in primis corrigenda sunt haec:

- 8. pro indicasse lege indicasse.
- 2. a fine virgulam post soli demum pone.
- 5. signum ante cum dele.
- 3. pro quia lege qui a.
- 16. a fine virgulam ante eius tolle.
- 11. - 11. pro at lege et.
- 12. - 6. a fine Janiciana lege Janoziana.
- 13. - 7. pro Qua propter — Quapropter.
- 18. - 25. — valetudinam — valetudinem.
- 22. - 12. — assentior — assentior.
- 7. a fine pro statur — statura.
- 26. - 16. dele punctum post habeo.
- 27. - 15. a fine pro earum lege eorum.
- 28. - 1. - A. - T.
- 29. - 8. - 2) - 1)
- 4. - Confera - Conferas.
- 30. - 8. - poesos - poeseos.
- 31. - 6. — invenis - iuvenis.
- 32. - 13. — voluit - voluerit.
- 36. - 2. — dele virgulam post Natura.
- 37. - 9. 10. pro cogatar lege cogatur.
- 38. - 9. post plenam virgulam pone.
- 41. - 7. — pro Graecam lege Graiam.
- 42. - 6. -  $\eta v\zeta$  -  $\eta v\zeta$ .
- 18. pone virgulam non post sed ante licet.
- 9. pro tes lege est.
- 44. - 23. a fine - Atqui - Atque.
- 46. - 21. tolle virgulam post continuis.
- 49. - 2. pro LX. II. lege LXII.
- 52. - 22. pro quadam lege quadam.
- 53. - 12. - impitatem - impietatem.
- 55. - 4. a fine post investigamus pone virgulam.
- 58. - 6. - - pro die lege diu.
- 59. - 8. pro enunciatorum lege enunciatorum.
- 60. - 2. - Ex. - Et.
- 6. - - - praesidio - praesidio.
- 61. - 10. - lica tetiam - licat etiam.
- 12. - - - suciecti - subiecti.
- 13. - - - virgulam non post sed ante nanciscantur pone.
- 14. - - - legentim lege legenti.







BOOKKEEPER 2000



0010015148

8092

II

P





DE VITA ET POESI  
CLEMENTIS JANICII.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM SCRIPSIT

ET

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS

AUCTORITATE

IN

ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE VIADRINA

AD

SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

RITE CAPESSENDOS

DIE XIII. M. AUGUSTI MDCCCLVII H. X.

IN AULA LEOPOLDINA

PALAM DEFENDET AUCTOR

VALENTINUS MASŁOWSKI,  
POLONUS POSNANIENSIS.

CONTRA ADVERSARIOS:

M. ULKOWSKI, CAND. PHIL.

H. SCHNEIDER, SEM. PHIL. REG. SOD.

VRATISLAVIAE 1857.

TYPIS ROBERTI NISCHKOWSKY.



UNIVERSITY OF CHICAGO  
DEPARTMENT OF THE HISTORY OF ARTS



50927



**TITO COMITI DZIAŁYŃSKI,**

**VIRO**

**CUM IN VETERIBUS SCRIPTIS STUDIOSE ET MULTUM VOLUTATO  
TUM DE LITTERIS POLONICIS EGREGIE MERITO**

**ATQUE**

**ANUNCULIS CARISSIMIS, DILECTISSIMIS**

**JOSEPHO CALASSANTIO**

**ET**

**ATHANASIO SZUŁCZYŃSKI,**

**VIRIS**

**REVERENDISSIMIS, BENEVOLENTISSIMIS, HONESTISSIMIS,**

**QUI PER TOTUM FERE STUDIORUM SPATIUM**

**SUMMAM LIBERALITATEM MIHI EXHIBEBANT**



THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1917

THE UNIVERSITY OF CHICAGO  
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1917

THE UNIVERSITY OF CHICAGO  
LIBRARY

Dis 0508

VIRO

HUMANISSIMO, BENEVOLENTISSIMO

**MATTHAEO SICZYŃSKI**

CURATO VIELOVIENSI M. D. POSNANIENSIS

HUNC QUALEM CUNQUE LIBELLUM

LIBRO

NUMERANDO HANC PAGES

PII GRATIQUE ANIMI DOCUMENTUM ESSE

CREATO ALIQUOTIUS IN HONORE

VOLO.



## Vita.

Valentinus Masłowski fidei catholicae addictus natus sum Krzewini (quod oppidum in circulo Costnensi M. D. Posnaniensis est situm) a. huius seculi duodetricesimo a. d. III. Id. Febr. patre Ludovico, fundi possessore, matre Josepha, e gente Szulezyńska, quos iam ante hos octo annos praematura morte mihi abreptos vehementer doleo.

Primordiis litterarum postquam a beato Fr. Levandowskio et Kon-sio, ludorum magistris, eruditus eram, a. MDCCCXLI iam tredecim annorum puer Posnaniam a patre missus sum, ubi ab Athanasio Szulezyńskio, avunculo carissimo, illo tempore studiis theol. cath. in seminario sacerdotali ibidem dedito, Latinae linguae rudimentis imbutus gymnasium ad St. Mariam Magdalenam adii frequentavi per quinque annos. Deinde duodeviginti mensibus praeterlapsis Ostroviam me contuli ibique a Dr. Roberto Engero, viro doctissimo, in gymnasium receptus, quod etiam nunc clarissimo eo rectore floret, per tres annos et menses sex usus sum fructuosa dilectissimorum praeceptorum institutione, donec a. h. s. L. examine pro abitu superato scholae illi valedixi. Non possum vero, quin et viris doctissimis, quos supra attuli et iis, qui Ostroviac publica privataeque institutione egregie de me meriti sunt, in primis viris clarissimis, Engero, Milewskio, viro nunc a consiliis rerum publicarum scholasticarumque administrandarum, Szostakovio, nunc rectori gymn. Trzemesnensis, hoc loco gratias referam quam maximas.

Iam vero, cum illo tempore antiquarum litterarum singulari amore essem impletus, in Universitatem hanc litterarum Viadrinam me contuli philologicis studiis et polonicis litteris potissimum me dediturus. Itaque a. L. d. V. mens. Novembris ab J. C. L. Barkovio V. Ill. tunc fascis academicos tenente inter cives Universitatis receptus et ab J. A. Ambroschio V. Ill. t. t. Decano philosophorum ordini adscriptus philologicis, philosophicis, historicis studiis per annos quattuor et sex menses non sine

intercapedine — aliquamdiu enim pectoris morbo laboravi — deditus interfui scholis VV. DD. Ill. Schneider, Haase, Ambrosch, Braniss, Elvenich, Stenzler, Roepell, Junkmann, Wagner, Kahlert, Cauer, Bernays, Krański, ex quibus fructus uberrimos me cepisse grato animo profiteor. Si quid autem in philologicis studiis profecerim, id in primis VV. Ill. DD. Haasio et beatis Schneidero, Ambroschio, qui me non solum publice sed etiam privatim eximia doctrina consiliisque saluberrimis instituerunt benevolentissime, debere me libenter fateor. Quam ob rem Viris his Ill. DD. gratias ago maximas semperque animum iis gratissimum et pium me servaturum polliceor. —

---

## Theses defendendae.

---

- I. Eur. Iph. Taur. v. 484 (ed. Fix) pro *θανεῖν* cum Seidlero *κτανεῖν* legendum, Hermannii vero emendationem v. 486 pro *οὐχ ὅστις* legitis *οὐδ' ὅστις* haud necessariam esse censeo.
  - II. In Eur. Phoeniss. carmina chorica nonnisi Embolima esse contendo.
  - III. Horat. Od. III, 30 versus 2. subditicius est.
  - IV. Periclis instituta reipublicae Atheniensium perniciosa fuisse.
  - V. Non recte faciunt, qui scriptores Polonos latino sermone utentes in litterarum Polon. historia omittunt.
-

## Prooemium.

---

Cogitanti mihi saepenumero de eligenda quaestione accommodatissima ad commentationem conscribendam, qua summos philosophiae honores rite consequeretur, cum alii viri docti tum praeceptores illustrissimi C. E. Ch. Schneiderus et J. A. Ambrosch, flebili morte nobis nuper erepti consilio non defuerunt. Quorum alii alia proposuerunt, quae afferre longum est; omnium vero maxime Schneideri consilium mihi placuit, qui, cum praeter antiquitates Graecorum et Romanorum etiam in Polonorum historiae litterarum praecipue seculi XVI. studia me incubuisse eaque cum veterum scriptorum lectione coniunxisse sciret, mihi suasit, ut de populari aliquo scriptore, qui libris latine scriptis maxime inclaruisset, dissererem. Quod viri summi consilium tantum in me valuit, ut de Clemente Janicio eiusque poesi scribere mecum constituerem. Mox autem intellexi haud exiguas difficultates nec levia impedimenta proposito meo obstare, praesertim cum omnibus fere fontibus, ex quibus possem haurire, destitutus essem; itaque id primum agendum mihi erat, ut impedimenta ista amoverem. Quem ad finem consequendum propositum cum Muczko-vio, viro de litteris Polonicis optime merito eodemque Universitatis Cracoviensis Jagellonicae Professore et bibliothecae curatore communicavi, qui ea, qua excellit, liberalitate exemplum carminum Janicii a Boehmio editum<sup>1)</sup>, librum rarissimum, mutuum statim mihi dedit, quod, ut Janicii opuscula semper ad manus haberem, diligenter descripsi. Mox etiam comes Titus Działyński de Kórnik, summus litterarum Polonicarum fautor, cui pariter consilium meum patefeceram, benignissime mihi concessit, ut eius bibliothecam cum aliis tum Polonicis libris rarissimis ditissimam perlustrarem, et ipse in conquirendis necessariis fontibus me iuivit.

Non minore benevolentia me fovit vir doctissimus Bielovius, Ossolinniorum bibliothecae Leopoliensis curator, qui, cum de consilio meo ei

---

<sup>1)</sup> Lipsiae a. 1755.



scripsissem simulque carmen aliquod singulare Janicii „Querela Reipublicae Regni Poloniae“ inscriptum in Boehmiana poematum Janicianorum editione deesse addidissem, hoc carmen ex exemplo Ossoliniano diligentissime descriptum accurateque ab ipso cum Ossoliniano codice comparatum mihi misit. Quibus viris clarissimis semper gratias habebō maximas.

Jam vero libris necessariis congestis Janicii carmina ipsa pluries perlegi. Quae quo saepius legi eo maiore admiratione affectus sum ac verissime indicasse criticos<sup>1)</sup> intellexi, qui Janicium Polon. poetarum latinorum seculi XVI. praestantissimum fuisse dixerint. Nam sive eius artem poeticam sive sermonis puritatem et facilitatem sive versuum elegantiam spectes, in elegiis eum vix clarissimis Romanorum poetis elegiacis, Tibullo, Propertio, Ovidio, in epigrammate aegre Catullo et Martiali cedentem reperies, si autem argumenta, quae tractavit, respicis, facile eum poetas Romanos superasse fateberis. Quapropter dignissimus esse mihi videbatur, qui oblivione liberaretur et posteris commendaretur; et cum praeterea eos, qui de poeta nostro scripserunt<sup>2)</sup>, vel eius memoriam nimis leviter attigisse vel ieiune vel perperam iudicasse vel vera cum falsis miscuisse, omnes autem vitam eius magis quam artem respexisse viderem: equidem viris doctissimis, quos supra nominavi, adhortantibus uberius de Janicio disserere constitui. Quod in hoc libello ita feci, ut priore parte et eius vitam, mores quasque cum viris aevi sui clarissimis habuerit consuetudines et amicitias cum aliis fontibus usus tum maxime argumentis ex ipsis carminibus diligenter petitis exponerem et opuscula enumerarem, in altera autem non nisi poetam, eius artem ab omni parte examinarem atque illustrarem.

Num vero disputatio ubique bene mihi cesserit, tuum, lector benevole, est diiudicare, spero autem, fore, ut tu, si non omnia in libello meo ab omnibus numeris perfecta et absoluta inveneris, me litterarum tironem esse memineris, et certe voluntatem, ut in proverbio est, non prorsus pro nihilo habere velis. —

<sup>1)</sup> Vid. Andream Hoffmannum in programme Posn. ad a. 1841. et Mollinimum in program. Trzemesnensi ad a. 1853. p. 9.

<sup>2)</sup> Praeter Bentkovium, Wiszniewium alios in Litterar. hist. de Janicio poetam rem facientes commemorandus maxime est Janozius in Janocianis, et Boehmius in praefat. ad Janicii carmina ab ipso edita. —

Vita Clementis Janicii.

Natus est Clemens <sup>1)</sup> Janicius anno MDXVI a. d. XVI. Cal. Decembr. <sup>2)</sup> in Januszki <sup>3)</sup>, pago ad Archiepp. Gnesn. tunc pertinente, qui

<sup>1)</sup> Quocumque loco Janicii poetae sive consilio sive casu mentionem factam invenimus, unum tantum ubique praenomen ei appositum exstat. Quare non multum tribuendum esse censuimus codici chartaceo seculi XVII., qui in bibliotheca Korniciana comitis Działyński asservatur et praeter Cricii poemata etiam aliquot Janicii epigrammata continet, quibus Janicii nomen non modo cum Clementis, sed etiam cum Stanislai praenomine coniunctum invenitur.

<sup>2)</sup> Omnes, quos novi, biographi poetae, cum posteriores, quae priores traderunt, descripserint nec ipsi, quid verum, quid falsum esset, indicaverint, Janicium pridie Nonas Novembr. natum perperam referunt. Neque hoc mirandum, cum per pauci tantum esse carmina ipsa inspexerint. Cfr. praefat. Boehmii ad Janic. p. 1. Quod autem etiam Boehmius, qui Janicii poemata vel ipse edidit et poetae vitam libro praemisit et arte critica exercita de poeta optime meruit, in eundem errorem incidit, negligentiae eius tribuendum est, quae iure in reprehensionem vocanda sit. Exstant enim apud poetam duo loci, quorum alter in Lib. Trist. eleg. 7. v. 15, alter in Lib. II. eleg. 11, 7 et 8 reperitur, unde vera cuique cognoscere licet. Alter enim locus hic est: „Lux mihi natalis post Idus quarta Novembres“ alter vero: „post-que Novembrales, quae me mundo intulit, Idus Quarta salutata lux“ cet. Unde Janicium die XVI. mensis Novembris h. e. ex veterum Romanorum computandi ratione die XVI. ante Cal. Decembres MDXVI. natum esse intellegitur. Si autem hos versus attentius consideraveris et vulgarem dicendi consuetudinem respexeris, nova temporis significandi ratio eaque Romanis haud usitata, si quidem illud Taciti: „paucis post Cal. Januarias diebus“ (Hist. I., 12. init.) exceperis, mox tibi occurret. Quam cum poeta per analogiam ad veterum usum significandi temporis conformaverit, eam ingenio ac naturae linguae veterum Romanorum nihil offensionis praebere existimaverim. Quare comprobare non possum, quae ea de re indicaverunt Jöcherus, (in: Gelehrten-Lexic. s. v. Janicius), L. J. Adelungius (Additamenta ad Jöcheri Lexic. „Fortsetzung von Jöchers Lexic.“ p. 2240 sq.), J. G. Ersch et Gruber (Allgem. Encyclop. d. Wiss. u. Künste s. v.) Starovolscius (Hecatontas No. XXVII.), Syrokoula (Przekłady Poetów Łacińsko-Polskich I. 8.), Stoephasius, (Selecta ed. Crac. 1818. p. 175 not. u.). Accedit etiam, quod, quae porro poeta in Trist. I. c. dicit:

Annua, quo posuit, lugubria, tempore nostro

Rex, quorum coniux (Barbara) mortua causa fuit.

judicium nostrum omnino confirmant. Nam cum rerum Polonicarum scriptores in eo inter sese consentiant, Sigismundi I. Pol. Regis uxorem Barbaram die VI. a. Non. Octobr. 1515 decessisse, iure concludendum est eodem statim tempore regem lugubrem cultum in duisse nec prius, quam per morem atque consuetudinem Polonorum liceret, deposuisse. Erat autem more sancitum, ut lugubris cultus per annum sexque hebdomades gestaretur. Jam si hoc ad Sigismundum referas, dies, quo luctum deposuit, praeterlapsus anno uno et hebdomadibus sex idem est atque Janicii dies natalis h. e. decimus sextus mensis Novembris. Melius igitur Ossolinus (in: Wiadomości Historyczne – Kryt. vol. IV. 339) poetae verbis satis recte intellectis sed Iduum termino in computatione dierum non adnumerato Janicium XV. a. Cal. Decembr. natum esse contendit. Quod denique Jöcherus l. c. poetam e. 1560 a. vixisse dicit, id refellere inutile est.

<sup>3)</sup> Facere non possum, quin mentionem, soli in quo Janicius natus esset, a scriptore quodam Polonico in Actis Diurn, Posn. a 1856. No. 252 factam falso argu-

in Maiori Polonia situs Snenae oppido vicinus est. Si quaeris, quinam eius parentes fuerint, utrum in Republica muneribus functus an dignitate quadam ornatus fuerit pater, vereor, ne certi quid ea de re explorare frustra coneris, cum ne nomina quidem utriusque parentis memoriae tradita sint. „Cum vero poeta ipse patrem agro colendo operam dedisse referat<sup>1)</sup>, cumque in Trist. Lib. eleg. 1. v. 45 ipsum sese „media de plebe“ oriundum indicet plurimique Polonici scriptores<sup>2)</sup> plane inter se consentiant Janicii patrem agricolam fuisse, dubitare non possumus, quin ipse humili loco natus sit ac pater nullo honore publico praeditus fuerit. Attamen possit aliquis afferre rem, quae sententiam modo prolatam infringere videatur. Nam revera inveniuntur indicia duo, quae vulgari existimationi repugnant. Alterum in diplomate poetae exstat, quod Janicius ab academia Patavina, cuius per triennium civis fuerat, summos philosophiae honores assecutus acceperat; alterum apud Niesieckium in „Corona“ t. IV., 434 ed. Bobrowicz, invenitur. Quam ob rem, quid veri aut falsi in iis insit, accuratius nobis est explorandum.

Ac primum quidem Janicii diploma tanquam equestri loco natum poetam designat „Nobilissimum“ eum appellans. Cum autem Gymnasii Patavini ea alba, quae ad tempus spectent, quo poeta una cum multis aliis popularibus studiorum causa morabatur Patavii, non reperiantur<sup>3)</sup>, unde de Janicii loco certiores fieri possimus, nisi vehementer fallor diplomatis illa appellatio honorifica ad praecipuam et singularem doctrinam nec non ad ingenium poetae expolitissimum referenda nobis videtur. Quod deinde ad alterum documentum attinet, quod sententiae nostrae obstare videtur, item nobili loco Janiciium Niesieckius perhibet natum, quin etiam ei insigne stemmaque gentilicium Rola<sup>4)</sup>, quae quidem equestris familia iu palatinatu Russico erat, tribuit. Sed cum Niesieckius non indicet, unde habeat rem, quam de Janicio proferat, suspicor scriptorem, ut poetae ingenium praeclarum cum alio quoque honoris additamento posteritati

---

mento esse firmatam moneam. Nam cum auctor „locorum memoria“ („według miejscowego podania“) fretus natum poetam in Wilezkowo vico trans lacum ad Snenam esse referat, prorsus negligere videtur ea, quae optimi fontes et poeta ipse (in Trist. lib. eleg. 7, vss. 5—14.) dixerint; quaeque non est, quod in dubitationem vocemus. —

<sup>1)</sup> Cfr. Trist. lib. eleg. 7, 9, 25. eleg. 10, 59. Lib. II. 5, 2, 8, 15. Epigr. I. —

<sup>2)</sup> Praeter viros iam in not. 2. p. 3. dissert. m. laudatos addendi sunt Bentkovius: Hist. Litterar. Pol. I. 611. Wiszniewius: Hist. Lit. Pol. VI. s. v. „Janicius.“ — Woycieki in: Lit. Pol. II. 6, qui, quamvis in opere suo eorum Polonorum, qui nisi latino sermone non scripserunt, memoriam consilio omiserit, tamen, ubi de literarum conditione Poloniae seculi XVI. verba fecit, solius Janicii mentionem iniecit.

<sup>3)</sup> Uti ex Nicolai Comneni Papadopoli Hist. Gymn. Patavin. ed. Venet. 1726 fol. conici potest, catalogus civium academicorum Patavinorum, non quemadmodum nostrarum Universitatum in more est, omnium nationum cives complectebatur, sed una quaeque natio suum proprium habebat album, in quod singuli cives nomina inseribere solebant. Memoratur quidem saepius apud Papadopolium Polonorum album, sed quod ad Janicii tempora, quibus una cum aequalibus Polonis Patavii studiis operam navavit, referatur, frustra quaeres, ita ut ad statuendum poetae locum nihil inde afferri possit.

<sup>4)</sup> Vide ap. Boehmium l. c. p. 135.



mandaret<sup>1)</sup>, nobili loco ortum Janicium tradidisse sumpto argumento ex ipsius poetae epigrammate. Fieri enim facillime poterat, ut Niesieckius epigramma illud in insigne „Rolitarum“ scriptum reperiret et cum ab Janicio auctore factum non ignoraret, perperam intellectum ad ipsius auctoris nobilitatem referret. Sed iam in vitae poetae enarranda pergamus, cuius plebeiam originem vindicaturi paullulum aberravimus.

Cum temporibus illis letalis pestilentia (Trist. lib. eleg. 7, 11 sqq.) per Poloniae regiones Januszkorum pago vicinas saeviret, etiam poetae parentes amissis omnibus liberis gravissime afflicti erant, quippe omni senectutis fulcro destituti. Mox autem iniqua eorum sors commutabatur, nam vix decem praeterlapsis mensibus natus est Clemens, de quo agimus, cuius ortu tristitia parentum in gaudium transiit. Sed cum pater Clementem infirmo ac tenero corpore esse videret, eum inter tantas molestias, quantas agricultura secum fert, degere vitam noluit, sed commodiorem et honoris plenioram ei elegit, quam recte in studiis positam arbitrabatur. Ob eam igitur causam cum haudquaquam falsae isti opinioni faveret, qua imbuti nonnulli homines privatam institutionem publicae anteponendam putant: filium vix quinque annos natum Snenam misit, ubi in schola publica primis litterarum elementis institueretur. (Trist. lib. l. c. v. 21 — 28.) Quam scholam quamdiu poeta frequentaverit, non tradit, neque etiam id scire nostra refert, nisi forte aetatem, qua altioribus studiis litterisque operam navare coeperit, explorare quis velit. Postquam Janicius disciplinas pueriles didicerat parentesque se exspectatione sua minime falsos esse videbant, nullis in educando unico filio parebant sumptibus, ut et Reipublicae Poloniae utilissimus evaderet civis et sibi ipsi pararet vitam commodissimam. Paulo post igitur Posnaniam missus est, ubi gymnasium recens conditum a Lubranio Ep. Posnaniensi frequentabat, et ob alacre ac vividum ingenium brevi tempore Apollinaris<sup>2)</sup> ludi magistri, viri Graecarum Romanarumque litterarum peritissimi tantam sui excitaverat admirationem, quantam ceterorum discipulorum nullus. Ibi Clemens adolescentulus Maronis, Nasonis, aliorum poetarum Romanorum primum carmina cognoscere eosque mox adeo adamare coepit, ut „post deos“ vix quidquam maius in terris esse putaret, ut ipso in Trist. Lib. eleg. 7. v. 35 sqq. testatur:

Tum primum nomen magni immortale Maronis  
 Audivi et nomen Naso beate tuum:  
 Audivi colere inaeqi dixique poetis  
 Post Divos terras maius habere nihil.

Praeceptor, sive Apollinaris, sive alius fuit, ubi primum Janicii singulare quoddam ingenium atque indolem mirificam cognovit et in primis in antiqua poesi eum studiosissime ac diligentissime versantem vidit, mox maius quid in Janicio inesse suspicatus est quam subitum quandam

1) Cfr. Bentkovium l. s. c. I. p. 611. not. u.

2) Nomen quidem magistri licet poeta retinuerit voceque incerta significaverit, Boehmius tamen et Janozius in Janozianis I., 132 sq. Apollinarem dictum esse statuunt. Quam sententiam eum argumentis refellere non possim, in dubitationem vocare non in animo est.

vehementemque affectum, qui ex rebus novis in adolescentulis facile quidem effici sed paullo post languescere soleat. Imo vero vir doctissimus cum adolescentulum in dies magis his studiis se dantem conspiceret, sibi persuasit discipulum a natura ipsa ad divinam hanc artem esse factum neque aliud quidquam opus esse, quam ut eius poetici ingenii igniculi aptis atque idoneis praeceptis ad flammam longe lateque lucentem afflarentur. Ex quo tempore Apollinaris Janicium non modo domi institutione privata artem poeticam et quaecumque ad eam spectant docuit et perpoliando eius ingenio operam dedit, sed etiam inter amicos recepit et familiariter cum eo vixit. Quanto poesis amore Janicius exarserit, venuste ipse describit his verbis:

Mox quas non lacrimas, quae non ego vota precesque  
 Phoebō, cui vatum maxima cura, dedi?  
 Ne sibi me famulum dedignaretur inertem  
 Inque suo minimum vellet habere choro.  
 Annuit, accessi, plectrum citharamque recepi,  
 Porrexit dextra quam Deus ipse manu.  
 Tractavi sumptam assiduus cupidusque, sine illa  
 Nulla fuit, meminī, nox mihi, nulla dies.

Neque longo tempore opus erat, ut Janicius non solum aequales discipulos superaret, verum etiam maiores natu fulgore ac gloria obscuraret. Nondam enim sedecim annos erat egressus, cum Lubranio Episcopo poetici ingenii primitias dicabat professoribusque solus aptus atque idoneus videbatur, qui conditoris illius scholae clarissimae natalicium diem coram frequentissimo coetu celebraret. Ubi quantopere omnibus, qui aderant, acceptus honoratusque fuerit, ex his versibus apparet:

Carmina cum pleno recitavi prima theatro,  
 Addideram menses ad tria lustra novem.  
 Lubrancum cecini, cui me debere videbam  
 Primitias partus iure dicare mei.  
 Et placui vulgo, non quod placuisse merebar,  
 Spes bona de puero causa favoris erat.

Ex quo magis magisque poetae fama incresebat eiusque indoles maiorem in dies apud omnes admirationem excitabat, factum est, ut laudes cum magistrorum tum civium insignissimorum poetae aures atque animum mulcere inciperent, quibus quidem adeo adsuevit, ut eas magno cum studio persequeretur. (Trist. lib. I. c. v. 57 sq.) Elato tamen animo ob eam rem factum esse Janicium existimare nolito. Dum igitur de futuro tempore spem optimam in animo alebat et in poesi maxima strenuitate ardoreque occupatus erat, haudquaquam cogitabat de curis ac sorte tristi, quae eius tranquilla et felicia tempora turbatura essent quaeque quasi fulgoris vi omnem civium expectationem destituere nascentemque fere gloriam prorsus opprimere mitterentur. Exhaustus enim pater magnis sumptibus, quos per aliquot annos in educandum filium impendebat, quanquam dolens, quod Clementem magis magisque inclarescentem non poterat diutius sustentare, tamen victus necessitate eum ad se rus revocare constituerat. Quo inopinato nuncio accepto Janicius mox statum iniquum quaeque tristiora eum secutura essent, bene perspexit, quare

omni spe deposita Musarum castris valedixit, ut ad Cereris arma transiret. At longe aliter evenit; longius enim eius poeticae indolis fama pervulgata erat, quam ut, quia fortuna deceptus desertusque a parente proprio erat, etiam a fautoribus artium negligi deperireque posset. Nam ex viris clarissimis Polonis, qui Sigismundi I. Pol. Reg. splendidissimo tempore cum rebus gestis tum doctrina ac litteris ita excellabant, ut vel apud exteros populos eruditionis et sapientiae honore ac gloria splenderent, satis erit commemorasse Andream Cricium Archiep. tum Gnesnensem Primatemque Reipub. Polonae. Qui, ipse poeta haud inglorius, cum primum de angustiis Clementis Janicii rebus audivit, ut ei succurreret, adulescentem ad se arcessivit ac brevi cum eo colloquio habito eximiaque eius doctrina cognita Clementis Musas adjuvare pollicitus est. Quare inde ab anno 1535, quo Cricius ille honorificentissimum munus Archiepiscopi Gnesn. susceperat<sup>1)</sup>, redierunt laetissima poetae tempora, quae quidem in excolendo eius animo haud levis momenti erant. Nam Cricius pro singulari doctrina atque humanitate non solum bibliotheca uberrima utebatur, verum etiam veterum scriptorum opera eximio studio et ipse edebat et alios edere iussit, inter quos etiam poeta noster fuisse videtur<sup>2)</sup>. Neque minus quisquam dubitare poterit, quin adulescens studiorum cupidissimus in illo quasi litterarum thesauro versans fontibus utilissimis atque aptissimis ad excolendas ac perpolicendas carissimas Musas suas fuerit usus. Cum igitur a Sigismundo Rege viri eminentissimi iidemque in Republica maxime conspicui et Episcopi totius fere Poloniae in eundem locum ad Primatem mitterentur, eiusque aula, quae quasi Musarum sedes esse videbatur, viris doctissimis esset referta, quid igitur mirum, Janicium poetam iis innotuisse eorumque postea familiaritate dignissimum esse visum? Praeter alios enim Andreae Cromeri, fratris Martini Polonicarum rerum scriptoris clarissimi germani, tanta amicitia utebatur, ut in secretioribus Cricii coenis cum illo poeta minime ignobili „iocularibus versiculis concertaret.“<sup>3)</sup> Vix autem quinque menses apud fautorem moratus poeta iam tantopere eum sibi conciliaverat virtutibus, ut in familiarissimis eius amicis numeratus in itineribus Cricii comes fieret. Sic factum est, ut cum eo Viennam, Cracoviam aliasque Poloniae urbes visitaret unde amicitiae cum

<sup>1)</sup> Qua de re Cricii codex chart. sec. XVII. fol. 2. uberius tractat.

<sup>2)</sup> Starovolscius l. c. p. 9. ed. Venet.: „Hic (sc. Gnesnae) erat prima illi (Cricio) cura bibliothecam instruere, veterum scripta excudere et manuscripta exemplaria conquirere. Qua in re eum alios plurimos viros literatos sibi coadiutores habuit, tum praecipue Clementem Janicium in Italia et postea reversum (sic!) penes se aluit,“ cet. cfr. Janoziana III, 48, not. 2. Wiszniewius l. c. IV. 233 et 251. — Sebast. Kortholt: Dissertatio de poetis Episcop. p. 4.

<sup>3)</sup> Janoziana II., 120: „Clemens Janicius . . . inter amicos familiarissimos Andream Cromerum . . . juvenem impense doctum elegantiaque ingenii et carminis nitore . . . tanta prosequutus est benevolentia, ut in secretioribus Cricii Poloniae Primatis coenis cum Cromero illo maxime versiculis iocularibus concertaret.“ Familiaritatis intimae, quae inter Janicium et Cromerum erat, manifesta documenta apud poetam ipsum habemus cfr. Epigrammata XXXII., XXXIII., XXXVII. De Cromero autem illo vide Letovium in Katalog. Biskup. Pralat. i Kanoników Krak III, 178, ed. Craeov. 1854. —



viris eruditissimis Janicio multae ortae sunt, velut cum Joanne Dantisco, Varmiensi Episc. poeta vel apud exteros magnopere celebrato, Tidemannio Guisio, Culmensi Antistite ipsoque, ut in Starovolscio est l. c., poeta claro, cum Martino Cromero, Hieronymo Lascio, palatino Sieradiensi, et per eum familiaritas cum Severino Bonero, castellano Biecensi, cum Joanne Antonino, medico regio eodemque poeta haud inglorio, inde amica vincula cum Augustino Rotundo, publicarum illa tempestate in Cracoviensi curia causarum procuratore, cum Ludovico Decio, consiliario regio, Petro Cmita aliis<sup>1)</sup>. Quorum virorum familiari consuetudine utens multumque in eorum conventibus una cum Cricio versans eximiam occasionem ingenii ab omni parte optime alendi atque excolendi nactus est. Ex quo tempore a curis prementibus remotus toto pectore scribendis elegiis se dedit, in quibus — maxime in iis, quas ad Cricium scripsit —, quantum in divina illa arte profecerit, documentum praebuit luculentissimum<sup>2)</sup> simulque pro beneficiis a Cricio in ipsum collatis animum gratum et mollissimum ostendit. Attamen felix securusque status poetae, quo nondum annos duos in Primatis aula fructus erat, iam iterum turbabatur ac poetae spes vix concepta denuo irrita facta videbatur. Cricio enim repentina morte abrepto<sup>3)</sup> Clementis animus tanquam nebulis obductus erat. Memor saepe eorum, quae fautori debebat et „curis nigris“ sollicitatus ingenuo animo morbum decessumque Maecenatis conquestus est in modum suavissimum Variar. Elegg. Lib. c. 3., quantum autem nunc detrimentum acceperit vel ex his verbis cognosci licet:

Pollio Vergilio quod erat, Messala Tibullo,  
Maecenas Flacco, tu mihi magne Crici es“ cet.

Exstincto igitur Cricio quamvis sors Janicii incerta et miserrima apparuerit, poeta tamen ingenuo praeditus pudore a se impetrare non potuit, ut amicorum quemquam supplex adiret. Mox vero, qui sollicito eius animo succerrent, non deerant, in quibus praecipue Petrus Cmita ponendus est, palatinus ille Cracoviensis regnique Poloniae mareschalcus idemque litterarum liberalium insignis fautor atque adiutor, qui poetam iuvenem non solum familiarium domus suae numero addidit, sed etiam mente plane tranquilla ac segura esse iussit<sup>4)</sup>. Atque inde ab eo tempore urbs capitalis Poloniae et quidem Cmitae<sup>5)</sup> aula domicilium perpe-

1) Janoziana Vol. I., 26, 59, 133 sqq. 224. II., 125, 178. al. —

2) Vide Variar. Elegg. Lib. carm. 1 et 2.

3) Comitiorum causa Cracovian profectus iam anno 1537, VI, Idib. Mai. Cricius mortuus est. Vide cod. Cricianum fol. 2. s. fin. et Vitt. Archiepp. Gnesu. No. XLIII ap. Janicium. —

4) Variar. Elegg. Lib. 6, 3 sq. Trist. lib. 7, 73 sq. Cfr. praeterea quod sub idem tempus scripsit Janicius epigr. XXXI. cum epigr. XXX. Janoziana II, 125. „Inter Maecenates Poloniae principes maximo iure numeratur Petrus Cmita, namque ille Cl. Janicium poetam genere elegiaco omnium nobilissimum ... in Gymn. Patavino liberaliter aluit.“

5) Si tamen poetae verba (Epigr. LXIII. cfr. c. epigr. XXV.) recte intellego, in favore Maecenatis poeta usque ad mortem non mansisse videtur. Nam Stanislaus Orichovius, vir ut vita turbulentus sic depravatis moribus, ingenii gloriam et Cmitae gratiam Janicio invidens id maxime agebat, ut falsis criminationibus poetam apud Cmitam insimulans, fautorem Janicio alienum redderet. cfr. Janoziana I., l. c. Ossolin. l. c. IV. 342.

tuum ac refugium tutissimum Janicio praebebat. Jam vero cum totius Reipublicae optimates crebros frequentesque conventus hic habere soliti essent, cumque istius qui appellabatur reguli aula quasi focum praeberet, quo omnes et studiis doctrinae principes et regendae civitatis peritissimi convenirent, factum est, ut poetae animus praeceptis utilibus ad res civiles aliasque artes pertinentibus imbueretur et inveniret campum latissimum, in quo vera eius poetica indoles et gloria nitere posset. Brevi benevolentiam amicitiamque multorum virorum eximiis virtutibus et carminibus sibi conciliavit, id quod poeta de Musa sua his verbis refert:

Interea multos, quos ipse volebat, amicos  
Janicio potui conciliasse meo.

Sic in Maecenatis domo placida utens tranquillitate, cum ei ab amicis et tumultu aulico recedere liceret, quae omnia saepe impedimento fuissent, quominus studia fovet, in colendis Musis totus occupatus per multa carmina pulcherrima fecit. Primam etenim scribendi materiam Stanislai Cmitae, palatini Belsensis, Petri quidem germani fratris minoris inopinata mors dedit Janicio, qui cum Maecenatis aulam cultu lugubri indutam vidisset, etiam ipse magno moerore affectus flebili suavique carmine obitum amici simul et Cmitarum gentis virtutes fervido animo depinxit<sup>1)</sup>. Quare Janicius, quamvis iam multis cum viris amicitiae artaeque familiaritatis vinculis coniunctus esset, tamen simul id spectabat, ut, cuius familiaritatem etiam desideraverat, Stanislaum Hosium, virum in annalibus Poloniae fere eminentissimum „illud sidus honoremque soli“ sibi conciliaret. Atque id elegia devotionis intimae plena facile consecutus est<sup>2)</sup>:

Sed quamquam poeta conditione haud mala fruebatur apud viros clarissimos, inter quos et ipse Cmita et tota eius domus in summo habebatur honore, tamen tantum abfuit, ut sorte omnino contentum sese sentiret, ut multo maiora sibi deesse non ignoraret, si quidem digne praestare officia patriae et ingenium satis excultum atque expolitum esse vellet. Quapropter amicis carmine vividorum colorum pleno<sup>3)</sup>, quae ad perfectionem quandam animi sibi deessent, declaravit petiitque a fautore, ut studiorum causa in Italiam imprimis autem Patavium, in celeberrimam illo tempore sapientiae sedem, mitteretur. Qua de re ita Janicius:

Ingenio desunt, si nescis, plurima nostro  
Et mens incultam pulsat Apollo chelyn.  
Tu potes ingenium mihi, tu dare pectus et ignem,  
Quem dare cultori Calliopea solet.  
Tu potes haud multos me transformare per annos  
Et facere, ut fiat, qui fuit anser, olor, ceter.

His igitur precibus Cmita permotus, praecipue vero eximio Janicii ingenio eiusque laudabili consilio cognito, adulescentem ingenuum sufficiente pecunia praeditum Patavium abire iussit<sup>4)</sup>. Itaque cum dolore

<sup>1)</sup> Variar. Elegg. lib. carmine quarto.

<sup>2)</sup> Variar. Elegg. lib. eleg. quinta.

<sup>3)</sup> Ibidem eleg. 6.

<sup>4)</sup> Vide Trist. Lib. eleg. 7, 76. — Starovolscium l. c. pag. 9. Non alienum ab hoc loco mihi videtur pauca de auctoritate eorum, quae eruditissimus ille vir tradit, adicere. Fuit profecto literatus ille homo in scribendo assiduitate et dili-

omnium nec ipse sine moerore valedixit patriae exeunte aestate anni 1537, ut quam primum in Musarum sedem exoptatam perveniret, in qua iam animo et mente versari sibi videbatur, cum scribebat:

Voti compos eo ingenuas mercator ad artes  
Et fieri Euganeae Palladis hospes ano.

Janicii amici iique summi antistites simulatque de consilio eius audiverunt, exhortabantur poetam, ut ad theologiae studia sese accingeret, quippe sperantes tantum ingenium, quantum Janicio infuerit, ecclesiae Polon. maximo emolumento fore. At Clemens eorum precibus obsequi noluit, quamquam summa religionis reverentia impletus erat, ut ex carminibus liquet. Cuius rei si quis causam indaget, certo nullam inveniat aliam, nisi poesin ipsam, quam toto ille adamabat pectore, in qua unica oblectamentum animi inveniebat suavissimum, cum delixus in meditationibus totus, quaecunque ei veniebant in animum, litteris mandare posset. Re vera quidem ex molli et alacri eius animo pulcherrimi fundebantur versus, qui nos nisi omnino pulcri sensu privati sumus, aut preiudicata saltem quadam opinione impleti, ad sublimiorem cogitationem evehere atque attolere possunt. Nam quid mollius elegia Trist. lib. altera, qua vehementi iactatus febrī Divam Virginem precatur, ut sibi fortem constantemque animum tribuat? quid dulcius quarta, qua spem melioris valetudinis exprimit? quid suavius septima, qua miserrimam describit vitam? quid pulcrius octava, qua calamitates Pannoniae et pericula Reipubl. Polonae imminetia deflet? quid denique maius et simplicius decima? Nempe si attentius eas consideras, hoc certo mihi concedes, Janicium, etiamsi unam tantum harum elegiarum scripsisset, dignissimum fuisse, cui nomen Poloniae Tibulli vel Ovidii merito ac iure tribueretur. Jam vero quae hoc loco tantummodo ἐν παρέργῳ commemoravimus, ea omnia in secunda commentationis parte firmioribus comprobabimus argumentis.

Patavium ubi primum Janicius pervenit, post longi itineris incommoda postque varias tempestates sub coelo Italico pectus quasi liberius sentire coepit; quot enim imbres quantasque in via perpessus sit mole-

gentia vere mirabili ac fere inaudita. Cum autem in operibus rerum notitiae ac doctrinae copiam ostendet et persaepe infirma quaeque atque improbabilia referat, necesse est, ut assiduo cum arte critica atque iudicio cautissimo, eius argumentis utamur. Quod et Polonici scriptores et Germanici minus perspexisse videntur in iis maxime, quae ad Janicium pertinent, bona fide in verba magistri iurantes. Quemadmodum enim Starovolscius, sic, qui cum secuti sunt, ut permultos alios onittam, Bentkovius l. c. I, 121, Wiszniewius l. c. multique Germanici scriptores falsissime persuadere nobis volunt Janicium uno eodemque tempore et Cricii et Cnitaе fautorum liberalitate honesta utentem cum Italiam tum maxime Patavium invisisse; quantopere vero poetae verba „funera post Cricii — numero me Cnita suorum addidit — meque iubet — in Latium ire“ cet. computationibus eorum repugnarent, id ratione non perpendunt. Ceterum Variar. Elleg. carm. tertium aut mox post Cricii obitum aut paullulum ante scriptum esse videtur Craeviae, id quod certe de carminibus eiusdem libri, quarto, quinto, sexto in dubitationem vocari non potest. Quae cum ita sint, Janicium non quemadmodum viri volunt, quorum modo mentionem fecimus, simul ab utroque fautore ad externos missum, sed aliquot demum mensibus postquam Cricius decessisset, a Cnita benignissime exceptum et in Italiam missum fuisse consequitur. —



stias, paucis significavit Var. Elegg. lib. c. 8, uberius elegia Trist. lib. decima. In ea urbe cum Cracoviae iam audisset permultos Polonos studiorum causa versari, mox id egit, ut conquisitis fere omnibus Polonis amicis sibi conciliaret familiarissimos <sup>1)</sup>. — Mox etiam coeli Italici natura, quod ver sempiternum ei esse videbatur, tanquam puella quaedam venustate et pulcritudine fere devicit iuvenem poetam adeoque eius animum cepit, ut licet patriae amantissimus tamen haec dixerit verba:

— — — quanto felicior essem,  
Haec me tam felix si genuisset humus <sup>2)</sup>.

Erat autem, cum haec scribebat, eius mens quodammodo sevocata a corpore at quasi furore divino impleta, nam permultis aliis locis poeta maximo tenetur ac paene uritur desiderio frigidae terrae suae fumique patrii <sup>3)</sup>.

Tali igitur Patavini coeli locorumque natura delectatus Janicius tota mente totoque pectore amplexus est studia, in quibus quasi delixus tantum abfuit, ut eorum taedio impleretur, ut nulla re magis sese oblectari diceret quam litteris, quam poesi.

Ac mox non admirabili solum ingenio, sed ante omnia egregia facilitate componendi carmina admirationem Patavinis iniecerat maximam. Quam ob rem eorum magno semper stipatus numero summo gaudio audiebatur ita, ut multi mirari satis non possent, qui fieret, ut Poloniae alumnus naturam atque ingenium linguae veterum Romanorum adeo cognita haberet, ut iis tanquam populari sermone commodissime uteretur. Quin etiam, quam natione ortus esset, cum multi nescirent, veterum Romanorum aliquem sermone Ciceroniano disserentem se audire arbitrabantur. Quae cum ita essent, profecto haud longo tempore opus erat, ut Janicii nominis fama ad omnes eruditos homines Patavii perferretur. Nam laudabanteum, quicumque de ingeniis ac virtutibus hominum compositos erant iudicii, cum revera ipse doctrinae atque humanitatis gloria omnes alliceret, nec solum studiorum sodales sermonum copia, varietate,

<sup>1)</sup> Ut iam supra monui, mirum est, quod Papadopulus in opere, quod citavimus, Polonorum, qui una cum Janicio gymnasium Patavinum frequentaverint, nullam mentionem fecerit. Cum tamen vix post decennium unum nonnullos Polonos gymnasii alumnos fuisse referat, statuendum mihi videtur, album Polonorum eius temporis, quo poeta ibi colebat artes, interisse. Asseverant enim scriptores Polonici, et iam ante Janicium et simul eum eo multos populares Patavii litteris studuisse, veluti Nicol. Dziekovicium, Bonavent. Chobienicium, Andream, Petrum, Alexandrum Miscovios, Philip. Padnevium, Joh. Przerembium, Jacob. Wierzbam, Mart. Kralinscium, Stanisl. Sproviium, qui poetam intima familiaritate semper prosequabatur et generosa liberalitate adjuvabat, Joann. Christophorium, Nicol. Orichovium, fratrem illius, quem poeta sibi valde inimicum esse expertus erat (cfr. dissert. n. p. 8. not. 5.), Petr. Radvanium, Andr. Phalceviium, poetae „sodalem,“ quem inter ludendum casu mortuum Patavii epitaphio donaverat (cfr. Janic. Epigr. XLVIII.), Raphael. Wargavium poetae amicum sincerum, quem Janicius epigrammate V. laudavit elegiaque decima Trist. lib. eximium in modum celebravit. — De quibus viris cfr. Jos. Lukaszewicz in: Hist. Scholar. in Corona et M. D. Lithuaniae l. 75. Syrokomlam l. c. I. 141, not. 1., praeterea poetam ipsum in Trist. lib. 5, 49. sq. 6, 55 in univrsam de sodalibus scribentem. —

<sup>2)</sup> Variar. Elegg. lib. carm. 7, 79. 80.

<sup>3)</sup> Cfr. Trist. lib. eleg. 7. 10. Variar. Elegg. lib. carm. 7. 10. al.

utilitate delectaret eosque hilari sua natura, acri ingenio comitateque etiam invitos caperet, verum etiam omnes alios oblectaret facetis ac salsis verbis, quos pro tempore et occasione componebat. Atque ab eam rem factum est, ut et alios viros claros<sup>1)</sup>, qui non solum Patavii sed etiam tota Italia totaque Europa summa florebant auctoritate et dignitate, et imprimis Bonamicum magistrum omnium liberalium artium in Gynnasio Patavino celeberrimum et Bembum Cardinalem amicos sibi redderet. Sed quod familiaritate artissima cum Bonamico illo coniunctus fuit, eius causa maxime in litteris, quibus Stanislaus Hosius eum Bonamico commendaverat, posita videtur. Accessit sane, quod et ipse Janicius eleganti carmine ad virum eruditissimum dato, qui „summis aetatis suae poetis“ adnumerabatur, adeo coniunctum eum sibi fecit, ut eum non solum studiorum ducem potissimum, verum etiam patronum sui diligentissimum habuerit. Is enim cum in scholis publicis praecepta fructuosissima iuveni dabat tum in propria domo de poesi deque iis omnibus, quae vel leviter cum ea cohaerebant, cum Janicio colloquebatur. In tali institutione quotidianaque consuetudine cogoverat Bonamicus eximium discipuli ingenium poeticum, quod, ut laetissimos ferret fructus, varia doctrina accurate limare atque expolire sibi proposuit. Testatur enim Janicius de Bonamico<sup>2)</sup> se tum demum, postquam eo duce Appollinis Musorumque templum ac nemora intraverit, poetam exstitisse; cuius verba iuvabit integra attulisse:

Ingressus Clarium te praecunte nemus:  
 Cognovique viam simul et compendia, per quae  
 Pieridum ad sacras venimus usque fores  
 Montis in Acrii summum rigidumque cacumen  
 Abluto puris fontibus ante pede.  
 Adspexi novem Phoebos cum fratre puellas  
 Et data de magno pecula fonte bibi.

Alter vir ille, „Italiae lumen clarissimum“ idemque omnium artium ingenuarum Maecenas maximus fuit Petrus Bembus Cardinalis, quem iam supra memoravimus. Hic litteris maxime deditus, quod per negotia ecclesiastica licebat, omne otiosum tempus Patavii vivere et eruditorum virorum magno coetu circumdari solebat. Quare etiam Janicium, qui ingenio et poesi apud Patavinos iam innotuerat, in aulam suam invitavit et, cum eum amicitia sua dignum invenisset, beneficiorum omnium et conventuum virorum doctorum<sup>3)</sup> apud se participem fecit. Versanti igitur Ja-

<sup>1)</sup> Veluti Daniëlem Barbarum poetam maxime egregium, et virum, quemadmodum Papadopulus l. c. II. 221. 69 sq. dicit, propter doctrinam „toti Europae venerabilem“, cum quo Janicius redux quoque in patriam carmina sua saepius communicabat. Vid. Epigr. XXXIX. et L.

<sup>2)</sup> Est quam dico Variar. Elegg. lib. elegia octava. De Bonamico vero illo seculi XVI. Cicrone cfr. Papadop. l. c. I, 307. 308. Janiciana I, l. c. — et Bernhardt: Grundr. d. Röm. Lit. p. 106. ed. 1850. —

<sup>3)</sup> Papadopulus l. c. II, 51 sq. „Hic (Patavii) domus eius (sc. Bembi) eruditorum et hospitio et conventibus frequens novi quasi Peripati speciem tulisse dicitur, in quo ipse sapientiae auspex et arbiter doctis disputationibus praesidebat ac Maecenas sapientissimorum virorum ingenii laudem et praemia decernebat“ ect. —

nicio in eorum societate, cum mox ipse de rebus doctis colloqueretur, mox disputantes alios audiret, oblata erat opportunitas animi magis excolendi patebatque tanquam campus latissimus, in quo excurrere maioresque laudes sibi parere poterat.

Jam vero totus in litteris vivens cum nimia strenuitate ac studio et corpus et animus languescere sentiret, recreandi sese aliquam viam aggredi coactus fuit. Qua propter maxime aestivis mensibus cum Bonamico et Bembo crebris utebatur ambulationibus, interdum etiam Nonum, in vicinam Cardinalis villam, quae vulgo Bozzia appellabatur, exibat et in hortis eius herbariis artificiose institutis iucundissime vixit, mox scribendis verbis amantissimum Musarum otium expleus, mox etiam in venando simul cum magistro remissionem animi suavissimam inveniens <sup>1)</sup>). Janicius Patavii multas elegias composuit cum ad Bonamicum <sup>2)</sup>) et Bembum <sup>3)</sup>), a quibus per totum studiorum spatium beneficiis magnis cumulabatur, tum etiam ad alios inprimis Polonos, quorum favore et familiari amicitia praecipue usus erat, velut Petri Cmitae <sup>4)</sup>), fautoris generosi, Montani, medici clarissimi <sup>5)</sup>), Ludovici Dulcii <sup>6)</sup>), Vargavii <sup>7)</sup>), Stanislai Sprovii, tunc palatini Podoliensis <sup>8)</sup>), Phalcevi <sup>9)</sup>). Exstat etiam ad Franciscanum quendam elegia scripta <sup>10)</sup>), qua, cum rogatus esset, ut in Scotum philosophum aliquid scriberet, animum suum a re tali tractanda prorsus alienum esse respondit. Mirum sane videtur, qui fieri potuerit, ut cum poeta cum Bonamico et Bembo artissimis amicitiae vinculis coniunctus fuerit, tamen nenter neque in carminibus neque alio opere, quod sciam, Janicii ullam mentionem fecerit. Cuius quidem rei equidem frustra adhuc causam anquisivi.

Cum igitur secunda fortuna in Italia Janicius uteretur, profecto felix videbatur sibi multoque etiam felicior quam in populari terra, ubi Mars saevus armorum strepitu et spargendis discidiis Musas placido suavique otio gaudentes saepius irritaret „In terra Marti cedit Apollo mea.“ Contra Patavii „in tam segura Musarum turba quiete“ nullo belli impedimento prohibitus nisi in philosophia, in poesi omnibusque artibus ingenuis vivere non poterat. Atqui id ipsum studium, intentio animi immodica atque ardor mox frangere ac debilitare paulatim tenerum eius corporis habitum coeperant. Quod autem perniciosissimum imbecillae valetudini erat hydropis malum, qui morbus etiam patrem poetae absumpserat I, 7, 175, sensim sensimque poetam incessit, atque hoc modo perturbatio quaedam externae fortunae in eius vita facta est. Accedebat nuncius de parentis morte

1) Epigr. LII Trist. lib. eleg. 6, 74 sq. —

2) Variar. Elegg. lib. carm. 8.

3) Ibidem elegiam 9.

4) Trist. lib. eleg. 3.

5) Ibid. eleg. 4.

6) Epigr. L.

7) Trist. lib. eleg. 10. Epigr. V.

8) Variar. Elegg. lib. carm. 7. 10.

9) Epigramma XXXVIII.

10) Variar. Elegg. lib. carm. 11.



litteris allatus<sup>1)</sup>), unici fratris caedes<sup>2)</sup>), dein patriae terrae desiderium exortum, in ventre denique tumor exitiosus, quartana febris, ulcus ad aurem factum<sup>3)</sup>) extenuarunt fere, quidquid virium supererat, ita ut postremo prostratus in lecto per totum annum vehementer cruciaretur<sup>4)</sup>). Sic pervaria malae valetudinis fortuna utenti et resurgendi ex morbo fere spe destituto poetae unum tantum erat solatium, quo gravissimi eius dolores aliquantulum deleniebantur. Erant enim multi, qui aegrum visitabant, inprimis Polonorum frequens numerus poetam lecto affixum custodiebat, ipse denique Janicii carissimus magister tanquam patris partes tuens Montanum et Cassanum, medicos Italiae clarissimos<sup>5)</sup>), qui Musarum filium restituerent, adscivit neque ullum praetermisit diem, quo alumnum suum graviter laborantem non viderit et consolatus sit<sup>6)</sup>). Medici etsi nulli curae in poeta restituendo parcebant, tamen frustra avertere pestem et extinguere conabantur. Cum igitur vitam eius in dies tantummodo sustentarent, poetam quotidie ab inferis, quemadmodum Janicius ipse de se confitetur, excitabant<sup>7)</sup>). Quod autem poeta maiore afficiebatur moerore, eius causa haec erat, quod per morbum etiam Musae iacturam experiebantur, quas nisi ab omnibus curis ac sollicitudinibus alienas vigere non posse poeta ipse dicit:

Non amat haec curas genialis turba Dearum,

Non vult sollicitas ante venire fores.

Atqui composuit Janicius aliquot carmina, quae paullo ante commemoravimus, querelarum plena, quorum maxime Trist. lib. 2 huc pertinet, quippe quo solos cruciatus doloresque poetae descriptos inveniamus.

Iam vero appropinquabat illud tempus, quo Janicius invitus Musis Italicis valedicturus erat, ut sub patrio coelo Poloniae, si quidem fieri posset, ad pristinam salutem rediret. Cum enim clarissimi illi medici insigni arte poetam sanassent, ubi primum eum tantum virium recuperasse rati erant, quantum ad suscipiendum reditum sufficeret: precibus atque adhortationibus movere Janicium studebant, ut quam celerrime in patriam iter iniret. Qui cum et maximo patriae desiderio afficeretur et in dies magis magisque metu urgeretur, ne a patrio solo suisque remotus in externa moreretur terra<sup>8)</sup>), reditum tandem parare coepit. Quod consilium Janicii simulatque Patavium pervasit, multos gravi affecit moerore.

Dolebant etenim omnes, quorum quotidiana usus erat consuetudine, dolebat autem inprimis Bonamicus, tanquam pater poetae alter, dolebat et Cardinalis ipse, quod vix tres<sup>9)</sup>) annos moratus Patavii Janicius

1) Trist. lib. eleg. 10.

2) Epigr. LXXII.

3) Trist. lib. eleg. 6.

4) Ibidem eleg. 3, 25 sq. eleg. 2. 4.

5) Ibidem eleg. 4.

6) Trist. lib. eleg. 6.

7) Ibidem eleg. 2. 4. 5. 6.

8) Trist. lib. eleg. 7.

9) Male rem egisse videtur Wiszniewius l. c. VI s. tit. „Janicius,“ qui per septem annos poetam Patavii in Italia versatum esse contendit: nulla enim, quibus eam narrationem confirmaret, argumenta attulit, nec afferre potuit, nam nullus, quod sciam, scriptor certi quidquam ea de re protulit. Quare eius sententiam paucis examini subiecisse iuvabit.

studia atque artes relinquere coactus erat. Cum tamen Bonamico persuasum esset valetudinis conditionem non sinere Janicium diutius in Italia remanere, una cum Bembo id maxime egisse videtur, ut poeta, qui egregio ingenio poetico et vere mira quadam doctrina ac sapientia prae ceteris omnibus studiorum sociis excellebat, ante quam in perpetuum Italiam relinqueret, pontificis permissu lauro coronaretur summisque in philosophia honoribus ab academia Patavina publice solemniterque decoraretur<sup>1)</sup>.

Ac primum quidem poetam iam exeunte aetate anni 1537 in Italiam profectum esse supra ostendimus (cfr. comment. m. p. 9. not. 4. s. fin.), quare si, ut ille vult, per septem annos in Italia moratus esset, anno demum 1543 in patriam redisset. Deinde, cum poetam veracissimum eius rei testem habeamus, circumspicienda nobis sunt, si quae inveniantur, eius carmina, unde facile colligi possit Janicium ex Italia reducem Cracoviae illa ante annum 1543 composuisse. Re vera autem invenimur in Trist. et Variar. Elegg. LL. aliquot elegiae nec non Epigrammata quaedam, quae quidem procul dubio post eius reditum in patriam scripta esse haud difficile demonstrari potest. Veluti in Trist. lib. elegia sexta Bonamici beneficia Janicium in se collata celebrans inter alia haec dicit: „Quod sum, quod vivo, patriam quod cerno meosque“ — „muneris omne tui est.“ — Item cum Cnita in Russia occupatus Bonamico epistolam non posset mittere, fautoris absentiam ab Urbe (Cracovia) excusans mox addit, moenia nos Craci colimus curamus et aegrum corpus;“ vel etiam sub finem carminis v. 97 sqq. de Buda, Hungariae capite, a Ferdinando tum Archiduce Austriae Regeque Bohemiae obsessa refert. Porro Trist. lib. octava elegia Hungariam a Turcis occupatam deflet, conferas eiusd. lib. eleg. nonam; carmine septimo eiusd. lib. de nuptiis Sigismundi Augusti Polon. Reg. commemorat. Deinde in epigr. LH ad Cnitam dato, de lauro sua tenera, quam „a Latio longum debilitavit iter“ diserte loquitur.

Jam inter rerum scriptores constat Ferdinandum, Bohemiae Regem, Joanne de Zapolya IV a. Non. Febr. a. 1539 mortuo, Budam XIII a. Cal. Novembr. a. 1540 oppugnasse, sequente autem anno IV a. Non. Septembr. a Turcis obsessam teneri coeptam esse. confr. Malinovium ap. Syrokoniak l. c. I, 174 sqq. nott. A. et B. p. 181 sqq. — Nuptias autem cum Elisabetha, Ferdinandi illius filia, Sigismundum Augustum celebrasse constat ineunte anno 1543 cfr. Tabellas ad Hist. Poloniae ed. S. Posnaniae 1845. Quae cum ita sint, dubitari amplius non potest, quin Janicium certe ineunte autumno anni 1540 in patriam reverterit elegiasque, quarum mentionem h. l. fecimus, omnes Cracoviae conscripserit. Vide Malinovium l. c. I, 175, id quod verba iam prolata „patriam quod cerno“ satis superque manifestum faciunt. Hinc igitur, quod supra posuimus, perspicuum fit Janicium omnino vix annos tres h. e. inde ab autumno anni 1537 usque ad idem tempus anni 1540 in Italia transegisse. Ceterum, quemadmodum mox infra videbimus, poeta non multo post quam philosophiae doctoris honorem et poeticum ornamentum XI a. Cal. Sextil. anni 1540 obtinuerit, propter ingravescentem hydropem iter in patriam ingressus est. — Eundem errorem quem Wiszniewius etiam nescio qui M. L. in opere: *Krótkie Wiadomości z Dzięciów Piśmiennictwa Polsk.* ed. Varsoviae 1855. p. 84. protulit. —

1) Quod ad coronam lauream Janicio pro meritis collatam attinet, multi viri docti per tria fera secula in maxima dubitatione versabantur, quippe cum alii de auctore oblatis honoribus dubitarent, alii coronationis honorificae quidem locum nominarent, quia poeta lauream solemniter accepisset, de auctore vero eius omnino tacerent.

Atque iam a Starovolscio, polyhistore Polonico illo tempore laudatissimo, incipiamus, qui (in: *Heccatont. Nr. XXVII*) affirmat, consentientibus Jüchero (in: *Gelehrt.-Lexic.* p. 1895) et Niesieckio (in: *Insignium Lib. T. IV, 434.* ed. Bobrowicz) per Cnitam Janicii fautorem a Maximiliano I. Austriae Imperatore, poetam coronatum esse. Quod quantum verisimilitudini repugnet, inde jam perspicuum est, quod satis vel „tironibus“ persuasum esse debet Maximilianum iam 1519 a. d. XVI Cal. Febr. vita decessisse (cfr. C. Rotteck: *Allgem. Gesch.* 15<sup>a</sup> edit. t. VII, 95), quo

Iam igitur sub finem anni 1540 Patavio relicto Janicius cum vereretur, ne fortasse nunquam rursus Italiam visurus esset, et tamen pulcherrimae regionum et maximus esset admirator et omnino omnium rerum visum dignarum cupidissimus, noluit propterea opportunum tempus praetermittere in via alias, quas nondum urbes Italiae viderat, adeundi.

quidem tempore poeta vix annorum duorum et decem mensium puer erat. Rectius igitur verum extricare conatus est Janozius in libro: Nachrichten von denen in der Zaluskischen Bibliothek sich befindenden raren Polnisch. Büch. II, 44, qui Starovolseio refutato ex epigrammate Janicii LI meliora edoctus, a Pontifice „quodam Romano insignem illum honorem poetae oblatum esse suspiciatur. Verba autem eius, quae huc pertinent haec sunt: „Wie nun aus den eigenen Janickischen Schriften erhellt, so hatte unser Dichter damals kaum das fünfte (sic!) Jahr seines Lebens. Folglich müsste er vom gedachten Kaiser (Maximilian I.) als ein ganz kleines und unvernünftiges Kind gekrönt worden sein. So unwahrscheinlich aber dieses ist, so unglaublich ist es auch, dass Peter Kmita, der um selbige Zeit auch noch ein junger Cavalier und ohne Reichsbedienung gewesen, mit Kaiser Maximilian I. so frühzeitig in eine so vertraute Bekanntschaft gekommen sei, dass er dem Janicki“ (— quantum nondum noverat —) „durch seinen Vorspruch bei selbigem ein so ausserordentliches Gnaden- und Ehrenzeichen habe auswirken können. Vielleicht muthmasse ich also glücklicher, wenn ich dafür halte, dass Janicki vielmehr von einem Römischen Papste, dessen Namen ich jedoch nicht errathen kann, mit dem Lorbeerkrantz beehrt wurde etc.“ Quae sententia in universum prolata, quamvis proprius ad verum accesserit, dubiam rem tamen nondum plane ad liquidum perduxit. Imo vero dum (in Janozian. I, 132 sqq.) id, quod in priore libro dixit, explicare voluit, non modo non expedit, verum etiam eo, quod auctorem habiti honoris Clementem VII Pont. Max. nominat, contra veram rationem temporis valde peccavit. Notum enim est omnibus pontificem illum Max tribus annis ante (die 25 Septbr. 1534. vide Samuel Nakielskium in: Promptuarium Antiquit. Monasterii Miechoviensis. ed. Crac. 1634 fol. p. 624.) mortuum esse, quam Janicio adire Italiam in animo fuerit. Atqui repetunt perversam istam Janozii sententiam Polonici quoque scriptores, qui si attentius rem considerassent, verum invenissent. Vide Bentkovium l. c. I, 611. Juszyanium Diction. Poet. Polon. I, s. v. „Janicius,“ qui insuper Boehmii probabilem argumentationem vituperat; Chodynecium (Diction. Doctor. Polon. I, 220,) Meeherzynium (Hist. Latinit. in Polonia, polonice script. Crac. 1833. p. 50.) Wiszniewium l. c. VI, 126 et 251; M. L. I. c. p. 84. — Veritati autem proxime accedit Boehmii investigatio (cfr. eius praefat. ad Janicii carmina, p. 3. not.), quamque dignam iudicamus, quam accuratius contemplemur, ut videamus, utrum in eo, quod affert acquiescere queamus, necne.

Laudata enim sententia ab Janozio in „Nachrichten etc.“ prolata, quae in poetae epigrammate LI. nititur

Janicii laurus de Petri enata — — —

Rupibus . . . .

etiam alium haud levis momenti locum ad Bonanicum sese referentem ex Trist. lib. eleg. sexta affert doctissimus Boelunius:

Dimittis: titulos mihi sed tamen ante procuras cet.

qui, cum longe aliud quiddam contineret, cum priori illo non apte convenire evisus est. Tertius denique locus in epigrammate LII qui exstat:

Non igitur poterit laurus, quam primus ad Arcton

Ipse tuli, in tanto vivere nostra gelu

— — — — — quam

A Latio longum debilitavit iter.

etiamsi utrique priori testimonio poetae non repugnat, quippe qui in universum tantum in Italia laurum ortam indicet, Boehmium tamen neutri testimonio plane conciliare quivit. Hanc igitur ab causam clarissimus criticus, qui veritati investigandae diligentiam utique laudabilem ac studium impenderat, examinatis his Janicii omnibus indiciis cautissime egit, ut explicandae difficilis rei geminam rationem



In Venetorum igitur urbem profectus maritimo eius situ ita captus erat et pulerarum puellarum forma deceptus, ut mox epigramma facetissimum XXXIV fecerit. Iter in patriam pergens inter continuos imbres, qui per duodecim dies minime remittebant, „saepe cum grandine saepe cum nive mixtos,“ corpus iam denuo debilitari intellegebat poeta, cum

demonstraret, sed nodum ipsum solvere ei non contigit. Verba eius haec sunt: „Utrum vero vel a Summo Pontifice, vel, quod ego crediderim, a Patavinis, quibus lauream conferendi potestas erat, illi hoc decus obvenerit, expedire non licuit cet.“ Boehm. J. c. p. 4. not. Sed quid plura? Si tres illos poetae locos diligenter inter se comparamus et conditiones eius familiares cum viris doctrina aequae ac virtutibus per totam fere Europam notis Patavii contractas perpendimus, certo omnis dubitatio eximitur. Atque, cum supra ostenderimus, Janicium paene divino quodam ingenio atque indole poetica a natura praeditum brevi tempore, postquam Patavium pervenerit, Bonamico primum innotuisse eiusque singularem amicitiam familiaritatemque nactum esse, deinde etiam in se convertisse Bembi Cardinalis oculos, qui item sincera amicitia juvenem exceperit (cfr. Trist. lib. eleg. 9.) ita, ut Janicius fere quotidie partim in magistri, partim in Cardinalis domo simulque in utriusque conventibus litterariis versans favorem atque amorem eorum maximum experiretur: iam admodum verisimile est, Bonamicum, qui, ut ex poetae carminibus liquet, paene paterno erga poetam flagrabat amore, eum ex hydropse in dies magis magisque evanescentem discipulum videret, ob eius egregia merita laurea coronatum dimittere in patriam voluisse et consilium illud, quod cepit, cum Bembo communicasse. Porro Bembum apud Paulum III, Pont. Max. auctoritate multum pollentem ab eoque cardinalis dignitate ornatum (cfr. Ersch. et Gruber I. c. VIII, 470; Variar. Elegg. lib. I, 61 sqq.), quippe qui ipse (Papadopolo I. c. II, 51 testante) virorum sapientissimorum ingenia laudibus et praemiis honorare soleret, maxime Bonamici precibus pro Janicio adhibitis commotum Paulo illi Pont. Max. auctorem factum esse, ut Clementi Janicio lauream poeticam tribueret, profecto a vero non abhorret. Imo vero eam, quam modo protulimus, sententiam unice veram esse et omnem dubitationem tollere, iam inde comparat, quod poetae ipsius tres illi loci nunc quam aptissime conveniunt. Scribens enim de Bonamico magistro suo: „Dimittis, titulos mihi sed tamen ante procuras,“ quid aliud poeta in mente habuerit, quam laureae suae poeticae primum auctorem Bonamicum? Quod vero poeta plurali numero „titulos“ usus est, hoc non casu vel amplificandi illati honoris et gloriae causa factum esse existimes, sed potius, cum simul in summis philosophiae honoribus poetae assequendis auxilio fuisse magistrum verisimillimum sit, iure et de industria quidem pluralem numerum adhibitum esse. Iam vero si verum illud est, quod statuimus quodque negari non potest, commendationibus et Bonamici et Bembi Janicium poeticam lauream a Paulo III. P. M. impetrasse, optimum igitur poetae illud: „Janicii laurus de Petri enata rupibus“ et prius illud supra (ex Trist. lib. eleg. 6) prolatum testimonium et consensum efficiunt optimum et cum epigrammate LII apte unum ac totum aliquid significant.

Postquam rem obscuram pro viribus enodare conati sumus, una haec tantum restat quaestio, quam critici frustra studuerunt solvere, a quoniam viro et quo loco poeta coronatus fuerit. Atque, quod iam doctissimus Boehmiius quasi divinaverat sed argumentis destitutus confirmare non potuerat, id in lucem protrahere prospere contigit Lukaszewicio, viro de litteris Polonicis egregie merito, qui in opere laudato (Hist. Scholar. in Corona cet. I, 75 sq.) argumentum gravissimum affert ex diplomate Janicio Patavii dato petito. Quae huc pertinent verba, fere haec sunt: „Significamus igitur vobis, quod coram nobis M. Antonio Contareno, Equite et Comite ante dicto, personaliter constitutus Nobilissimus et doctissimus vir Dominus Clementis Janicius, Polonus, qui in alno Gymnasio Patavino pluribus annis in artibus et philosophia insudavit et ita elaboravit, ut se dignum laurea doctoratus corona in artibus et philosophia et laurea poetica exhiberit, et id circa debita cum instantia petierit se per nos auctoritate, ut perfertur, concessa, doctorem fieri et creari. Punctisque itaque prius (ut moris est) in artibus et philosophia ei assignatis fecimus coram nobis diligenter ac rigorose examinari, ipse vero in huiusmodi suo examine

Alpium saxa saltusque magno cum labore peragraret. Quamvis igitur celerrima ac diligentissima curatione sibi opus esse haud ignoraret nulli tamen urbs neque vicus, ubi reficeret vires, propinqua erant. Quam ob rem necessitate tristi coactus corpus plane defessum vix aegreque secum trahebat, et, nisi spes magna brevi revisendae patriae eum sublevasse atque erexisset, haud scio an tot tantisque molestiis Janicius absumptus esset. Imo vero cum defatigatus totusque imbris madefactus atque fame etiam pressus ad Stirienses venisset cumque speraret fore, ut vires ibi relicere corpusque recreare posset, non modo non hospitaliter ab iis exceptus, verum etiam propter Italicum vestitum et linguam Polonicam iis inusitatam, cuius Alpina illa gens plane ignara erat, ita ut tanquam mutus digitorum signis uti coactus esset, inhumaniter irrisus prorsusque ab iis illusus est. Iam Pannonia relicta simulatque in Moravia descendit, quasi liberius poeta respirare coeperat vicino Poloniae coelo afflatus, praecipue autem cum apud Scythicas nationes iucundissimum hospitium expertus et debilitati corporis curam diligentem experiretur, ad lacrimas illorum moribus humanissimis fere commotus sic canit:

— — — felicem ac esse beatum,  
In Scythicis esset qui peregrinus agris.

de Stiriensibus vero:

Barbarius nihil est Alpina gente ferumque  
Nil magis est, ipsi sint nisi forte lupi<sup>1)</sup>.

In Moravia autem etiamsi hospitalitatem, sensum humanitatis curamque suavem experiretur, tamen tantum abfuit, ut vires recuperaret, ut valetudinem adversam etiam magis auget<sup>2)</sup>, cum nimis vinum biberit. Itaque spe melioris salutis destitutus maxime autem veritus, ne extra patriam sepulcrum inveniret, properabat, ut quam primum posset, Cracoviam perveniret. Vix tamen Vindobonam nactus adeo aegrum se sentiebat, ut nullo modo iter pergere posset ac paene inops a divite quodam homine hospitaliter exceptus plures dies ibi commoraretur<sup>3)</sup>. Cum nihilo minus morbus ingravesceret et incredibili patriae desiderio poeta urgere-  
tur, Germania relicta maximo cum vitae periculo Poloniam petebat. Sic

in recitandis punctis, argumentis dubiis et oppositionibus sibi factis quamvis arduis et obscuris seriatim explicandis et clare solvendis tanta ingenii, doctrinae, memoriae ac cacterarum rerum, quae in consumatissimo philosopho exigi solent, experientiam fecit, ut nostra et omnium doctorum ibi existentium expectatione superata a nobis et praefatis doctoribus ibi existentibus unanimiter et concorditer ac nemine penitus dissidente idoneus ac sufficientissime in artibus et philosophia fuerit iudicatus cet.“ —

Quare cum ex poetae ipsius, quae supra consideravimus, testimoniis tum ex verbis diplomatis evidentissimum est Janicium non a Caesare quodam Germanorum, nec a Clemente VII. Pont. Max. (quippe iam a. 1534 mortuo), sed, postquam a Paulo III. Pont. M. laurea poetae adsignata fuerit, eodem tempore, quo summi in philosophia honores in eum conferrentur, coram professoribus et commilitonibus Universitatis Patav. publice summaeque cum caerimonia coronatum esse. — Quam solemnitatem die XI. a. Cal. Aug. anni 1540 actam esse edocemur indicio diplomatis; post eam vero sine dubio aeger poeta reditum in patriam acceleravit. —

<sup>1)</sup> Trist. lib. eleg. 5.

<sup>2)</sup> Ibidem eleg. 5, 45—50.

<sup>3)</sup> Epithalamion II, (ad Sigismundum Aug. Polon. Reg.) v. 9 et 10.

igitur plane exhaustus atque aeger autumnum anni 1540 tandem Cracoviam revertit. Simulatque de Janicii reditu perlata est fama, lactabantur omnes viri docti, quod qui diu ab iis remotus fuisset poeta egregius nunc idem liberalium artium et philosophiae doctor rediret tandem inter eos, quibuscum antea familiarissime vixerat. Quorum plerique, cum summis Reipublicae muneribus fungerentur, cupiebant, ut etiam poeta rempublicam capesseret, itaque sponte ad eam Janicio aditum muniebant, inprimis autem Petrus Cmita libentissime munus quoddam publicum clienti suo parabat<sup>1)</sup>, sed tamen, quominus poeta id inire posset, magna infirmitate aegraque valetudine prohibitus fuit. Nihil secius per totum illud tempus, quod inter vivos fuit, admodum varia valetudinis usus fortuna ac maximam partem in lecto defixus, dummodo aut loqui aut manu calamum regere posset, nunquam poeta otio se dabat, sed, quamquam maximopere et corporis et animi perexiguis viribus debebat parcere, tamen nulla valetudinis ratione habita tantummodo in Musarum amplexibus transegit totusque modo in eruditis colloctionibus doctisque disceptationibus cum amicis, modo in scribendis elegiis<sup>2)</sup>, modo in lectitando occupatus tumidi corporis dolorem „depressique animi angorem deleniebat.“

Sicuti Patavii Janicius mira quadam diligentique cura medicorum usus fuerat, ita in Cmitae domo habuit medicos nobiles, in quibus prae ceteris maxime Joannes Antoninus, medicus regius, quem non secus ac fratrem germanum poeta amabat „Vitamque“ suam (Trist. eleg. 7) appellat, quotidie lecto affixum et vix animam trahentem amicum visitans sanitati restituendae pro viribus curam diligentissimam adhibuit, neque ullum remedium omisit, quo hereditarium illud virus, hydropem, in aegro extingui posse existimabat. Sed frustra medici aegrotum a pernicioso morbo liberare studuerunt; dolores in dies magis magisque crescebant, ac paullo post Janicius omnino exhaustus voceque amissa cum maximo eorum dolore, qui vehementissimo semper amore poetam prosequerentur praeclarumque eius ingenium permagni faciebant, „placidam natamque Musis animam in ipso aetatis ac famae suae flore anno 1543 efflavit“. Moriturus autem ipse sibi epitaphium scripsit, quod, si qui sibi poneretur, lapidi incideretur:

Spe vacuus vacuusque metu cubo mole sub ista  
Et vere vivo: mortua vita vale.

Jam cum de vita Janicii, ut fieri poterat, uberrime exposuimus, etiam, quae eius animi atque ingenii propria fuerint, cognita habere debemus. Nam, ut poetam omnibus ex partibus ac penitus cognoscamus, deque eo iustum facere iudicium queamus, pernecessarium esse mihi videtur, ut

1) Trist. lib. eleg. 6, 89.

2) In primis certo ponendum est carmen Trist. lib. septimum in ipso fere discrimine iam trepida manu conscriptum, quo vitae quietae et otiosae sed tot cladibus quot dixi, tentatae pleraque eademque gravissima momenta de ipso posteritati reliquit. Deinde Epithalamion ad Sigismundum utrumque Poloniae Reg. datum. Denique Epigr. LXXVIII collectionis meae et al. Ceteroquin vide Janoziana Vol. I, 132 sqq. et Ephemeridem literariam (Tygodnik literacki ed. Wóykowski) s. a. 1840 No. 26 p. 206, ubi iudicium de poeta factum cautissime accipi oportet. —



etiam de virtutibus, quibus praeditus fuerit, de animo et moribus prudenter et caute dicatur, cavendumque ante omnia, ne, si quae in eodem minus probanda inveniantur, nimio poetae amore ducti ea de industria vel obtegamus atque occultemus vel plane silentio premamus. De qua re si sententias a Juszynio l. c. et Anonymo<sup>1)</sup> iam prolatas considero, quippe documentis aut levibus aut certe non accurate examinatis nixas, alteram parum subtili neque diligenti disquisitione laborare, alteram autem e praeiudicio malo emanasse existimaverim. Ubi vero aequalium de aliquo scriptore testimonia non exstant, quae cum operibus eius comparata rectum iudicium aut certe a vero non nimis remotum efficere nobis queant, ipsi eius scriptoris libri cum temporum ipsius ingenio comparati in ferenda sententia respiciendi sunt. Quod quidem etiam in Janicium cadit, cuius insuper carmina re vera quasi imaginem poetae praebent.

Ac primum quidem cum pro iuvenili aetate ad tranquillam cum amicis societatem hilaremque confabulationem a natura propensus esset, totus fere in eorum consuetudine cantibus, musicae, iocis salibusque deditus, qua ratione virum sapientibus praeceptis institutum decet, fruebatur otio et ineundis certaminibus poeticis cum aequalibus valde negotiosum officiosumque sese praebebat<sup>2)</sup>. Cum vero amicos in terra unice verum thesaurum dictitaret, ideo non temere et cum quolibet, sed iis tantum, quos familiaritate sua dignos censeret, cum viris iudicio electis amicitias sinceras iunxit eosque cum comitate humanitateque tractavit<sup>3)</sup>. Vultus eius facilitas ac paene divina quaedam suavitas et tranquillitas unumquemque fere alliciebant et ea opinione implebant, hili poetam plane carere. Sed vana erant ea signa: nam si poeta lacessitus vel offensus erat, praecipue sine idonea causa, mox iracundia et stomacho ita exarscebat, ut per longum tempus acerbiter non dissimulatam gerens haud facile rursus placari et conciliari posset. Quam animi proclivitatem ad iram illius comi et venustae faciei non admodum convenientem nisi in corpore aegro viribusque nimis debilitatis nolis quaerere. Contra adeo misericordia erga infelices homines vel iniqua sorte pressos commovebatur, ut, praesertim si non habebat, unde eos sublevaret, in lacrimas facile erumperet. Atque tam molli natura cum fuerit Janicius, mirari non debemus eum „Martis et Palladis aegidem gerentis“ hostem infensissimum fuisse. Hinc igitur eorum, qui sua commoda non satis honesta ratione quaerentes communeque bonum postponentes belli materiam parabant, exprobrator publicus accusatorque exstitit acerbissimus<sup>4)</sup>. Jam de aliis virtutibus poetae quid dicam? Cum, quemadmodum supra vidimus, iuvenilem aetatem in aulis virorum et in Polonia et Italia maxime conspicuorum Janicius transegisset, nempe magna atque excelsa, quae imitaretur, habuerat exempla. Modestiam igitur et temperantiam<sup>5)</sup>, munificentiam,

<sup>1)</sup> Vide Ephemerid. litter. l. c. p. 206.

<sup>2)</sup> Trist. lib. eleg. 7. v. 123 et 124.

<sup>3)</sup> Ibid. v. 98 sqq.

<sup>4)</sup> Vide Quereham Reipubl. Polon. 1 et 2. Trist. lib. elegg. 8 et 9.

<sup>5)</sup> Trist. lib. eleg. 7 et multis aliis locis. cfr. ibid. eleg. 1, 77 sqq. 3, 41, 108; 6, 8 sqq. Variar. elegg. Lib. 10, 7; 11, 37 sq.

munditiam, iustitiam, beneficiorum assidue memorem animum commemorasse sat esto<sup>1)</sup>. Neque etiam reticendus est amor patriae flagrantissimus, quem haud scio an nullus alius unquam maiorem in pectore foverit<sup>2)</sup>. Quod si illam laborantem videbat, vel periculum grave a vicino christiano Romanorum Rege imminens metuebat, quamvis infensissimus semper paganorum esset hostis, libero tamen, aequo ac laeto animo intuebatur Turcas Hungariae opem ferentes, dummodo patria integra atque incolumis maneret<sup>3)</sup>.

Jam quod ad mores poetae attinet, cum et philosophiam penitus cognitam haberet et hominum vitam didicisset, philosophabatur cum singulari quadam verecundia de vita et moribus rebusque bonis et malis. Atque sapientiam maxime necessariam ad vitam honestam docet<sup>4)</sup>, modestiam et temperantiam in rebus secundis servandam esse suadet<sup>5)</sup>, vituperat adulationem<sup>6)</sup>, fallaci mundo rebusque variis ac mutabilibus diffidendum esse dicit<sup>7)</sup>, peccantem quemque ipsiusmet vitiis perditum ire<sup>8)</sup>. Pietatem denique<sup>9)</sup> probitatemque dum pro tessera, ut ita dicam, semper haberi poeta vult, cum in terra mutabilia cuncta et interitura demonstrat, ipse clementissimo Deo Divaeque Virgini se dedit, vitam mortalem mortemque contemnit<sup>10)</sup>, quippe una mens pura atque integra in coelo aeternitatem inveniat<sup>11)</sup>. — En habes poetam verum vitae morumque magistrum. — Atqui dum ita ad conformationem quodammodo vitae honestioris enititur, ipse doctrinis illis eatenus neglegentius sese adaptare videtur, quatenus nonnullis locis laxius vixisse deprehenditur. Quamvis re vera quidem in his:

1) Adulando nunquam Janicius polluit animum. Si tamen hic illie de industria in Petri Cunitae laudibus atque cum studio versatur, illud tantummodo conditioni eius angustae tribuendum videtur nec non studio illorum temporum, quibus resistere praesertim pro beneficiis acceptis gratissimus animus nullo modo potuit. Qua quidem in re prorsus assentior doctissimo Molinio, qui in programme Trzemesnensi ad a. 1853. p. 9, iustissimum de Janicii virtute, quam gratam beneficiorum memoriam vocamus, iudicium in hunc modum profert: „Er war vielleicht der Einzige, der nicht, wie seine Vorgänger“ (veluti Dantiscus et Cricius) „oder Zeitgenossen die Kunst wegen irgend eines Gewinnes pflegte, wie er denn auch seine Hand nicht flehend nach Gaben oder Ehrenstellen ausstreckte und unverdientes Lob spendete, vielmehr dankte er bescheiden für die ihm dargereichte Hilfe und lobte nur das wahre Verdienst ohne seine persönliche Würde herabzusetzen.“ —

2) Trist. lib. elegg. 7. 8. 9. 10. Var. Elegg. lib. 4. 7. „Italiam miror, patriam venerorque coloque, adfuit illius me stupor, huius amor.“ — cfr. Querclam Reip. Polon. 1 et 2. al. —

3) Trist. lib. elegg. 6. 8. 9. —

4) Trist. lib. eleg. 3, 99 sqq. —

5) Ibidem eleg. 1, 77 sqq.

6) Epithalamion I. —

7) Trist. lib. eleg. 2, 102. Epigr. LXXVIII. —

8) Vitae Archiepp. Gnesn. No. XXVII. —

9) Trist. lib. elegg. 2; 8, 147 sq. 10, 47 sqq. — Variar. Elegg. lib. 4, 133 sqq. Epigr. XIV. XVII. cfr. o. epigrammat. XIX. XXIX. al.

10) Trist. lib. elegg. 2. 3, 100. —

11) Epigrammat. LXXV. LXXVIII. —

In Venerem effusum male me plerique meorum  
 Decepti externis asscrucere notis:  
 Vel quia me citharae, cantusque salesque iuvabant,  
 Vel quia paene puer scriptor amoris eram ect.

suspicionem malam calumniatorum refellere conetur, integritatem morum defendat castusque omnino in carminibus appareat, certe in Epigrammate XXXV. ad St. Lascum scripto praeceptis suis non constat atque opinionem illam satis comprobat. Quod testimonium si respicimus cumque duobus aliis Epigrammat. LXXIII et XLIX comparamus, repugnare illi quam maxime manifestum est. Quam ob causam facere non possum, quin viris supra laudatis, qui poetam adeo moribus corruptis fuisse referunt, ut praemataram ista ratione mortem sibi ascivisset, asentior.

Quod ad amores Janicii attinet, nihil certi statui potest. Nam, utrum Leucorrhode et Alphisihoea, quas carminibus celebrasse se dicit<sup>1)</sup>, eius verae amatae, an aliorum fuerint, an sub nominibus simulatis poeta proprios amores, an etiam omnino fictos descripserit, explorari vix poterit. Neque magis de ratione amoris illius, castusne an minus honestus fuerit, quidquam reperias. Vide. comment. meae part II, p. 31 not. 2. Contra de amore, quo Elsulam puellam amplexus est, de eius moribus, de consuetudine casta, qua utebatur, nullum exstat dubium. —

Sed cum de virtutibus, animo et moribus Janicii dixerimus, etiam de religione eius quaedam proferre nos oportet. Qui cum aetate vixerit, qua nova religio cum totius fere Europae tum Germanorum animos tenebat et deinceps etiam Polonos imprimis optimates, quippe eruditos ac doctos, subreperere coeperat, facile adduci potuit, ut novae religioni animum adverteret sed, quamvis omnibus artibus ingenuis et praeceptis philosophorum imbutus esset et in aulis a rebus novis minime abhorrentibus versaretur et virorum formulae evangelicae studiosorum consuetudine familiari uteretur, tamen omnino alienum sese ab eiusmodi novitate servavit, certe ecclesiae catholicae dogmata intacta reliquit. Verum enimvero, cum etiam in Polonia mores laxiores fierent et vita coelebs vel a sacerdotibus non arte teneretur, quin etiam a nonnullis moleste ferretur, factum est, ut ipse poeta de coelibae conditione liberius sentiens institutum improbare videretur, quod sacerdotum ordinem male moratum redderet et corruptioni tanquam campum latissimum patefaceret<sup>2)</sup>. Atqui uno loco excepto Augustanae confessionis nusquam mentionem fecit, imo sectas novas lupos horribiles appellans<sup>3)</sup> catholicae fidei ubique semper et usque ad mortem amantissimum studiosissimumque sese profitebatur et manifestabat. —

Ut autem Janicii imaginem magis ad verum describamus, de bonis etiam corporis eius pauca adicere liceat. Erat autem corpus iusta statur et satis forma decora, hilaritati et honestati vultus quam optime conveniebat. Accedebat etiam oris candidus et tener quidam color, certum pudoris atque ingenii signum, vox denique clara ususque linguae facilli-

<sup>1)</sup> Trist. lib. eleg. 7.

<sup>2)</sup> Epigramma XXIV.

<sup>3)</sup> Variar. Eleg. lib. carm. I, 79 sq.



mus et gestus corporis gratiae ac venustatis plenus. Sed de hac quidem re hactenus.

Jam praeter latinam poesin, qua, quemadmodum Janozius<sup>1)</sup> recte existimat, longe superavit omnes aequales, operam dabat Janicius Graecorum linguae, quae illo tempore iam apud Polonos liberalis eruditionis studiosos pars erat necessaria. Cuius quantopere peritus poeta fuerit, cum ex aliis scriptoribus tum ex ipsius carminibus apparet. Atque etiamsi poetarum scenicorum mentionem non facit, certe Euripidem non ignotum<sup>2)</sup> ei fuisse putaverim, Homerum autem poetarum omnium fere summam maximam partem in memoria habuit<sup>3)</sup> nec non Hesiodum legisse videtur<sup>4)</sup>. Quod ad scriptores Romanos attinet, ut alios taceam, tam assiduus in legendis elegiacis poetis fuit, ut paene quasi in succum et sanguinem eius abirent, nec difficile esset, si quis vellet, singulos locos et versus Janicianos cum Tibullianis et Propertianis tum Ovidianis paene ad verbum consentientes invenire<sup>5)</sup>. Neque vero solum linguas Graecorum Romanorumque penitus cognitae poeta habuit, sed etiam res gestas, antiquitates, quae dicuntur, alia utriusque populi adeo memoria tenebat, ut, ubi opus erat, exemplis ex eius historia sumptis apte commodeque uteretur. Mathematicae artis scientiam non mediocrem comparasse sibi dicitur; nam si Starovolscio<sup>6)</sup> fides haberi potest, arithmeticum opus scripsit, ad quod, quae Janicius Trist. lib. eleg. 3, v. 119 de metiendis muris dicit, nisi alia ratione accipi debent, referenda sunt. Num vero etiam in medicinam Patavii incubuerit, artem a Montano maximo-pere cultam, idque in Trist. lib. eleg. 4, v. 9 significare poeta voluerit, equidem affirmare non ausim. —

<sup>1)</sup> In Janozianis I, s. v. —

<sup>2)</sup> Conferas Janiciani Charontis descriptionem in Trist. lib. eleg. 6. cum Euripid. (edit. Pflugk.) Herc. Fur. 430 sqq. et Alc. 253. 439 sq. — aut in Phoeniss. primi chori cantici antistr. extr. cum Janic. l. c. v. 16. —

<sup>3)</sup> Homerum Janicius pluries commemorat, veluti in Trist. lib. eleg. 9, 168. Variar. Elegg. 1, 91; 6, 29; Epithalam. II, 29 ubi Homeri descriptionem Agamemnonis, ut infra. videbimus, latine reddit.

<sup>4)</sup> Cfr. Hesiod. Theog. v. 60 cum Janic. Trist. lib. eleg. 6, 17; Hesiod. l. c. v. 30 cum Janic. l. c. 3, 33 sq. et eleg. 7, 43 sq. —

<sup>5)</sup> Conferas Janicium Trist. lib. 2, 1 cum Tibul. II, 4, 15. 20. Janic. II, 2, 3 sq. c. Tib. II, 5, 7 sq. Janic. Epigr. VI, 1, c. Tib. I, 1, 1. Janic. Epigr. XXXIII, 1, c. Tib. II, 1, 80. al. —

Janic. 1, 2, 41 cum Prop. II, 1, 71. Janic. I, 3, 7 c. Prop. IV, 1, 81. Janic. 7, 86 cum Prop. II, 19, 46. Janic. I, 10, 40 c. Prop. IV, 3, 46. Jan. II, 7, 66 c. Prop. II, 25, 84. Janic. Epigr. VIII, 12 cum Prop. III, 9, 1. Janic. Epigr. XXIII. init. c. Prop. II, 7, 41 sq. al. —

Janic. I, 1, 45 cum Ovid. Trist. I, 1, 88; II, 351. Jan. I, 5, 28 c. Ovid. Trist. V, 7, 46. Janic. I, 5, 34 c. Ov. l. c. V, 10, 46; II, 453. Janic. I, 7, 46 c. Ovid. l. c. III, 3, 18. Janic. I, 7, 49 sq. c. Ov. IV, 10, 57 sq. Janic. I, 7, 54 c. Ov. l. c. III, 3, 24. Jan. I, 7, 84 c. Ov. l. c. III, 3, 32. Janic. I, 7, 88 c. Ov. l. c. III, 3, 72. Janic. I, 7, 91 c. Ov. l. c. IV, 10, 91. Janic. II, 7, 1 c. Ov. l. c. IV, 7, 1. Janic. II, 9, 1—3 c. Ov. l. c. V, 10, 1—3. —

<sup>6)</sup> In Heecatont. s. v. —

Jam vero transeundum est ad poetae opera. Num, quae Janicius inde ab anno aetatis decimo sexto usque ad vigesimum septimum scripsit, ad posteritatem pervenerint omnia, haud facile est ad definiendum. Neque enim nostratum exstitit, qui data opera eam rem investigarit, neque in iis, quae apud poetam Trist. lib. eleg. 7. legimus, omnino acquiescere possumus. Nihilo tamen minus, ni fallor, duabus nisus causis videor mihi conicere posse Janicium praeter ea, quae in Boehmiana operum Janicianorum collectione continentur, etiam plura carmina scripsisse, quae hucusque nondum cognita per Poloniae varias bibliothecas dispersa, crasso pulvere obruta vel etiam tincis ludibrio sint. Ac primum quidem; quid poeta in Trist. lib. elegia 7, sibi voluerit, videamus. Janicius hoc loco verba facit de tempore, quo adolescens vel puer potius in scribendis versibus assiduus multa composuerit cum amatoria tum res alias continentia carmina. Jam enim Leucorhoden et Alphisiboeam poemata nominat, quae quidem sive ob argumentum sive compositionem sive etiam ob orationem non satis politam tanquam nimis imperfecta igni imposuit. Quae cum ita sint, cum etiam multa alia ingenii poetae specimina eandem sortem experta sint, nonne saltem vestigia aliquorum carminum deperditorum exstare necesse est? Haud dubie. Nam si verum illud est, simile simili gaudere, vel quod eodem redit, nullum esse, quin cum coniunctissimo quoque amico suo, omnia, qualiacunque sint, communicet, etiam Janicium, quaecunque composuerit carmina, mox familiarissimo suo recensenda tradidisse verisimillimum est. Atque negari quidem non potest eum, cui poemata Clementis vere placuerint, ea sive tota sive pulciores et praestantiores tantummodo particulas quasdam transcriptas in anthologiarum modum apud se conservasse: quae igitur poemata non una cum extincto poetae autographo nobis interierint. Deinde Jos. Łukaszevicius<sup>1)</sup> luculenter ostendit discipulos Collegii Posnaniensis uno quoque mense semel publice varii argumenti versus declamasse, quos ipsi fecissent. Quae poemata ante quam recitarentur in aula, a magistris recensita atque emendata esse neque alia transscripta, quam quae tali honore digna iudicarentur<sup>2)</sup>, vix est, quod commemoremus. Unde colligere iam facile possumus etiam plura poetae carmina aut in exemplis Collegii Posn., cuius Janicius alumnus erat, aut in libris manuscriptis exstare, quos vix quisquam adhuc adiit. Confirmare denique videntur sententiam, quam de ineditis quidem scriptis poetae protuli, satis superque epigrammata tria, quae in duobus Cricii codicibus Kornicianae bibliothecae inveni; nam exhibent expresse supra scriptum poetae nostri nomen et eorum argumentum plane in Janicium convenit. Ceteroquin sermo et color vix alium auctorem suspicari nos patiuntur. Cum igitur de auctoritate eorum minime dubitari possit, non abs re erit illa epigrammata lectori benevolo proponere. Unum eorum „in insigne (herb, Wappen) Cricii“ compositum ita inscriptum est:

1) In: Historia scholarum eot. 1, 214 cfr. cum p. 261 adn. 2.

2) Idem l. c. I, 214 adn. 2. „Ze już uczniowie Kollegium Lubrańskiego pisali i ogłaszali drukiem w tym czasie rozmaite ramoty wierszem i prozą, byłoby zbyteczną rzeczą nadmienić.“

- In stemma Cricii Cothwic dicta.

stemma nitens campis niveis rubeoque videtur  
 Pontificis mores effigiare sui:  
 Candorem signat probitas ruborque pudoris  
 Est proprius, qui non recta subire timet.  
 Haec duo praeclaris doctrinae dotibus aucta  
 Non poterunt ulla devia parte sequi. —

Alterum in Orichovii „Turcica“<sup>1)</sup> scriptum habemus hoc:

Quam ruit in Turcas facundo Orichovius ore  
 Irati varium per Ciceronis iter:  
 Tam ruerent cuncti iuncto si foedere Reges  
 Quotquot de Christi nomine nomen habent;  
 In praeceps rueret Solymani gloria, ut esset  
 Aut nihil aut servus, quod fuit ante, Gctes.  
 Sed mallet decies Rex Gallicus ante perire  
 Quam socius magni Caesaris esse semel. —

Tertium denique mollissimum epigramma videtur Janicius tum scri-  
 pisse, cum iam moriendi tempus instabat; quod poetae tanquam cygni  
 miserum cantum efficit. Est vero hoc:

Umbra Janicii ad lectorem.

Carmine qui potui Tygres mulcere severos,  
 Non potui mortis flectere fata ferae.  
 Omnia, residuae quaecumque sub orbe Dianae  
 Vivunt, sunt fati interitura suis.  
 Est igitur nefas variis<sup>2)</sup> confidere rebus,  
 Nil petit ad Superos mens nisi pura Lares.

Quod denique ad Arithmeticam eius attinet, Starovolscius ex aequali-  
 bus solus eam Janicio attribuit, sed eius operis neque accuratiorem de-  
 scriptionem neque editionem exhibet, neque omnino docet, unde illud  
 opus cognitum habeat. Quod si mecum considero, cum ne Boehmio  
 quidem nec Janozio, qui in ea re polyhistorem illum sequuntur, ambi-  
 guam rem dignoscere et solvere cordi fuerit, cum etiam ipsi Polonici scri-  
 ptiores<sup>3)</sup>, qui necessariis fontibus commodissime uti poterant, in mentione  
 operis ab Starovolscio facta acquiescant: vereor, ne quae de arithmetico  
 poetae opere disputaturus sim, inanis plane coniecturae speciem habeant;  
 quare tota ea quaestio in incerto mihi est relinquenda, donec opus sive  
 ipsum scriptum sive editum aliquis repererit aut certe probabiliora aliqua  
 argumentisque firmata protulerit. Atque haec fere sunt, quae de ineditis  
 Janicii scriptis dicenda mihi videbantur. Quae autem de reliquis eius car-  
 minibus adiciam, ea ita commemorare in animo est, ut, cum iam a Jano-

<sup>1)</sup> Stanislaus Orichovius „Turcica“ sua sive „Orationem ad equites Polonos de bello adversus Turcas suscipiendo,“ ut primum ex Italia 1543 rediit, eodem anno Cracoviae apud viduam Ungleri promulgavit. Atque in hanc ejus orationem Janicius id epigramma scripsit. Vide Ossolin. l. c. Vol. III, part. 2. No. 33. —

<sup>2)</sup> Ossolinus l. c. Vol. IV, p. 349 „vanis“ lectionem pro „variis“ exhibet. — Ceterum versus bene compositus, quoniam sensum dilucidum praebet, minime est reprehendendus aut tentandus, nisi quod in pede altero pro dactylo spondeove trochaeum habet.

<sup>3)</sup> Vide Syrokamlam l. c. praefat. Ossolin. l. c. p. 340—48. Nicsieck, Insi-  
 gnium lib. IV, 434. —



zio et Ossolinio luculenter ac copiose de uno quoque opusculo disputatum sit, in afferendis editionibus acquiescam. —

De egregio igitur Janicii poemate „Querela Reipubl. Polon.“ inscripto quid sentirem, diu haesitasse me non nego. Janozio enim testante (vol. I., 133 sq.), qui Załusciano Polonicor. scriptorum catalogo habuit fidem, singulare illud carmen poetae sine auctoris ac loci indicio a. 1538 s. 4. editum erat. In vol. vero II, 120 sq. idem vir refert poema post Załuscii mortem ab ipso repertum cum auctoris nomine quidem sed sine loci indicio esse typis expressum; Boehmium igitur, qui Janicianorum poematum editionem anno uno ante curaverat, quam Janozii operis modo citati alterum vol. in lucem emitteretur neque de singulari poetae carmine iam edito certior factus erat<sup>1)</sup>, simul cum ceteris Janicii poematis id excudere non potuisse perspicuum est. Postquam tandem priore anno doctissimus Bielovius „Querelam“ illam Janicii ad fidem exempli Ossolin. bibliothecae transscriptam benignissime mecum communicavit, dubitatio omnis de carmine sublata est et persuasum habeo. „Querelam“ a. 1538 a poeta nostro conscriptam sed sine loci atque anni indicio 4<sup>o</sup> in vulgus emissam esse<sup>2)</sup>.

Vivente etiam tum poeta carmina eius Samueli Maciejovio, Plociae illo tempore Episcopo eidemque Janicii amico dedicata in lucem primum Cracoviae prodierunt ap. Ungleri viduam a. 1542. 8. min. ita inscripta:

Clementis Janicii Poloni Poetae Laureati

Tristium Lib. I. Variar. Elegg. Lib. I. Epigrammatt. Lib. I.

Post mortem vero poetae:

2) Epithalamion Sigismundo Augusto Regi Polon. conscriptum, Crac. 1543. 4. Quas duas elegias a moribundo poeta conscriptas Joannes Antoninus et Augustinus Rotundus Samuelis Maciejovii auspiciis publicaverunt.

3) Vitae Polonorum Principum, quae quidem Kmita auctore a Janicio sub finem vitae carmine elegiaco descriptae sunt, ex ceteris omnibus poetae opusculis saepissime edebantur. Editio princeps 1563, 8. m. apud typogr. reg. Guilielmum Silvium. Item Crac. 1568. 8. ap. Lazarum Andreiovicium. Ibidem typis Scharffenberg. Sigism. Augusti Polon. Reg. vita a Tricesio exaucta 1573. 8. Ibid. repetiit editionem eam vitasque Henrici Valesii et Stephani Bathorei ab Acerno (Klonowicz) factas addidit 1575. 8. Ibid. ap. Lazarum elegantem editionem Polonorum Principum imaginibus carmine vernaculo compositis 1605 fol. curavit Joan. Głuchovius inseruitque teste Janozio l. s. c. Janicii latinas elegias ex Antverpiensi edit. rescriptas, sed quae hic reperiuntur additae Vitae Sigismundi Aug., Henrici Stephanique ex recensione Andreae Lechii cuiusdam Scotici profectae sunt. Vidimus praeterea in bibliotheca Korniciana comitis Działyński Vitas Polonorum Principp. ita inscriptas: Chronicon Dynastarum

<sup>1)</sup> Cfr. Ossolin. l. c. IV, p. 348.

<sup>2)</sup> Cfr. Ossolin. l. c. — Plane perperam existimant Henric. Doeringius ap. Ersch. et Gruber. l. c. Sect. 11. 12. 13. 14. et Adelungius Jöcheri operis laudati continuator p. 2240, Querelam Janicii a. 1638, 4. editam esse. —

Regni Poloniae Clementis Janicii ex recensione Gadebuschii. Dantisci 1621. 4. min. Editionem tamen eam nullius esse momenti inde intelligitur, quod temere contaminatus Gadebuschii textus genuinum auctorem dignoscere male patitur<sup>1</sup>). Quin etiam, cum poeta in describendis Poloniae Principibus Miechoviae cronicorum scriptoris ordinem ac seriem secutus fuerit, Gadebuschius vero Bielscii vestigia premens omnes principatus, quos ille, descripsit, ss. Adalbertum et Stanislaum Episcopos senis distichis celebratos omisit, eiectis etiam Vitis Principum Polon., qui post mortem Janicii Rempublicam gubernaverant et in prioribus „Vitarum“ editionibus exstant, proprios versus addidit atque ita novum quodammodo opus effecit. — Cracoviae 1631. 12 Scharffenbergianam iterum typis descripsit Franc. Caesar omisso dialogo „in Polonici vestitus varietatem“ scripto. Ibidem 1670. 12 cum Vitis Principum, qui inde a Sigismundo I. usque ad Michaellem Corybuthum in Polonia regnaverant, a quodam C. G. additis. — Stendali 1670. 12 ex recensione Gussovii. — Insertae sunt Polon. Principum Vitae etiam Sarmatiae Europaeae Alexandri Guagnini inque Rerum Polonicarum Tom. I., quas deinde Pistorius Corpori Polon. Scriptorum II, 298 sqq. repetiit a vulgata lectione paulisper differentes.

4) Vitas denique Archiepiscoporum Gnesnens. Cricio monente ab Janicio scriptas, quae diutissime abditae latuerant, primus Tricesius oblivioni ereptas Hieronymi Garvasii, Gnesnensis cancellarii, auspiciis edidit. Quibus Vitas eorum Praesulum, qui post mortem poetae inde ab Andrea Cricio illi sedi praefuerant, adiecit Crac. 1574. 8. Ossolinio teste iterum imprimendas curavit Mitzler. in Bibliotheca Varsaviensi No. I—XXXII., reliquas autem in Actis Literariis a. 1755 Trimestr. I. No. 5; II, 2; III, 2; IV, 2; a. 1756, l. 3. 22. 2. promulgavisse fertur. — Omnes, quas enarravi, operum Janicianorum editiones iam superiore seculo adeoratae erant, ut vix in refertissimis bibliothecis exempla exstarent. Quod cum Joannem Ehrenfriedum Boehmium, regium tum secretarium, qui litterarum Polonorum fuit amicus, non fugeret cumque Polonis hominibus literatis eam rem non cordi esse videret, operae pretium ipse duxit, quippe liberalibus artibus optime instructus Musarumque studiis cum amore deditus, postquam Janicianae Musae vere egregiam indolem et insignem praestantiam cognoverat, denuo typis exprimenda Janicii carmina curare. Atque praeparata earum collectione elegias, quas cum ipso Jos. A. Zaluscius, regni Poloniae supremus referendarius, communicare dignatus fuerat<sup>2</sup>), edidit Lipsiae 1755. 8. apud Jo. Georg. Loevium hoc titulo instructas:

„Clementis Janicii Poloni poetae laureati Poemata.“ Qua in collectione carminum desideravi „Querelam“ et epigrammata illo tempore nondum edita a me autem reperta<sup>3</sup>).

<sup>1</sup>) Vide Ossolin. l. c., qui primus rectissime animadvertit editorem Gadebuschium genuinum poetam simulare, quippe qui eum dilaceraverit laceratumque arte sua (?) reparaverit. Itaque Pseudojanicium a Gadebuschio in lucem editum esse nemo non videt.

<sup>2</sup>) Vide apud Boehmium dedicationem editioni Janicianorum carminum praemissam. —

<sup>3</sup>) Reputanti mihi saepenumero etiam Boehmianam editionem admodum raram esse et alios poetas populares, qui praeter cetera mores, res domesticas et gestas

Jam si quaeramus, qui de poeta nostro scripserit, ex antiquioribus Starovolscius, Döringius, Adelongius vix digni sunt, quorum mentionem faciamus. Versantur enim tantummodo partim in vita Janicii brevissime enarranda, partim in scriptis eius neque tamen omnibus commemorandis, partim in viri laudatione inani, sed omnia, quae illi protulerunt, maxima ex parte non accurate conquisita aut falsa sunt. Contra uberrimus Janicii biographus exstitit Janozius, qui in opere saepius a me citato multo quidem probabiliora nonnulla attulit, attamen nondum plane satisfacere potest. Boehmius denique in vita poetae collectioni Janicianorum praemissa propemodum unus proxime ad verum accessit et ea, quae in nonnullis rebus dubiis protulit, argumentis diligenter perpensis probare ac stabilire conatus est; attamen etiam apud eum inveniuntur res nonnullae, quibus assentiri non potuimus.

Ex recentioribus scriptoribus Polonicis mentionem Janicii faciunt Krasicki in t. III. operum omnium, teste Bentkovio etiam in „Zbiór Wiadomości.“ — Juszynius (in Lexic. Poetarum Polon. t. I, Polonice scripto) Crac. 1820. — Chodynecius (in Lex. Doctorum Polonorum t. I.) Porro scriptores Historiae literariae Poloniae, in primis Bentkovius (T. I. p. 121 et 611) et Wiszniewius (t. VI), qui posterior sine ulla critica arte fontibus usus est. —

Nowy Pamiętnik Warszawski<sup>1)</sup> (Novus commentarius Varsaviensis) s. a. 1801 p. 194. — Casimir. Brodzinius (in: Operum omnium t. V. p. 276 Vilnae 1842). — Denique Ossolinus (in: Wiadomości Historyczno-Krytyczne do Dzieiów Literat. Polsk. t. IV. Leop. 1852—54.), qui quidem copiose de Janicio eiusque operibus editis tractat sed non more criticorum. Hi fere sunt omnes, quos afferere operae pretium duxi.

Jam si verum illud est, quod vix quisquam in dubitationem vocaverit, poetam nisi a poeta aptissime transferri non posse, si quidem eadem liberior et vividior quaedam imaginatio, idem affectus ac furor quidam divinus non deperire debeant, neque languescere sensus ac cogitationis sublimes: Ladislaus Syrokomla (Kondratowicz), ipse poeta ac scriptor Polonicus, propositum illud haudquaquam facile satis bene intellexit et poemata latina (scilicet non omnia) Janicii, vernaculis versibus adeo prospere concepit et refinxit, ut, nisi Janicium latine scripsisse sciremus, eius interpretationem interdum pro archetypo habere facile adduceremur.

Polonorum latinis carminibus illustraverint, vix cuiquam nostrum ex ipsorum scriptis cognitos esse, profecto utilissimum et e re litterarum fore videtur, si poemata eorum oblivione liberentur et in lucem tandem protracta uno quasi corpore Poetarum Latino-Polonorum connectantur et publici iuris fiant. Quod studium ac consilium etiamsi cum permagnis difficultatibus coniuncta esse persuasum nobis sit, cum in bibliothecas et privatas et publicas per varias Poloniae provincias institutas haud quamcuilibet aditus facile pateat et magnos sumptus eiusmodi propositum exigit, absterreri tamen se ne patiantur, quibus et res patriae et litterae cordi sunt, imo pro parte virili agant exemplum illud viri Germanici de Janicio poeta maxime merito imitantes. —

<sup>1)</sup> Teste Adamo Jochero (in: Obraz Bibliograficzno-Historyczny Literat. i Nauk w Polsce. A. I. s. v.) —



Attamen silentio praetermitti nequit Syrokoplam, quamvis artificiose Janicii poemata in linguam Polonicam converterit, haud raro magno cum detrimento latini textus claudicantem deprehendi. Multi enim in eius translatione inveniuntur loci, quos enumerare et comparare longum est, partim mythologiam, partim religionem spectantes, partim latinae linguae proprii, quos aut falso aut minus recte intellexit, aut prorsus omisit, quin etiam nonnunquam, quae Janicius ne cogitaverat quidem, ea nova ex animo finxit<sup>2)</sup>. Atque translationem eam poematum Janic. simul cum carminibus Polonice conversis Cochanovii, Acerni (Klonowicz), Sarbievii, qui omnes aurea aetate Poloniae vixerant, edidit Vilnae 1851, 12. T. I—V. Singulas quasdam Janicii elegias iam superiore seculo in Polonicam linguam transtulit Franc. Zagorius Varsaviae a. 1796; quas autem J. Siegertus convertit, expressae inveniuntur in *Ephemerid. Lubelsc.* („*Almanach Lubelski*“) s. a. 1815 p. 38—64. De utraque ea interpretatione, cum mihi ad manus non fuerit, Ossolinio habenda est fides.

## Pars Posterior.

### De poesi Janicii.

Wyżej trochę, atoli niezbyt okazałe  
 Soutna rozwodzi swoje elegia żale:  
 Wziąwszy na siebie długi stół czarnej żaloby  
 Czułe serca przenika, martwe wzrusza groby;  
 Bez podchlebna, drugi raz trapi się i gniewa,  
 Narzeka na odmiennosc, do statku zagrzewa.  
 To wesela maluje, to zale i smutki!  
 Lecz, żeby, jak powinna, sprawida swe skutki,  
 Malo ze rymotwórstwa masz talent szezęśliwy,  
 Trzeba mieć duszę czulą i serca głos ikhwy.

Dmochowski o sztuce rymotwórskiej  
 (de arte poetica.)

Et veteres poetae caput extollere videntur, ubi  
 in Tristium libris, elegiis et epigrammatis ceteris  
 maiestatem suam pristinam vident restauratam.

C. H. Trounlerus de Janicio in: *Diatribae de  
 Polonis latine doctis* p. 22.

Postquam de vita et moribus et virtutibus Janicii diximus eiusque opera, quae exstant, omnia diligenter enarravimus, iam in poesi ipsa eius versari animus est, utpote adhuc a nemine in examen vocata. Atque reputanti mihi in unoquoque opere ideam, compositionem et formam rei adap-

<sup>1)</sup> Confera v. c. *Trist. lib. eleg. 8, 7—10; v. 19 et 20; v. 121—126, eleg. 9, v. 81—86; vs. 126—130; Epigrammat. No. 11; XXIV., XXVIII., XL., XXXXIX. I. Eleg. I. vrs. 59, 60; eleg. 2, 81—92; eleg. 3, 13—16; eleg. 6, 107, 108. II. 1, 31—34; ibid. vrs. 51—58 al.)*

<sup>2)</sup> Cfr. *Przegląd Pozn.*, a. 1851, T. XIII. p. 286 sqq.

tas considerari debere, si quidem auctorem penitus cognoscere atque intellegere volumus: in hac commentationis parte res ita nobis videtur tractanda, ut, quae ad cognoscendam artem Janicianae poeseos propriam ac genuinam pertineant, ea potiora complectar et duobus capitibus peragam. Tractabimus igitur primo capite de argumento Janiciorum carminum, qua in parte singula quaeque poetae opuscula considerabuntur altero vero dicemus de elegiarum compositione ac forma.

## A. De argumento Janicianae poeos.

Clemens Janicius pro aetate admodum iuveni cum natura insuper debili corporis habitu tenerisque viribus uteretur, non vita publica nec studiis contentionibusque hominum ambiciosorum corripiebatur, quippe cuius animus ab iis omnino abhorreret et placidae quietis atque otii desiderio teneretur, ut plane Musis se dare posset ac pariter et ipsius malam vitae fortunam et patriae atque res alias cum iucundas ac laetas tum acerbas ac tristes carminibus tractaret. Affectus igitur molles sensusque sublimes neque vero vehementes, item querelas miseras sed neque ieiunas nec languidas in elegiis expressit ac primos iuveniles amores ideales et castos erga Elsulam puellam formosissimam cecinit. Deinde amor patriae, consuetudines cum viris aequae doctrina ac probitate animi et gloria per totam fere Europam clarissimis, amicorum in ipsum beneficia collata, casus iniquae vitae usque ad mortem ipsam eum comitantes non minus mentem poetae admodum mobilem affecerunt et adduxerunt, ut varios affectus mox teneros, mox lepidos, mox molles, mox tristes, versibus comprehenderet. Offerebatur enim ei in quotidiano usu saepe occasio cognoscendi fallaciam mundi, *Trist. lib. eleg. 2 extr.* dispiciendi penitus hominum animos, ingenia et mores temporum, experiebatur simulatas amicitias et invidiam *Epigr. XXI. Tr. lib. eleg. 3, 111. Variar. Elegg. 10, 51 sqq.*, videbat discidia privata et publica, bella inde exorta Poloniae perniciosissima, *Querel. 1 et 2. Tr. lib. 4, 10; 8, 8; cupiditates et luxuriam optimatum et nobilium Polon. „Querel.“ 1, 10. Tr. lib. 8, 160.* corruptiones singulorum ex religionis novo cultu proficiscentes *Epigr. XXIII et XXIV.*<sup>1)</sup> et animos nationis ad peregrinos mores propensos, *Variar. Elegg. 12.* + Neque tamen solis Poloniae periculis ac cladibus Janicius commovebatur, verum etiam vividis coloribus statum felicissimum et laetissimum patriae descripsit, quae bellis cum vicinis Moscis, Tartaris, Valachis, Cruciferis aliis prospere gestis rebusque domesticis egregie constitutis aurea aetate gaudebat. Videmus igitur, ut, quae dixi, paucis complectar, amores, tristitia, virorum praestantissimorum virtutes et beneficia in ipsum collata, nec non res Sigismundo I., Poloniae rege, gestas quasi fundamentum Janicii carminum efficere.

Si autem poeseos Janicianae naturam respicimus, mox intellegemus poetam, cum rectissime sentiret, quid maxime proprium elegiae esset, expressisse suaviter carminibus animi dolores et suspiria, laetitiam ac

<sup>1)</sup> Vide ap. Moraczewium: *Polska w złotym wieku* p. 139 sqq.

audium. Neque tamen corripiebatur affectionibus et cogitationibus vehementibus, nunquam nimis exardescebat animo, ut ad desperationem perderetur, sed elegiis, ut decet, poeta tranquillam et placidam tristitiam et luctus effundit, carmina vero, quibus res laetas et faustas describit, iocunde sunt composita, ut laetitia et gaudium simul molle ac triste aliquid contineat, tristitiae invicem hilaritas et tranquillitas admixta appareat, quae antiquae, ut ita dicam, eandem vim in animum aerumnis et doloribus affectum habere solet, qua defatigatum corpus somnus recreat. —  $\lambda$

Sed transeamus nunc ad singula carminum genera et primum quidem ad eorum partem eroticam.

Janicio id cum veteribus elegiacis Romanorum commune fuisse videtur, ut ipsa natura atque ingenio maxime ad molles sensus tractus amoribus canendis Musas colere coepisset, quemadmodum ipse fatetur, puellam solam, si sibi aliqua detur, ipsum carmina docere posse<sup>1)</sup>. Itaque testimonio poetae ipsius primum Leucorrhoden, deinde Alphisiboeam, nescio an eius amores, celebrasse eum elegiis edocemur<sup>2)</sup>. Suum vero amorem certe tribus celebravit carminibus, in quibus amatae verum nomen memoriae tradidisse videtur. Fuit ea Elsula, quam poetam vere et intimo fidoque animo amasse probabile est. Elsula rursus Clementi mutuum

1) Variar. Elegg. lib. 11, 15 sq. cfr. e. Trist. lib. eleg. 7, 124. —

2) Quae re vera et quales illae puellae fuerint, si quaeramus, utrum honestae et ab Janicio amatae, an pluribus faciles moribusque minus honestis usae, discernere equidem non ausim, quamvis fortasse non temerarium sit conicere poetam Tibulli, Propertii, aliorum morem secutum puellis sive propter incestos earum mores, sive quod puellarum a se amatarum nomina omnibus patefacere noluit, Graecae appellationes indidisse veraque nomina dissimulasse, nisi forte hos amores mente plane sibi finxit, ut haberet, cui poemata sua dedicaret. Probabilius autem nobis videtur vera puellarum nomina iis subesse. Quod cum aliunde illustrare nequeamus, ad verum autem quam proxime accedere velimus, compositionis earum vocum rationem etymologicam respiciendam esse censemus.

*Λευκορόδοη* igitur nomen veteribus non usitatum a poeta primo conformatum esse videtur ex *λευκός* albus et *ρόδος* rosa, quod cognomen sine dubio propterea puellae inditum fuit, quod alba rosa continuo sese ornare solebat indeque ab omnibus adolescentibus illo tempore Polonice „Białaróża“ nuncupabatur; Janicius autem simulato vero nomine et voce illa Polonica Graece reddita puellam *Λευκορόδοην* effinxit, ut verum nomen amatae ignotum maneret.

*Αλφειβία* deinde nomen vox satis Graeca (cfr. Theocr. III, 45 c. Schol. ad hunc l., Apollod. III, 7, 5. 14, 4. c. not. Heynii ad h. l. p. 296 sqq. Paus. VIII, 24, 8.) proprie appellativum exhibet compositum sine dubio ex *ἀλγέω* (invenio) et *βοῦς*; significat autem virgines, quae propter formam sponso inveniebant et ab iis lautam rem familiarem dono accipiebant. (cfr. de etymologia et notione vocis Fr. Gottl. Bornium in: Nomenclator linguae graecae I, p. 182.) Hinc Homerus (II. XVIII, 593. Hymn. Ven. 119) scripsit *παρθένοι ἀλφειβίαι*. Quam notionem si tenemus, videtur Janicius sub hoc nomine cecinisse amorem puellae, quae propter pulchram venustamque corporis formam in iuvenibus admirationem sui excitabat adeoque eos virtute sua obstrictos tenebat, ut unusquisque invenis, qui eius amorem et affectus mutuos sibi comparaturus esset, splendidissima et ditissima munera ei offerret. At tamen in Janicium poetam iuvenem, quippe qui pauper fuerit, id nullo modo quadrare potest. Quare cum amore illo Alphisiboeae poetae nihil commune fuisse censeo, sed aut aliorum aut omnino fictos amores carmine illius nomine inscripto celebrasse poeta videtur. —



amorem conservare studuit et ostendit poetam sibi carissimum esse documentis variis. Velut eximiam ac singularem operam navat in horto suo rosis aliisque floribus fovendis vel hieme honoratura amati diem natalem, qui appropinquabat. Atque iam sub „mediam brumam“ coros rosea missa poetam nihil sperantem in admirationem maximam adduxit. Janicius igitur coronae vivis atque adhuc vegetis floribus captus gaudiumque repletus suavem odorem pulcritudinemque eorum admiratur et laudat. Atque cum fieri non posse putaret, ut Cracoviae in parte septentrionali sub id tempus flores vigerent, ubi vel aestivis mensibus nonnunquam dii frigidi regnare solerent, unde mirae pulcritudinis florea mittatur corona suaviter quaerit:

Florescete hic, quibus es, die floscule, natus in hortis,  
Nam de Paestano <sup>1)</sup> es tam cito missus agro?

Mox puellae suae pulcritudinis formaeque vim laudibus efferens, cui iussu hieme quoque in horto omnia floreat et dies brumales verni fiant, cuius metu cuncta obediant, sic sibi respondet.

Huic formae fera servit hiems, hunc sidera et aër:  
Arbitrio mutas Elsula cuncta tuo.

neque iam amplius suimetipsius est dominus sed plane obtemperat imperio amicae haec dicens:

Quando tibi parent sine sensu elementa Deique,  
Quid mirum, imperio si rotor ipse tuo?

Paullo post male suspicatur Elsulam tanquam exstirpatis erga ipsum ferendis affectibus alium adolescentem praetulisse. Quod cum natae missa sibi pinea corona significasse existimaret, moerore afflicta dolore acerbum sensit quaeriturque gravissime, quod non amplius mali sollicitus, amore sincero et fervido poetam prosequatur quodque in spiculis quae missa ea corona contineat, a sese repellere ipsum velit. Sed moeror metusque Janicii in infinitum gaudium mutatur. Inspicit enim mentem et voluntatem laudabilem Elsulae, quippe quae sicut corona pinea vividum colorem nunquam commutat, sed vegetam semper servat viriditatem, ita poetae amorem, affectus et desideria puellae nullis casibus, nullis fortunae minis aut mutationibus debilitari aut refrigerari voluit. Quid igitur mollius his poetae verbis:

— — — viridem fieri vis semper amorem,  
Quem fortuna queat laedere nulla, meum?  
Quem sortis non mutet hiems, mala nulla fatigent  
Multaque amatori damna ferenda viro.

Atque intellecto dominae consilio ac desiderio fidem integram ei se servaturum promittit et iureiurando caritatem affectusque semper fervidos erga amicum confirmat atque obsecrat, modo ipsa sibi lida maneat castosque mores servet. Quae sic expressit:

— — — — faciam, per signa quod optas;  
Ut nolim, formae cogor honore tuae:

<sup>1)</sup> Rosas Paestanas Janicius h. l. intellegit, quas maxime odoriferas et pulcherrimas in illa regione floruisse significavit iam Ovid. Epp. ex Pont. II, 4, 28.

Semper erit viridis meus hic amor, aethera testor,

Haec tua si facies florida semper erit.

quin etiam epigrammate XXII, cum dominae coturnices in venatione animatas dono mittit, corporis bona celebrans Janicius dicit, mortem obire pro amore tam pulchrae puellae, quam Elsula sit, dulcissimum esse. Itaque vitam offerre libenter vult, dummodo illa summa felicitas sibi concedatur, ut amica oculos „in suam perniciem natos“ vel in mortuum ipsum convertere ossaque „manu nive candidiore ac tenera“ attingere non dubitet, quemadmodum alites ab ipso missas mulserit. Quae desideria sua poeta coturnices apud carissimam sic loquentes facit:

Fas erit — manu nive candidiore teneri

Laudarique tuis Elsula blanditiis.

Fas erit illa in se convertere lumina, summam

Nata in Janicii lumina perniciem. Etc. ✕

Haec tres Janicii elegiae etiamsi de inito cum Elsula amore pauca continent, tamen utriusque castam et simplicem animorum coniunctionem itamque tranquillam ac felicem et fidem utriusque sancte servatam satis declarant. Sed circumspeciamus amatam poetae propius et examinemus huius amoris rationem atque indolem.

Nempe si obiter tantummodo elegias, quae huc referuntur, attendimus, aliquid certi de conditione puellae in medium proferre difficile est. Contemplanti mihi vero accuratius illa ex indiciis quibusdam, quae in elegiis illis inesse profecto nemo negaverit, probabiliter colligi posse videtur, Elsulam, cum Janicio innotesceret, forma fuisse mirifica et venustatis plena, cum amorem poetae sibi conciliaverit<sup>1)</sup>. Nata videtur cive Cracoviensi<sup>2)</sup> et quidem paupere, quia poeta divitem puellam haud dubie in matrimonium duxisset, praeterea inde eius paupertas colligi posse videtur, quod praeter coronas ex floribus nexus nulla ampliora aut pretiosiora dona poetae data commemorantur. Ceterum per se bona et proba, moribus certe castis neque etiam sine quodam ingenii acumine fuit, quod ex voluntate et consilio apparet, quo coronam pineam mittens leviter significavit, ne amor et affectus Janicii unquam defervescerent. Neque minus adamasse videtur poetam, quam ab ipso amabatur. Erant enim Elsulae affectus et ardor erga eum sinceri et sublimes, quippe ex mente pia ac religiosa profecti, nullis externis causis excitati, nunquam iusto vehementiores; imo erat ea ingenio miti et simplici et a callidis artibus aliena, quibus poeta se deceptum videret. Atque tales Elsulae virtutes cum Janicius cognoverit, quod magno eius ac sincero amore incensus est, non est mirum. Etiamsi ipse meliorem educationem fortunae debebat, tamen simplex ac modestus semper erat illud animo tenens:

<sup>1)</sup> Cfr. Epigr. VIII. extr. IX, 12. XXII, 2. cfr. Variar. Elegg. 11, 21 sq.

<sup>2)</sup> Cracoviae certe mentionem factam legimus in Epigr. VIII; qua in urbe Janicius inde ab reditu ex Italia usque ad mortem degebat. Cum autem priore tempore ante quam Patavium abierat, omnino septem aut octo tantum menses Cracoviae commemoraretur neque tum tanta, quantum postea nactus est, poetica gloria gauderet, vix persuadere nobis possumus, iam illo tempore Janicium Elsulae amorem comparare sibi potuisse. Unde sequitur, coniunctionem eam animorum in alterum demum temporis spatium post reditum poetae ex Italia cadere. —

— — ingenuas quo quis magis imbibit artes,  
 Hoc magis humanae pectora mentis habet  
 Et minor ipse sibi, quam multis esse videtur<sup>1)</sup>.

et mitem ac suavem temperantemque se Elsulae praebebat. Maxime vero inde cognoscitur Janicii idealis et simplex sibi que sufficiens affectu amoris, quod pro opibus aliquot coturnices venando quidem nactus domo ei misit. Quis porro non intellegit verum tenerumque sensum artae consuetudinis cum carissima habitae, cum die natali ab Elsula pinca coronae sibi missa perterritus animo frigidierem factam amicam ipsum deserere velle suspicatur? Ob eam rem igitur sollicitus amatam rogat:

Numquid vis, a te spinis ut pellar acutis  
 Et tuus est ad me debilitatus amor?

Quis non perspiciat illam admirabilem vim mollis et simplicis animi Janicii, qui intellecto tandem dominae consilio ex intimo pectore iusiurandum apud deos praestans integram fidem atque immutatam mentem Elsulae asseverat paratumque se fatetur pro carissima mortem oppetere<sup>2)</sup>? Per totum amorem conspicitur propria quaedam cogitationis sublinitas, quae in coniunctione duorum animorum religiosa comparet. Nam sanctam atque inviolabilem esse vult poeta hanc amantium consuetudinem artissimam, quae nulla alia re nisi morte ipsa tolli debeat.

Felix, qui placitum nunquam mutavit amorem,  
 Morte simul si sors sic volet ulla rapi.

Igitur idealem amorem fovebat poeta in animo, quippe cum id toedus Diis ipsis animis inter se coniunctis inditum a nullo homine profano laedendum iudicaret. Quam ob rem homines malignos et depravatos, qui opibus, muneribus aut quibusvis malis artibus sacrum illud ac religiosum amoris vinculum labefactare ac violare conentur, magni sceleris accusant quin etiam manes eorum impiorum hominum execratur et diris obruit<sup>3)</sup>. Itaque Janicius pariter ac veteres poetae veluti Tibullus de amore cogitavit. Uterque enim sincera, mutua fidaque amatae consuetudine contentus pulcherrimam amoris vim, affectiones simplices animo sentit, uterque ab indignis corporis cupiditatibus alienus veri amoris vincula sancta inviolabiliaque et agnoscit et tuetur, queritur autem et imprecatur corruptori diras, qui castitatem et constantiam auro vendere puellas docuerit.

Itaque Janicius:

Nec mihi deficient irac, cum iustus avarae  
 Compulerit lenae dicere probra dolor:  
 Aut execrari manes illius amorem,  
 Qui primus docuit vendere quisquis erat.

Similiter Tibullus:

At tua, qui venerem docuisti vendere primus,  
 Quisquis es, infelix urgeat ossa lapis<sup>4)</sup>.

1) Variar. Elegg. lib. 5, 29 sqq. Obversatus videtur, cum illud scribebat Janicii animo ille Ovidii locus, qui invenitur in Trist. III, 5, 31 sq.

2) Epigr. XXII. init. XLIII, 18.

3) Variar. Elegg. carm. 11. —

4) Tibull. Elegg. Lib. 1, 4, 59.



alio loco tartari poenas luere debere corruptorem dicit:

Illic sit, quicumque meos violavit amores<sup>1)</sup>.

aut:

— — — — — qui vendit amorem,  
 Idaeae currus ille sequatur Opis  
 Et ter centenas erroribus expleat urbis  
 Et seceat ad Phrygios vilia membra modos<sup>2)</sup>.

Hactenus de parte erotica carminum et de natura amoris Janicii<sup>3)</sup>. Accedamus nunc ad reliquam Janicii poesin adumbrandam tristitia quadam querimoniisque insignem. —

Praeter enim morbos, gemitus, lamenta, dolores,  
 Nil curo, nil habeo. —

Janic. Trist. lib. 1. 63.

Poetam alacri et hilari animo laetaque spe, fore ut omnia sibi prospere evenirent, plenum fuisse cum in Italiam properaret, sed quam animo sibi efflaxerit felicitatem apud exteros mox in perpetuum turbatam esse supra vidimus. Sors enim domus paternae iniqua, mala propria ex hydrope nata, qui morbos continuos pepererant, infortunia patriae, clades vicinarum terrarum perturbarunt omnem animi tranquillitatem poetae et in plurimis elegiis molliter ac suaviter resonarunt. Atqui mirum est, quod Janicius, quamvis continuis doloribus, curis, sollicitudinibus vexatus fuerit, tamen non modo nihil de poetica indole aut vigore amisit, sed eius ingenium vel magis inflammatum est doloribus curisque, quae, ut Dissenii

1) Tibull. Elegg. Lib. I, 3, 81.

2) Idem I, 4, 67.

3) Jure mirari possumus, quod, cum affectio mutua duos animos juveniles ab omni lascivia alienos artissime iunxerit, quo tandem consuetudo illa intima spectaret, a poeta non accepimus. Quemadmodum autem ex amatoris carminibus et amoris ratione patet, Janicius iam in illo pulchro duorum animorum consensu, amore placido, fide constanti maximam felicitatem, quam imaginatus erat, inveniebat eaque prorsus contentus fruebatur. Sed exitus eius amoris sancti qualis fuerit, iure quaerere possumus. Solutum esse illud firmissimum vinculum ex Epigrammate XLIX ad Daniëlem Barbarum, Venetum, poetam inelytum cumque familiarem Janicii amicum atque aequalem, scripto optime elucet. Querelas enim eo poemate effundit illi Barbaro propter puellarum depravatos mores, quae nunc non tam fide ac vere, non tanto cum ardore simplici et pudico, quanto Saturni felicissimis temporibus anaverint, carissimos suos diligant, sed simulent potius affectus erga amicos, quos sincere usque ad mortem in honore debeant habere, alios ditiores praeferrant, a quibus pecunias aut munera splendida ampleque accipere continuo possint. Eam igitur perfidiam et avaritiam si poeta etiam in Elsula sua viderat amoremque violatum intellexerat iam perspicuum est, poetam tantopere deceptum reliquisse puellam etsi certo non sine magno moerore ac dolore. Etenim ingenti tristitia affectus et Venerem duram arguens cum mordaci sarcasmo et ironia acerba sic in amorem invehitur:

Nunc mihi nunc verus nimium regnare Cupido  
 Et vere ardenti cernitur esse face:  
 Nam cupiunt omnes tecum tua cuncta puellae  
 In gremio penitus condere posse suo.  
 Tantus inest illis ardor, quo praedia et aurum  
 Cunque bona totae mente cremantur opes. Ceter.

imagine utar, fluminis instar querelam, lamentationes, suspiria, desideria vota per carmina diffundunt. Sed perlustremus singula.

Accepto de patris morte nuncio insperatum casum deplorabat gravissime, cuius mentionem tristem in *Trist. lib. eleg. decima* iniecit. Paullus post epigr. **LXXII** fratris unici caedem deslebat, qui non solum vita privatus verum etiam in modum crudelissimum ab impio quodam homine dilaniatus erat. Mater superstes et viro et filio orba in rebus angusti versans, ipse a patria remotus neque valens consolari et sublevare matrem, quam acerba, quam tristia, quam tragica haec omnia ei erant. Sed minus laudandus poeta in eo, quod tantopere corripit se dolor passus est, ut, quae sibi sanctissima esse debuerint, et patriam et matrem nunquam amplius videre optet, quin quod, ne ab ullo cognato post mortem suam deploretur, matrem propriam vita decedere velit.

Amplius o! cur te mea Magna Polonia visam?

Nam quid habes, ad te quo trahar? ergo vale!

Paene simul patremque mihi fratremque necasti:

Est mater lacrimis sola relicta meis.

Hanc etiam sepeli! Etc. —

Tristium libri carmen tertium querelas continet, quod poeta implicitus morbo unum fere annum tenere lectum cogatur, neque amicis neque Cimitae patrono quidquam scribere queat. Atque ob eam rem fautorem iratum sibi ratus novem mensium silentium excusat et paene cum lacrimis obsecrat, ne ingrati animi ipsum arguens iniuste succenseat. Nihil enim cum aerumnis commune esse, dicit, Musis, quae procul ab omni turbatione strepitu, clamore, in silvis, nemoribus et circa rivos suaviter susurrantes habitent, quippe cum illic continuo regnet segura tranquillitas, laetitia, quies. Qui locus a poeta elegantissime descriptus est. Itaque cum doloribus prohibeatur, quominus aliquod carmen ad patronum mittat, tamen in philosophiae studio consolationem quaerere se dicit, quae quidem scientia malorum oblivionem asserat sola, animum metu solvat, leuiat tormenta ac dolores et aegritudinem minuat<sup>1)</sup>.

Hanc tanto maiore sequor conamine, quanto est

Fortior humanis illa medela malis.

Haec est fortunae domina imperiosa malignae

Sub magnum rapiens illius arma iugum.

Iura dat aerumnis, victo dat iura timori

Nec scit ob adversas vertere terga vices. Etc.

Eiusdem libri altero carmine, quod, cum ex quartana febre vehementissime laboraret, scripsit, mollissime precatur Mariam Virginem, ut sibi aequum fortemque animum in tolerandis cruciatibus tribuat. Quarta elegia paullulum laetioris quidem est argumenti, utpote qua ereptum sese ex media morte significet et revocari ad meliorem valetudinem et salutem

<sup>1)</sup> Philosophiae, quam poeta celebrat, vis et notio in Epicuri praeceptis nititur, quae Janicius haud dubie aut ex *Quaest. Tuscul. Ciceronis* aut, quod verisimilius est, ex *Lueretii de Rerum Natura*, percepit. cfr. Janicium eum *Lueret. l. c. II. 1-60.* et eum *Cic. l. c. III, 20, 49 et III, 3, 6.* —

pristinam, sed ubique molles sensus, affectus miseri ac lugubres  
 immixti sunt ex cogitatione aegritudinis Patavii contractae. In de-  
 cimo autem carmine (ad Vargavium in patriam rediturum scripto)  
 quantum tristitiae lamentorumque inest? Poeta enim consilio viri  
 amicissimi cognito queritur misere ac paene lacrimat, quod desera-  
 tur Patavii ab aequale intima amicitia sibi iuncto, cuius singulari cura, cum  
 in vitae discrimine versaretur, potissimum gavisus sit. Nunc autem, cum  
 destituatur tanto solatio, recuperans quidem meliorem valetudinem sed  
 etiam adhuc cubili affixus ingemiscit misere, quod invitus remanere co-  
 gatar et impediatur, quominus „sarcina simul et currus fiat“ amici iter in  
 patriam adornantis. Accedunt metus, ne apud externos moriatur, amor  
 viduae matris fratrisque illo tempore etiam vivi, desiderium cum patriae  
 tum natalis soli gravissimum, quod „septem iam non viderat annos,“ illa  
 cogitatio suavis amicum, quippe in vicinia sua habitantem, post reditum  
 in patriam, regionem sibi carissimam — natalem — invisurum, ver denique  
 instans et ad iter faciendum aptissimum: quibus rebus omnibus poetam  
 vehementer commotum esse quis miretur? Inter lacrimas igitur finxit  
 poeta hanc elegiam e multis elegantissimam ac praestantissimam et rebus,  
 quarum mentio fit, et arte, qua composita est, insignem et dictione ex-  
 cellentem. — Etiam quinta elegia in quaerimonia versatur, qua ex Italia  
 reversus de itineris molestiis deque viribus inter viam denuo fractis agit.  
 Item carmini sexto, quo Bonamici benevolentiam, in morbo sibi praes-  
 titam, laudibus celebrat, suspiria et gemitus inserere non neglegit. Re-  
 cordatur enim de industria febris vehementissimae, hydropis ulcerisque  
 ad aurem exorti, ex quo surdaster sit, in fine queritur etiam, quod Pan-  
 noniae a Ferdinando, Romanorum Rege, iniuste bellum illatum sit. Se-  
 quitur carmen octavum querelarum et miseriarum plenum. Budae enim,  
 Pannoniae capitibus, occupatae imaginem miseram Janicius adumbrat, quae  
 Istro unico suo socio tristissimam cladem queratur. Quae res cum po-  
 tius epicae poesi conveniat, inferius suoque loco tractabitur. Ut iustum  
 temporis ordinem, quo Tristium libri scripta sunt carmina, servemus, ele-  
 gia nona sequatur, qua Hieronymi Lasci mortem deflet, tota querelis,  
 lamentationibus lugubribus, blandis cogitationibus referta. Hungaricas  
 etiam res hic illic leviter attingit, dissensiones populi, rixas factionum,  
 studia cupiditatesque describit, Lasci merita ac virtutes conspicuas et do-  
 mesticas et bellicas studiosissime celebrat, ut multo magis ubique viri  
 illius praestantia appareat, cuius ob mortem damnum irreparabile et  
 Pannoniae et Poloniae et toti fere Europae exortum flebiliter sub finem  
 queritur. Suavem etiam ac mollem habemus elegiam septimam, ubi pro-  
 is, quae in vita aut iucunda ac laeta aut gravia ac tristia olim expertus  
 erat, pulchra rerum varietas et sensuum regnat, quae non laxae ac leviter  
 tantum abiecta, sed venusta quadam arte inter se colligata in universum  
 in querelas manifesto inclinant et miserrimam Janicii vitae imaginem ex-  
 hibent. Prima denique elegia, qua Samueli Maciecovio Praesuli R. Q. P.  
 Cancellario summis supplicat, ut, quae amicorum precibus commotus  
 in lucem editurus sit carmina, ea tanquam auspiciis et insigni ipsius  
 praesidio obtegi ac muniri benignissime patiat, in universum per se est  
 mollissima et cogitationes lugubres vocesque lamentabiles continet.



Cuius elegiae hanc summam habemus. Alloquitur poeta libellum, quasi timiditate quadam prodeat, ut formidinem deponat; nam etsi erroribus non liber sit, non esse tamen, cur homines doctos timeat, quippe qui non omnibus rebus perfectos sese ipsos esse haud ignorantes facilius ad libentius ignoturi sint errata aliis. Sed longe aliter in vulgo fieri, nullius quidem iudicii compote sed ad condemnandos alios perquam propenso quippe sperante, fore ut sapientius aliis videatur:

Quo quis erit tot in indoctis indoctior, in te  
Hoc animi iudex asperioris erit.

Quare ut calumnias iniustas et irrisiones plebis, omni eruditione carentis, evitet, adhortatur libellum, ut a Samuele petat, imposito stemmate auctori praesertim ignobili auctoritatem et dignitatem quandam comparare velit.

Namque hodie — de solo vulgus amictu  
Aestinat et tunicae de bonitate virum.  
Vilis homo est, qui non incedens fulgeat auro,  
Vilis homo est, quem non serica texta tegant.

En habemus summam carminis mollem, quod sub linem etiam miseris cogitationibus et quaerelis non caret, quippe tum scriptum, cum „mors adstabat“ et poeta iam „nil nisi funus erat.“

Jam absolvimus poetae carminum librum primum, qui „Tristia“ inscriptus est, sed etiam alterius libri huc pertinent nonnulla poemata imprimis elegia tertia et quarta. In illa enim poeta propter aestum febrimque periculosam, qua Cricius patronus iactabatur, moerore maximo affectus dolet graviter; itaque adumbrata patroni aegri ac fere moribundi imagine miserabili, Autumnum detestatur quam vehementissime (v. 31 — 86.), utpote malorum omnium parentem „ius affligendi corpora habentem iusque necis,“ cui non solum creaturae, „quaecunque in terra, in aquis, in aëre vivunt,“ succumbant, verum etiam Jupiter ipse atque elementa naturae obsequium non recusent. Deinde quasi antiquis vivens temporibus ad exemplum veterum auctorem istum cuiusvis mali omni veneratione orbatum esse dicit et maximopere optat, ut debiti honores ei contingant.

At tibi, detestande parens, Autumnne, malorum  
Pestiferum cingat nulla corona caput.  
Nec tibi pomiferis det sacra colonus in hortis  
Colligit in plenos dum nova musta lacus. Etc.

Postea describit, quot quantaque mala Cricii mortem secutura sint, veluti rempublicam maximum detrimentum capturam esse; Cricii aulam, nunc gaudiorum plenam moerore afflictam fore; clientes denique, in quorum numero poeta ipse sit, doloribus oppressos, quibus rebus adductus poeta, praesertim cum ipse patronum benevolentissimum amicūque sincerissimum Cricium habuerit, optat, ut pro eo e vita decedere possit (v. 86.) In fine demum carminis querelae paullulum dimittuntur: ibi enim poeta Zegrovium, medicum, si Cricium restituerit, per totam vitam carminibus se celebraturum esse pollicetur. — Etiam quarta elegia, qua Stanislai Cmitae, Petri fratris, mortem deplorat, tota est affectibus lugubribus referta. Virtutes enim Stanislai eximias vitamque integram laudibus extollit, ma-

askime vero animum ambitione atque arrogantia prorsus vacuum celebrat, quia non sibi sui ingenio omnino liber nomina honorifica „nil nisi fumum“ esse didicit, et, si quo functus fuerit munere, illud non sponte sed coactus administraverit. Porro quasi vituperans coelibem vitam viri praestantis Janicius queritur, quod vir tam excellens omnia humana caduca esse ratus coelebs vitam transegerit neque voluerit exoptabilem nationi prolem relinquere.

„Una“ enim „salus servire Deo, sunt cetera fraudes“

Dolet igitur poeta graviter propter detrimentum, quod Stanislao Cmita mortuo patria ceperit, lacrimat cum tota Polonia, cum eius fratre Petro, cum Bachovia, pago Cmitarum spectatissimae gentis natali, dolet cum Sano fluvio cumque numinibus vicinas aquas silvasque habitantibus. Quibus miseris querelis denique in fine dimissis fratrem germanum sospitem admo-uet, ut lacrimis tandem finem faciat dedatque sese illi laetissimae spei, fore ut filio suscepto stirps non exstinguatur, quippe cum tristia faustae res ac laetae subsequi soleant. —

Ut autem de poetae Tristibus in universum quaedam addamus, conspicimus in omnibus elegiis affectus animi suavissimos, cum natura sua ad suspiria et desideria mollia Janicius traheretur, reperimus sublimes sensus, cogitationes vere elatas, descriptionibus venustis, pulcris imaginatio-nibus comparationibusque egregiis quasi pertextas et distinctas. Cum praeterea in his elegiis affectuum vigor et propria quaedam vis regnet — nam vividum Janicii ingenium natura fuisse supra ostendimus — querimonia eius non languidam nec ieiunam dixeris, sed magnam rerum arte secum coniunctarum varietatem invenies, quae omnia quasi vita quadam impleta esse nemo negabit. Sed haec hactenus. —

Jam superest, ut de epica parte carminum dicamus. Quae hucusque consideravimus poetae carmina, omnia fere tristitiae, dolorum, querelarum, omnino sensuum mollium speciem prae se ferunt. Nec miraberis, si, quae de Janicii natura atque ingenio supra disputavimus, memineris, Musam poetae a rebus gestis praecipue autem bellis atrocibus, quae haud exiguam partem populi devorarent, qui praesertim cupiditatibus singulorum principum satiandis arma capere cogeretur, in universum alienam fuisse. Atqui cum nihilo minus nonnunquam etiam in hunc campum descendit, observasse iuvabit, quam scite in ea re versatus sit, quippe quam similiter ad querelas deflexerit. Huc maxime pertinet, quam iam supra attigimus, Tristium Lib. elegia octava querelis referta, qua de expugnata a Turcis Pannoniae urbe, Buda, agit <sup>1)</sup>. Solymanus II. enim Hungaria

1) Quoniam expugnatio Budae in autumnum a. 1541 incidit, quin eodem anno aut non ita multo post id carmen, de quo agitur, a poeta scriptum sit, vix dubitare possumus. Sed ut elegiam ipsam melius intellegamus, de conditione Pannoniae vel pauca adiungere non abs re erit. Convenerat igitur inter Ferdinandum I. Bohemorum Romanorumque et Joannem de Zapolya Pannonorum, reges, a. 1538. 24. Febr., ut Pannoniae regno diviso, alter alteram possideret partem, mortuo autem Joanne Ferdinandus totius Hungariae sceptrum acciperet. Cum igitur re vera Joannes iam a. 1540 mortem obisset ac Ferdinandus etiam eius partem iure sibi vindicaturus Budam mox eiusdem a. 20. Octobri occupasset, ortae sunt nobilium Hungarorum factiones, quae Sigismundo principi (demortui Joannis filio) regnum servatu-

perfidiose ac dolose subacta immani crudelitate in incolas saeviebat, innumerabilia nefaria perpetrabat, incestis, caedibus Budae omnia implebat, nec rebus divinis nec humanis parcebat. Non erat profecto poetae animus Pannonorum factiones ac discidia, aut belli Hungarico-Turcici historiam describere, non vicissitudines belli, rerum nexus et causas et eventus, quemadmodum rerum scriptorem facere oportet, considerare atque temporum ordine enarrare, sed consulto tale argumentum ex occupata Hungaria tractandum ubi sumpsit poeta, in quo querimoniae et suspiriorum maxime locus esset. Movent nimirum maxime oppressae Urbis querelae, quas Budae numen Istro, fideli socio, verbis mollissimis effundit. Quae enim memorantur Turcarum crudelitates insatiabiles, „incolarum sanguine Istri purpuratae undae,“ sceptro privata et in exilium cum principe filio regina missa, obscenis paganorum facinoribus profanata Dei delubra, arae — „quae non ullius possit lingua pudica loqui“ — despoliatae ac foedatae, cives catenis vincti et in servitutem tracti, uxoribus viri, amati puellis privati, matres gravidae usque ad internecionem vexatae, virginibus immaniter vis allata, tot lamenta, tot gemitus, tot lacrimae per urbem devastatam et flagrantem sparsa: haec omnia vividis coloribus a poeta depicta egregie miserabilem Budae totiusque Hungariae conditionem expriment. Videmus etiam in hoc carmine pro vi ac vehementia quadam affectuum suavem rerum varietatem, quarum cuique aptum convenientemque in carmine tribuit poeta locum ita, ut, quae inde existat devastatae Hungariae populique antea liberi nunc sub turpi iugo misere eiulantis ac gementis imago, miserabilem ac deplorabilem speciem praebeat. — Similiter civilia bella Hungariae, res Ferdinandi et Turcarum res gestas carminis non in Tristium libri quasi fundamentum esse voluit, supra quod Stanislai Lasci mirificam quandam virtutum imaginem extrueret. — Etiam sextae elegiae v. 93 — 110 miseram Hungariae adumbrationem inseruit. Franco-Germanicorum bellorum inter Franciscum I. et Carolum V. gestorum, expeditionis Turcicae contra Rhodum et Venetorum contra Corcyram factae mentionem invenimus in Variar. Elegg. lib. carmine septimo. —

Jam quod ad res Polonorum attinet, quas Janicius celebravit, summisse videmus poetam argumentum e mythicis atque incertis temporibus tractantem unius cuiusque principis Poloniae res gestas usque ad Sigismundum I., maxime vero eum respexisse Reipublicae aetatem auream eamque cecinisse.

Ac primum quidem Polonorum Principum, qui ab incertis ipsis originibus nationi praeerant usque ad poetae tempora, Vitae, cum natura sua non eam vim affectuum aut vigorem, quem in ceteris carminibus invenimus, habere possint, multo inferiores aliis scriptis Janicii habendae sunt.

rac, ne Joannis regni pars Ferdinando traderetur, recusabant. Itaque et de salute patriae et de Sigismundo, regni successore, solliciti Hungari proceres Solymannum II. Turcarum imperatorem auxilio advocabant, qui ingenti cum exercitu Pannoniam ingressus Ferdinandi quidem copiis expulsis tantum aberat ut fidem servaret ac sceptrum Principi puero recuperaret, ut ipse autumno a. 1541 expugnata Buda Isabellaque regina cum Sigismundo, filio, in Transsylvaniam cuncta totam Hungariam sibi subigeret. Atque inde ab eo factum carmen nostrum incipit. — Vide de his rebus Nicolaum Malinovium ap. Syrokomlam l. c. I. p. 169 — 182 nott. A. et B.



Senis distichis enim cuiusque Principis Vitam complexus, ut fieri potuit, nudas res gestas admodum stricta sed sententiosa et polita oratione poeta adumbravit. Atque ob hanc ipsam causam, si recte intellego, doctissimus Braunius, qui alias stilo bili tincto critici munere fungitur, de Janicii Principum Vitis egregium fecit iudicium<sup>1)</sup>. Item Vittellius quidam et Zoravivus eas Vitas distichis laudaverunt<sup>2)</sup>.

Procedamus deinde ad carmen vere egregium „*Epithalamion*“ inscriptum, quod ex duabus elegiis constat. Compositum est propter nuptias, quas Sigismundus I, Poloniae rex, Augusto filio, Principi, et Elisabethae Ferdinandi Bohemiae et Romanorum regis filiae, eius uxori futurae, parabat. Diem nuptialem enim maximam felicitatem et laetitiam regi aetate iam provento allaturum esse existimans Janicius, quamvis ipse supremo vitae diei appropinquaret, quasi divinitus inspiratur animo offertque Sigismundo I. panegyricum poema (prius), in quo miro cum affectuum vigore regis res gestas laudesque canit. Atque adumbratis tot bellis cum Valachis, (qui locus etiam Variar. *Elegg.* lib. carmini decimo v. 32—44 insertus), cum Turcis, Cruciferis et Moscis prospere gestis, pacem celebrat, res domi optime constitutas, opes populi, nationis mores politiores, artes vigentes, iustitiam ubique regnantem, denique speciem omnem Reipublicae immutatam atque habitum describens aetatis aureae Poloniae pulcram imaginem depinxit. — In extremo autem carmine Jagellonum innumerablem stirpem laudat, quae sicut quercus patula ramos frondesque in omnes partes extendat, ita ipsa non solum Poloniae verum etiam Bohemiae, Hungariae, Germaniae, aliis Europae terris partim reges partim duces protulerit.

Alterum poema „ad Sigismundum Augustum“ scriptum epico-didacticum potius quam panegyricum appellaverim. Nam postquam Elisabethae sponsae Augustique virtutes conspicuas descripsit, Sigismundi I, eius patris, admirabiles insignesque virtutes et facta egregia Augusto Principi ad imitandum proponit, iustitiam inprimis eum colere iubet, item male facta castigare ac punire, viros bonos pro meritis, qua par est, ratione honorare, sapientes et belli rerumque forensium peritos homines assidue in consilium vocare, eruditos et doctos, qui olim posteritati res gestas Principis mandent, semper in honore habere. Sententiis pulcris et sublimibus, poeticis imaginibus et comparationibus, quas nonnunquam Janicius ex Homero petiit, etiam hoc carmen non caret. Cujus rei exemplum attulisse haud alienum erit, locum pulcherrimum, quo Janicius Augustum cum Agamemnone Homericocomparat, ut vel inde cognoscamus tantopere eum Graecorum poetam epicum principem in animo habuisse, ut paene ad verbum eius versus reddiderit. Nam his versibus:

Spectator Priamus populorum Agamemnona cernit

In turba, ad Graccam sic loquiturque nurum:

Dic mihi, quis vir hic est, mea filia, cuius imago

Conferri Superis totaque forma potest?

Esse puto Regem: non illo scilicet alter

Est oculis visus pulchrior ante meis. Etc.

<sup>1)</sup> De scriptorum Poloniae et Prussiae virtutibus et vitiis p. 47.

<sup>2)</sup> Apud Starovolscium l. c. p. 9.



tionis levitatem, quatenus in varii vestitus usu illo tempore conspiciebatur, persequitur et cavillatur.

Jam vero cum satiram Janicii attigerimus, de ratione eius paucis agere placet. In qua poeta, cum historiam et vitae usum penitus cognosset, tanquam in speculo aevum suum, societatem civilem, mores, ingenium popularium intuens, arcana quaeque ac secreta humanae mentis haud ignorans, omnes versutias omnesque causas atque impulsus simultatum, denique malum quodque cognitum habens et animo volvens, ita tamen, ut ipse tanquam ignis purus ab iis maneret, comparatas sibi virtutes illas eximias, sine quibus haud facile egregius evadat satiricus scriptor, declaravit. Accedebat paene divinus patriae et iustitiae amor Janicii, qui cum acuto ingenio allatum periculum ac discrimen patriae, in quod occoecata nobilitas irruebat, videret, aequo ac tranquillo animo imminentem patriae interitum intueri et mihi carmine tractare non posset. Quamobrem in satira eius „non Apollo sentitur cum aurea lyra dulci ac suavi sed potius Apollo ille peritus arcus et validus, qui in monstra voracia audacter irruit eaque iaculo venenato prosternit.“ Distinguamus autem oportet Janicii satirarum duplex genus, quarum in altero veluti in „Querela“ nobilium lites et scelera impia cum affectione mira vellicat, in altero vitia et levitatem optimalium Polon. cavillatur acute et ingeniose. Discerpit enim in illo conscientiam eorum, in quos tela immittit, hoc ruborem nobilibus elicit allertque. Atque cum recte intellegeret, quid cuique generi satirae proprium esset, merito cum Juvenale et Horatio comparari potest. Quemadmodum enim Juvenalis mala Romanorum facinora cum vehementia et acerbitate describit et carpit, Horatius contra ludificando vitia impugnat, ita Janicius in „Querelae“ elegiis fulgurat tonatque ac saeviens fere non tam scelera et dissensiones quam nobiles ipsos impugnare ac devincere studet; in elegia autem duo de cima Lib. II Polonorum vestes ab aliis nationibus mutuatas irridens mores eorum erroresque perstringit. Ut autem argumentum vividioribus coloribus depingere posset, carmini formam dramaticam eamque huic generi maxime convenientem adhibuit. Qua quidem in re sine dubio Horatium tanquam exemplum ante oculos habuit. Introducitur autem in hoc dialogo Jagello rex et Stanislaus Morosophus<sup>1)</sup>, coprea aulicus, cognominatus Stańczyk. Tenor et habitus poematis proprius satirico-comicus est, ex quo intellegitur nullos errores nullamque perversitatem poetam effugisse; oratio autem ipsa tam artificose est composita, ut facere non possim, quin summam poematis attingam breviter locosque hilares cavillationis et irrisionis plenos proferam.

pore patentes irruptionibus hostilibus nullum habemus praesidium externum aut arcem foris; sed etiam intus num quae disciplina bona? num quae iustitia? etc.“ Euseb. Slovacijs in Operum postum. recensione Reyi libri modo a me citati vol. III, pp. 73. 74. 75.

<sup>1)</sup> *Μωρόσοφος* coprea sapiens sive iocosus homo. Scurram hunc a poeta fictum h. l. non est credendum. Fuit enim Stańczyk ille stulte sapiens homo in aula Sigismundi I. fortasse eo consilio sustentatus, ut ipsum regem et aulicos iocis exhilararet et delectaret. Regis autem maxima familiaritate videtur usus, id quod inde apparet, quod saepenumero acerbiore veritate obiecta aut verbis asperis ioci specie



Notum est omnibus rerum gestarum peritis Turcas non acquievisse in regionibus a se devictis, quas usque ad nostra tempora obtinent, sed imperii sui fines propagaturos terras ad septentrionem sitas saepe esse aggressos, expeditiones vero eorum tam repentinae tamque infestae fiebant, ut combustis oppidis et pagis omnia solo aequarent, liberos autem maxime virgines adultas secum in servitutem abducerent. Cum igitur bellum atrocissimum a Turcis Poloniae immineret, Jagello rex adjutus populares consilio ab inferis rediens in poemate inducitur. Forte autem obviam sit morosopho, qui, cum ovilla pelle indutum (sic enim Jagello eiusque filii vestiti per iocum introducuntur) agnoscit, propius ad eum adit et, quonam tendat, studiose ex eo quaerit. Ad quae rex de Turcis sese victoriam reportare velle respondit, qui quidem validi et feroces saepenumero tamen devicti essent. Deinde regi exercitum contra Turcas armatum morosophus turbam variis vestibus tectam ostendit. Quae quidem re obstupefactus rex: "

„Tota“ inquit „peregrina est turba ea, mitte jocos,  
Et nunc, quaeso, mihi quam primum ostende Polonos.  
St. Quando revisissent. R. nunc volo. St. nunc et ego  
Ostendo, quales habeo. R. deludis, an iste  
Est cultus gentis, stulte, habitusque meae?

Morosophus violatus his verbis regi maiorem exprobrat stultitiam, qui nesciat tempore omnia mutari; quod quidem rex concedit simul vero contendit rem mutatam servare formam unam, hic contra mille varias conspici figuras a pristina specie diversas, quas suos cives esse negat: ipso enim regnante unum omnibus fuisse vestitum, unum patriae amorem. Hinc igitur suspicatur rex Polonos cum vario vestitu simul etiam mentes et animos mutavisse, nec ipse sperat amplius, fore ut talis turba, quacum bellum iustum vix suscipi possit, Turcas devincat. Cum vero Polonos Turcarum vestibus indutos animadverteret<sup>1)</sup>, quid sibi hoc velit, admodum miratus quaerit, et aut favere Polonos hostibus aut gaudere eorum

prolatis non raro cum laedere ausus est. Audaciae eiusmodi exempla certa cum apud scriptores alios tum apud Orichovium Annal. V. de Stanczyko illo, qui de Isabella, regis filia, Zapolyo in matrimonium mittenda iocabatur, haec legimus: „Quam illius (Isabellae) sortem, priusquam Cracovia ad virum (in Hungariam) discederet, vulgo homines praeviderant animo, ut cum Sigismundus pater omnium iudicio propterea reprehenderetur, quod illa aetate, illa fana (?) — forma — atque dignitate filiam incerto regi ad incertas nuptias traderet, scutra quidam Polonicus, valetudine mentis liberius dicax, cui etiam ob opprobrium vitae Stańczyko nomen erat, carpens regis factum Sigismundum monuerat (sic!), ut antequam filiam in Ungariam extruderet, cauponam illi Cracoviae praepararet — repararet — in qua mox illa rediens cauponariam faceret. Atqui haec illius scurrae dicacitas omen fati fuit.“ Orichov. Annal. V. p. 118 ed. Dzialyński. Pozn. 1854. Alios id genus iocos acerbos morosophi Lucian. Siemieniუს affert in: Dzieje Narodu Polsk. s. I. p. 142. ed. 1848. — Ceterum de appellatione probrosa „Stańczyk“ vid. Z. A. Nałecz Włyński in interpretatione vernacula Orichovii Amalium T. I. p. 148. not. —

<sup>1)</sup> Moraczewski in opere: Polska w złotym wieku Pozn. 1851 mores Poloniae seculi auri decimi sexti describens p. 147 testatur vestitum Polonorum varium fuisse, cuius quidem rei initium jam sub finem prioris seculi ponit. Verba eius, quae latine reddam, haec sunt: „sed iam antea utebantur Poloni vestitu peregrino

se vestitu aut mali ominis rem eam esse arbitratur. Ad ea St. summum  
ed bonum hoc esse respondit, eas enim vestes, quibus Poloni ut suis ute-  
se rentur, spolia de Turcis capta esse. Maximam vero admirationem regis  
e- movet ingens pannus, qui Polonis a collo super caput eminebat. Ad id  
m poeta acerbe ex morosophi ipsius animo respondet:

Si fugiant ventusque ruat posticus in illos,  
Hoc velo poterunt accelerare fugam!

m Fugam vero eorum prohibere nimis longos calceos, qui venando  
o quidem utiles sint, quia aquas, ut ciconia, longe lateque pervagari sine  
n damno possunt, sed in bello perniciem afferant. Versus, qui sequuntur,  
s ironiam doloris plenam expriment possuntque tanquam vaticinium interi-  
s turae Polonorum libertatis haberi: Rex enim animo indignatus ait:

Condoleo miseris, quod compede sponte ligarint  
Ipsi se. (St.) Adsuescunt vincula posse pati!

Neque minor acerbitas salium inest in verbis, quae sequuntur 51-58,  
ubi Polonorum mollitiem in dies crescentem poeta vehementer castigat.  
Dicit enim Polonos calcaria sonora eo consilio sibi affligere, ut, si forte  
in lapidosis locis cum hostibus manus conserere cogantur, ab equis de-  
lapsi strepitu calcibus excitato hostes quemadmodum agricolae aves a se  
propulsent. Tum autem etiam iuvenes vestitum plus iuxto curtio-  
gestantes ubi rex animadvertit, quamobrem ex longis vestibus tam curtas  
fecerint, cupide percontatur. Cui morosophus cavillans respondet mili-  
tibus ad bellum gerendum servire vestes has, quas Graeci *stratiotica*<sup>1)</sup>  
appellent. Revera autem eas aptiores esse longioribus vestibus, quibus  
aliquando Poloni usi sint; quippe quae leves sint neque in transeundis  
fluminibus milites impediunt. At inter eos, inquit rex, conspicio  
Germanos, Italos, Gallos, denique omnium fere gentium vestitum,  
quotquot sunt. Sic morosophus a rege in angustias adductus audaci sed  
levi argumento Polonos aevi sui defendens propterea peregrinum vesti-  
tum populares sumpsisse contendit, quod illi populi maxime rebus belli-  
cis inclauerint. Itaque gratias potius Deo agere regem iubet, quod ex  
unico eodemque parvo populo tot tamque variae gentes exstiterint veluti  
papaveris grana, quae numero infinita sint. Quod quidem rex iterum con-  
cedit, sed subtiliter atque graviter monet papaveris grana, quae communi  
sint parente, similia sibi esse, contra Polonos in vestitu tam degenerasse  
a maioribus, ut vix, si quis ab inferis rediret, posteros eos habere posset.  
— Iam ex his, quae adhuc exposuimus, patet poetam aptissime alteram  
dialogi partem copreae tribuisse, quia id genus hominum regibus

maxime Italico, Germanico, Hungarico, Turcico, quin etiam Tartarico." Michajlo  
in collectione Elzeviriana eodem Moracevio teste etiam refert: „a Tartaris vero  
arma, vestes et rationem bellandi absque curribus.“ Vid. praeterea Janic. Epithal.  
ad. Sig. I. 1, 176 - 181. — Rey de Naglowice in Speculo (Zwierciadlo) ed. 1560. —  
Marycki de Scholis p. 76. al.

<sup>1)</sup> Exhibent quidem libri „stratiotica“ quod nomen in lingua Graeca non ex-  
stat et metro h. l. offendit. Error manifesto factus est a librariis, qui incuria sic pro  
*στρατιωτικά* legerunt. Significat *τὰ στρατιωτικά νοη ἔργα* s. *πράγματα*, omnino res  
militares; hoc igitur loco vestimenti genus, quod milites gestabant.

illius aevi saepenumero errores et animi levitatem libere obiciebat. **Su-**  
**et** carmine hoc universo, quod gravius est, Polonorum populo, maxime  
 proceribus facilitatem studiumque res externas veluti h. l. vestitum suis  
 propriis antepoenendi vehementer exagitare voluisse. Quod cum rex aegre  
 ferre videretur, morosophus aequalium patroni partes suscepit probaturus. **U-**  
 vestes quidem Polonos mutavisse sed conservasse virtutes pristinas et  
 nobilitatem animi. Rex tamen ne in hoc quidem acquiescit iudicio, cum  
 senatores Polonos diversissimo cultu indutos conspicit, sed animos eorum  
 admodum mutabiles rerumque novarum valde cupidos perstringit. Qui-  
 bus quidem Venetorum senatum opponit, qui continuo uniformis purpurae  
 longa utatur nec, quemadmodum sit ipse constanti animo, reipublicae  
 formam unquam variari patiatur. Sub finem carminis vero iram tu  
 doloremque regis mitigaturus exprobrat ei morosophus nimiam contra A  
 cives asperitatem, procerum autem voluntatem studiumque honestum  
 laudat et defendit, qui mutata armatura et vestibus decurtatis id potissi-  
 mum spectent, ut commodius in bello officia reipublicae praestare possint. **M-**  
 Atque his copreae verbis restituitur quodammodo spes regis et erigitur  
 animus, sed indignatus Jagello ob perniciosam illam nationis Poloniae ad  
 quemque luxum propensionem cum ironia quadam, quid sibi torques ve-  
 liat splendidi, quid gemmae, margaritae, quae colla manusque procerum  
 ornent, quaerit. Morosophus autem continuis, interrogatiunculis regis  
 quasi aculeis punctus non amplius habens, quod apte respondeat, omnem  
 Furorem in regem effundens garrulum eum nugatoremque appellat sua-  
 detque, ut, si cum militibus id genus belligerare nolit, socios suos Polo-  
 nos ab inferis adsciscat. Abituri tandem ad agmen suum copreae iocosum  
 vestitum rex contemplatus, quod nomen, quod officium sit eius, ex moro-  
 sopho sciscitatur. Militem esse se respondenti rex quidem fidem habet,  
 sed mirificam illam vestem ei muneri obeundo minime convenire dicit.  
 Quam occasionem cavillandi regis avide amplexus multo minus principi  
 ovillum habitum convenire morosophus iocose respondit. Modico autem  
 suo vestitu rex excusato ex coprea ridiculi amictus <sup>1)</sup> causam quaerit.  
 Jam ex ea responsione, in quam desinit carmen, facile intellegitur co-  
 preas vera regibus proceribusque dicendo saepe tantam eorum iram sibi  
 contraxisse, ut pro praemiis iustis potius male multarentur et verberaren-  
 tur: id quod haec declarant:

Munivi hoc clypeo dorsum, nam vera loquentes  
 A vestris baculum praemia ferre solent!

Restat iam, ut de fide eorum, quae poeta in mordaci hoc carmine  
 proposuit, nonnulla adiciamus. Atque, quemadmodum supra diximus,  
 errores civium non latuisse poetam sed movisse ad castigandum,  
 ita etiam hic videtur illud addendum omnia, quae Janicius hoc dialogo  
 Polonis exprobrabat, argumentis ex aequalibus scriptoribus haustis pro-  
 bata esse <sup>2)</sup>.

<sup>1)</sup> Pendebat enim morosopho a collo per scapulas saccus lana aut foeno im-  
 pletus destinatus scilicet ad verbera facilius sustinenda. Dialog. in varietat. vestitus  
 v. 99 sq. —

<sup>2)</sup> Vide Reym in: Communis Querela universae Coronae (Spólne narzekanie  
 wszych Korony) ap. Slovaciium I. c. pp. 76 77. 78.



at. Superest denique, ut de personis dialogi pauca dicamus.

Atque accurate contemplantibus naturam atque ingenium Principis  
 copreae, qui inducuntur, apparebit nobis poetam utriusque indolem  
 mores egregie, subtiliter eleganterque descripsisse. Rex enim Jagello  
 dignitatis, gravitatis, maiestatis plenus constanti animo quaeque nova  
 praesertim pernicioosa apud Polonos vituperat, res autem a maioribus ac-  
 ceptas defendit et commendat, quo fit, ut etiam eius mores, verba simpli-  
 citate et nervosa admirationem magis quam risum moveant. Contra moro-  
 sophus, vehemens Polonorum patronus et omnis progressus amantissimus,  
 levibus ac facilibus praeditus moribus obstinatum animum regi obicit  
 aedumque procerum Polonorum animos novis rebus studentes defendit et  
 tuetur, eorum vitia atque errores in ioco mordaciter cavillatur et irridet.  
 Atque hactenus de epicis carminibus Janicii eiusque satiris. — Alia autem  
 carmina, quae in Lib. II. restant, partim eo scripta sunt consilio, ut ami-  
 citiam gratiamque virorum clarissimorum poetae conciliarent, veluti pri-  
 mum, quintum, sextum, partim ut laudes, natalicia eorum, a quibus  
 poeta beneficiis ornatus erat, celebrarent, cuius generis est alterum,  
 octavum, decimum, partim ut iucunditates Italiae dulcedinesque ibi per-  
 ceptas et mores populi depingerent, veluti septimum et nonum; summa  
 denique undecimae elegiae excusationem continet suavissimam, cur  
 poeta Scoti philosophiam carmine celebrare nolit, dicit enim non philoso-  
 phiam sed res hilares, tranquillas et molles, maxime vero amorem puellae,  
 si quam haberet, affectus et Musam suam excitare posse.

Quod denique ad *Vitas Archiepp. Gnesn.* attinet, in iis Janicius prae-  
 buit antistitum singula eaque gravissima vitae momenta, res gestas et vir-  
 tutes, quantum per quaternorum distichorum ambitum licebat, breviter qui-  
 dem sed sermone nervoso, puro et comparisonibus, imaginibus, aliisque  
 ornamentis poeticis conspicuo.

Jam vero omnium Janicii carminum argumentis expositis ac  
 recensitis, postremo de Epigrammaticis poetae dicendum est. Quorum  
 multa in celebranda gloria Dei versantur. Enimvero plenus coelestis  
 amoris, quem Patavii aegrotans in elegiis tum scriptis erga Deum cle-  
 mentissimum et unicum suum medicum iam saepe testatus erat, sicut  
 in Lib. II. elegia octava, cum a paganis Budaë delubra Christi Sancto-  
 rumque arae profanata essent et multis aliis locis animum religiosissi-  
 mum ostenderat: etiam in epigrammaticis praeter alia hoc sibi proposuit,  
 ut gloriam Dei quam maxime posset, celebraret. Hanc igitur ad rem  
 singulas de redemptione generis humani sententias sibi elegit, ex qui-  
 bus epigrammata componeret. Attente si perlegeris epigrammata VII.  
 XIV. XV. XIX. XX. XXXIX. quanto erga salvatorem patientem amore  
 flagaverit, facile intelleges. Alia epigrammata facta sunt in honorem ss.  
 Mathaci evangelistae, Petri et Pauli apostolorum, et in sanctam Ma-  
 riam Magdalenam prioris vitae poenitentiam agentem. Occurrunt quo-  
 que in his quaedam, quibus memoria nonnullorum ipsius poetae vitae  
 momentorum modo felicium, modo tristium proditur, veluti de Elzula  
 amata VIII. IX. XXII. XXXVI.; de Cricio patrono XXVI. XXVII.  
 XXVIII. XXIX. XXX; ad Cmitam LII. LIX.; de lauro sua LI; de

fratre occiso LXXII. In aliis amicorum memoriam celebrat veluti Vargavii, Alex. Cromeri, Orichovii, Joh. Antonini, Alb. Bogucii, Dulcii, Danielis Barbari, Spicini, consulis Cracov. aliorum, quos pulcherrimis epitaphiis donavit. Sunt denique varii argumenti epigrammata, veluti ad pueros trocho ludentes, quo clatam eamque verissimam protulit sententiam, cum alia omnia, quae amissa sint, iterum recuperari queant, tempus solum irreparabile esse; pleraque epigrammata ad aevi sui Polonis irrepentem depravationem spectant, ut XI. in nummicum, quem, ut pecuniam eius auferat, quisque venerare soleat; XXV., ubi divitem non elato animo esse iubet et inconstantiam fortunae significat, qua quisque ea, quae possideat, uno temporis momento amittere possit; in epigrammate XXI. innocentiae victoriam documentis declarat; mulierum et sacerdotum mores liberiores XXIII. XXIV; sordes perstringit epigr. XXXVIII; perfidiam amatorum reprehendit in XLIII; in LIV. hominem ebrietati obnoxium ab omnibus despici ostendit; luxuriam aulae in epigr. I., avaritiam et mores luxuriosos in epigr. LXIX exagitat.

De quibus epigrammatis si in universum ferenda est quaedam sententia, deque ingenio, quod in iis inest, — inesse vero profecto nemo negaverit, nisi forte praedictae opinionis secum quid afferat; — equidem affirmaverim Janicium magnam accuratae et exquisitae in iis copiam doctrinae composuisse atque omnium, quae cum humana vita vel tenuissimo coniuncta sint viuculo, notitiam haudquaquam exiguam iis comprobare. Neque id mirum; poeta enim ipse, licet privatam tantum vixerit vitam, amicitia tamen et familiaritate intima cum viris aevi sui in Polonia clarissimis coniunctus fuit, quare facile fieripotuit, ut et publicam vitam penitus cognosceret, atque idcirco hominum mores et consuetudines, eorum studia, virtutes ac vitia adeo sibi cognita haberet, ut opportunitate oblata facillime in ista omnia epigrammata scriberet. Attamen si diligentis et aequi critici munere fungentes elegantiam orationis respicimus, mirum quantum foret, si inani quodam laudandi poetae studio correpti contenderemus in epigrammatis Janicii nihil inveniri, quod elegantiae Latinae linguae non conveniret. Imo vero interdum poeta, dum brevis esse vult, iusto obscurior fit. Atque si in recensendis et explicandis eius epigrammatis, quae certo omnibus aliis poetae carminibus longe sunt inferiora, versari vellemus, si omnes eos locos, in quibus contra Latinae linguae leges, eius elegantiam et, quae dicitur, harmoniam aliquid inveniatur, in medium proferrem, verendum mihi esset, ne ultra modum dissertationis fines amplificarentur. Quam ob rem illa mittentes et in opportuniora tempora differentes haec tantum teneri velimus epigrammata Janicii non esse umbraticum, ut ita dicam, opus a poeta intra parietes incluso erudite et diligenter confectum, sed partim domi, cum colloquebatur cum sociis et amicis, partim inter ambulationem et colloquia cum comitibus, partim aliis locis scriptum, quibus aut errores stultitiasque hominum ipsis oculis conspiciebat, aut ab aliis in disputationem vocatos audiebat, aut sui aevi homines cum majoribus comparare coactus erat. Ceterum haud infaceta et nitida epigrammata poetae hic illic pulchros

venustosque verborum lusus <sup>1)</sup> continere negari non potest, et documento luculentissimo esse in plerisque iis Janicium cum venustate et simplicitate Catulli Martialis argutias ingeniose conjunxisse <sup>2)</sup>.

Jam vero postquam singula Janicii opera percensuimus postremo loco etiam Mythologiae usum apud poetam verbo tetigisse utile erit. Janicius enim non modo Graecis et Romanis antiquitatibus adeo erat imbutus, ut, quae in veteribus scriptoribus legisset, ea omnia bene memoria teneret, verum etiam ita suam praecipue mythologiae disciplinam fecerat, ut in componendis carminibus eam semper animo praesentem et ad nuntium quasi paratam haberet. Quis igitur inde non videt, Janicium cum aliis Graecos et Romanos scriptores, tum praecipue Ovidium et Vergilium, quorum in libris totus fere mythologiae continetur thesaurus, summo cum studio ac diligentia pertractasse? Commodissime enim atque egregie his omnibus, ut ita dicam, mythorum formis in elegiis usus est. Ac profecto illud ei maxime tribuendum est laudi, quod tam varias de diis heroibusque opiniones veterum adeo cognititas habuit, ut in iis quodammodo natus et educatus videatur.

## B. De compositione elegiarum Janicii.

Postquam in priore capite argumentum poeseos Janicianae explanavimus singulaque opera recensuimus, iam de compositionis ratione elegiarum dicemus, quae res et cognitu periuicunda est et ad intelligenda carmina necessaria nec non arti poetae propriae accuratius cognoscendae inservit. Nam quamquam iam in rebus per se consideratis vera vis et pulcritudo poeseos constat, non minus tamen eadem ex apta compositione rerum apparet, si et singulae partes et particulae bene inter se conveniunt et ad summum propositum commode conspirant <sup>3)</sup>. Qua quidem in re consideranda non in universum tantummodo dicendum aut in lata verbosaque explicatione pulcri et venusti versandum existimem, quippe cum ea ratione vera rei cognitio facile obscurior fiat <sup>4)</sup>; sed, ut compositionem elegiarum magis perspicuam habeamus, singula quaedam carmina Janicii explicantes poetae artem luculentam faciemus. Antequam autem ad rem accedamus, de expositione elegiae propria praemonendum videtur.

Latiores igitur et fusiores carminis elegiaci debet esse expositio, neque ut ode, quae ad solemnem quandam et altiore sonum assurgens multa breviter tractat, plures res simul attingere, sed commotiones et affectus, quibus forte excitatur poetae animus exprimere atque oratione explicatiores et copiosiores adumbrare. Atque ita sequatur necesse est, ut etiam rerum quaedam varietas in elegia regnet, sine qua carmen eiusmodi lan-

<sup>1)</sup> Vide v. c. Epigr. LV. LVI. etc.

<sup>2)</sup> Cfr. Janoziana I. 133 sq. Georg. Sabini Poemata ed. Lips. p. 464. Tromerius I. c. p. 22. Chodyniecki I. c. I, 224. al.

<sup>3)</sup> Dissenius: De Tibulli poesi I, LX. 11.

<sup>4)</sup> Cfr. Gruppe: Die Röm. Elegie I, VII.



guidum et ieiunum fieret et quodammodo taedium legenti afferret. Neque id mirum, nam ubi semel affectus quidam poetae animum commovet, idem diffunditur in varias partes, huc illuc fluctuat et vertitur, modo crescit, modo sedatior fit, donec tandem poeta pectus levavit exitumque qualem libet carmini comparat.

Sed quae in universum adhuc prolata suat, ea exemplis confirmari stabiliri que oportet. Proponere igitur placet Trist. Lib. elegiam alteram venustatis plenam, cuius argumentum mollissimum et poetae ingenium semper vividum nec morbo phantasiae alacritas fracta formam et rationem artificiose compositam effecit, dictionem vero et distinctam et elegantem limatamque accommodavit. In exordio igitur Janicius tum gravi morbo — febris quartana — correptus, quanto commoveatur dolore significat: non posse enim se amplius, ait, propter vehementiam tormentorum delectari arte sua et Musis, quibus totam vitam dicaverit. Verum tamen, quemadmodum mendicus infirmus et bona valetudine prorsus destitutus quietem capere nequeat, sed divitum hominum opem implorans ad ianuas misere et molliter canat, ita se ad carmen pangendum suscitari imploraturum Divam Virginem, ut graviter ipsi affecto aequum fortemque animum et impertiat et servet, aut si fieri possit, doloribus clementissime liberet. vss. 1—19. His precibus missis ad describendam valetudinis conditionem transit depingitque eius imaginem miserissimam v. 20—42. Postquam persuasum sibi esse monuit, eam miserabilem aegritudinem nulla arte nulloque auxilio medicorum levare posse, consideratis remediis, quae bonae valetudinis restituendae causa Creator diffudit, per tres rerum naturalium partes et medica arte celebrata v. 43—60. iterum ad rerum auctorem se convertit, eius benignitati se dedit laudibusque clementiam et infinitam misericordiam effert, quippe sentiens pro peccatis graviores poenas se meruisse, quam quas nunc patiat: „levi sat habet virga perstringere: mater Ut puerum fluviae quod male fidat aquae.“ 61—80. Inde poeta rediens unde est exorsus, Beatae Virgini summis supplicat, ut sibi semper benignissima adsit constantiamque animi in doloribus praebeat, aut potius immittat mortem, qua peccandi et laedendi summi numinis occasione dempta felicitatem sempiternam consequi possit atque habitare in coelo una cum Maria regina, quae etiam dum vivat ipsum adiuvet et consoletur. Qua quidem prece carmen finitur.

Consideremus nunc elegiae compositionem. Praecipuum carminis affectum dolorem esse propter miseram valetudinis et vitae conditionem, manifestum est. Sed respicientes praeclarum Graeci philosophi praeceptum <sup>1)</sup> non solum summam carminis in eo diiudicando, sed etiam singulas partes, exordium, medium, exitum circumspicere ac perpendere debemus.

<sup>1)</sup> Socratis dico sententiam nobilissimam de oratione qualicunque componenda, si quidem absoluta perfecta que vult haberi, quam apud Platonem in Phaedro p. 264 c. legimus quamque hic apposuisse haud alienum erit. Ἀλλὰ τὸδε γε οἶμαι σε φάναι ἄν, δεῖν πάντα λόγον ὡσπερ ζωὸν συνεσιάναι, σώμα μὲν ἔχοντα αὐτὸν αὐτοῦ, ὥστε μήτε ἀκέφαλον εἶναι μήτε ἄπουν, ἀλλὰ μέσω τ' ἔχειν καὶ ἄκρα, πρέπονι ἀλλήλοισι καὶ τῷ ὄλῳ γεγραμμένα.

Ac primum quidem inde carmen initium cepit, quod prohibeatur poeta aegritudine, quominus Musas colere queat, quae quidem querela affectus vim auget praeparatque carminis ipsam poetae mente informatam ideam, quae in imploranda Diva virgine continetur, ut doloribus vexato poetae auxilium ferat et deleniat cruciatus.

In medio autem carmine poeta magnitudinem et vehementiam dolorum describit, artis medicinae inventionem et vim sibi inutilem copiose adumbrat, cui descriptioni celebratio summi medici Dei eiusque mirabilis clementiae, quae peccatorum suorum magnitudinem superet, adiungitur. Quod beneficium a Deo impertitum affectus vigorem sustentat deducitque poetam in carmine extremo ad imprecandam Mariae misericordiam ne patientem ipsum unquam deserat. Videmus igitur carminis exitum ad exordium redire versarique in precationibus utrumque. Iam tali ordine progressuque rerum quid reprehendendum sit? Nempe consentaneum est precationi causas, quae eam commoveant, succedere, has autem medicinae nullam vim in tollenda aegritudine poetae in ipsum habentis ortum excipere, denique perquam par est, finiri affectus vigorem in levatione malorum ex misericordia Divae Virginis pendente. — Sed etiam aliunde compositionis virtutes observare licet. Ac primum quidem cogitatio et descriptio infirmitatis poetam ad suavissimam comparisonem per singulos versus continuatam, qua cum Prometheo in Caucaso, monte, poenam gravissimam luente se comparavit, pro vivido eius ingenio facile perduxit. Deinde cum reputasset liberari posse illum doloribus, si aquila, quae eius hepar ederet, depelleretur, se autem medicina nulla restitui, excitatur ad Dei clementiam ac lenitatem praedicandam. Postremo per oppositionem, quae in singulis distichis constat, asperioris de semetipso iudicii comitati Dei factam ad Beatae M. Virginis precationem pro valetudine restituenda aut morte mittenda in extrema parte carminis revertitur. Quae compositionis ratio profecto egregia, nexus sententiarum facillimus et naturalis, affectuum fluctuatio venusta, quorum partes partiumque partes artissimo vinculo inter se cohaerentes suaviter ad unum profluunt finem, ad unam spectant summam artemque Janicii sane eximiam declarant.

Sed ut eius praestantiam etiam magis ad liquidum perducamus, Variar. Elegg. alterum carmen considerare iuvat. Est profecto et rebus, quae in eo tractantur et poetica compositione excellentissimum, ut iure ob eam rem cum Tibulliana elegia Lib. I. septima, qua M. Valerii Messalae Corvini dies natalis celebratur, conferri possit. In eo enim Janicius, si summam spectamus, cum Cricii, Archiep. Gnesn., eiusdemque Reip. Polonae Primatis patronique poetae studiosissimi, natalicia inciderint, ad solemnia eorum celebranda totum Polonorum populum invitat diemque festum agere eum iubet. Quem ad finem, ut omnes sertis sese ornent, suadet, vestes solemnes induant, depromant quaecunque sunt pretiosa, iisque colla ac manus „irradiant.“ Ut vero quam dignissime memorabilis illa dies observetur, pacem universam concordiamque in populo ipso regnare necesse esse, abstinere eum debere omnibus negotiis et otio placido se dare: nam ut poetae verbis utar, „Illa dies haec est felicitis conscia partus, Quae matri Cricium Sarmatiaeque dedit,“ sibi et patriae

praesidium. Atque etiam, cum ille vir plenus sit pietatis probitatisque et religionis amantissimus, natalicia eius solemnius esse agenda, quam ipsius Jovis, quippe cum eo nato simul discordiae, bella, superbia, necesse, alia multa vitia et facinora genus humanum vexare coeperint. Contra Cricio in mundum edito vera „antiqua Saturni tempora rediisse, ex ferreo aureum aevum in Polonia fieri, humanitatem, iustitiam Polonorum animos ac mentes temperare ac regere, litteras et artes vigere.“ Anni quoque tempora, cum Cricii natalis dies festus sit, esse immutata, coeli asperitatem remitti, teporem regnare ita ut, licet Decembri mense scribat, poeta non frigeat. Totam denique naturam natalem Cricii diem veneraturam induisse laetam et quodammodo iuvenilem formam, hortos denuo floribus impleri, arbores gemmis turgere, arva et gramina pristinum colorem viridem recipere et denuo spicari, nunc fontes manare liquidius et hibernis compagibus expeditos largius amnes fluere; nunc insperato vere pastores lactari et pecora gaudio exsiliencia pastum agere. Iam vero poeta ad exordium rediens Polonos tantam totius fere naturae mutationem mirantes exhortatur, ut quam maxime festum diem antistitis natalem, cuius in honorem ea mutatio facta sit, celebrent, Praesulem ipsum honorandum populo commendat intime monetque, ut pro viro praestantissimo et summo, numini carissimo, gratias Diis agant, ipse vero in extremo carmine pro felicitate patroni sui futura vota faciens tanquam corona quadam elegiam venuste claudit.

Cuius elegiae si compositionis rationem respicimus, haud negabimus, cum Cricii natalicia inciderint, nihil profecto in principio aptius fuisse, quam ut poeta memorabili eo die totam gentem laetari iuberet et ad solemnia ista viri quam splendidissime celebranda invocaret. Quo facto et ratione, qua Cricii dies ab omnibus dignissima agatur, copiose descripta, per oppositionem Iovis nataliciorum ad medium carmen poeta transit. Ibi diem festum celebraturus, quo solemnior appareat, res duas pertractat. Ac primum quidem dicit Cricio nato Polonis laetissimam aetatem auream apparuisse, cuius fructus et vim in humanitate totam gentem regente, in iustitia exercenda et litteris artibusque vigentibus ostendit. Deinde naturae totius mutationem optime describit, eaque re, cum suavissimam varietatem rerum afferat ordine commodissimo, illud efficit, ut pars ea carminis idyllica imaginem veris tam pulchram et venustam adumbret, quam vix Romanorum, quod sciam, poeta ullus depinxerit. Enimvero hortos floribus collucentes, qui scribenti proxime ante oculos versantur, primo nominatos habemus loco, dein rura revirescentia, arbores gemmarum plenas, segetes spicantes, quippe a poeta remotiora, altero loco posita, extremo denique, ut imago omnibus partibus absoluta et perfecta reddatur, quae quasi vitam habeat atque animam, poeta eam animantibus implet, hoc est, pastorem inducit, qui pecora per agros virentes et segetes luxuriantes pascit. Iam hoc idyllio confecto die natali Cricii illam naturae mutationem adductam esse monet, itaque par esse existimat, ut, quam solemnissime possit, ab omnibus celebretur. Sic Janicius postquam exordium leviter tetigit simplicissime transitum ad extremum carminis sibi paravit, quod precibus pro felici longaque vita patroni faciendis aptissime finitur.



Denique ut rationem, qua Janicius satiram tractavit, pernoscamus, poema quod „Querelae Reipubl. Polonae“ nomine inscriptum est, mente perlustrabimus. In eo Poloniam tanquam personam inducit eiusque ore optimatum discordias, avaritiam, alia vitia acriter perstringit et cavillatur. Videamus argumenti summam paullo accuratius. Dicsidia perturbant nationem ac divellunt, quae, licet Pannoniae tristi exemplo et cladibus meliora edocta consulere sibi debeat, tamen in coecitate mentis versans, sponte in exitium ruit; nam salutem patriae neglegens et bonum publicum nihili faciens privata tantum commoda nobilitas captat et persequitur. Confusione et infirmitate prostrata queritur Polonia se non ab extero aliquo hoste in miserabilem statum deiectam esse, sed per iniquitatem potius et impitatem propriorum liberorum, per dolum ac perfidiam eorum, quibus salutem ac tutelam suam commendaverit et iustitiam exercendam tradiderit communeque bonum commiserit. „Quos propter merita, inquit Respublica, non solum nobilitatis decore et dignitate ornavi, verum donavi etiam amplis divitiis et bonis, si me destituunt quin etiam ad exitium praecipitant.“ Atqui illos scilicet publici boni custodes tantopere a se adamatos et honoribus amplissimis praeditos ipsius matris pectus nunc vulnerare, dilaniare eamque in perniciem corripere. Quare nobilitatem, illud unicum firmamentum suum et spem salutis, Polonia nunc alloquitur et cohortatur, ut libertatem pereuntem erigere et tueri velit, quippe qua sola contineatur respublica et firmetur. Atque dum in omnibus rebus ratione et consilio maturo uti suadet, temperantiam et modestiam commendat, altercationes vero, iras, odia mutua, denique studia privata, quae omne bonum et libertatem evertant, opprimere et abicere praecipit. At nihil proficiunt materna consilia, admonitiones, rationes, neque pronis accipiuntur auribus. Insuper terrestres nuncii (Landboten) erigendae et sublevandae reipublicae delegati suorum officiorum oblitae factiones parant, conventum turbant ac tantum abest ut senatum et Regem pro viribus rempublicam vacillantem servaturos adiuvent, ut utrumque deserant et nonnumquam ipsorum salubres rationes initas turbent et subvertant. Quare nunc evenit, ut lugubris ac miserabilis reipublicae conditio adsit, unde discrimen periculosum et servitus turpissima nationi imminet, cum Valacho rebellante tota Russia evertitur armis et igne devastatur, viri uxoribus, liberis parentes rapiuntur, puellae, adolescentes catenis vincti, partim crudeliter necantur, partim in servitum abducuntur, infantes iugulantur ab uberibus rapti, denique bona fortunaeque incolis vi diripiuntur, quidquid autem non subtrahitur, immaniter diripitur aut solo aequatur. Huius igitur tristis rerum conditionis causam in perfidiam ingrathamque mentem procerum reiciens, qui sua emolumenta venantes patriam labantem deserant et dissensionibus domesticis paene evertant, nullam docet esse libertatem, nullas leges aut iura, nulla privata bona, nisi in salute communi posita et in republica incolumi servata. Quo facto, cum fere iam de patria actum sit, ad Deum omnipotentem poeta se convertit auxilium precaturus eumque obtestatur, ut Poloniam nobilitatis propriae quasi fulcro destitutam, relictam ab omnibus servet, in civibus concordiae amorem revocet ac tueatur, regem senatumque in conciliis ineundis juvet, proditorum vero patriae

scelera iusto in supplicium vocet posteritatis gratia adhortandae et corrigendae. Sic carmini imposuit poeta finem idoneum et pro tractatis rebus vel maxime aptum. — Consideremus nunc oportet egregiam carminis compositionem. Poeta, ut ex argumento apparet, id sibi proposuit, ut statum Reipublicae Polonae tristissimum adumbraret, qui ex procerum dissensionibus, studiis perversis atque avaritia prodierat. Quod consilium, cum natura sua fere duplex sit, ita poeta adornavit, ut sententia principalis secundaria excipiatur et illustretur. Itaque in exordii pathetici primo disticho postquam Janicius rem sibi propositam in universum significavit, perturbationes inter Polonos exortas in altero obiter attingit, quarum causam in factionibus singulorum positam esse sequente disticho denotat. Sed latius etiam prima pars carminis patet, cuius in quarto et sequente disticho Pannoniae miserae sortis mentionem faciens poeta non absterreri a cupiditalibus effrenatis nationem suam tristi vicinae terrae exemplo docet, sed in animi coecitate versari et in persequendis perversis studiis progredi et perseverare. Inde iam in medio carmine, quod a v. undecimo usque ad v. 92 extenditur, in perstringendis acriter procerum sceleribus, studiis exitiosis, discidiis, avaritia Janicius versatur. Quae pars cum ex particulis sex constet, digna videtur, cuius compositionem subtiliter consideremus. In prima igitur parte postquam unumquemque cum aliorum detrimento sese ditare velle, neque malis rationibus non uti, dummodo sua consilia quaeque prospere eveniant, poeta ostendit: proceribus ingratos animos exprobrat, qui, licet Reipublicae custodes electi, iudices exercendae iustitiae creati, praesidia omnis libertatis et boni communis constituta, praediti honoribus amplissimis, divitiis, praediis vel summo nobilitatis praemio ornati, conturbent pacem internam, inter nobiles dissensiones spargant, interitum patriae ipsorum tutelae commissae parent et quasi in sepulcrum eam detrudant. Quam mordaci ironia de iis loquatur poeta ex hoc disticho intelleges :

Hi me praecipitant, pro nunina sancta Deorum,

Hoc meriti pretium grande piunque fero. (sc. Resp. Pol.)

In altera medii carminis parte mollissima ad nobiles quosdam verba fecit poeta, eorumque laudabilia studia in republica tuenda effert, simul autem quum a potentioribus illis custodibus salutis publicae opprimantur, irrita esse eorum quaeque consilia docet eosque dolens hortatur, ut abiecta animi perversitate, vehementia, dissensione, avaritia, tandem in consiliis ineundis ratione et consilio utantur, modum in omnibus rebus servant et patriam ab interitu futuro isto modo liberent et custodiant. Sed nova mala et pericula oriuntur, pergunt poeta in parte tertia, nam ipsi quoque terrestres nuncii insaniam quadam tracti conventum deliberaturum, quomodo Respublica servanda sit, turbant et miscent, regem ipsum virtutis cum bellicae tum civilis plenum et senatum impediunt, quominus salubria consilia ac remedia Poloniae ex discrimine educendae capiantur, capta perficiantur et valeant, dummodo ipsi propria commoda prehendant et referant. Postquam vero Janicius Polonorum procerum vitia vehementer castigavit, partim honestos quosdam nobiles laudavit, partim ob statum maxime dubium Rempublicam dolentem fecit, in quarta parte ad descri-

ptionem miserrimae conditionis transit Russiae a Valachis devastatae<sup>1)</sup>. Apte deinde in quinta parte Reipublicae calamitatem memorat, cum nobilissimi iuvenes numero quingenti impetum decem millium hostium sustinentes fortissime ceciderint, et omnium istarum cladum aerumnarumque patriae causis in proceres coniectis in postrema mediū carminis parte acerbe quidem sed vere eorum avaritiam persequitur, quippe qui in suis tantummodo commodis occupati illud non intellegant, republica exstincta etiam cetera omnia perditum iri. Itaque studiis turpissimis procerum, magistratum, legatorum detectis graviterque perstrictis cum discrimen summum Poloniae satis superque manifestum fecerit et nullam a nobilitate propria aut omnino a populo salutem exspectari posse ostenderit, quid igitur magis consentaneum aut naturae rerum conveniens sit, quam quod in carminis exitu Deo optimo maximo et misericordiae plenissimo supplicat eiusque salutem quaerit. Vehementer igitur precatur a Deo clementissimo, ut patriam labantem et laborantem sublevet et restituat, proceres autem impios officiorumque oblitos, qui patriam ad interitum paene adduxerint, graviter puniat populumque concordiae amore imbuat. Quae igitur est poetae in hoc carmine componendo ratio et ars? Quemadmodum iam monuimus, cum Janicius ideam desertae ab omnibus et in summo discrimine versantis Poloniae animo efformaverit, investigat et vehementer castigat illius periculosi status causas, quas statim in principio attingit, postea autem earum eventus miseros affert. Atque hac utraque sententia permotus, quod poetae vividum ingenium est, in magna rerum varietate, quae pulcre tractantur, modo vehementior et commotior fit, modo tranquillio rem affectum et sedatiorem ostendit, semper rebus consentaneum observans cursum, quae suavissime ad unum conspirant finem, qui est status reipublicae miserrimus. Sed qualis exitus impositus carmini? Non eandem sententiam ibi videmus prolatam, qua poeta exorsus est, non similem, non oppositam principio, quemadmodum in prioribus, quae tractavimus, carminibus vidimus, sed potius in implorandam Dei misericordiam et opem elegia desinit, quae claudendi ratio pro tractatarum rerum natura sine dubio est aptissima ac convenientissima.

Qualem in exemplis modo allatis Janicii consideravimus compositionem, talem etiam in plerisque eius carminibus conspiciere licet. Inest enim rei, de qua agitur, subtilis definitio et distincta insunt sententiae dilucidae perspicuae nec temere disiectae aut perturbatae, sed consentaneo cursu suo ad unitatem spectantes; inest etiam copulatio et iunctura verborum facilis, denique tam praeclare instituta omnia, ut ad exprimendam ideam quandam prudenti consilio delecta et adornata esse singula appareat. Sunt tamen paucae quaedam elegiae, in quibus compositionis illa ars distinctior desideratur, cuius rei causa sive in affectu interdum languidiore poetae sita est, sive etiam in eo, quod non omnis sententia principalis quae ad scribendum poetam permovit, artificiosae compositioni adaptatur. — Sed, ubi in carminibus totis compositionis rationem contemplati sumus, non minorem artem etiam in singulis partibus, in distichis singulisque versibus, si investigemus reperiemus. Quae quidem res cum formalis sit ostendatque, quam praeclare poeta noster ad veterum Romanorum exem-

<sup>1)</sup> Quem locum totum Janicius in describenda misera conditione etiam Pannoniae (Trist. lib. eleg. 8, v. 125—138.) repetiit.



pla elocutionem composuerit neque etiam a novationibus quibusdam non plane abhorruerit, potiora quaedam considerare non iniucundum est.

Variis igitur motibus, statibus, affectionibus animi, quae carmine elegiaco in omnes partes diffunduntur, apprime convenit illa coniunctio hexametri cum pentametro, quae proprie *ἐλεγεῖον* a Graecis dicta<sup>1)</sup> alias *δίστιχον* appellatur et quodammodo stropham binorum versuum arte secum cohaerentium efficit<sup>2)</sup>. Nam cum hexameter aequabili vi sua incedens ac decurrens a debiliore pentametro continuo excipitur et retardetur, per varia eaque suavissima animi fluctuatio nascitur, perpetuus quasi quidam accessus et recessus, respiratio et lapsus fit affectuum. Janicius igitur, qui divinam compositionis artem maxime de Tibullo didicerit, aequae atque hic unoquoque disticho totam aliquam sententiam, descriptionem, imaginem complexus fere a quaque subsequente sententia distinctione media aut plena secernit; plures autem per se constantes ita inter se coniungit, ut maior compositio atque unitas quaedam inde oriatur. Exemplum id genus ex Trist. lib. elegia altera afferro:

(Sanguine deficior succusque colorque recessit  
 Quaeque mihi nuper non mala forma fuit),  
 Pallor is est maciesque in me, qua saepe videri  
 Vana sepulcorum corpora nocte ferunt.  
 Lumina ut in specubus latitant defossa duobus  
 Inque acie multum sunt habetata sua.  
 Ferre caput nequeo collo, quod membra sequuntur  
 Cetera non illo languida facta minus.  
 Officium, recte quo fugebantur<sup>3)</sup> inertes,  
 Deseruere manus, deseruere pedes.  
 Adfixus lecto totis decumbo diebus,  
 Ut nuper natus viribus absque puer. Cet.

Jam si distichon accuratius consideramus cognationem atque aequalitatem (= Parallelismus) quandam inter hexametrum et eius socium, pentametrum, regnare facile intellegemus. Quae res cum eo contineatur, ut singulae sententiae in bina membra describantur, quorum alterum poeta hexametro, pentametro alterum exprimat: varietatem affert haud iniucundam efficitque ne versus simili periodorum continuatione uniformes reddantur. Cuius rei documento hi loci Janicii inserivant:

Illa quidem (medicina) victo ducit saepe hoste triumphum  
 Et statuit sacra saepe tropaea manu. I, 2, 59.

Illius infelix praecordia vultur edebat,  
 Internus lacerat viscera nostra dolor. I, 2, 37.

Vilis homo est, qui non incedens fulgeat auro,  
 Vilis homo est, quem non serica texta tegant. I, 1, 59.

Non amat haec curas genialis turba Dearum (Musaram),  
 Non vult sollicitas ante venire fores. I, 3, 17.

Mulcetur variis volucrum concentibus aether,  
 Ingeminat caesum Cecropis ales Ityn. I, 4, 23.

<sup>1)</sup> Otrfr. Müller. Hist. litt. Graec. I., 186.

<sup>2)</sup> Idem l. c. I, 190.

<sup>3)</sup> „Fugebantur“ habent editio princeps et Boehmiana, quod mendum typographicum esse videtur.

Cardine non solito mutatus vertitur annus,  
Jam variat leges tempus et aura suas. II, 2, 35.

Sed cum ea aequabilitate perfacile iniucundam molestamque orationis similitudinem nasci poeta haud ignoraret, si quaeque enunciationis pars hexametro clauderetur, ita occurrit *μονοτονία*, quam Graeci vocant, ut alterum alterius membri terminos transiret; modo hexametrum prior pars egrederetur et pentametri demum initio finiretur, modo iam ante hexametri exitum alterum sententiae membrum inciperet. Qua quidem ratione illa structurae virtus minime tollitur. Affero exempla:

Otia non habuit lactas per prata capellas  
Ducere, et agrestes voce movere Deos. I, 3, 45.

Tc propter solitum mutavit nostra colorem  
Aula, nec est illi, qui fuit ante, decor. II, 3, 73.

Namque hodie, quod scis, de solo vulgus amictu  
Aestimat, et tunicae de bonitate virum. I, 1, 57.

Hinc ortum medicina tulit miscetque perenne  
Cum tot corporeis praecia dura malis. I, 2, 57.

Induit in folium se quaelibet arbor et alnum  
Praccingit spicis iam Dea flava caput. I, 4, 21.

Pastor agens hoedos lustrat dumeta notatque,  
Anxia quo ramo nidificavit avis. I, 4, 26.

Janicius, qui in omni conformatione orationis multo lepore excellit, etiam eo suavitatis plenus apparet, quod iam in ipso hexametro cola facit eoque vivido orationis cursu magnam voluptatem affert auresque mirum in modum permulcet, veluti in his:

Nunc animum crucio terrore, metuque futuri,  
Ut miser exorta navita nube solet.

Sic timor ergo diem turbat, mala somnia noctem,  
O soror infernis sollicitudo Deis.

Iura dat aerumnis, victo dat iura timori  
Nec scit ob adversas vertere terga vices.

Omnis abest belli facies, non tela, nec enses  
Cerninus in medio concrepuisse foro.

Ille vocat frustra natum, frustra ille<sup>4</sup>parentem,  
Implorat frustra vineta puella virum.

Tecta cremata ruunt, et opes sudorque coloni,  
 Quadrupedum rapitur, quod datur, omne genus.

Neque solum ita comparata est illa versuum aequabilitas, ut partes enunciati pari ratione inter se cohaereant atque „et“ particula contingantur (vermöge der Coordination der Satzglieder), sed efficitur etiam, cum quemlibet alium in modum sententiae membra connectuntur, qua ratione versuum structura maxime sit concinna, ut particulis disiunctivis (aut — aut, aut — vel, vel — vel), veluti in his Janicii:

Aut hosti turba ista favet, quia gaudet amictu  
 Illius, aut omen res habet ista malum.

Aut facere, ut cupidis parerent arva colonis,  
 Horrida vel Phrygii scribere bella ducis.

Vel quia me citharae cantusque salesque iuvabant,  
 Vel quia paene puer scriptor amoris eram.

Etiam conditionales, finales, causales, aliae particulae connectendis inter se membris sententiae inserviunt, quo fit, ut oratio placide ac leniter quasi fluat. Apponam exempla:

Certe ego si scelerum sim iudex ipse meorum,  
 Iudicii gladio plecterer ipse mei.

Si non Annibalis virtus immensa fuisset,  
 Scipiadae nunquam gloria tanta foret.

Et galca texere comas, violentus in illam  
 Impetus ut nullum posset habere locum.

Nil Alberte tua de conditione loquemur,  
 Carminibus laedi ne videre meis.

Nempe pater, quia me nimis indulgenter habebat,  
 Vivere me durum noluit inter opus.

Ignorata dic latuit vis illa, recentis  
 Nam ruditas populi grandis inersque fuit.

Nunc tua suspicio me torquet et hostis, eandem  
 Qui tibi materia firmat alitque tua.

Alia sententiae divisio maxime conspicua apud poctam ea est, quae interrogationem in hexametro responsionemque in pentametro continet,



quaeque disticho miram quandam venustatem comparat, cuius rei exempla haec sunt:

Quis legatorum novus heu furor iste tuorum?  
Dicendus furor est ni magis ille tuus.

Pignora nonne tibi moriens his quina relinquo?  
Soletur luctus turba relicta tuos.

Sed notanda maxime est distinctior sententiarum divisio, qua tum singula verba singulis verbis, tum enunciatorum partes pari modo partibus opponuntur, id quod ex his elucet:

Vester vos gladius, dissensio vestra peremit,  
Causa mali falso creditur esse Deus.

Tu nil tale iubes Genitor nec iudicis aequi  
Sed blandi partes admonitoris agis.

Et fortasse fides sua verba secuta fuisset,  
Mors illum rapuit sed properata mihi.

Jam cum omnem versuum structuram in Janicio persequi longum sit neque lines, quos mihi in suscipiendo labore proposui, illud concedant; afferre liceat proprietates quasdam orationis, quae in verborum magis collocatione positae sunt, quaeque figuras rhetoricas v. c. repetitionem et quae ei est contraria conversionem efficiunt (ἐπαναφορὰν — ἀντιστροφῆν):

Hoc dedit et gemmis, dedit hoc pater ille metallis,  
Hoc generi volucrum quadrupedumque dedit.

De cunctis solac subeunt haec damna Camenac  
De cunctis solas haec mea laedit hiems.

Non amat haec curas genialis turba Dearum,  
Non vult sollicitas ante venire fores.

Hoc est Gorgoncas rescindere falce Cerastas,  
Hoc est Minoi rumpere colla bovis.

Tu tamen ingenti fereris doluisse dolore  
Ante alios et ad hanc usque dolere diem.

Nescio si cives, certe peregrina precatur  
Hoc tibi turba et in hac vel prior ipso precor.

Et mea littoreis quae tantum ludit in undis,  
Horret in immensas currere puppis aquas.

Vicinus etiam tunc Sanus inhorrui undis  
Ex subito ingentes fletibus auxit aquas. —

Janicius cum ab elegantia sermonis inprimis poetarum Augusteae latinitatis propria minime abhorreat, singularem quandam curam in verborum delectu adhibet ita, ut vel duplici variandae orationis genere gaudeat; ea enim, quae iam ex priore membro sententiae per se intelleguntur, etiam in altero aliis verbis reddit, uti lucutenter ostendunt exempla:

Plura nec iis leviora manent noluntque taecri  
Et poscunt lucem iure diemque sibi.

Tam mihi crede tuum, quam sunt tua praedia in agro  
Euganeo, quam quae te tenet ista domus.

Qui nostri curam laetus suscepit agelli  
Illum sincera percoluitque fide.

Annuit (Phoebus), accessi, plectrum citharamque recepi,  
Porrexit dextra quam Deus ipse manu.

Concidit exanimis (Buda) moribundaque membra per herbam  
Fudit et invisam pectore planxit humum.

Ducitis et miris convivia mira triumphis  
Proque salute graves fert gula ficta scyphos.

Huc fere revocandum est etiam aliud orationis mutandae genus in pentametro obvium, cuius in fine poeta, cum perdifficile sit<sup>1)</sup> idoneam eius versus structuram parare, infinitivum praeteriti praesentis<sup>2)</sup> temporis loco usurpare cogitur. Sic legimus v. c. II, 2, 3.

Nunc decet ornatis crines redimire coronis  
Sollemnesque humeris composuisse togas.

aut II, 3, 91.

Adfer opem Cricio primam, nam reddere vitam,  
Sarmatiae vitam est restituisse suam.

aut Querel. Reip. Polon. 1, 49.

Horum (Regis procerumque) quacsidio poteras tentare saluti  
Et tempestati consuluisse meae.

<sup>1)</sup> Vide Reisig. Scholas de Grammat. lat. § 290. p. 500.

<sup>2)</sup> Haud raro legitur ille infinitivus aoristi, qui alias appellatur, etiam apud poetas prosaeque orationis scriptores optimos, Cfr. Haasium ad Reisig. l. c. adn. 453. Dissen. l. c. II, 20 sq.

Admodum concinnam venustamque periodorum stucturam Janicius efficit priori fere consimili figura eaque inde oritur, ut infinitivus praeteriti temporis in utroque versu eundem locum obtineat, quaeque ipso iam sono ac notione insignis diversam amborum versuum naturam atque indolem multo significantius denotat, sicuti in his exemplis videre licet:

Nec tamen incusare Deum, tenuisse querelas<sup>1)</sup>,  
Quae possent animum dedecuisse tuum.

Fratrem Romano tectum rubuisse galero  
Inque Dei geminos ius habuisse greges.

Sed licea tetiam pentametri notabiliorem quandam stucturam commemorare, quae apud poetas Romanos elegans habita haud raro etiam apud Janicium invenitur, quaeque in eo est posita, ut extremae voces utriusque hemistichii in eundem sonum exeant; cuius quidem rei exempla afferam haec:

Inque patrocini o te volet esse suo.

Esse putat longam dum facit ista moram.

cfr. I, 5, 12; 2, 78; 90; 3, 76; 6, 2. II, 6, 24 all. —

At multo plures apud poetas occurrunt loci, in quibus non consonantia illa extremarum (pentametri) syllabarum in utroque hemistichio invenitur, sed artificiosa verborum compositio et symmetria, quae non de industria quidem affectata atque quaesita sed potius de ingenio Janicii vivido, miro ac paene divino necessario proficiscitur. Etenim, cum poeta duo substantiva v. c. subiectum et obiectum in pentametro collocat eaque epithetis exornat, hanc eorum stucturam instituit, ut utrumque substantivum alterum pentametri hemistichium occupet, utrumque autem adiectivum expleat hemistichium prius. Atque eius quidem stucturae triplex apud poetas invenimus genus. Ac primum quidem epithetorum ordo in hemistichio priore plane respondet constructioni substantivorum in altero ita ut, quam sedem v. c. nominativus adiectivi in priore pentametri parte obtinet, eandem etiam substantivum suum, quod subiecti vice fungitur nanciscatur, eumque ordinem, quem accusativus epitheti in priore hemistichio habet, etiam substantivum obiecti vice fungens tueatur, veluti in hoc:

Et tacita occultum, quae vorat ira iecur. Querel. 2, 14.

cfr. II, 2, 22; 3, 44; 4, 14; aut ubi alii casus sibi respondent, ut I, 7, 96; 8, 62; 9, 12; II, 4, 76; 108; 138; I, 3, 58; II, 9, 42 all. —

Deinde epitheta in priore hemistichio posita a substantivorum collocatione in altera pentametri parte diversam habent stucturam, vel quod idem est inverso ordine sequuntur. Quae res animadversionem legentium maxime excitat eiusque expectationem suspendit, turbat similitudines

<sup>1)</sup> per *ξένυμα*, quod dicitur, h. l. „audivi te“ subintellegendum ex priore disticho, vide II, 4, 111. —



extremarum syllabarum in utraque versus parte et pentametrum concinnum reddit, ut patet ex hoc Janicii:

(velintque)

In summo nostri carminis esse loco.

cfr. II, 2, 18; 6, 38. Epithal. 2, 90 all. —

Denique epitheta singula in priore parte versus respondent singulis substantivorum suorum sedibus in altera et quidem ita, ut cum plenam structurae symmetriam alia illata constructio gramatica admittat, aut priores sedes aut posteriores in utroque hemistichio sibi respondeant. Vide exemplum:

Et tepidi sitiens (pastor) fluminis haurit aquam. Var. Elegg. 2, 50, quo in versu „tepidi“ adiectivum in primo prioris versus partis positum loco etiam substantivum, ad quod pertinet, in prima alterius hemistichii sede collocatum habet.

aut in II, 3, 48:

Primus et adstrictas frigore iungis aquas; cfr. ibid. eleg. 3, 80; 7, 12. all. hic epitheton „adstrictas“ et suum substantivum posteriores locos utriusque partis pentametri occupare manifestum est.

Sed consideremus alias in compositione pentametri virtutes conspicuas. Nimirum magnam voluptatem praebet ea huius versus constructio, quam huc usque observabamus, sed summa pentametri iucunditas et venustas in eo est posita, quod, cum poeta hemistichio priore sententiam nondum absolvat, eo modo expectationem legentis suspendit atque quodammodo eludit, donec in posteriore demum parte versus finito verbo posito enunciationem eloquatur; nam si in priore iam parte et substantivum et verbum finitum s. praedicatum totum sensum explicaret, oratio in posteriore pentametri parte fere abundaret omninoque languida esset. Attamen cum non unusquisque pentameter pari commoditate claudi possit propterea, quod penultimam clausulae syllabam brevem esse oportet, in magna difficultate saepenumero versantes poetae, qua ratione convenienter pentametrum concludant, aptissime in extremo loco eius versus ponunt verbum finitum praesertim bisyllabum, cuius est penultima brevis; velut in his:

Post gravia optatum tempora tempus erit.

Ut miser exorta navita nube solet. —

Jam ut huic loco, quo de structura distichorum agimus, finem ponamus de ratione pentametri finiendi apud poetam pauca addere visum est. Janicius igitur, qui, quemadmodum monui, illos tres elegiae principes Romanos adeo cognitos habuit, ut paene in succum et sanguinem ei abirent, praecipue Nasonem, qui elegantia et facilitate distichorum<sup>1)</sup> longe alios poetas superat quique exemplum pentametri finiendi haberi potest<sup>2)</sup>, in claudendo hoc versu secutus esse videtur. Atque cum optimam et venustissimam commodissimamque terminationem posterioris hemistichii in

<sup>1)</sup> Cfr. Bernhard. Hist. Litt. Rom. p. 445. edit. a. 1850. —

<sup>2)</sup> Vide Freesium in Doctrina Metrica p. 366.

bissyllaba voce, cuius penultima esset brevis, constare intellexeret, fere in omnibus carminibus pentametrum vocabulo bisyllabo terminavit aut monosyllabo praemissa unius syllabae voce alia, vel etiam tali, quae per elisionem monosyllaba efficitur v. c. Crici<sup>tes</sup> (Epigram. XXVI); homo<sup>tes</sup> (Epigr. XI), heri<sup>tes</sup> (Epigr. V.) all. Nihil tamen minus, cum exemplum illud tanquam normam aliquam observare studuerit, terminat pentametrum versum vocabulis, quae duabus syllabis longiora sunt, vicies. Atque trisyllaba terminatione, quae propterea a scriptoribus Romanis in pentametro de industria evitabatur, quod sonus ultimae syllabae post duas breves durior iis videbatur, sexies tantummodo utitur<sup>1)</sup>; tetrasyllabis clausulis bis et decies<sup>2)</sup>, quinque denique syllabarum vocibus bis<sup>3)</sup> claudit neque alias eam terminationem Janicius admittit, nisi in rebus, ubi affectus maxima commotio regnat tristibus et mollibus, quibus etiam tristiores numeros et languidiores convenire<sup>4)</sup> putabat. —

Iis quas libello meo exposui sententiis pauca adiungo. Igitur dicendum mihi esset etiam de grammaticis rebus veluti de temporum modorumque usu quodam apud Janicium liberiore, nec nova quaedam loquendi genera poetae propria v. c. „pictis libellis ludere,“ „opus habeo“ c. gen. „vetare“ dativo iunctum aut verba, quae haud scio an non optimis scriptoribus usitata reperias, v. c. „Christipara,“ „fluvius“ adiectivum „puer“ quod cum genere masculino et fem. in uno eodemque versu coniunctum (nisi forte metro integro „truculente puer“ vulgatae lectioni praeferendum sit) silentio transeunda, nisi verendum fuisset, ne ista omnia, quae accuratorem disquisitionem expeterent, in nimiam molem hanc commentationem adaugerent, quare ea omnia, quibus etiam variae lectiones adiungendae essent, in aliud tempus reservare placuit. Quod tamen ad dictionem Janicianam in universum attinet, non omnes elegiae pari facilitate excellunt, imo alias impetu decursuque orationis difficiliiores et quasi rauciores, alias tenore iucundiore et sermone limatiore emendatioreque insignes invenies. Id quod etiam Janozius comprobare videtur<sup>5)</sup>. Frustra tamen orationis tumorem, splendorem aut studium translationum comparationumque quoddam immodicum quaesieris; ubi autem quasi divino quodam furoris afflatu Janicius assurgit, elatas sententias et imagines venustas ac suaves profert easque aptissima forma vestire solet. — Atque haec quidem hactenus. —

Ceterum nihil reliquum est, quam ut hunc de Janicio poeta libellum meum qualemcunque virorum doctorum arbitrio commendem cosque, ut hoc studiorum meorum specimen, quippe tirocinium, benevole excipere velint, iterum iterumque humanissime regem.

<sup>1)</sup> In Epigrammatt. XVII, XXII, XXXVIII, XXXIX., LIX. Querel. Recip. Polon. I, 102. —

<sup>2)</sup> In Epigrammat. X., XIII., XXII ter, XXVIII., XXX., XXXIX., LXXIV. — Querel. I, 24; 80; 86. —

<sup>3)</sup> In Epigrammatt. XXXXVI. Querel. I, 82. —

<sup>4)</sup> Cfr. Sabini poemata ed. Lips. a 1593 s. fin. —

<sup>5)</sup> In Janozianis I, 133. „Elegorum inprimis facilitate et elegantia et munditia et dulcedine cum summis clarissimisque Romanorum ingeniis Tibullo atque Propertio Ovidioque conferendus.“ cfr. Mecherzynium l. c. p. 50. —

THE BRITISH MUSE



MUSEUM



iduis typographi erratis in primis corrigenda sunt haec:

- 8. pro indicasse lege indicasse.
- 2. a fine virgulam post soli demum pone.
- 5. signum ante cum dele.
- 3. pro quia lege qui a.
- 16. a fine virgulam ante eius tolle.
- 11. - 11. pro at lege et.
- 12. - 6. a fine Janiciana lege Janoziana.
- 13. - 7. pro Qua propter — Quapropter.
- 18. - 25. — valetudinam — valetudinem.
- 22. - 12. — assentior — assentior.
- 7. a fine pro statur — statura.
- 26. - 16. dele punctum post habeo.
- 27. - 15. a fine pro earum lege eorum.
- 28. - 1. — A. — T.
- 29. - 8. — 2) — 1)
- — 4. — Confera — Conferas.
- 30. - 8. — poesos — poeseos.
- 31. - 6. — invenis — iuvenis.
- 32. - 13. — voluit — voluerit.
- 36. - 2. — dele virgulam post Natura.
- 37. - 9. 10. pro cogatar lege cogatur.
- 38. - 9. post plenam virgulam pone.
- 41. - 7. — pro Graecam lege Graiam.
- 42. - 6. — ηυς — ηυς.
- — 18. pone virgulam non post sed ante licet.
- — 9. pro tes lege est.
- 44. - 23. a fine - Atqui - Atque.
- 46. - 21. tolle virgulam post continuis.
- 49. - 2. pro LX. II. lege LXII.
- 52. - 22. pro guadam lege quadam.
- 53. - 12. — impitatem — impietatem.
- 55. - 4. a fine post investigamus pone virgulam.
- 58. - 6. — pro die lege diu.
- 59. - 8. pro enunciatorum lege enunciatorum.
- 60. - 2. — Ex. — Et.
- — 6. — — praesidio — praesidio.
- 61. - 10. — licae tetiam — licat etiam.
- — 12. — — suciecti — subiecti.
- — 13. — — virgulam non post sed ante nanciscantur pone.
- — 14. — — legentim lege legenti.







BOOKKEEPER 2000



0010015148